BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
8 G
66

6-3-2

Anno Iub. MDCCL=
=XXV.
Reliquit ex Testamento Ludovicus Ferri
olim Alumnus.

0-8-9-46

PASTORVM CONCIONATORVMQVE INSTRVCTIONES,

Ad concionandum, Confeſsioniſque & Euchariſtiæ Sacramenta miniſtrandum vtiliſsimæ.

AB ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. ſanctæ memoriæ Domino Carolo Borromeo, Tit. S. Praxedis Cardinale, & Archiepiſc. Mediolani, iampridem ad ſuæ Diœceſis, & Prouinciæ vſum editæ:

Nunc autem ex Eccleſiæ Mediolanenſis Actorum libro, opera Reuerendiſſimi & Illuſtriſſimi Domini Ioannis Franciſci Nuncij Apoſt. Epiſcopi Vercellenſis, excerptæ.

ADIECTIS QVIBVSDAM ALIIS eiuſdem Card. Quæ ſequens pagella indicabit.

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LXXXVII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

8. 8. G. 66

VITA Caroli Borromæi, Cardinalis, &c.
EDICTVM pro ſacra ordinatione.
SEX Conciones in ſex Concilijs Prouincialibus habitæ.
CATALOGVS Archiepiſcoporũ Mediolanenſium ex Concilij Prouincialis decretó editus.
DE morte eiuſdem Cardinalis & Archiepiſcopi, Epiſtola.

IN CARD. SANCTAE PRAXEDIS EFFIGIEM.

Ad Lectorem.

CVR abraſa petis, Lector, ſint Præſulis ora,
Qui ſacer Inſubrum Duxq́;, caputq́; fuit?
Illum ſcito equidem mores reuocare vetuſtos,
Atque imitari almos ſic voluiſſe Patres.
Aſt & id imprimis voluiſſe oſtendere, nudo
Quærendum affectu Pontifici eſſe Deum:
Omnia ſic ſtuduit reſecare ſuperflua, curas
Terrenasq́; animo iuſſit abire procul;
Vt ſibi nil aliud cordi, quàm gloria cæli
Vnica, diuinus ſemper & eſſet honos:
Et genitus quamuis proauis illuſtribus eſſet,
Diues opum, & Latij gloria prima chori,
Vixit inops tamen, atque humilis, caſtusq́;, flagellis
Membra, fame, & lachrymis, excubijsq́; domãs:
Sanctus vt ille habitus ſit ab omnibus antè, relictis
Quàm terris ſedes iret ad æthereas.
Sed quæ præſtiterit communi ſedulus vſu,
Paſtorum crebris ediderítq́; libris,
Pòſt facilè accipies, vbi prælo excuſa videbis,
Quæ præſtare hominem vix potuiſſe putes.
Interea fruere hiſce lubens, hæc pauca futuri
Theſauri modò ſint arrha, vadeſq́; tibi.

REVERENDO, PIETATE ATQVE ERVDITIONE INSIGNI VIRO, D. GEORGIO Brun, S. Theologiæ Licentiato, ad Gradus Diuæ Virginis Decano, &c. Maternus Cholinus S.P.D.

DIVVS *Ambroſius, archiepiſcopus Mediolanenſis, vir Reuerende, toto quo vixit tempore, parem non habuit, ſiue pietatem, ſiue eximiā doctrinam ſpectes: immo conſtantia & pietatis Zelo, ſuperauit omnes ſuo ſeculo: quod in Theodoſii Imperatoris exemplo ſatis comprobatur, adeo vt is ad poſteros eam laudem, commendationemq́; trāſmiſerit, quæ etiamnum in Eccleſia Catholica viget adhuc abundè. Nec huius anxius perquirēda teſtimonia, quū ea cōmendatio præter Diuū Auguſtinum teſtes locupletiſſimos habeat præcipuos Catholicæ Eccleſiæ Patres, quos hic recenſere minime opus. Sed & confirmant hæc eadē plus ſatis doctiſſimæ ipſius lucubrationes, quæ in hæc noſtra vſque tempora adhuc ſunt aſſeruata, & paſſim proſtant, quarumque quotidiano etiam vſu Eccleſia Catholica nunc fruitur; propugnaculi cuiuſdam firmi inſtar contra varias hæreſes indies de nouo pullulātes. Huic poſt mille & amplius annos ipſius in eadem Epiſcopali apud Mediolanēſes cathedra ſucceſſor, Carolus Borromeus, Cardinalis laudatiſſimus, vix cedit, quem ſeculū hoc noſtrum ob præclarā ſimiliter pietatem, inſignē quoque eruditionem,*

nem, vitaq́ꝫ ſummā innocentiam & ſanctitatem, virtutum adhæc aliarū ſuarū cumulum maximū, tanta proſecutum eſt reuerentia & affectu, vt ceu diuum aliquem ſuſpicere, ac in ſanctorum quaſi numerū referre haud dubitarit, id quod atteſtabitur quam hîc attexo ipſius vita & hiſtoria, ab reuerēdiß. illuſtrißq́ꝫ Cardinale Veronenſi, diligenter, vere atque doctè cōſcripta. Quis verò, quantuſque in ſanctiſſimo hoc præſule Zelus, feruorq́ꝫ, quibus ad propagandū Dei cultum diuinitùs ferebatur, qui proxime intueri & experiri deſiderat, equidē hac luce ipſa meridiana clarius tanquā in ſpeculo quodā oſtendit, obq́ꝫ oculos ponit præſens hocce noſtrum opuſculū, in quo quæ cùm ad ſanā in Eccleſia doctrinā cōfirmandā, tum corruptos Eccleſiaſticorū mores emendandos pertinere videretur, mirum quàm accuratè, quantoq́ꝫ pietatis ſtudio pertractentur, vt humano ne aliquo, an diuino potius cuidam ingenio ſpiritum, qui in ijs verè relucet, tribueris, merito dubitaueris. Magno reuera hoc inquā opuſculum, & prudenti admodū conſilio Reuerēdiſſimus Vercellenſis Epiſcopus, & pro tempore S. Sedis Apoſtolicæ in Belgio Nuntius, ex immenſo ac præclariſſimo & vtiliſſimo Eccleſiæ Mediolanenſis Actorū libro excerpi & ſeligi curauit: eum etiam in finem, vt dum vberem adeo fructum, tamque inſignem vtilitatem inde in Eccleſiam Catholicam acceſſuram, non obſcurè præuideret, ac perſpiceret, in publicum quoq; ederetur, etiam ſub hac ceu Enchiridij cuiuſdā forma, quò ſic commodius orbem vniuerſo longè lateq́ꝫ in Eccleſiarū functionibus conſtitutis, maximeq́ꝫ

animarum præfectis, petitis nimirũ inde ſaluberrimis preceptis, quibus ij demandatum ſibi munus ſeu potius à Deo concreditũ, rectius obeant & exequãtur, deſeruire poßit. Proinde vt pia Reuerendißimi Vercellenſis voluntas effectum ſortiretur, primum Enchiridion hoc à Plantino euulgatum fuit, deinde tibi vir Reuerende ab eodem quoq; cõmiſſum, curares vt noſtris etiam typis id locupletius hic prodiret. Auctum namque iam eſt acceßione vitæ & hiſtoriæ Sanctißimi Cardinalis Borromæi (quæ in Plantina æditione omiſſa fuit) idq́; ea ſcilicet ratione, quòd eius hiſtoriæ lectio & cognitio ſit cuiuis exhibitura & ſubminiſtratura verum exemplar pietatis atque virtutis, pijs omnibus imitandũ, cuiuſcunq; etiam conditionis aut dignitatis ij exiſtant. Atqui meritò acquieſcens tanti præſulis Vercellenſis per te cognitæ voluntati atque deſiderio, non grauatim hanc æditionẽ ſuſcepi, idq́; cũ alijs de cauſsis, tũ imprimis verò ob ſummã opuſculi vtilitatem, & quòd nollem pro meo ſolito erga Religionem Catholicam ſtudio, qualicunque hoc officio noſtro deeſſe Eccleſiæ. Tu igitur R. D. Decane, quia cũ Domino Nũcio Apoſtolico, Epiſcopo Vercellẽſi vnicus es Borromæianæ pietatis ac zeli admirator, & eiuſdẽ magnũ ac perauguſtũ Actorum Mediolanenſium opus, Domino Vercellenſi ita petente, induce copioſo auxiſti, & præfatione elegantißima adornaſti, quam D. Nuncius facit plurimi, mihiq́; hic Coloniæ ſæpius cõmendauit, fateaturq́; te primùm illi auctorem ſuaſoremq́; fuiſſe, vt hæ Concionatorum inſtructiones ex magno illo Borromai opere enchiridij forma ſeparatim

ratim ederentur. His inquam, aliiſq; de cauſſis libuit hanc noſtram editionẽ tuo nomini inſcribere, tũ vt tua in Borromæũ defunctũ propenſio, tũ etiã in Catholica Religione propaganda impenſum ſtudiũ paſſim innoteſceret, meamq; ſic publica hac atteſtatione erga te obſeruantiã, animiq; cãdorem etiã declararẽ, quo te fratrémque tuum D. Decanum apud SS. Apoſtolos, ab ineunte ferè ætate ob vtriuſque virtutis ſtudium ſemper complexus ſum. Vale in Chriſto Ieſu quam feliciſſimè.

Coloniæ ex officina noſtra Typographica Calendis Februarij 1587.

ANTONIO CARAFAE CARDINALI AMPLISS.

Auguſtinus Card. Veronæ.

HISTORIAM eſſe veritatis teſtem, nuntiã vetuſtatis, & magiſtrã vitę, optimè noſti. Huius qui eſt expers ſemper puer cẽſendus eſt. Nobilis hiſtoriæ pars, fructꝰ potius ſuauiſsimꝰ hiſtoriæ exiſtimatur ille, qui explicatione vitæ illuſtrium virorum percipitur: continet enim exẽpla, quibus ad amplectẽdas virtutes, & ad fugiẽda vitia mortales vehemẽter inflãmari poſſunt. Et iccirco Plutarchus, Laertius, Suetonius, qui vitas Romanorum, & Græcorũ literarũ monumẽtis cõſignauerũt, inter hiſtoricos meritò numerãtur; in quorũ numero Aloyſiũ Lippomanũ Veronæ Epiſcopũ, Laurentiũ Surium, qui res geſtas Sanctorũ in volumina redegerunt, iure collocauerimus, & viros de Eccleſia ſancta Dei optimè meritos dixerimus. Et vitã Caroli Borromei Cardinalis Sanctæ Praxedis ſcribere oportuit, vt poſteritati, viri noſtra ætate præſtãtiſsimi ſanctitas teſtata ſit, & ne debita laude vir Dei defraudaretur, multo magis vt eius exemplo, qui futuri ſunt ad varias & excellẽtes virtutes imitãdas excitarẽtur. Sed multũ ac diu cogitaui, ne ſingularis amor, quo Carolũ ſum proſecutus, plurima etiã eius in me benefi-

cia

cia ſcriptioni meæ fidem apud aliquos eſſent adempturа. Verùm cùm meminerim ſanctū Ambroſiū Satyri fratris laudes duobus libris complexū eſſe: Bernardū itidem in homilijs, quas in Cantica Canticorum conſcripſit, præclara de laudibus Gerardi fratris inſeruiſſe. Gregorium Nazianzenū patris Gregorij, Cæſarij fratris, & Gorgoniæ ſororis: Itē Nyſſenum fratris Baſilij, & Macrinę ſororis Auguſtinū itidem Monicæ matris laudes cōſcripſiſſe, ſic mecum interdum collocutus ſum. Viri ſancti, quos nominaui, tanta amoris, & ſanguinis coniunctione minime retardati, parentes, fratres ſuos laudarunt, alij amicorū ſuorum, quorum virtutes ſunt admirati, vitam cōſcripſerunt, vt Athanaſius Antonij, Martini Seuerus, Bernardus Malachię, Gregori⁹ Baſilij, alijq́; cōplures, laudationibus etiā mortuis debitum honorem tribuerunt, amori etiam ſuo aliqua ratione indulſerūt cur ipſe idem officium non præſtem optimo viro, egregio Epiſcopo, & Cardinali Ampliſſimo? cur me ipſum explicatione tantarū virtutū, quas noui, & ſum admiratus, nō recreē? cur eaſdē optimo Cardinali, quē vnici dilexiſſe Carolū ſcio, non cōmemorē? vt illa cōmemoratione pius Cardinalis magnopere oblectetur? Scribant alij vberius, latiſsim⁹ eſt.n. ſcribēdi cāpus, & tā excellētis virtutis nō defuerūt admiratores.

res.Scribã ipſe, quæ vidi, quæ audiui, quæ lõga cũ eo cõſuetudine mihi cõperta ſunt. Laudationẽ certe nõ inſtituo, ſed interdũ digredi aliquantũ, aut alicubi diutius inſiſtere mihi licere arbitratus ſum, tũ amore ipſo impellẽte, tũ etiã maxime, vt mihi ipſe ad tot tantaſq; virtutes imitandas acriores ſtimulos inijcerẽ. Tibi Antoni Carafa Cardinalis mittenda erat hæc ſcriptio, qui, vt paulò antè indicaui, à Borromeo amabaris valde, eiq; paria in amore referebas, & multis quibus ille virtutib⁹ inſignis, eundẽ quẽ Carolus noſtro ordini ſplẽdorẽ afferebat, affers tu hoc tẽpore. Et quidẽ omnibus ſæculis in ſacro Cardinaliũ Collegio præſtãtes multi viri doctrina, & pietate floruerũt quos cõmemorare, & longũ, & ſuperuacaneũ eſſet. Hũc Borromeũ (vt Piũ IV. Põtificẽ eius auũculũ omittamus) & Pij V. & Gregorij XIII. Sãctiſſimorũ Pontificũ teſtimonijs, varijs, & multis laudib⁹ celebratũ ſcimus: probatũ etiã valde fuiſſe Sixto V. viro acri iudicio, & doctrina eximia, quẽ diuinitùs nuper nobis datũ Põtificẽ habem⁹, cui⁹ Pontificatu Eccleſiæ Sanctæ Dei cõmoda omnia acceſſura ſperamus. Nec ſolũ Põtificib⁹, quos nominaui, & ſacro Collegio Cardinalium, ſed toti orbi Chriſtiano eiuſdẽ Caroli virtutem admirandam extitiſſe magna noſtri cũ animi lętitia audiuimus, pro futuram etiam eius vitæ explicationẽ poſteritati deo iuuante ſperamus.

CAROLI CARDINALIS BORROMEI VITA.

QVAE eſt naturæ humanæ peruerſitas, vt quæ imitari nos poſſe diffidimus, falſa putemus, aut debita laude defraudemus. Sic Inuidia Virtutis hoſtis perpetua iudicium peruertit, & ſuperbia vitiorum omnium mater virtutem obſcurare nititur. De illis, qui ex hac corporis cuſtodia egreſſi ſunt, poſteritas recte iudicat, res ab illis egregie geſtæ tunc commemorantur libenter, quia nemo qui viuit inde vel minimam exiſtimationis iacturam facere poteſt. Quis enim cum mortuo contendat? Quis mortuo inuideat? Quis à mortuo vllo in genere laudis ſuperari moleſtè ferat? Caroli Cardinalis Borromæi vitam, & mores explicans, variarum virtutum exemplar proponam. Nobilibus viris veræ nobilitatis formam indicabo. Epiſcopis paſtoralibus eius virtutibus ſtimulus inijcietur. Cardinalibus ſingulis exempla egregia proponentur. Sanctus Bonauentura Cardinalis in Concilio Lugdunenſi à Petro Tarantaſio Cardinali Oſtienſi, qui Pontifex Maximus creatus, Innocentius V. appellatus eſt, fuit laudatus. Inde nobis relictũ exẽplum eſt, vt Cardinales illi, qui virtutum ſpecimẽ reliquerunt, ad eorũ imitationẽ excitandam, qui viuũt & qui conſecuturi ſunt laudentur. Cum egregia nobilitate humilitas. Cũ contemptu rerum externarũ

animi

animi celſitudo. Cum magna hilaritate caſtigatio corporis perpetua, Sacrarum literarum ſtudium aſſiduum. Cum varijs, & maximis negotijs inuictus animus mira humanitate temperatus. Mortis contẽptus cum interiore gaudio. Charitas eximia erga pauperes indicijs declarata plurimis cum vitæ etiam periculo. Prædicationis ſtudium meditationibus, & precibus aſſiduis enutritum. Paſcendarum animarum excellens quædam ars. Synodorum conficiendarum documenta præclara. Quid moramur? Virtutum omnium ſpecimen nobilibus viris cuiuſcunque ætatis, Epiſcopis, & omnibus, quibus animarum cura eſt credita, Cardinalibus in primis affert Caroli Cardinalis vita, quæ ſine vllo fuco, ſine verborum lenocinijs explicanda eſt, vt debitus honor totius ſanctitatis auctori Deo tribuatur. Vt, qui viuens adhuc fœcundam pernitiem, Inuidiam virtutis præſtantia ſuperauerat, proſit etiam mortuus Eccleſiæ Dei; aliqui noſtrum non habeamus vnde ignauiam excuſemus noſtram, qui tam longe à præſtantiſſimi viri, cuius ſermonibus longo tempore frui licuit, virtutibus abſumus.

COMITVM *Borromæorum familiam, Mediolani in nobiliſſima illa ciuitate in primis florentem ignorat nemo. Vitaliana quoque gens Patauij peruetuſta eſt, & quidem ex vtriuſq; ſtirpis genere Caroli noſtri maiores originem duxerunt. Eſt etiam nobilitatis laus quædam, nimirum quòd eſt veluti ſtimulus ad virtutes, & deterret maxime homines, ne in illam infamiam incidant, vt à maiorum ſuorum*

virtute

virtute degenerare videantur. Pietatis Borromeæ familiæ præcipua laus fuit, & ſinceræ religionis, cuius Carolus adhuc puer ita fuit ſtudioſus, vt in conficiēdis altaribus pueritiæ ſuæ tempus ferè totum conſumeret, cum interea parentibus, & magiſtris obediēs, & dicto obſequens valde eſſet. Senilis quædam in eo apparebat prudentia, ita vt eius æquales illum venerarentur. Giberto patre viro forti, & honorato, & matre Margarita ex Medicea familia eſt genitus, quæ Ioannis Angeli Medicei, qui poſtea Pius IV. Pontifex Maximus eſt dictus, & Ioannis Iacobi Marignani Marchionis ſoror. In ea conſtans, & virilis animus fuerat, cuius exemplum in omni ſua vita Carolus filius, vt ſtrenuus Chriſti miles in Chriſtiana militia, & egregius gubernator in gubernatione Eccleſiaſtica ſe oſtendit. A natura huiuſmodi duxerat ingenium, vt minus velle, minus appetere quicquid velle, quicquid appeterè ſibi in animum induceret: quare ſibi omni ſtudio conandum ſæpe dicere conſueuerat, vt aſſueſceret velle, quod laudabile eſſet, & appetere, quæ ſua natura appetēda ſunt: ſibi enim timēdū valde cēſebat, ſi à recto virtutis tramite deflectere cœpiſſet, in maximas ſe prolapſurū calamitates, quā ſapiētiā adoleſcētes vtinā multi ſenes imitarentur. Ticini aliquot annos iuri ciuili, & canonico operā dedit, charus æqualibus, ſenibus admirabilis, acceptus omnibus. Vigeſimum tertium annū agebat, cùm Ioannes Angelus eius auunculus ad Summi Pontificatus faſtigium euectus eſt. Cùm autem primùm Romam veniſſet, in Sacrum Cardinalium

Collegium

Collegium cooptatus, & Mediolanenſis Archiepiſcopus creatus eſt. Nemo enim vnquam auunculus magis ſororis filium quempiam non modò dilexit, ſed inſolito quodam honore proſecutus eſt, vt Pius Carolum dilexit, & honoribus varijs affecit. Profectò ita ſe res habet. Nihil eſt modeſtia amabilius, & nihil quidpiam humilitate ſublimius explicari poteſt. Honores plerunque fugientes ſequũtur, auidè illos appetentes fugiunt. Hortabantur plurimi Carolum, vt ſacerdotia pinguiora peteret, vt rei familiari, & reditibus augendis ſtuderet, qui cùm reſponderet, ſe ſatis diuitem futurum, ſi Deum timeret, & ſi noſſet vti illis, quæ ſua ſponte pro ſua benignitate eius auunculus Chriſti Vicarius illi donauerat. Pius animi moderationem admirabatur, & in dies magis eius in Carolum amor augebatur. Sanctæ Sedis Apoſtolicæ negotia præcipua, & maxima Carolus tractabat egregia fide, & ſingulari diligentia. Principum legatos audiebat, negotiorúmque omnium ſummam ad Pontificem ſummum bis in die referebat. Neminem ipſe vnquam decepit; nunquam vllum pollicitationibus, & inani ſpe lactauit. Illa ætate florente in tanta rerum copia, blandientibus, & adulantibus quamplurimis, cùm maxime tranſgredi poſſet, non eſt tranſgreſſus. In nullam vel minimam incontinentiæ ſuſpitionem incidit, quia maxime omnium peccãdi occaſiones fugit. Singulas diei horas rectè collocare nouit, ita vt omnium virtutum exemplar extiterit, & eius domus ſeminarium præſtantiſſimorum

hominum

minimum habitum ſit,& nuncupatum. Et aliqua no-
is pars in optimarum literarum ſtudijs cum doctis
ris,& intimis nonnullis familiaribus ingenio præ-
antibus collocabatur,vt omnino otium incontinen-
æ,& peccatorũ omnium fomes tolleretur. Illa ipſa
oneſta oblectatione moleſtiæ,quas varia negotia cõ-
unctas habent, condirentur; nihil temporis diurnis
egotijs detrahebatur,ſed ſomno,& quieti,quare,et
octes Vaticanas appellari placuit. Et ipſe cũ Romæ
pud Cardinalem Nauagerium auunculum meum
iuerem eo tẽpore,cuius memoria in omni vita mihi
ucunda futura eſt,in eorum numero,qui optimi Car
dinalis familiaritate vtebantur,fueram. Sapienti
iuuene,Cardinali optimo, & Pontificis ſororis filio
dignum inſtitutum,ſic vitam ſuam informare,ſic tẽ-
pus diuidere,vt quotidie aliquid diſcat,vt Inuidiam,
quæ virtutis,& proſperitatis eſt inimica, ſuperet,vt
omnem maledicendi occaſionem adimat. Tracta-
bantur quæſtiones quædam ciuiles aulicæ quædam &
eleganti oratione; in quibus tractandis non mini-
mum ſtudium adhibebatur: acuebatur ingenium,fa-
cultatem dicendi vnuſquiſque ſibi comparabat. Seria
iocis miſcebantur. Ex illis qui in illum locum cõuenie-
bant Cardinales non pauci, plerique etiam Epiſcopi
extiterunt. Et de vtilitate capienda ex libris Gen-
tilium Sanctus ſcribit Baſilius, è quibus hæc in
primis poteſt capi vtilitas, vt laudabili quodam pu-
dore ſuffundamur, cùm nos Chriſtiani à gentili-
bus aliquo virtutum genere ſuperari animaduerti-
mus. Contemptus rerum humanarum, & diuitia-
rum,

rum, honorumq́; deſpicientia quædam, virtutiſq́; admiranda præconia, robur inprimis quoddam animi præclarum in morte contemnenda, quod Stoici in ſuis libris profitentur, Epictetus inprimis aureolo illo ſuo libello, quod Enchiridion inſcribitur, cur nos interdū non moueant? Commotum ſe dicebat Carolus Cardinalis lectione libelli illius, quē nominaui; & tū primùm cœpiſſe deſpicere, quæ cæteri admirabantur, cū Stoicorum dogmata diligenter cœpit conſiderare. Tā bonus eſt Dominus Deus, vt rationibus varijs, nobis etiam minime notis noſtris ſoleat cōſulere commodis. Verùm non ſolùm Stoicorum diſciplina, quæ ſpecioſa quidem eſt, ſed non paucis in rebus à veritatis deflectit tramite: Sed in vera philoſophia, quam quicūque Chriſtiani ſumus profitemur, ſe multū profeciſſe oſtendit, cùm acerbam & immaturam Federici fratris mortem æquo, & conſtanti animo tulit. In illo ſitæ fuerant omnes ſpes ſuſcipiendæ prolis, & nobiliſſimæ familiæ propagandæ. Ad Federici vnici fratris filios non minimarum opum, multiq́; ſplendoris hæreditas pertinere videbatur. Propinquorum morte aliqui affliguntur, & quodammodo mœrore tabeſcunt, hic vnici fratris mortē æquiſſimo animo tulit, omniq́; mœrore abiecto ſe ipſe colligens fratris immaturam mortem cohortationem ad mortem perpetuò meditandam, & ad cœleſtē patriam quærendā diuinitus ſibi factā putauit. Ab eo tēpore in Vaticanis noctibus non quæſtiones amplius è media philoſophia ſumptæ tractabantur, ſed ſententiæ quædam graues à ſacroſanctis Euangelijs deprompta copioſe & eleganter

expli-

xplicabantur;Illæ in primis, quas Dominus noſter
eſus Chriſtus de vera beatitudine ſententias planè
rauiſſimas ore ſuo protulit.Hanc dicendi exercita-
tionem ad hunc vſum inſtituerat,tanquam vmbrati-
lem quandam pugnam,vt Mediolani, deinde ad po-
pulum promptior iam atque inſtructior ſermonem
haberet.Valet enim ad comparādam facultatem di-
cendi,& loquendi quandam fiduciam, mirabiliter
exercitatio.Valebat Carolus ingenio,præſtabat me-
moria,non tam naturæ vi, quàm rerum ordine, &
partitione,& quadam facultate omnia ſuis locis re-
ctiſſimè diſponendi, & hanc quidem à naturæ potius
bonitate ingeneratam, quàm artificio comparatam,
facultatem habebat.Iudicio excellebat,quod nō mi-
nimæ virtutis eſt indicium. Doctorum hominum con-
ſilia in ſuis ſcriptionibus admittebat. Videbatur ini-
tio eius ſermo exanguis, quòd minime audientium
animos permoueret. Quod naturæ impedimentum,
ſiue difficultatē, aut pronunciandi potius celeritatem
longo vſu dicendi maxime temperauit, ita vt in Ec-
cleſia Mediolanenſi, & in Parochialium viſitatione,
& ſæpe loqueretur & expeditè,& non minimo cum
animarum fructu, acreſq; aculeos dicendo relinque-
ret. Poſt fratris Federici obitum, eluſis quorundam
hominum conſilijs,qui terrena ſolùm,& carnali pru-
dentia præditi, neſcio quas nuptias ad propagandam
familiam ſomniabant, ſacro presbyteratus ordine
ſuſcepto quotidie cœpit ſacrificium offerre Deo; cum
pijs,& doctis hominibus verſari frequentiùs: aliquot
horas ſingulis diebus,quamuis varijs, & magnis oc-

cupationibus diſtentus, in optimis libris ponere. Reditus Eccleſiaſticos vltro ab auunculo ſibi oblatos modeſtè cœpit recuſare, magnas opes cœpit ipſe habere ſuſpectas, quippe quæ ſi attrectentur veluti ſpinæ confodiunt & exulcerant animam. Oeconomum eſſe Domini noſtri Ieſu Chriſti, intellexit diſpenſatorem multarum opum. Magnam copiam putauit cupiditatum inopiam. Abijciendum faſtum. Multis non indigere nos ſi ſapimus. Dum autem maiori gratià, & auctoritate apud auunculum Pontificem valeret, nihil maiore ſtudio, aut diligentia contendebat, quàm vt ſacroſanctum Concilium Tridentinum ſeruaretur Præclariſſima, & maxime ſalutaria decreta, quibus Eccleſiaſtica diſciplina potiſſimum continetur, & ſpes renouandæ veteris dignitatis Eccleſiæ in primis nititur, ſeruari ſtudebat. Nam confirmato à Pio in primo Conſiſtorio poſt legatorum ad Vrbem reditum Tridentino Concilio, monuit, deligendos eſſe, qui controuerſias, quæ ex eius explicatione oriri poſſunt, tollerent: inſtitutáque eſt Congregatio Cardinalium Tridentini Concilij interpretum, in qua ipſe ſemper fuit, quæ viget adhuc, quæ vtilitates plurimas Eccleſiæ Dei attulit. Et viuente auunculo Pontifice magnis precibus ab eo impetrauit, vt ſibi liceret Mediolanum ad Prouinciale Concilium celebrandum accedere; quod Concilium, conuocatis Prouinciæ Coëpiſcopis, cùm aliquos viros optimos in Eccleſiaſtica diſciplina admodum verſatos ſecum adduxiſſet, mira celeritate confecit, & ſingulo quoque triennio nouam ſynodum habuit, edendas etiam omnes curauit, vt ſuo lo-

aperiemus. Ipſe, qui paucos ante menſes Epiſcopus Veronæ eram factus; cùm Pontificis iuſſu Tridentum euntem Cardinalem per totam Italiam Apoſtolicum Legatum, Deſenzani ad Benacum conueniſſem, & per ea loca Veronenſis diœceſis, officij & veteris obſeruantiæ ergò eſſem comitatus, diligentiam paſtoris admiratus, & virtutes plurimas, quibus in diem magis proficiebat. tum primum Carolum Cardinalem Archiepiſcopum Mediolani Epiſcopis diuinitus ſtimulum iniectum palàm dicere cœpi; & in me ipſo ſum expertus. Veronam etiam eo tempore acceſſit cùm Tridēto rediret, quà in Ciuitate regias fœminas Ferdinandi Imperatoris filias, quæ Principibus Italiæ matrimonio iungendæ erant, Pontificis iuſſu excepit: illos, qui Giberti optimi Epiſcopi familiaritate vſi fuerant, diligenter interrogauit, qua ratione gregem illum tāta ſua cum laude paſceret, mirumq́; ſtudium paſtoralis artis addiſcendæ præ ſe tulit, tantámque modeſtiam, aut humilitatem potius oſtendit, vt à nemine non vellet diſcere. Redibat Romam non minimo cum animi dolore, quòd ſponſam, quam præcipuo amore diligebat relinquere cogebatur, cum de grauiſſimo morbo, quo Pius laborabat nuntium accepiſſet, citatis equis magna cum celeritate ad auunculum Pontificem rediјt, quem cum morti proximum conſpexiſſet, abſque vllis lachrymis intrepido animo, vultu etiam hilari auunculum, à quo paternè fuerat dilectus, à quo honoribus plurimis, & opibus fuerat auctus, intuens. Pater ſanctiſſime (inquit) nunc de patria illa cœleſti cogitandum eſt. In hoc Crucifixo, cuius

imaginem ipſi oſtendebat,& oſculandam tradiderat ſpes noſtræ collocandæ ſunt. Hic vita noſtra, hic reſurrectio noſtra. Hic interceſſor. Hic hoſtia pro peccatis noſtris oblata. Hic neminem reſpuit in ſe credentem, illum verum Deum confitẽtem,& in ſe ſuas ſpes collocantem. Dolore peccatorum commiſſorum,& vera pœnitentia delectatur Dominus benignus, patiens, miſericors & clemens. Accipiebat ea & ponderabat moribundus Pontifex, & pio ſororis filij obſequio incredibiliter recreabatur. Miniſtrauit illi ſanctiſſima ſacramenta: lectionem euangelicam lectitabat: flexis genibus orare pro moriente auunculo Pontifice non deſinebat. Aderat Cardinalis Sirletus, doctrina, & pietate inſignis, quem Borromei monitu, & rogatu Pius Cardinalem paulò antè fecerat. Mortẽ auunculi cùm conſtanti animo tuliſſet Carolus, res maximas cœpit cogitare. Ad creandum Pontificem in auũculi locum animum adiecit, qui Concilium Tridentinum fœliciter à Pio perfectum, ſeruandum curaret, qui diſciplinam Eccleſiaſticam, quæ iam renouari cœperat, ad priſtinum candorem redigeret. Cúmque ſine eius conſenſu,& illorum quos plurimos Pius auũculus Cardinales crearat, nemo creari poſſet Pontifex: hoc maxime ſtuduit, vt Reip. conſuleretur Chriſtianæ. Et ne mora in creando Pontifice aliquod detrimentum Chriſtiano populo afferret, nulla priuatarum rerum ſuarum ratione habita, non enim ſatis fauiſſe Pius Cardinali Alexandrino dicebatur, eundem Michaelem Cardinalem Alexandrinum, qui poſtea Pius V. nominari voluit, creandum Pontificem

cen-

enſuit, illiq; fauit, qui ſuo in Pontificatu non Conciium tantum Tridentinum curauit ſeruandum, ſed lecretis quàm plurimis Eccleſiam ſanctam Dei inſtruxit & ornauit. Præcipuum Cardinalis munus eſt, n creando Pontifice, maximam adhibere diligentiā; nulla commodorum ſuorum ratione habita, eum diligere Pōtificem, quem Chriſtiano populo magis profuturum arbitretur, qui minime omnium ad tantum faſtigium aſpiret, qui crucem Pōtificatum exiſtimet, qui vitæ ſanctimonia, & aſsiduis precibus, frequentibúſque ſacrificijs cum Deo, cuius vices Romanus Pōtifex gerit in terris, familiaritatem aliquam, quatenus humana natura patitur, habeat. Contemptis rebus humanis Dei gloriam in primis habeat propoſitam. Virum hiſce moribus, & perpetua, & Angelica quadam caſtimonia præditum ſucceſſorem auūculo declarandum exiſtimauit. quo Cardinalis optimi & ſacri Collegij ſapientiſsimo iudicio vtilitates variæ, & maximæ ad Eccleſiam Dei redundarunt. Nam pio V. Pontifice iuſtitia viguit maxime, Eccleſiaſtica diſciplina renouata eſt. Virtuti honores magni tributi. Principes Chriſtiani debita veneratione Chriſti Vicarium proſecuti ſunt. Singulari Dei beneficio Victoria illa aduerſus Turcas, fœdere icto, conſecuta eſt: quæ non eſſe inſuperabilem Turcam oſtendit, ſi adſit præclararum rerum perficiendarum mater Concordia, quæ niſi conſecuta eſſet, luctuoſum eſſet cogitare, quo in ſtatu Chriſtianorum res eſſent. Creato Pio V. Pontifice, Mediolanum cogitare cœpit, quia ſponſæ diutius deſiderium ferre nō poterat. quia

B 3 *illum,*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

illum, qui ſeruandum Tridentinum Concilium ſtuduerat, id admodùm decere intellexerat, cuius opera quamuis Pius vti magnopere cupiuiſſet, rogaſſetq́; illum, vt Romæ maneret aliquot menſes, vt ſibi partẽ adimeret ſollicitudinis in plurimis & maximis negotijs, quibus occupabatur, Concilij Tridentini decreto, & plurimis alijs rationibus ſe excuſans, relicto Pontifici ſui deſiderio Mediolanum profectus eſt. Abbatiam Cornu, quam dicunt agri Placetini, ſane vberẽ, in manibus Pontificis reſignauit, nonnullasq́; alias eruditis, & pijs hominibus, quorũ opera fuerat vſus, auctoritate Pontificis petita ceſſit. Neque ita multò pòſt Maioris Pœnitentiarij munere, quod amplum Romæ, & perhonorificum eſt, ſe ſponte abdicauit. Mirum fuit, hoc ſæculo valde cupido tot reditus Eccleſiaſticos ſponte cedere, opes, quas alij quærunt, & admirantur, contemnere. In Cardinalatu moderationem Eccleſiaſticam ſplendori præferre, & opulentiæ inuidioſam illam copiam, & periculoſam dicebat. In beneficijs ſingulis Eccleſiaſticis quãuis ſimplicia eſſe dicantur, coniunctam eſſe curam nõ minimam cultus Eccleſiaſtici retinendi, & augendi cenſebat. Mediolanum profectus colligendorum hominum in ſua diœceſi valde anxium, & in illis retinendis, & fouendis ad vſum Eccleſiæ ſuæ Mediolanenſis, tenacem admodùm extitiſſe iure dixerim. Nã ex Veronenſi diœceſi Nicolaum Ormanetum ex vetere Giberti Epiſcopi diſciplina, qui poſtea Epiſcopus Patauinus fuit, & alios nonnullos ad ſe vocauit. Cũque ſingulis annis diœceſanas ſynodos celebraſſet, &

tertio quoque anno, vt dictum eſt, Prouinciale Concilium; Eccleſiam ſuam ſanctiſsimis inſtitutis ornauit, & auxit. Collegium ſocietatis Ieſu, domum itidem ex Patrum illorum præſcripto Mediolani inſtituit, Patrumq́; illorum opera, & conſilio plurimis in rebus eſt vſus. Abbatiam quandam Aronæ, quod caſtrum inſigne ad nobiliſſimam Borromeorum familiam pertinet, à qua eandem inſtitutam, & dotatam fuiſſe veriſsimile eſt, & quæ diu in eadem domo permanſerat, cuius titulus ipſi commendatus fuerat, auctoritate Gregorij Pontificis, conſanguineis probantibus Collegio Ieſuitarum vniendã curauit, vt eius pietatis tota Borromea familia, & illi qui futuri ſunt eſſent participes. Non quærit charitas, quæ ſua ſunt: cõmunem vtilitatem ſpectat, publica cõmoda priuatis cõmodis anteponit. Et pijs operibus inſtituẽdis Carolus diligentiam maximam adhibebat. & Clerici regulares, à Ioãne Petro Archiepiſcopo Theatino inſtituti qui poſtea Paulus I I I. Pontifex fuit, Mediolanum vocati, homines innocentiſsimi, & in omni Eccleſiæ cultu, & decore domus Dei diligentiſsimi. In partiẽdis autem Eccleſiaſticis muneribus mirum fuit, quãtum iudicium, quantámque diligentiam adhibebat, ita vt quàm plurimorum hominum opera eodem tempore vteretur, tantáque modeſtia, tantáque cum animi tranquillitate onera impartiri conſueuerat, vt ſe beatum putaret is, cui aliquid ipſe imperaret. Iubere enim Spiritum Sanctum vnuſquiſque ſibi perſuadebat, quæ Carolus facienda familiaribus, & amicis ſuis proponebat: cuius rei ipſe ſum teſtis.

Nam cùm Mediolanum acceſsiſſem, Veronæ Epiſcopus, vt tanti Archiepiſcopi exemplo, eiúſque optimis præceptis redirem inſtructior, indicauit mihi, ſe cupere, vt onus ſcribendi Rhetoricam Eccleſiaſticam ſuſciperem. Tantam prouinciam ſuſcepi, exiſtimans me non ei, ſed Deo ipſi parere, quo cum ipſe in aſsidua lectione ſacrorum librorum, & frequentibus colloquijs, ſacrificijs inprimis quotidianis verſabatur ſemper. Et quanquam mihi opus difficile admodùm videbatur, negare quicquam ſancto viro moleſtum admodũ mihi erat. Et opus ſcripſi breuiore ſpatio temporis quàm vnquam crediditſſem, liberè etiam affirmauerim, & in omni vita mea affirmaturus ſum, excitatorem me habuiſſe neminem acriorem, qui vehementiores mihi ſtimulos adijceret ad labores omnes perferendos, & ad diſciplinam Eccleſiaſticam capeſſendam. Verè illud de eo dici poterat, Super ſenes intellexit, quia mandata tua quæſiuit. Seniores enim nos Epiſcopi ab illo præcepta accipiebamus, eius monita non ſequi turpe iudicabamus. Et ipſe monendi munus non intermittebat, ſed tantam in monendo modeſtiã, & humilitatem adhibere conſueuerat, vt interrogationibus quibuſdam adhibitis, quaſi Epiſcopos in conſilium accerſeret, ſalutaria conſilia ad lucrandas animas Chriſto proponeret. Nemo Cardinalis maiore in honore habuit Epiſcopos, quàm Borromeus. Nulla ſchola noſtra & patrum ætate tàm celebris fuit, quã Borromei domus. Nemo alacriùs hoſpites excipiebat. Nemo plura beneuolẽtiæ, charitatis potius inditia ſingulis dabat. Ipſi arcana cordis libere quiſquis poterat

crede-

credere. Ab illo deceptus fuit nemo. Linguã maxime omniũ cuſtodiuit ſuã, vt ne verbo quidẽ quenquã vnquã falleret. Et maxime omniũ dicẽdi exercitatione delectatus eſt. Et ad populũ habuit ſermones multos, & crebros, ad illamq́; dicẽdi exercitationẽ, ad pater noſq́; ſermones ad populos habẽdos, Epiſcopos, qui ad illũ accedebant, hortabatur. Lacte matris nutriũtur fœliciùs filij, quàm lacte nutricis, quãuis illa ſit robuſtior. Et in paternis ſermonibus ineſt admirabilis quædam vis, qua commouentur populi ad virtutes amãdas, & ad vitia fugienda. Prædicandi ſtudio deditos, & incredibiliter delectatos, pro Paſtorali eorum munere obeundo ſanctiſſimos Patres legimus; & qui aliter ſentiunt, & pium hominem, optimumq́; Paſtorem interdum non laudarunt, quia prædicandi ſtudio maxime delectaretur, parum pie fecerunt, & Spiritui ſancto, qui in Concilio Tridentino illa verba inſeruit, Præcipuum eſſe munus Epiſcopi, populum docere, viſi ſunt reſtitiſſe: inertes quodammodo Paſtores adulterina illa ſua prudentia efficiebant, illosq́; liberali, & maxima voluptate priuabant; quanquam enim Catholici populi multos pædagogos habeant religioſos viros doctrina varia, & facundia etiam inſtructos, non multi ſunt tamen (vt Apoſtolicis verbis vtamur) Chriſtiani populi Patres. Vnus eſt omnium Pater Romanus Pontifex, eiúſque in ſollicitudinis partem dati Epiſcopi. Et vt nemo filius in Patre requirit eloquentiam, illúmque damnat, quòd minùs ornatè illum moneat; ſic paternos, & paſtorales ſermones nullus populus non libenter accipit, ſi paterna illa vo-

ces, quæ proferuntur, operibus etiam comprobentur. Sed profectò varios, & reconditos è Prophetis, & ex libris ſacris excerptos locos, quos Borromeus tractare conſueuerat, & eruditi etiam homines nō probare non potuerunt, & Paſtoris induſtriam, & aſſiduum quod adhibebat ſtudium in perlegendis ſacris libris, non poterant non valde laudare. Inſtituerat optimus temporis diſpēſator, inertiæ inimicus acerrimus, & rerum laudabilium perpetuus excogitator, vt ſingulis diebus in oratorio, quod ædificandū curauerat in ædibus Epiſcopalibus, poſtquam cœnatum eſſet litaniæ dicerentur, deinde ſermones aliquot fierēt aut explicaretur pars aliqua Euangelij, aut ſententia ex ſancti Pauli Apoſtoli epiſtolis ſumpta copioſe exponeretur, ipſe omniū poſtremus dicere aliquid ſæpe conſueuerat. quod in oratorium conuenire ſoliti erāt non familiares tantum Cardinalis, ſed pij omnes, qui pijs ſermonibus delectabantur. Et illo in oratorio epiſtolas, quæ præſcripto ſanctæ Matris Eccleſiæ ſingulis diebus Dominicis, & diebus feſtis recitantur explicauit. Sic paſtorales labores ſacrarum literarum ſtudio, & prædicatione verbi Dei condiebat. Lectione ſacra orationem alebat, qua ſic cum Deo iungebatur, vt Angelicam indueret naturam. Et ieiunijs, & varijs corporis caſtigationibus tyrannidem corporis comprimebat, ſeruum potius corpus effecerat, ita vt interdum pijs exercitationibus deditus, ſynodos celebrans, parochias Mediolani, aut in latiſſima illa diœceſi viſitans, ac ſi eſſet incorporeus: quadraginta etiam horas ſine cibo varia, & magna

negotia

negotia tractabat, nec alicui interea corporis neceſſitati vacabat: quo tempore non deerant, qui illũ reprehenderent: reprehenſiones autem ipſe hilari vultu excipiebat, & ſubridens dicere conſueuerat. Vnius horæ in extremo iudicij die reddẽdam eſſe rationem paſtoribus Eccleſiarum multò diligentiorem, quàm illis quibus nulla cura animarum commiſſa eſt, vnius diei: poſtulari ab Epiſcopis, & à Parochis, qui aliqua ratione, & ipſi Epiſcopi nuncupari poſſunt, vt plura hora vna ad Dei gloriam, & ad propagandam verã pietatem verbo & exemplo gerantur, quàm die vno à cæteris hominibus. Quæ verba meo in animo vtinam inſculpantur, & illorum hominum, qui in paſtorali munere valde formidando verſantur. Et exactor tẽporis egregius, & vir deſideriorum ſanctorum, & documentorum plurimorum ad diſciplinam Eccleſiaſticam augẽdam perpetuus inuentor erat Carolus Cardinalis, qui cum maxime gauderet fieri diſcipulus; ab omnibus enim religioſis viris, hominibus etiam Eccleſiaſticis interrogationibus varijs quotidie fieri doctior & in arte paſcendarum animarum fieri inſtructior ſtudebat; docebat tamen ipſe magis omnes Epiſcopos & omnes clericos perpetua vultus ſerenitate, admirandaq; quadam æquanimitate, cuſtódia oris perpetua, vt ne verbum quidem otioſum proferre ſoleret. docebat ſic humilitatem, modeſtiam: pallore quodã vultus venerãdo ad continentiã ac ſobrietatẽ omnes excitabat. Et excelſi animi, & præſtantis cuiuſdam fortitudinis ſpecimen dedit in tuẽda iuriſdictione Eccleſiaſtica, cùm cauſas, quæ ad ipſum pertinerent,

docto-

doctorum,& piorum virorum cõſilio cognoſcere omnino ſtatuerit. Et potentium minas nõ extimuit, quin potius pro dignitate Eccleſiaſtica tuenda, illos anathemate non deterruit ſolùm, ſed perculit, vt diſcerent (quemadmodum dicebat) parere Eccleſiæ, & miniſtris Dei debitum honorem adhibere. Et fuerunt eo tempore, qui ſanctiſsimi hominis humana omnia contemnentis, non ſolùm illam animi conſtantiam nõ laudarent, ſed eius conſilium valde improbarent, quòd nimis vellet quod velle videretur: quòd Regem potentiſsimum, tot regnorum Dominum, Catholicæ fidei defenſorem acerrimum, inuſitata hoc ſæculo ſeueritate irritaret. Et Pium V. Pontificem Maximum Philippum eximio amore, honoribus etiam magnis proſequentem, huiuſmodi anathematibus in Regis Catholici miniſtros, & in Mediolanenſem ſenatum aliqua ratione turbarit. Sed gloriam vnam Dei ante oculos habebat propoſitam, & nihil quicquam magnum ſine Pij V. Pontificis, & Gregorij XIII. quos magna veneratione proſequebatur, conſilio, aggreſſus vnquam eſt facere. Sanctorum exemplis mirum in modum delectabatur. Eorum res præclarè geſtas imitari ſtudebat maxime. Thomæ Cantuarienſis, & Ambroſij admirabilem conſtantiam in defendenda Eccleſiaſtica iuriſdictione imitatus, varias multorum voces, quibus interdum vir optimus lacerabatur, non audiebat. beatum potius ſe putabat cùm maledicerẽt illi homines, cùm illum inexorabilem, & parum cautum, rebus ſuis, ſuorúmque commodis minime conſulentem, nominarent. Ad illum acceſſerunt conſanguinei

guinei in eadem, qua ipſe natus Borromeorum familia, rogauerunt Cardinalem per illum ipſum Deum, qui eorum familiam diuitijs, & ſplendoris titulis ornauit, ne ad iracundiam inſolita ſua ſeueritate Philippum Regem, in cuius poteſtate Mediolanẽſes ſunt, prouocet. Secundum Deum, reſpondit: Philippo ſe debere omnia: illum catholicum, & de Chriſtiana Repub. optime meritum Regem agnoſcere, & debitis honoribus proſequi. Scire Philippum minime probare quæ nonnulli eius nomine tanta diligentia curant. Regis Regum Chriſti iuſſa in animo impreſſa habere. A Deo ipſi commiſſum eſſe animarum curam. In partem ſollicitudinis Eccleſiæ ſponſæ ſuæ à Ieſu Chriſto per eius Vicarium Romanum Pontificem eſſe vocatum. Muneris ſui obliuiſci non poſſe: illos qui pro Rege Philippo Mediolani imperant præſidia, Aronam mitterent, facerent quod ſibi magis placeret, ſe velle magis parere Deo, quam hominibus. His verbis, & alijs magna cum animi lenitate conſanguineos ſuos in officio continebat, ita vt nec illi contradicere amplius auderent, & hæc animi magnitudo, & rerum externarum contemptus magnam ipſi augebant auctoritatem: peruerſumque morem huius ſæculi mirũ in modum damnabat, qui increbüit, vt Paſtores nonnulli turpiter adulentur Regibus & Principibus, neq; ad Dei præſcriptum, ſed ad hominum gratiam ſe accommodent non minimo cum piorum hominum dolore. Et eandem animi fortitudinẽ præ ſe tulerat Cardinalis, cùm pro iure ſuo tuendo Canonicos Scalenſes viſitandos, inuitos etiam ſtatuerit: quo in munere

ira

tractando, periculo etiã mortis ſe expoſuiſſe viſus eſt. Vitam hanc plenam ærumnis, varijs periculis expoſitam. Lachrymabile exilium, moleſtam peregrinationem cur tanti faceret vir ſapiẽs? cur tantopere amemus mortales: miniſtri inprimis Dei Epiſcopi, vt v.-tia extirpare negligamus: indulgẽtes ſimus, vt noſtra indulgentia, quæ diſciplinæ nouerca eſt, gregem Chriſti perdamus? Et inciderat (vt dixi) in dies magis ob admirabilem animi conſtantiam, & mortis contẽptum Cardinalis Ampliſſimus in plurimorum maledicentias, res Eccleſiaſticas carnalis prudentiæ regulis diffinientium. Sed profecto nõ bona magiſtra eſt mortalium multitudo; & illi qui prudentiores habentur, & fallunt, & falluntur ſæpiſſime. Studium viſitandi parochiales Eccleſias creſcebat in dies magis: plurimarum virtutum Cardinalis exempla dabat, peccãdi occaſionem quanta maxima poterat diligẽtia fugiebat ipſe, & adimebat cæteris. Sic chorum inſtruxerat, vt nihil oculis omnium illuſtrius conſpici poſſet. Diuina officia, Horæ canonicæ, tanta cum diligentia perſoluebantur, vt nihil accuratiùs inſtitui, aut obſeruari potuerit, & ſapienter vt omnia. Nam Propheta illud animo volutabat. Maledictus qui opus Dei facit negligenter: cum tanta ſit Dei bonitas, vt nos miſeros exules, rebelles potiùs, qui eius perennem hoſtem Sathanam, pernicioſa nobis conſilia ſuggerentem, ſequimur: ſi malè actæ vitæ nos pœniteat, ad colloquium admittat, quanta eſt ſtultitia recuſare colloquia cum Deo, à quo bona omnia proficiſcuntur, non orare, cordis euagationibus, peccatis varijs cõtaminari, preces inuti-

inutiliter fundere, rebus omnibus egentes, mendicos auxilium à Deo cæli, & terræ Domino non implorare aut ſi aliquid conſuetudine quadam coacti, & pudore ſuffuſi, conſueuimus petere, tanquam aliud agẽtes, oſcitantes potius, quod non minimæ imprudẽtiæ indicium eſt petere. Et in ſtruenda Eccleſiaſtica diſciplina laudabilem quandam ſeueritatem adhibuit, vt de ea interdum aliqui canonici queri cõſueuerit; integri enim dies feſti in concionibus audiendis, in proceßionibus varijs in Eccleſia conſumebantur. Nihil apparatu Eccleſiaſtico ornatius, aut magnificentius. In concionatoribus deligendis mirũ ſtudium adhibebat. Ipſe concionatoris munere paterno quodam dicendi genere fungebatur, & interdum bis in die ſermonem habebat. Nimiam illam diligentiam aliqui nominabant. At in Carolo Archiepiſcopo, vt variæ, & præſtãtes virtutes fuerunt, ita hæc in primis præſtitit, quòd curioſorum hominum, ne dicam vanorum, qui aulici immeritò nuncupari ſolent, voculas contempſit. Non quid plurimi de ſe dicerent, ſed quid ab ipſo faciendum eſſet, vt diuinæ legi obtemperaret, ſtudebat. Et bacchanalibus diebus præclariſſimam inuenerat rationem, qua populus deſineret inſanire. Nam diebus feſtis hymni in Eccleſia canebantur. Muſica tota plebs recreabatur, cunctis quibuſdam ſermonibus breuibus, iaculatoria quadam oratione mentes in cœlum erigebantur. Sanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum miniſtrabat ipſe frequentius, eo tempore illud etiam per totam Eccleſiam manibus ſuis portare conſueuerat, ita vt tunc maxime

aduerſus Sathanam eo tempore pugnaretur. Huiuſmodi erant ſancti Chryſoſtomi, & veterum Epiſcoporum pij, & laudabiles conatus. Nam, vt eſt militia tota vita hominis, ita præſtantior, & illuſtrior eſt militia, vita Epiſcopi, cùm ſingulis momentis ipſi pugnandum ſit aduerſus Sathanam, Mundum, & carnem, ſectatoréſque Sathanæ, filios huius ſæculi, & prudẽtia carnis abundantes, quorum infinitus eſt numerus. Quam pugnam, vt ſtrenuus Christi miles, inibat Carolus, atque in pugna ſemper apparebat alacrior. Et in grauioribus negotijs piorum hominum conſilium adhibebat. Congregationes non paucas prudentum, & religioſorum hominum inſtituerat, quorum iudicio nobiliſsimam illam Eccleſiam gubernabat, & Mediolanenſis populi commodis conſulebat, ita vt omnium generum miſeris hominibus ſuccurreret, peccata exterminari conaretur, occaſiones etiã peccãdi auferret. Verùm cùm nulla poſsit excogitari maior miſeria, quàm Chriſtianæ diſciplinæ ignorãtia, ſcholas quàm plurimas, quibus ſeparatim pueri à puellis in Chriſtianæ doctrinæ rudimentis informarentur, inſtituit, quas ipſe frequentare conſueuerat: in quibus ſæpe paternos ſermones habebat. Centum & viginti ſcholas puerorum circiter, itidem centum puellarum diebus feſtis frequentabantur. Quidam è plebe pij homines, eleganti, & pia metaphora ſumpta ab Apoſtolis, piſcatores nominabantur, qui pueros ad ſanctã & ſalutarem illam diſciplinã quodammodò impellerent, & varijs ſæculi, & iuuenilis ætatis fluctibus agitatos, ſpirituali piſcatione caperent, & ad ſalutis portum

rum redigere conarentur. Et pij homines quàm pluri- mi, aliqui liberali mercaturæ dediti, nonnulli etiam nobili genere orti, nobiliſsimam artem inſtituendi pueros in Chriſtiana doctrina diebus feſtis exercebant. Singulis ſcholis præfectos cõſtituebat: fœminas etiam pietate præſtantes, matronas nobiliſsimas ad rudimenta Chriſtiana docenda ex eius præſcripto pijs libellis excitare nõ deſinebat, tantúſque ordo in re tàm præclara, & tàm ſalutari eſt adhibitus, vt Spiritu Sancto magiſtro Mediolani ſingulis diebus in Chriſtiana pietate proficeretur magis, vocéſque Angelicæ diuinas laudes concinentes diebus feſtis totam exhilararent vrbem. Et ipſe Caroli Archiepiſcopi viſendi cauſa Mediolanum quinquies acceſſeram, multo magis vt ad Veronenſem gregem paſcendum redirem inſtructior: cum eodem Cardinali in illis ſcholis fuèram. Et nullum diem, horam potius nullam prætermittebat Carolus, quin de Dei gloria, & de Eccleſiaſtica diſciplina excolenda, cogitaret. Seminarium centum & viginti amplius puerorũ inſtituerat: ædes commodas admodùm, & honorificas ædificandas illi curauerat; progreſſus indies maiores in literis, & in Eccleſiaſticis moribus fiebant. Viſitabat ipſe ſæpe clericos, paterna quadam charitate illos complectebatur, nominatim ad omnes labores perferendos pro honore Dei illos excitabat, filios ſæpe appellans. Et dum ipſe prandebat, religioſos viros imitatus, qui in vnum coacti, corpus ſuum conſueuerunt reficere cibo modico, ſingulis diebus feſtis ſeminarij ſui clericos aliquam ſacroſancti Euangelij partem explicãtes, &

C *ex*

ex alto loco concionem habentes audiebat. Iuſſerat etiã, vt interdum Latino vterentur ſermone: exercitatio illa dicendi facultatem pariebat, & clericos in muneris paſtoralis præcipua parte erudiebat. Sic enim Sanctus Spiritus (vt anteà attigimus) in Tridentino Concilio declarauit. Præcipuum munus Epiſcopi eſſe, i. idem parochorum, populos docere. Et non vno Seminario clericorum ampliſſimo vir Dei cõtentus fuit, ſed plura inſtituit, nam clericos adultos, qui in literis progreſſus non fecerunt, in vnum locum cogendos decreuit, vt gubernandarum animarum artem ediſcerent, & mediocri Eccleſiaſticarum rerum cognitione imbuti, in Eccleſiaſticis moribus inſtituti, ad regendas parochias idonei efficerẽtur. Ex huiuſmodi ſeminario fructus vberiores ad Mediolanenſem adminiſtrandam Eccleſiam redundare, quàm ex ſeminario ipſo aliquando dicere conſueuerat. Et collegium Papiæ, quod Borromeorum nuncupatum erexit, quod magnificis ſumptibus ædificandum curauit, vt in eo è Mediolanenſibus, & Papienſibus ciuibus præclara in optimis diſciplinis in Chriſtiana inprimis pietate educarentur. Et Heluetijs paterna cura proſpexit diligentiſſimus Paſtor. Et ſeminarium itidem ad nationis illius vſum erexit. Nobilibus item pueris, vt parentum indulgentiæ, illorum itidem qui parentibus eſſent orbati, commodis proſpiceret, mira ſolertia conſtruxit, cuius exemplo deinceps alia nobilium puerorum ſunt inſtituta collegia. Et fuit ab eodem Carolo Cardinale Oblatorum Collegium inſtitutum Sacerdotum non paucorum, qui vouerent

ſuo

ſuo Archiepiſcopo, & eius ſucceſſoribus ſe obtemperaturos, animarum curam ſine vlla cunctatione quando Archiepiſcopo ita videretur, ſe accepturos, nulla tenuitatis parochiæ, aut loci difficultatis ratione habita. Ad quod Collegium cùm non ſemel Cardinalis iuſſu acceßiſſem, & Epiſcopus, & proxime etiã Cardinalis, diſciplina Eccleſiáſtica, quæ illo in Collegio maxime floret, & piorum ſacerdotum laudabiliſsimis moribus, & eruditione varia ſum incredibiliter delectatus. Vt paucis dicamus: Nulli hominum generi, nulli ſexui, nulli ætati, nulli humanæ miſeriæ vir pius Mediolani non conſultum eſſe voluit. Nam & expoſitis infantibus, & varijs affectis morbis, & mente captis maxima adiumenta comparauit: & virginibus fœminis ad earum tuendam honeſtatem prouidit, & illis, quæ corruptæ fuiſſent, vt in viam poſſent redire, proſpexit; & deuotis fœminis, quæ Capucinæ nominantur, quas in eam Ciuitatem primus introduxit, ad vitam Angelicam (vt ita dicam) traducendam, ſanctißimi inſtituti regulis, omníque religioſa diſciplina, optime conſuluit. Sodalitates verò pias, hortationibus varijs, præceptis itidem ſalutaribus ita ſtabiliuit, & auxit, vt Mediolanum ſchola quædam Spiritus Sancti, & pietatis, omniúmque virtutum veluti officina, cœleſtis patriæ quidam angulus dici potuit. Sic enim interdum diebus feſtis innumerabiles puerorum, & puellarum voces emittebantur, ſuauiter canentium, & laudantium Deum, vt Angelorum chori repræſentari viderentur: & eadem diligentia parochialibus Eccleſijs ex-

tra Ciuitatem, & quam plurimis oppidis Mediolanenſis diœceſis conſulebat. Viſitatores ſexaginta, & amplius delegit, præmittebat aliquos quò ipſe poſtea eſſet venturus, populos ſermone conſolabatur, miniſtrabat ipſe ſanctiſſimæ Eucharistiæ ſacramentum: ſancto etiam Chriſmate *vngebat: controuerſias tollere, & multorum animos pacificare ſtudebat: diſciplinam Eccleſiaſticam in ſingulis Eccleſiis excolendam eſſe iubebat.* Dei *cultum tum interiorem, tum exteriorem magna diligentia promouebat. Dum hæc ageret, & animabus* Chriſto *lucrandis admodùm eſſet intentus, ieiunijs corpus ſuum caſtigare nõ deſinebat, aßiduis precibus mentem eleuabat, & ſanctis cum* Deo *colloquijs in huius mundi deſpicientia, quæ verã conſequitur prudentiam indies magis proficiebat.* Et *quotidie magis in virtutibus ſingulis magnos progreſſus faciebat* Carolus Cardinalis Mediolanenſis Archiepiſcopus. *Illum paſtorem optimum, ſancti Ambroſij imitatorem, nouum potius Ambroſium appellare quàmplurimi non deſinebant.* Nos *vicini Epiſcopi illum admirari, quia cuſtodiebat legem excelſi, quia ſuper nos ſenes intelligeret, quia mandata Dei maxime omnium quæreret: eius exemplo, ſtimulos potius excitati ſæpe ſumus ad labores omnes perferendos, & ad artem paſcẽdarum animarum, artem omnium artium, vt recte Nazianzenus, & poſt eum ſanctiſſimus dicebat Gregorius, perdiſcendam atque etiam exercendam.* Et *quia excellentis virtutis inimica perpetua eſt inuidia, non defuerunt, qui homini varijs virtutibus ornato, angelicis moribus potius, qui*

nunquam iratus eſt viſus, qui ne verbo quidem quempiam vnquam offendit, interdum detraherēt, quippe (vt ipſi dicebant) rebus in minimis interdum nimium ſtudium collocaret. Abſtinentiam virtutem eximiam & Eccleſiaſticæ diſciplinæ cuſtodem nimium coleret; ita conſueuit Sathanæ hipodidaſcalus mundus, qui nihil non molitur, vt ſanctorum hominum optimas ſententias, & præclara inſtituta quantum in ſe eſt euertat. At pius vir, cùm excellentibus virtutibus ſuis miram conſtantiam addidiſſet, id eſt conſecutus, vt varias hominum voculas contemneret, & omnium inuidiam ſuperaret. Et profectò diuinis quibuſdam indicijs, à ſummæ rei prouidentia, quæ nec fallitur, nec fallit vnquam, manantibus, creditum eſt, Carolum fuiſſe præcipuo quodam amore à Deo dilectum, & in huius vitæ periculoſo certamine diuino auxilio adiutum. Nam cùm pro extirpandis vitijs, & honore Dei, quem ſemper ante oculos habuit tuendo: Congregationem Humiliatorum reformandam ſibi in animum induxiſſet, ad quod munus ab auunculo Pio IV. ab eius itidem ſucceſſore Pio V. fuerat delectus, ex illis neſcio qui Præpoſiti, qui iuſtiſſimi hominis congregationis illius ſalutem ſpectantis, paulò arctiorem diſciplinam ferre non poterant, in ſeruum Dei, in benemeritum de ſe virum, in Archiepiſcopum & Cardinalem, odio implacabili exarſerunt, eumq́; diabolico quodam furore incenſi, è medio tollere decreuerunt. Vnus igitur inuentus eſt homo audaciſſimus, qui ſcelus deteſtabile aggredi nō dubitaret; itaque quo tempore ex domeſticæ diſciplinæ inſtituto

Carolus in oratorio cum tota ſua familia ad Deum preces fundebat, paruulo tormento diſploſo, in quod globulos plumbeos, aut ferreos complures coniecerat Carolum vt erat genuflexus, & in oratione defixus, medio ipſo in tergo directo percuſſit. Sed ſceleratorum hominum machinationes planè Sathanicas euertit Deus, & ſeruum ſuum ſcuto quodam inuiſibili protexit: nam etſi maioris globi ictus ille vſque ad cutem penetrauit, ibique liuoris notam quandam impreſſit, quæ in eius dorſo ad miraculi teſtificationem, vſque ad vitæ finem permanſit, nihil tamen nocuit viro ſancto, ac ne ſanguinis quidem guttulam elicuit: ipſe verò ita immobilis permanſit, ac ſi in alieno corpore verberatus eſſet, ſilentióque indicto, ne quis ſe commoueret, incœptum cum Deo colloquium admirabili fidei conſtantia, & animi fortitudine abſoluit. Et in ſacris templis ædificandis, & ornandis magnificentia, & in Epiſcopalibus ædibus augendis ſtudium, & miram in hoſpitibus excipiendis alacritatem, & liberalitatem, eleemoſinarum copiam, quibus omnium generum inopes iuuabat, ſi quis enumeret, laudationem inſtituat neceſſe eſt; Tanta & tam magna virtutis exempla dedit Carolus, quæ ita patent, ita omnibus cognita, & perſpecta ſunt, vt nec mea, nec cuiuſquam commemoratione indigeant. Erga ſacras ſanctorum reliquias mirifica quadam religione affectus erat Carolus Cardinalis, in ijſque ornandis, honeſto, decenti, illuſtri loco collocandis, magnopere verſabatur: itaque multa Sanctorum corpora ſolemnibus

ſuppli-

ſupplicationibus indictis multo cum ſplendore, & pietate tranſtulit, ſed profectò eximiam quandam liberalitatem, aut magnificentiam potius cum admirabili pietate cõiunxit, cùm corpora ſanctorum Simpliciani Epiſcopi, & martyrum Anaunienſium Siſinij, Martyrij, & Alexandri, illuſtriorem in locum, in illa ipſa ſancti Simpliciani Eccleſia cenſuit transferenda. Nihil quicquam fuit magnificentius, nihil quod ad alendum Dei cultum, & ad ſanctarum reliquiarum, ſanctorúmque corporum venerationem hac ætate magis inflammaret. Interfuerat illi tranſlationi Gabriel Cardinalis Paleotus, qui ad Clerum Mediolanenſem occaſione ſynodi diœceſanæ, quæ celebrabatur grauiſsimam, & elegantiſsimam orationem habuerat. Interfuerant plures Epiſcopi. Ipſe etiam fueram inuitatus, ſed occupationibus varijs impeditus, tam nobili ſpectaculo, in quo tota commota eſt Mediolanenſis Ciuitas, præſens eſſe non potui. Et vt ad quædam præcipua capita Caroli optimi Cardinalis vitam redigam. De eius mortis contemptu, De eius charitate erga morientes, De perpetuo ſtudio ſacrarum literarum, Déque aſsiduis eius precibus ad Deum. De admirandáque ſobrietate, & caſtigatione corporis, ſingillatim dicam; breuiter tamen, quia ſcio hæc etiam ab alijs copioſiùs eſſe tractanda, & quia illa tantùm mihi narranda eſſe exiſtimo, quæ mihi notiſsima ſunt, quæ ipſe vidi, quæ obſeruaui, cùm optimi Cardinalis conſuetudine fruerer. Nulla de re maiore cũ animi ſenſu loquebatur, quàm de morte, peregrinatione, exilio.

Mortem, peregrinationem & exilium, hanc vitam, quam tantopere mortales exoptant, putabat. Iactari varijs nos fluctibus, innumerabilibus perturbationibus commemorabat, peccandi terminum & optabilẽ quãdam ſecuritatem mortem nominabat. In ea mali nihil ineſſe. In peccato ſitam eſſe hominum perniciem. Locos, quos ſanctus in libello de bono mortis tractabat Ambroſius valdè cognitos habebat, tractabat etiam ſæpe in familiaribus ſermonibus. Addebat, turpiſſimum eſſe Chriſtianis miſeram hanc, & caducam vitam perditè amantibus, ſuperari prudẽtia, & fortitudine animi à philoſophis, præſertim ab Epicteto, à Seneca, & à Cicerone, qui de morte contemnenda pulcherrimos libros conſcripſerunt, & præclariſſimas ſententias ad abijciendum omnem mortis timorem in medium attulerunt. Rem minime vſitatã, & admiratione dignam narro. Dixerat mihi ſæpe Carolus Cardinalis in familiaribus hilari admodùm vultu, ſibi nihil quicquam accidere poſſe in hac vita iucundius, & vtilius, quàm ſi hac, & illac negotiorũ cauſa tranſiens, in cadauera, quæ ad ſepulturam deferebantur, incideret. Inde ſe maximum fructum capere dicebat. Secum enim ipſe ſic loqui conſueuerat: Et me etiam quatuor, aut quinque cubiti terræ manent, & ipſe in illo loculo deferar. Hic eſt fabulæ huius mundi, ſeu vanitatum omnium, quibus ſæpe à recto tramite deflectimur, terminus. Multo aliter plerique noſtrum, qui mortem horrentes cadauera maxime fugimus, & à meditatione mortis valde abhorremus. Illam enim meditationem mortis, quam philo-

philoſophiam philoſophi nominarunt: & nos non minimæ ſapientiæ Chriſtianæ partem dicimus, melancholiæ nutricem, molliter nimium, ne dicam inſipienter, non pauci arbitramur: in quos homines ſi aliquando incidebat Carolus, eos liberè monere ſolitus erat. Et erga morientes beneuolentiam incredibilem, admirandam potius charitatem Carolus Cardinalis præ ſe tulit. Cùm enim ipſi de Coëpiſcoporum ſuorum ægritudine nuntius afferretur, citatis equis ad illos accurrere conſueuerat, ſermone illos blando, & fraterno, ad pœnitentiam inuitans, de æterna vita, de cœleſti patria: de Ieſu Chriſti filij Dei Saluatoris noſtri meritis, de precioſiſſimo eius ſanguine, cuius precio redempti ſumus, de ſalutari pœnitentia, de infinita Dei miſericordia locos tractabat tanta cum pietate, vt illorum, qui intererant lachrymas eliceret: ipſe ego etiam interfui, cùm pium hoc officium Ioanni Delphino Epiſcopo Brixienſi, qui proximis annis ex hac vita migrauit præſtaret, & paulò antè quàm ex hac vita excederet Franciſco Boſſio viro integerrimo Nouariæ Epiſcopo idem officium ex præſcripto Concilij prouincialis Carolus piè, & fraternè præſtitit, paulóque ipſe poſt in grauiſſimum morbum incidit, quem mors conſecuta eſt, hoc eſt tranſitus ad beatã, & æternam vitam. Nec ſolùm paternis, & pijs illis ſermonibus languentes Epiſcopos, quos viſitabat recreare ſolebat, ſed cùm deficere vires cerneret, genuflexus pro ægris preces fundebat, eorum animas Deo commendabat, demum eorum exequias, ſermone ad populum habito, celebrabat. Et hæc omnia

magna temporis celeritate conficiebat. Nec verò Epiſcopos ſolùm, ſed cæteros etiam, & principes viros, & priuatæ conditionis homines ægrotos viſitabat, omniq; officio, & pietate maxime neceſſario tempore adiuuabat: ægrotabat aliquãdo Vercellis Carolus Emanuel Dux Sabaudiæ, adoleſcens religioſiſſimus, & Regiæ indolis, quem Carolus Cardinalis filij loco diligebat, & graui plane morbo conflictabatur, nec quicquam magis cupiebat, quàm ſeruum Dei videre, quem ſingulari amore proſequebatur. Accurrit Carolus, manu ſua ſacroſanctam illi Euchariſtiam miniſtrat verbis grauiſſimis, & ſpiritualis dulcedine plenis, & hortatur, & conſolatur, ita vt qui aderant lachrymas copioſe effunderent, cùm interea Dux ipſe nuſquam ab eo oculos deflecteret: denique Dei benignitate, &, vt ipſe Dux interpretabatur, Caroli precibus factum eſt, vt adoleſcens ſummæ ſpei, & Princeps nobiliſſimus conualeſceret, & in maximarum rerum ſpem ad Dei gloriam, & Catholicæ religionis conſeruationem reſeruaretur: ſi laudationem ipſe ſcriberem, locum hunc de ægrotorum viſitatione rationibus plurimis exornandum mihi eſſe intelligerem; ſed vitam tantum Ampliſſimi Cardinalis ſcribo mores pios, & verè paſtorales propono mihi, & Epiſcopis omnibus, in quos hæc mea ſcriptio fortaſſe inciderit. Et hanc eandem charitatem erga moribundos Mediolanenſes filios ſuos, quos cœleſtis Pater eius fidei commiſerat, dum ſæuiſſimo peſtilentiæ morbo infecti laborarent, quos nunquam mortis metu intermiſit viſere, quibus ſemper lue craſſante (trecẽti enim

homi-

homines ſingulis diebus per multos dies ſæuitia morbi interibant) ſacroſanctæ Euchariſtiæ ſacramentum miniſtrabat, & pios viros ad idem munus præſtandum hortari non deſinebat: calamitoſo tempore orandi regulas populo præſcripſerat, diuinum auxilium implorabatur, ipſe nudis pedibus ſune eius collo circumducto orabat. Supplicationes publicæ fiebant, longós & graues ſermones ad populum tanta calamitate afflictum habebat. Non Mediolanum modò, ſed vniuerſa Italia, totus terrarum orbis eximiam Paſtoris charitatem eſt admiratus. Tantam virtutem nulla vnquam obſcurabit obliuio, de qua, & ſermones ſunt habiti, & libelli etiam ſunt ſcripti. Inſipiens ſæculum, carnalis & adulterina prudentia, cuius magiſter eſt, quomodo imbecillos animos plerunque decipit. Non defuerunt, qui dicerent, non debuiſſe Cardinalem tot ſe exponere vitæ periculis: & potuit (Deo iuuante) & debuit, cùm nihil poſsit eſſe anima vna pretioſius, & ad Paſtorem pertineat animarum, animam ſuam ponere pro ouibus ſuis, ſe exponere periculis omnibus, imitari Chriſtum paſtorum Principem, & ſalutem animarum ſibi creditarum ſuæ vitæ præferre, ita charitatis ordo poſtulabat: piam, & verè paſtoralem hanc regulam comprobauit Dominus Deus euentu fœlici, cùm illum incolumen ſeruauerit. Et ſanè protrahendæ vitæ deſiderium, vitiorum non paucorum, & calamitatum multarum origo eſt, & ſtultitiæ non minimum indicium. Quis enim longa, & periculoſa nauigatione, in qua nauis varijs turbinibus

ſæpe

ſæpe iactetur, nauſeabundi plerunque nauigãtes omnia faſtidiunt, delectetur? Quis in exilio ita deſipiat, vt de patria non cogitet? Incommodo etiam diuerticulo, in quo multi ſceleſti homines cohabitent, libenter maneat? Plerique mortales ſumus huiuſmodi, & vitam hanc laboribus, & ærumnis plenam, non amantes, non magno ſtudio protrahere procurantes, tãtum abeſt vt laudemus, vt irrideamus potius. Et reprehenſiones hominum, pernitioſa prudentia omnia metientium, & res fluxas, & caducas admirantium, vitam in primis protrahere ſtudentium non magni faciebat Carolus. Vias non eſſe vias hominum, falſas eſſe huiuſmodi regulas, mera potius Sathanæ ſophiſmata, dicere conſueuerat. Quare de morte ſæpe longos ſermones habebat, & graues. De varijs huius vitæ miſerijs multa in medium afferebat, vt æternæ patriæ deſiderium mirabiliter excitaret. In ſacris libris, in vera ſapientia, qui liber librorum, quem Spiritus Sanctus in veteri, & nouo Teſtamento deſcripſit, aſsidue verſabatur. Et ita orationem cum lectione, Thomam Aquinatem ſanctiſsimorum virorum doctiſsimũ imitatus, coniungebat ſex annos antequam ex hac vita migraret, vt nunquam niſi genuflexus ſacroſanctum illum librum perlegeret. Et in Prophetis, quos cœleſtes oratores appellauerimus, multum ac diu fuerat verſatus. Præcipuos locos ex Salomone excerpſerat, & ad vſum in quàm plurimis ſermonibus reuocare ſolebat. Si quis eruditionem variam, & reconditam in Carolo Cardinali Borromeo nõ animaduertit, aut eius conſuetudine non eſt vſus, aut non conſiderauit,

qua

quæ ipſe in medium afferre conſueuerat. Nihil extra rem, Nullum ineptum verbum, Nullum quod cuiuſquam animum poſſet offendere, annorum multorum quibus eius conſuetudine ſum vſus ſpatio, à Carolo memini eſſe prolatum. potuiſſet ſi voluiſſet Latinè ſcribere, ſatis eleganter; promptè enim, & diſertè ſatis loquebatur Latinè; potuiſſet etiam hac qua vtimur lingua, ſed in ſcribendo aliorum opera libentius vtebatur; adhibebat tamen ſemper iudicium, quod tantum in corrigendis ſcriptionibus adhibere erat ſolitus vt præſtantes ingenio, & doctrina viros in admirationem traheret. Et prouincialia Concilia, & hortatoriæ ſiue paſtorales epiſtolæ, quas ad populum Mediolanenſem ſæpe ſcribebat, & ſub eius nomine ædebantur, ab ipſo accuratiſſimè emēdabantur. Matrem eſſe ſapientiæ humilitatem rectè dixerimus, vt ſapientiſſimè indicaſſe videtur Salomon. Qui enim nihil ſibi tribuit, & neminem recuſat habere magiſtrum, quamuis etiam à natura præclarum non duxiſſet ingenium (quod aliter Carolo contigerat, qui excellens ingeniū & iudicium acre à natura habuerat) cùm quotidie multa addiſcat, doctus euadat neceſſe eſt, tanta in primis, quanta Dei beneficio abundamus hac tempeſtate, bonorum librorū ſupellectile adiutus. Et domus Caroli, & dum Pius auunculus viueret, & dum Mediolani paſtorali ſuo munere fungeretur, fuit ſchola pietatis, Eccleſiaſtica, & ſancta quædam Academia, officina demum virtutum omnium, piorum & doctorum hominum contubernium. Et ordinem, qui eſt rerum veluti anima, & in artibus, & ſcientijs perdiſcē-

dis,

dis, memoriæ commendandis artium & ſcientiarum præceptis, mirabiliter prodeſt, mirabilem in ſtudijs ſuis adhibuit. Capita rerum, de quibus erat acturus, partiri conſueuerat, & ita diſtinguere, vt facile illa memoriæ mandaret, quam diuidendi methodum miris laudibus extulit Plato, & eos, qui ita norint diuidere, Deo quàm ſimillimos dixit. Innumerabiles ſynopſes, ſiue tabulas, quibus tractationes de ſymbolo fidei, de decem præceptis, de ſacramentis, de oratione Dominica, de paſſione Domini, déque ſingulis ſacroſanctis myſteriis, ita in omnes ſolemnitates, in omnia etiam Euangelia, quæ diebus feſtis recitantur, in Epiſtolas S. Pauli confecit; quæ ſi vnum in librum redigantur, & in locos quoſdam à Paſtoribus tractandos referantur, magnam profecto vtilitatem Epiſcopi, & Parochi, & quicunque verbum Dei prædicare conſueuerunt, ex eius induſtria percipient. Solidam, non negamus, doctrinam tradiderunt Theologi ſcholaſtici: in quibus qui non ſunt verſati hoc tempore, ne mediocriter quidem docti haberi ſolent. Et hoc ipſum dicere ſæpe ſolebat Carolus, qui pro ſua modeſtia inter doctos numerari ſemper recuſauit, nullam ſe ſcientiam tenere dicebat, cùm tamen ſcientiarum omnium principia, & præcipua etiam dogmata Theologiæ, & moralis etiam philoſophiæ optimè teneret, vt nemo de quæſtionibus etiam difficillimis maiore verborum caſtimonia loqueretur. Aloyſium Granatam plurimi faciebat, eiúſque libros diligentiſſimè legere conſueuerat: locos ex eius concionibus, & opuſculis ſibi conſtituerat,

quibus

quibus copioſe ex improuiſo etiam Euangelium, Epiſtolam, Miſſæ introitum, aut aliquos pſalmorum verſiculos poſſet explicare. Et non ſolùm ex Granata, ſed ex ſanctis Patribus plurimos locos ſibi collegerat. Quo eius labore factum eſt, vt facillime tres aut quatuor ſermones vno die ad populum habere poſſet, cùm fere nihil repeteret. Synopſes quàm plurimas, commentarios itidem varios, & multos; è quibus ſylua quædam paſtoralis in vnum volumen redigi facilè poterit, teſtamento reliquit Ioanni Franciſco Bonhomineo Vercellenſi Epiſcopo, cuius pietate, & induſtria fiet aliquando, vt ex optimi Cardinalis laboribus ab Eccleſiſticis hominibus fructus percipiantur. Et Patri Franciſco Adorno præcipuos quoſdam locos digerendos paulò antè, quàm ex hac vita migraret, tradidit. Dederat mihi commentarium quendam, quem de arte meditandi duos annos antè quàm moreretur, conſcripſit, qui profectò breuitate, & perſpicuitate, grauitate etiam ſentētiarum dignus eſt, qui in piorum virorum manibus verſetur.

Nihil magis acuit ingenium, nihil ad præſtantiam iudicij comparandam magis prodeſt, quàm aſsidua oratio, vt multi putauerint, admiranda opera, quæ ſanctus Thomas Aquinas monumentis literarum cōſignauit, oratione potius, quàm laboribus, quos pertuliſſet in euoluendis libris, accepta eſſe referenda. Et ſanctorum Epiſcoporum, qui Eccleſiam Dei illuſtrarunt, hic fuit mos, vt cùm aſsiduis precibus lectionem optimorum librorum coniungerent, quod &

no-

noſtro hoc ſæculo nemo præſtitit diligētius, quàm Carolus. Incommodè admodùm ſomnum capere cōſueuerat, & breuem quidem illum, nimirum quòd agnoſceret mortis imaginem ſomnum eſſe, & quandiu dormiunt homines, mortuos dici aliqua ratione poſſe, quia nihil homine dignum agunt: ipſe verò in diuinarum ſcripturarum lectione, in oratione, & meditatione, & diutiſſimè verſari cupiebat, & noctis tempus ad id maximè accommodatum eſſe intelligebat, & quidem corpus domeſticum inimicum, vigilijs edomare ſtudebat; eam ob cauſam ſæpe contingebat, vt dum Carolus concionibus intereſſet, aut alijs publicis functionibus, ſomnus illum caperet, quod ne fieret, quamuis maximam diligentiam adhibuerit, cōſequi tamen ſemper non potuit, vt natura remiſſionem illā, & quietem efflagitante, non ſæpe dormitare nō cogeretur: erat tamē huiuſmodi ſomnus breuis, & admodum interruptus, ita vt etiam quæ dicebantur magna ex parte perciperet: ſic, ita diſponente Domino Deo, naui quidam in eis, quos præcipuo amore diligit conſpiciuntur: qua de re præclarè à ſancto Gregorio in 3. dialogorum libro ſcriptum eſt, magna Dei diſpenſatione fieri, vt quibus maiora bona tribuit, minora interdum non præſtet, nimirum ne ſe extollant, ſed diſcant, quia ex ſemetipſis maiora illa bona non habent, qui parua vitia vincere non poſſunt.

Et ſobrietatem quandam admirabilem præ ſe tulit, cùm in ſatis opulenta domo educatus, delicatis etiam cibis aſſuetus, tantos progreſſus in præſtantiſſima virtute fecit, vt tres annos antequam ex hac vita migrauit,

migrauit, pane & aqua ſæpiſſimè contentus fuerit. Sanè altrix maximarum virtutum eſt ſobrietas, contemplationis, & orationis ſedula nutrix, digna Epiſcopo, digna animarum Paſtore, & Chriſti imitatore laus. Et fuerunt, qui ſanctum Cardinalis propoſitum non laudarent: cur ita? quia inſano amore nos plerique noſtrùm diligentes, corporis tyrannidem non agnoſcimus, nec extimeſcimus. Nihil nobis magis eſt curæ, quàm vt miſerijs, & ærumnis multis plenam hanc vitam ſine vlla vel minima moleſtia tranſigamus, planè cæci, & patriæ noſtræ cœleſtis illius Hieruſalem (heu nimium) miſerabiliter obliti. Profectò paucis vel minimis natura contenta eſt. Et S. Baſilius pane, & aqua contentus fuerat, & innumerabiles alij Epiſcopi, quos qui eſt imitatus, reprehendi minime debuit, laudari potius. Nos verò, qui à tanta virtute procul abſumus, ſobrietatem eximiam paſtoris, quem vidimus, cuius familiaritate etiam ſumus vſi, non ſemper recordari non debemus, vt tantæ virtutis memoria ſit nobis veluti ſtimulus ad omnem luxum fugiendum, & ad omnes omnium generum cibi, & potus delicias vitandas: Variorum enim ciborum copiam, & vſum vini immoderatum, Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & paſtoralis artis corruptorem, & inimicum iure nuncupauerimus; parere etiam hanc copiam inuidiam, & inertiam alere affirmauerimus. Quod ſi quis Epiſcopalem ſplendorem, aut Cardinalitiū obijciat, & addat, tenacitatis, ne dicā auaritiæ ſuſpitionē vitādū; is ſciat Carolo ſobrietatis laude hac ætate inſigni, rationes varias non defuiſſe in hoſpiti-

bus excipiendis,in pauperibus alendis,in templis ædificandis,quibus liberalitatem, magnificētiam etiam ſuam patefaceret, quanquam nec ipſe etiam Carolus dum Romæ fuit,cuiquam vnquam obiecit,ſi moderatione adhibita omnium generum cibis lautis, vino etiam ad ſobrietatis regulam vteretur.

Et corpus caſtigabat, verba illa S.Pauli Apoſtoli ponderans: Ne cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar:quamuis ſi quis rectè conſideret, multis rationibus probabilibus illis quidem adduci potuiſſet,vt quem ſocium multorum laborum, & præclariſſimarum rerum, quas gerebat, nobiliſſima eius anima habuerat,& nunquam, aut perrarò rebelle expertus fuerat,minus durè tractaret: medicorum etiam monita audiens,& valetudini conſulens. Sed ſancta Dei Eccleſia mira varietate virtutum ornata,hoc indulgētiſſimo ſæculo,tali ſobrietatis,& caſtigationis corporis exēplo fortaſſe indigebat:huiuſmodi ſtimulo plerique noſtrum,vt tantæ molliciei, tantarúmque delitiarum,quibus diffluimus,& inertes ad res cœleſtes contemplandas efficimur, indigebamus. Et viſitandos Epiſcopos, & cathedrales Eccleſias vtile admodùm Eccleſiæ Dei cenſuit, hortatus ſæpe Pium,& Gregorium Pontifices,vt Viſitatores mitterentur.Ipſe viſitandi munus non recuſauit. Bergomum,Brixiam,Cremonam, partem etiam regionis Heluetiorum viſitauit,magno cum animarum fructu:pietatis,diligentiæ exempla dedit plurima. Inde congregatio Cardinalium, qui Epiſcoporum cauſas componere,qui diſcordias omnes è cleris tol-

lere,

lere, qui Dei cultum interiorem, & exteriorem tueri & propagare nititur, inſtituta fuit. Frater Franciſcus Panigarola, & Pater Achilles Societatis Ieſu, mira de illius ieiunijs, & de perpetuis laboribus, déque admiratione, quam Rethi, & Heluetij cœperant ſanctitatis huius viri, mihi dixerunt. Fuit etiam de illa viſitatione, quam proximo anno fecerat pulcher conſcriptus libellus. Et ſacris peregrinationibus vir Dei delectabatur, & ad ſanctum linteum venerandum, quo Saluatoris noſtri mortui corpus inuolutum eſt, Taurinum non ſemel, pedibus etiam aliquando iter agens, profectus eſt. Sed & illa ſancta itinera, & extremum illud, quod vir Dei Carolus morti proximus ſuſceperat, vt ſacroſancta Dei myſteria in monte Varallo meditaretur, & ſanctas meditationes, quibus antequam ex hoc miſero ſæculo migraret, cum Angelis verſari incœperat, non defueruut qui memoriæ commendarent, & narrarent pijs quibuſdam epiſtolis, & libellis. Et cum forti, & conſtanti animo, febri etiam correptus, mortem minime extimeſcens, pijs operibus intentus, de ſalute animarum ſollicitus paſtorali vſque ad vltimam horam munere fungeretur; Sanctum Miſſæ ſacrificium celebrans, canonicas horas recitans, lytanias cantans, familiares ſuos, nautas etiam, à quibus quibuſdam in lembis vehebatur, in Chriſtianæ pietatis rudimentis, languente etiam corpore inſtituens. Et Mediolanum cùm calendis Nouembris rediſſet ferè ſemiuiuus, antequam medicum ad ſe admitteret, genuflexus forti animo

in oratorio cum familiaribus ſuis longam orationem habuit. Cùmque in lecto decubuiſſet, vt medicis, qui illum verſari in non minimo vitæ periculo affirmabāt obediret, eūdem lectum ornandum iuſsit imaginibus ſacris, in quibus Chriſti myſteria fuerant depicta, memoria in primis ſacri ſepulchri Domini noſtri Ieſu Chriſti. In ea cogitatione attentiſſimè defixus, cùm Eccleſiaſticis ſacramentis piè ſuſceptis, ad extremum illud certamen ſe optimè armaſſet, placide in Domino obdormiuit.

Narrem, quæ optimi Paſtoris, & Cardinalis ampliſsimi mortem ſunt conſecuta? longiſsima futura eſſet ſcriptio. Commemorabo quædam, quæ ad honorem Dei maxime pertinent, & ad excitandos eos, in quorum manus libellus hic noſter perueniet, ad varias virtutes. Hæ audiebantur voces: Recens hic Ambroſius in cœlum vocatus eſt, Non eramus nos digni paſtore tanto, Solatio maximo deſtituti ſumus. Ea quæ de Athanaſio ſcripta ſunt, in hunc virum conueniunt, vt quamuis quàm plurimos annos poſt Beatū Marcum Alexandriæ in Epiſcopatu ſucceſſerit, ſi virtutes conſiderentur, illi proximè ſucceßiſſe, quempiam iudicare poſſe. Ita quamuis Carolus mille amplius poſt annos in Eccleſia Mediolanenſi Ambroſio ſucceſſerit, proximè tamen ſucceßiſſe, ſi imitationis ratio habeatur, quiſpiam dixerit. Nam Ambroſius nobilibus ortus parentibus, parentum nobilitatem, Chriſtiana contentus, non magnifecit: Ita Carolus. Satyri fratris mortem modeſtiſsime tulit: ſic Carolus Friderici fratris: liberalibus artibus inſtructus, & ſa-

ris literis deditus, docendi ſtudio incredibiliter eſt delectatus: eodem ſtudio ſacrarum literarum inflam natus Borromeus, cuius vitam ſcribimus. Mille inſi-liæ à Iuſtina, & ab alijs ſceleſtis hominibus illi ſtru-tæ, Sæuientium in ſanctum virum miſerabiles exi-us; Eadem Carolo contigerunt, qui ferreis globulis iniectis lædi minime potuit. Eius tempore hymni, an-iphonæ cani cœpti ſunt: Borromei tempore, ſæuiente tiam peſtilentia, diuerſarum vocum concentus per otum Mediolanum audiebantur. Potentes viros Ec-cleſiaſticæ diſciplinæ tuendæ cauſa excommunicauit; Idem non extimuit facere Carolus. Sanctorum Ger-uaſij, & Protaſij corpora tranſtulit: Hic Simpliciani, Siſinij, & aliorum. In maxima ſanctitatis opinione apud exteros fuit: In magna etiam Borromeus. Plu-rimæ Regum ad Ambroſium litteræ: Multæ etiam ad Carolum Hiſpaniæ, Galliæ, & Poloniæ Regum. Ete-nim ne hoc ſilentio prætereamus, Carolum Emanuel Philibertus Dux Sabaudiæ Clariſſimus tanti fecit, vt filio parentis loco eſſe voluerit. Illum Henricus Gal liæ Rex Chriſtianiſſimus, cùm in Galliam rediret, ad ſe adeuntem humaniſſimè excepit, eiuſq; ſaluberri-mis ſermonibus magnopere eſt delectatus. Illum Phi-lippus Rex Catholicus ſummo in honore habuit. Il-lius virtutes Stephanus Rex Poloniæ ita eſt admira-tus, vt cùm Andream fratris filium adoleſcentẽ mag-nis animi, & corporis ornamentis præditum, qui nunc Cardinalis eſt, Romam mitteret, Mediolanum prius diuertere iuſſerit, vt Caroli diſciplina, & paternis cohortationibus inſtructior Romam iret. Et hunc qui

dem adoleſcentem præſtanti ingenio , & religione Carolus mirificè dilexit, eúmque viciſſim Andreas, vt parentem obſeruauit,nec alio , quàm patris nomine poſtea appellauit . Sed vt ad inſtitutam comparationem redeamus . Ieiunia Ambroſij crebra , & vigiliæ : plurimis Carolus ieiunijs deditus ; Orandi aſſiduitas ; & Carolus ſingulis diebus orationem cum lectione ſacrorum librorum coniungebat . Sollicitudo itidem omnium Eccleſiarum : ſollicitus maxime de parochijs , quæ in latiſſima eius diœceſi ſunt . Amor admirabilis erga pauperes ; & eleemoſynas Borromeus libenter diſtribuit . Alienatio prædiorum eorum cauſa ; & hic vendidit ſuppellectilem omnem , veſtes etiam ſuas peſtilentiæ tempore , vt ſuccurreret pauperibus . Paupertatis itidem ſtudium : Et Carolus dum in ſuo cubiculo oraret , aut ſacræ lectioni incumberet , vnica veſte contentus,& ea quidem viliſſima, hyeme , & æſtate vtebatur.Idem Ambroſius peccata aliorum acerbiſſimé flere conſueuerat : & hic gregis ſui peccata lugere non deſinebat , luxum maxime.Dignitatis Eccleſiaſticæ ſtudioſus , clericos à laicis in choro diſtinxit ; & auctoritatem Eccleſiaſticam defendit Carolus . Mortem ſuam prædixit : Euchariſtiam paulò antè quàm è vita decederet ſuſcepit . Dum ad ſepulturam deferebatur dæmoniacorum clamores plurimi auditi : eiuſdem corpus omnes tangebant, omnium ordinum homines ad ſepulchrum ipſum deducebant ; & hæc omnia Carolo diuino beneficio contigerunt . Virtutes , quæ in Ambroſio fuerant

(vt

(vt vno verbo dicam) in Carolo Borromeo mille amplius poſt annos, renouaſſe Dominum Deum, qui hãc noſtram ſcriptionem legerit, & qui libellos varios, qui de ipſo conſcripti ſunt, euoluerint, facilius intelligent. Mirabilis eſt Dominus in ſanctis ſuis, Mirabilia ſunt opera eius, prædicanda dona eius.

Imitator hic egregius Ambroſij, qui nouus Ambroſius nominatus eſt, Carolus teſtamento ſupellectilem ſuam, & non magnam pecuniæ ſummam, quæ in œconomi manus eo tempore fuerat, pauperibus Mediolani, qui in magno illo hoſpitali piè ſuſtentantur, reliquit, nulla conſanguineorum ſuorum ratione, aut mentione habita, quandoquidem illos diuites valde, opulentos potius eſſe optimè noſceret. Pauperibus, hoc eſt, Chriſto, cuius membra ſunt pauperes, à quo maximis theſauris fuerat ditatus, cui animam ſuam dicauerat, ſuppellectilem ſuam omniáque, quæ ſibi reliqua erant reſtituenda cenſuit, & ſapienter vt omnia. Vt mercaturam laudabiliſſimam, quam ſanctus celebrat Chryſoſtomus, in ſuæ vitæ exitu exerceret: Mercaturam ſanctus ille vir appellat eleemoſynam, quam Sanctus Spiritus interdum ſanctam fœnerationem nominauit, cum ſcriptum ſit, Qui miſeretur pauperi, fœneratur Deo.

Et vir optimus, & amicitiæ cultor egregius, qui me in amicorum ſuorum numero pro ſua humanitate ante viginti duos annos collocauerat, neſcio an me excitauit, an magno honore affecit: dicam vtrunque, & ad paſtorales omnes virtutes me inflammauit, &

maximo me affecit honore, cùm imaginē ſancti Ambroſij, quem ſibi imitandum propoſuerat, & ad cuius ſcripta aſsiduè legenda me ſæpe fuerat hortatus, mihi teſtamento reliquit: quo dono, nihil mihi in mea vita iucundius futurum eſt. Erit mihi imago illa pulcherrimè depicta ſtimulus perpetuus ad paſtorales, & eximias illas virtutes, quæ in ſanctiſsimo viro Ambroſio, & eius imitatore Carolo fuerunt, imitandas. Amicitiæ leges ſi quis alius ſeruauit, ſeruauit ipſe cū liberè monuerit amicos, ſi quando illos monitione indigere animaduertit. Et religioſorum familiaritate delectatus eſt plurimum, eorúmque conſilijs ſæpe vtebatur. Franciſcum Adornum Societatis Ieſu plurimi fecit, qui cùm in extremo vitæ curriculo per dies plurimos, quo tempore in Monte Varallo meditationibus ſe totum tradiderat Carolus, ab cuius latere nunquā diſceſſerit: res admirandas de eximijs virtutibus, quas in poſtrema vitæ ſuæ parte oſtendit Carolus, narrauit, & ſcripſit. Et Franciſci Panigarolæ doctrina, & facundia delectabatur, illumq; in viſitationibus ſæpe comitem habere conſueuerat. Et plurimi erant, qui libentiſsimè paſtorem ſuum ſequerentur, nulloſq; labores ſubterfugerent, vt eius iuſsis etiam cum vitæ periculo obtemperarent. Ludouicus Moneta clericus Mediolanenſis, vir egregia fide, & præſtanti pietate, Carolo in primis charus fuerat, ipſo comite in itineribus vtebatur maximè. Sed inter cōplures præſtātes viros, quorū fideli opera in Eccleſia Mediolanenſi gubernanda, & Eccleſiaſticis negotijs tractandis, diu, multúmque eſt vſus, duo in primis fuerunt

nt non ſolum doctrina, religione, prudentia, ſed piſcopali etiam dignitate, quam poſtea conſecuti nt in Eccleſia Dei illuſtres, Ioannes Baptiſta Caellius Bononienſis excellens Iuriſconſultus, qui faus à Gregorio XIII. Epiſcopus Ariminen. demum ùm eius, & Apoſtolicæ ſedis nuntium apud Chriſtiaiſſimum Regem ageret, magno bonorum dolore in Gallia eſt mortuus. Et Cæſar Specianus, qui Romæ Caroli nomine apud ſummos Pontifices res grauiſſinas adminiſtrauit, & anno ſuperiore ab eodem Gregorio Nouariæ datus eſt Epiſcopus. Nam Petrum Galeſinium egregie eruditum, & eloquẽtem hominem, alióſque quàm plurimos Caroli Cardinalis adminiſtros, & alumnos, commemorare longum eſt. Quod lachrymis vniuerſus Clerus, omnes nobiles viri, totuſq; Mediolanenſis populus Caroli funus proſecutus ſit, ſcripſerunt multi. Mœroris tot, tamq; varia ſigna apparuerunt, vt neque verbis, neque literis exprimi poſſe videantur. Ad eius ſepulchrum, quod è regione altaris maioris ad primos gradus chori, ſibi ædificandũ ſine vlla pompa conſtituerat, innumerabiles mortales confluxerunt, confluxiſſe etiam multos poſt dies accepimus. Et non paucos reperiemus, qui admirabiles Caroli virtutes conſiderantes, contemptum rerum humanarum cum admiranda charitate, & aſſiduo cum Deo colloquio coniunctum, & cum frequenti ſanctiſſimæ Euchariſtiæ vſu, & manſuetudinem eximiam, & maximam humilitatem, ob Angelicas virtutes, quibus Carolus fuerat conſpicuus, iam in cœlum euolaſſe pro certo habeant. Putent etiam fore,

ita Deo, cui arcana omnia notiſsima ſunt, diſponente, vt Carolus aliquando Eccleſiæ decreto in ſanctorum numerum adſcribatur.

Et Gregorius X I I I. iudicio præſtantiſsimo, & eximijs virtutibus præditus, accepto de eius morte nuntio, in Conſiſtorio de excellentibus Cardinalis tanti, qui magnum ſacroſancto Collegio ornamentum attulerat, & pro ſancta Eccleſia, próque amore Dei labores varios pertulerat, virtutibus, ſermonem habuit, magnum, & iuſtum dolorem ſuum Cardinalibus expoſuit. A quo Pontifice Gregorio, & à Pio V. qui in Pontificatu illum præceſſerat, vnicè dilectus eſt, & teſtimonijs varijs, tum in Conſiſtorio, tum in multis ſermonibus fuit celebratus. Et Roma tota, quæ virum Dei venerabatur, & vt lumen militantis Eccleſiæ agnoſcebat, & ſuſpiciebat, Carolum luxit, & lugent illum adhuc plurimi. In luctu hac ratione ſe ipſos conſolantes, quòd in cœleſtem illam patriam ante Regem Regum Dominum Deum, cuius imperio totus regitur Mundus, admiſſus, Chriſtianæ Reip. cui exemplo, & laboribus conſuluit, precibus aſsiduis prodeſſe non deſinit, & quando eius exemplo meliores non pauci efficiuntur, diſciplina etiam Eccleſiaſtica ſcriptionibus ſuis creſcit; nobis dubium minime eſſe debet, quod vberrimos laborum ſuorum fructus capiet in illa ſempiterna beatitudine vir ſanctus, Deo iuſto iudice meritis præmia cumulatiſsime reddente, quæ nemo cogitare, nedum explicare poteſt.

Eius exequias celebrauit Nicolaus Cardinalis Cremonenſis,

nenſis, qui mirifico amore Borromeum diligebat, vt ſacrum faciens lachrymas continere ſæpe non uerit, iacturam, quam fecit optimi, & egregij ſtoris de patria ſua optime meriti, conſiderans. At- it annum quadrageſimum ſeptimum, ſatis longam am duxit, ſi plurimarum virtutum exempla quæ liquit conſideremus; admodùm breuem, ſi ad com- oda, quæ Eccleſiæ Dei afferebat vitæ exemplo, & uribus ſuis animum intendamus, vt vir Dei diutius ræmio ſibi debito, cœleſti illa patriá careret, noluit ominus, Qui ſit benedictus in ſæcula.

Hanc de Cardinalis Borromei vita ſcriptionem neam Antonij Cardinalis, Guilielmo Cardinali Sir- leto, quem patrem iudicij agnoueram, & Borromei nemoriam colentem valde, eiúſque eximias virtu- es libenter celebrantem, tradideram: ſuſceperat prompto animo ſcriptionem legendam, conſideran- dam, emendandam, ſi qua ei emendatione opus eſſe videretur. Cùm autem pridie quàm ex hac vita Sir- letus migraret ad illum in lecto decumbentem ac- ceſſiſſem, læto admodùm vultu me aſpiciens, inquit, Nihil opportunius contingere poterat mihi, quam illum, quem de ſanctiſſimi Cardinalis Borromei vita libellum ſcripſiſti, mihi legendum dederas, tibi meis manibus reſtituere. Addiderat quædam, nonnulla etiam detraxerat, quædam correxerat amanter, & prudenter, vt ſolitus erat. Mu- nus tuum (addidit) ſepulchrale fuit mihi acceptiſ- ſimum: diuina prouidentia factum crediderim, vt in vltimo huius vitæ actu, virtutes Borromei, eius in

primis

primis vitæ contemptus, & animi in minime formidanda morte celſitudo, quem vnice dilexi, & magna obſeruantia ſum proſecutus, mihi proponerentur, vt alacriùs ad patriam illam communem noſtram tenderem: faxit Deus miſericordiæ parens, vt ego, & tu aliquando in cœleſti illa patria Carolum noſtrum videamus, ibiq́; verè in Domino coniuncti, perpetua fœlicitate perfruamur. Ipſe molliter nimium hæc audiens: vix verbum proferre poteram, lachrymas etiã non continui: ſed quod magis reprehendendum eſt, hæc recordans interdum adhuc lugeo. Quid hoc eſt? Homo in diſciplina Sirleti parum exercitatus imitator malus tanti magiſtri, quem ſuſpiciebam. Senex, caniciei, quæ certiſsima aduenientis mortis, & non multum diſtantis nuntia eſt, oblitus meæ; verborum quæ apud ſanctum Apoſtolum Paulum legeram, parum memor, contriſtor de dormiente quaſi ſpem non habeam, lugeo è cuſtodia vocatum à Domino, ſeruum bonum ab exilio profectum in patriam, ex huius peregrinationis fluctibus in portum deductum, ciuem beatæ Hieruſalem factum: frui ſanctiſsimæ Trinitatis aſpectu, & ſocietate Angelorum. Cohibui me tãdem, mi Carafa Cardinalis optime; tuo etiam exemplo, ſic me ipſum alloquens: Mortuum in Domino, atque ob id beatum lugemus? cur non gaudeamus potius? ſacro Collegio hic erat ornamento? de cœlo precibus ſuis erit ſubſidio. Vicario Chriſti ſeruiebat fideliter? nunc ſeruit Domino Dominorum, eoq́; fruitur. Commoda afferebat Eccleſiæ militanti laboribus, & vigilijs ſuis? nunc in Eccleſia triumphanti victoriæ, quã

de

ipſo,& de perennibus inimicis noſtris retulit(vt m fuerat)fructus percipit. Ne cauſa noſtra do- us nimis,eijciamus molliciem animi,gaudeamus migratione amici,& de vtroque noſtrum, de us potius,qui eius conſuetudine vſi ſunt, bene- i.Iuſta perſoluimus (vt debuimus) laudationi, funere eſt habita interfuimus.Quid reſtat,niſi eandem patriam aſpiremus, ad quam ipſe (vt nus)iam peruenit: ſubſidia, quæ nobis eſt polli- precum ſuarum apud bonorum omnium largi- Deum,in huius vitæ periculis tam varijs, & is expectemus,memores documentorum, quæ reliquit;memoriam amici veri tanti Cardina- animo nunquam excidere patiamur noſtro.Tu nto magiſtro es vſus in ſanctis Græcorum pa- libris potiſsimum perlegendis, & eius conſue- plurimos annos te ad maximarum virtutum, ipſe præſtabat,perpetuam imitationem effin- recordatione Cardinalis Sirleti valde ſemper aberis,ego verò,& delectabor, & illum veluti lar ſemper habebo ante oculos. Multiplex re- manarum & diuinarum ſcientia,cum admi- umilitate coniuncta. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ anda cognitio cum perpetuo communicandi Sermo grauis,& eruditus,lepore, & charita- iſtiana conditus.Patientia ſumma in miſerorũ s audiendis: ſtudium in ſubueniendo oppreſsis m.Mirum in diſsimulandis,excuſandis, mi- aliorum erratis.Rerum externarum, diui- in primis,& inanis gloriæ contemptus. Leni-

tas

tas animi amabiliſsima. Cautio valde probanda, ne domeſtici eius illi dominarentur. In conſanguineis ſuis minime diuitibus ditandis, digna Cardinali, & Epiſcopo moderatio. Orãdi ſtudium cum gratiarum ad Deum actione quotidianum. Hilaritas à puritate conſcientiæ profecta. Hæc omnia animo infixa ſunt meo: hæc ſemper libentiſsime commemorabo. ad tantarum ipſe virtutum imitationem, ſtudia mea, cogitationes meas ſemper dirigam. Iacturam magnam, quam anno vno collegium ſacrum Cardinalium fecit (vt alios omittamus) duorum in primis Cardinalium Borromei, & Sirleti ſarciet Dominus Deus, pietate, diligentia, induſtria Cardinaliũ, qui viuunt, quos ſanctiſsimis ſuis donis in dies magis ditat, & pro ſua benignitate ditabit.

FINIS.

INSTRVCTIONES
RAEDICATIONIS
VERBI DEI.

AROLVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS CARDINALIS, DEI, *& Apoſtolicæ ſedis gratia Archiepiſcopus Mediolani: vrbis, diœceſis, prouinciæq́; Mediolanenſis concionatoribus, Salutem in Domino.*

PRAEDICATIONIS verbi Dei officium in Eccleſia ſancta tãti illud ſanè eſt, vt ad Dei gloriam, & ad æleſtis regni propagationem, & ad anima um ſalutem plurimum interſit, nõ ſolum uales ſint, qui prẹſtantiſsimo illo munere ungũtur, verùm etiam qua vià, quaue raione illud præſtent. Quare ſuperioribus nnis eo de genere nos decreta aliqua in oncilio prouinciali primo confecimus: deinde alia concilio item prouinciali tertio; tum alia etiam quarto adiunximus, ad rectam illius ſacræ prædicationis diſciplinam. Verùm quo accuratius, vberiorique ſpirituali fructu Concionatores tantæ rei munus adminiſtrarent, atque exequerentur; nos de Epiſcoporum prouincialium, qui præſentes in eo tertio concilio adfuerant, ſententia, & aſſenſu, inſtructionem

gra-

grauiſsimæ illius functionis, quæ vniuerſæ noſtræ prouinciæ vſui eſſet, per nos illis edendam decreuimus. Itaque certis regulis, quas partim ex ijſdem noſtris concilijs, partim ex ſapientum virorum, ſanctorumque hominum diſciplina, partim ex optimorum concionatorum vſu accepimus, illã, Deo iuuante, confecimus: in eaque concionatoris imaginem, ſi minus omnibus numeris abſolutã, perfecteque expreſſam, at certè aliquo modo adumbratam, ijs omnibus & ſingulis proponimus, qui vel pro paſtorali officio, vel pro ratione datæ facultatis, munus prædicationis in vrbe, diœceſi, prouinciaque Mediolanenſi noſtra obeunt. Multa ſunt, quæ ad concionandi rectum officium pertinent; ſed ea tantùm breui complexi ſumus, quæ oportuniora videntur, quęque concionandi rationibus accommodatiora concionatorem adiuuare, atque ad ea in primis inſtruere poſſunt, quæ propoſuimus. Hæc enim ſi ad vim illã diuinam, quam ſacrarum litterarum verbis Spiritus ſanctus inſeuit, rectè acceſſerint: vix dici poteſt, quàm facile, cæleſti in primis ope, non modò bonorum mentes ad omnem partem pietatis, religioniſque inflammentur; verùm etiam malorum, & peccantium duriſsima corda infringãtur, animique hominum ſceleratorum, tenebricoſa

ricoſa vitiorum nocte circumfuſi,ſuauiſ-
ma luce veritatis colluſtrentur. Huius
itur inſtructionis regulis cùm illi omnes
ſe,ſuumque officium,& cęteras actiones
ɔformare debeant; tum verò, vt idipſum
nni ſtudio ijſdem præſtent, in ſua quiſ-
ıe diœceſi Epiſcopus prouinciæ noſtræ,
ecreti etiam prouincialis auctoritate, cu-
bit. Verùm,quò inſtructio hęc omnis,ad
ıgulas prouinciæ partes rectiùs accom-
odata,eò vberiorem pietatis fructum fi-
elium animis afferat;ab vnoquoque pro-
nciali Epiſcopo aliquid ei, præterquàm
la, quæ decretis noſtris prouincialibus
eciatim,ſigillatímue cauta ſunt,addi,de-
ahi,rurſuſque mutari liceat, prout ex Ec
eſiæ,diœceſisue ſuæ vſu viderit. Et verò
ɔs ſicut diligentiam, quam eo in genere
piſcopi prouinciæ ponent,magno his in-
ructionibus adiumēto fore arbitramur:
ı non dubitamus,quin ex ſtudio, quo ad
s ipſas exequendas concionatores vten-
ır,ſpiritualia illa commoda exiſtant,quæ
vehementer expetimus, cùm ad Dei
gloriam,tum ad animarum ſalu-
tem procurandam.

DE IIS, QVIBVS VERBI DEI PRAEDICANDI MVNVS INCVMBIT.

TEſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, & per aduẽtum ipſius, & regnũ eius, prędica verbum, inquit ſanctiſsimus Apoſtolus Paulus in epiſtola, quam Timotheo Epiſcopo & diſcipulo ſcribit. Quibus ex verbis perſpicuum planè fit, quod & ſacrarum litterarum monimentis perpetuò proditum, & aliorum Apoſtolorum, veterumq́ue patrum exemplis demonſtratum, œcumenica etiam Synodus Tridentina proximè cenſuit, verbi Dei prædicationem Epiſcopi eſſe munus præcipuum, idemq́ue maximè neceſſarium.

Concionari pręcipuũ munus Epiſcopi.

Toto igitur pectore in eam curam incũbens, gregem ſibi commiſſum, tum per ſe ipſe, tum per alios, verbo Dei paſcet ad illius Tridentinæ Synodi, & Conciliorum prouincialium præſcriptum.

Parochus præterea, animarúmue curator, ſollicitudinis paſtoralis memor, in cuius ſane partem vocatus eſt, tamquam fidelis operarius, ad meſſem miſſus, qui Epiſcopum opera ſua adiuuet, eam pręcipuam

præ

prædicationis verbi Dei curam, ſibi quoque impoſitam, præſtet, atque exequatur x preſcripto item decretorum, & œcumenicæ eiuſdem Synodi Tridentinæ, & prouincialium conciliorum.

Si quis id aliquando præſtare non poterit; ſubſidio omni, quod illis Synodis commonſtratum eſt, omnino vtatur; vt verbi DEI pabulum ſtatis diebus nullo modo deſit gregi, ſibi in curam tradito.

Et verò quamquam Epiſcopus, aſsiduis officij ſui paſtoralis laboribus, muneribuſque occupatiſsimus, ſæpè ad omnem populum ſibi commiſſum, concionem habere non poteſt: tamen tam veterem, atque adeò ab Apoſtolicis vſque temporibus deriuatam rationem adhibere ſtudebit, vt diœceſis ſuæ populis, à ſe diſtantibus, per litteras paſtorales aliquandó concionetur. Hanc enim concionandi viam non modò ſanctus Paulus Apoſtolus tenuit, ſed etiã ceteri Apoſtoli, qui per epiſtolas abſentibus prædicarunt: idem ab antiquis, ſanctiſsimiſque patribus exercitatum eſſe conſtat: quorum animi eo charitatis amore flagrarunt, vt alij in exiliũ pulſi, alij in cuſtodiã detruſi, vel alia ratione à grege cõmiſſo procul remoti, abſentéſque, cùm coram non poſſent, epiſtolarum

Epiſcopus concionandi munus etiam per epiſtolas expediat.

paſtoralium ſcriptione vterentur ad concionandum. Atque hoc quidem concionis genere Epiſcopus cum ſœpè vtetur, tum maximè quo tempore ſolemnes anniuerſariæ myſteriorum noſtræ redemptionis celebritates aguntur.

Cùm autem id ſæpè contingat, vt Epiſcopus nõ ſolùm in Eccleſia cathedrali, ſed in vniuerſa diœceſi, verbi diuini miniſterium alijs deleget: quàm diligentiſsimè videbit, cui illius facultatem det, ne tanto muneri iniuria fiat, néue res ſanctiſsima violetur; cùm præſertim non cuiuſuis ſit, inquit Nazianzenus, de Deo, diuiniſque rebus diſſerere, concionaríue. Non facilè igitur illam ei concedet, qui ſacerdos non ſit, vt ſanctiſsimi Leonis Pontificis canone cõſtitutum eſt.

Si quaudo verò ob iuſtam, aut neceſſariam cauſam diacono permittit, habebit rationem non ſolum doctrinæ, & morum diſciplinæ, quæ duæ res in concionatore requiruntur, ſed etiam ætatis: quæ ſolida, & confirmata ſpectari in eo debet, ſanctiſſimi, ſapientiſsimique Pontificis, Gregorij Magni iudicio.

Nullo autem modo concionandi poteſtatem faciet, permittétue ei, qui Diaconus non ſit.

Neque item indocto, vel inepto, vel vitioſo,

ioſo,vel vitij, crimíníſue infamia notato; neque ſecularibus negotijs implicito: qué Nazianzenus inprimis ad hoc munus nequaquam idoneum eſſe exiſtimauit.

Qua in re habenda eſt etiam ratio corporis. Ideo cui concionandi munus committitur, non erit is turpiter diſtortus, vel aliqua corporis parte vſque adeo deformis, vt, cùm à ſacris quoque ordinibus ſuſcipiédis canonum iure repellatur, iudicet Epiſcopus, illius deformitatem id generis eſſe, vt indecorè etiam, ac non ſine aliqua inde populi offenſione ille præſtiturus ſit tam graue prædicationis miniſterium. Solent enim in concionatore quædam corporis deformitates, præſertim ſi ſint perinſignes tum offenſionem, tum riſum afferre.

Non ſit cõcionator inſigni deformitate aliqua notatus.

Regulares porro cuiuſcunque ordinis, qui, tamquam Epiſcopi, parochíue adiutores, in hoc munere vicariam operam nauãt, licet ab illis, qui eorum curæ præſunt, concionandi facultatem habeãt, ne in ſuis Eccleſijs, vt Tridentino concilio ſancitum eſt, concionentur, niſi benedictionem ab Epiſcopo antè petierint: neque autem vllo ſanè modo, eo contradicente, repugnantéue. In Eccleſijs, quæ ordinis ſui non ſunt, nullo præterea modo, vt eadem Tridentina ſanctione cautum eſt, niſi ſcripta facultate, ab Epiſcopo conceſſa.

Regularib. quatenus concionandi munus permiſſum

Facultatis verò, & benedictiouis teſtimonium, anteaquam concionandi munus aggrediantur, rectori Eccleſiaſtico oppidi, pagi, locíue, vbi concionaturi ſunt, exhibeant.

Qui præterea regulares non ſunt, concionandi munere, pręter parochum in Eccleſia parochiali, nunquam fungãtur ſine illa Epiſcopi facultate ſcripta.

Nemo concionabitur niſi primũ profeſſionem fidei ediderit.

Nec verò quiſquam, ne regularis quidem, etiam in ſui ordinis Eccleſia antè cõcionari ingrediatur, quàm Epiſcopo fidei profeſsionem ad ſanctionis pontificiæ præſcriptam formulam præſtiterit: aut illius præſtitæ teſtimonium obſignatum exhibuerit.

De diſciplina virtutum, & vitæ innocentia concionatoris.

ILLVD maximè ſibi perſuadebit, qui cõcionandi munus ſuſcipit, ſe, niſi rectè, & euangelij, quod prædicat, legibus cõgruenter vixerit, non magnam in audientium animis vim imprimere. Quemadmodum enim in arca teſtamenti duo illi Cherubim ita collocati erãt, vt ſẽper mutuo ſe aſpicerẽt: ita vita concionantis, doctrinę ex altera parte reſpõdere debet, vſq; adeò vt & vitam doctrina colluſtret, & doctrinam

Concionatoris vita cum cõcione & doctrina conueniat.

rurſus

rurſus vita corroboret, vireſque eidẽ perpetuò addat. Nam de abſtinentia, ieiunio, lachrymis,oratione,eleemoſyna,patientia aliaque Chriſtiana virtute cùm concionatur;magnum certè pondus,maximumque momentum apud auditores habet, ſi in omni eius vita virtus elucet,cuius præcepta concionando tradit.

Sciat item ſe exiguum porrò fructum ſpiritalem fidelibus allaturũ, niſi verè, ex animo, totoque ſpiritu dicat:ita verò dicere is certè poteſt, qui verè ſpiritalis eſt, ſanctæque vitæ inſtitutis atque vſui planè deditus.

Hoc præterea in animum inducet,ſe nõ poſſe vitiorum,nec verò virtutũ vim, naturamque ſatis planè oſtẽdere, neque rurſus docere,quemadmodum hæ amplectẽdæ ſint,& illa fugienda, cùm tamẽ in vtroque eo genere officiũ concionatoris maximè eluceat;niſi depulſis primùm vitijs, & mundi huius cupiditatibus abiectis,maximarum virtutum præſidiũ, vſu, atque exercitatione bene,religioſeque agendi,ſibi comparauerit.Mundari enim prius oportet,quàm mundare,inquit beatiſsimus Põtifex Gregorius Magnus.

Erit igitur concionator ſingulari vitæ innocentia, moribus ſanctiſsimis, & diuinis virtutibus inſtructus. Dei igitur

timore, terrenarum rerum deſpicientia, animarum ſalutis zelo, humilitate, mãſuetudine, patientia, charitate, cęteriſque religioſæ diſciplinæ ornamentis bene munitus ſit.

De vita & conuerſatione concionatoris Chryſoſtomus.

Quo de genere toto, audiet ſanctiſsimum virum, Ioannem Chryſoſtomum, ita monentem: Doctor, concionatórue omnibus debet virtutibus eſſe exultus. Debet enim pauper ſpiritu eſſe, vt auaritiæ ſtudium atque omnem quæſtus cupiditatem liberè reprehendat. Debet perpetuò & ſua, & aliena peccata lugere, vt eos exagitet, qui, anteaquam peccant, peccare non verentur; & vbi peccauerint, dolorem non concipiunt ſcelerum, quæ admiſerint. Debet eſurire, & ſitire iuſtitiam, vt operum bonorũ ſtudio langueſcentes, excitet verbo Dei, & exemplo ſuo accendat. Debet eſſe manſuetus vt ametur potius, quàm timeatur. Debet eſſe miſericors erga alios, & ſeueritatem ſibi adhibere. Debet eſſe mundo corde, vt ne cogitationes quidem inanes, & inutiles huius ſæculi ſuſcipiat, ne dum ſæcularibus negotijs ſe implicet. Debet eſſe pacificus, vt populus, quem docet, ſollicitus ſit ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Debet eſſe paratus ad omnes res, vel difficilimas, pro gloria Dei, proque Eccleſia ferẽdas non inani quodam animi impetu, ſed

ſolida,

ſolida, veraque conſtantia, digna martyribus.

Neque ſanè ſolùm his Chryſoſtomi monitis ſe conformabit; ſed diſciplinam imitabitur aliorum duorũ etiam Græcorum patrum,qui & ſanctitatis , & doctrinæ laude celebrantur,Baſilij,& Gregorij Nazianzeni.

Hic in libro primo, quem de theologia elucubratus eſt,ille in epiſtola , quam de vitæ ſolitudine ad eum ipſum ſcripſit, aliquando docet,qualem eum eſſe oporteat, qui concionatoris officium, & perſonam ſuſtinet.

At verò vitæ perfectæ, quam optimus quiſque concionator inſtituat,genus potiſſimum ſequetur ad prçſcriptum Gregorij Magni Pontificis: qui cùm ſæpè concionatorem informat,tum verò, & in libro Paſtorali, & in Moralibus, præſertim libro xxx. cap. xxj. & libro vj. cap. xxv. alijſque præterea locis,quibus perſpicuum fit, qui verbi diuini miniſterium ſuſcipit, talem ſe eſſe debere,qualem ſe fuiſſe S.Paulus Apoſtolus oſtendit in his verbis:Mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo.

De ſcientia concionatoris.

IAM verò concionator, antequam prædicationis officium aggrediatur,in om-

nis ſacræ, eccleſiaſticæq́; doctrinæ ſtudijs, vt maximè poteſt, verſari debet; prȩſertim ſi adhuc nullum docendi munus vnquam geſsit.

Habebit omnes Theologiæ notos, & tractatos locos. Traditionum Apoſtolicarum Eccleſiaſticarumq́ue notitiam tenere ſtudebit.

In quibus concionatorē verſatum eſſe oporteat.

In ſanctorum Patrum ſcriptis, atque ſermonibus peritè verſatus erit.

Sanctionum item, ſpiritualiumq́ue interpretationum vſu litteratè peritus erit.

Nec verò ignorabit, ſacros Eccleſiæ ritus, qui in ſacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in tota denique Eccleſiaſtica ratione inſtituti ſunt: eorumq́ue myſteria, & ſignificationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis ſtudium.

Cognoſcet item rerum in Eccleſia ſanctagestarum, ac memoriæ veteris, & antiquitatis eccleſiaſticȩ ordinem: maximè autem ſanctorum patrum hiſtoriam, ſummorumq́ue Pontificum, & Epiſcoporum, quorum ſanctitas præclarè eluxit, vitas.

Tenebit præterea aliquam veterum canonum ſcientiam, ſummorumq́ue Pontificum deſcripta iura, atque inſtituta, & cōciliorum decreta.

Theologiæ illius, quæ tota in ſpiritalis

vitæ inſtitutis tradendis, quæque in purgandis affectibus, in reformationeque interiori verſatur, atque ob eam cauſam mystica, aut therapeutica vocatur, præcepta, atque exercitationes bene norit.

Sanctarum meditationum, orationiſq; mẽtalis vſum, ac peritiam habebit, vt alios ad cœleſtium contemplationum ſtudium erudire concionando poſsit.

Caſuum conſciẽtiæ doctrina inſtructus erit.

Morum, & virtutum Chriſtianarum locos, non ſolùm ordine collectos, ſed rectè notos habebit.

Locos item omnes ſibi comparabit, quibus auditorum animi commoueri, atque excitari ſolent ad Dei amorem, ad cæleſtis patrię deſiderium, ad pœnitentiam, ad ſcelerum deteſtationem, ad virtutum ſtudiũ, ad metum diuini iudicij, ad ſpem miſericordiæ, ad miſericordiam, charitatemque erga proximum, & ad ceteras præterea affectiones, quæ ad cælum excitatę, Chriſtianas virtutes pariunt.

Locos etiam illos tenebit, qui ſæpiſsimè vſu veniunt, vtpote de diuitiarum & honorum deſpicientia, de condonandis iniuriis, de rebus aduerſis, conſtanti Chriſtianoq; animo ferendis, de immoderatis ſumptibus, alijſque morum erroribus eripiendis.

Copioſa

Copioſa quaſi ſupellectile inſtructus erit doctrinarum, quibus aliquando vtetur, cũ opus erit, tum ad coarguẽdam impiorum hominum audaciam, qui, de fide Catholica malè ſentientes, Eccleſiæ veritatem oppugnant; tum ad Eccleſiæ dogmata, rectè pieq́ue commonſtranda, tum verò ad alia multa eius generis.

Præcepta etiam rectè intelliget officiorum, quæ magiſtratuum, quæ ciuium, quæ ſeniorum, quæ adoleſcẽtum, quæ viri, quæ vxoris, quæ parentum, quæ liberorũ, quæ dominorum, quæ ſeruorum, quæ denique pręcipua ſingulorum: vt, ſi quando vſu venerit, de illis ex præſcripto diuinarum litterarum, ſanctorumq́ue Patrum quàm optimè concionetur.

Illud denique non parùm expediet, ſi cõcionator etiam Græcè & Hebraicè noſſe ſtudebit: nam harum linguarum peritia cùm ad alia multa vtilis eſt, tum maximè & ad eliciendos ex eadem ſcriptura plures Catholicos ſenſus, & ad explicandas illas ſacrarum litterarum voces, ac dictiones, quæ magnam vim, magnamq́ue emphaſim habent.

Vim, & copiam habebit ſimilitudinum, quæ ab agricultura, vinea, ſemente, Sole, Luna, alijſq́ue rebus ducuntur, quæ ſub ſenſum cadunt, atque intelligentiam, præ-

ſertim

ertim eorum, etiam rudium, ad quos con-
o habetur.
Agricolis porrò ſi concionabitur, pluri-
ıum ad rem proderunt ſimilitudines, ab
grọ, vinea, frumento, vitibus, lino, cana-
i, arboribus, ſtirpibus, alijſq́ue agricultu-
æ partibus ductæ: itidem eueniet, ſi alte-
us conditionis auditoribus aptè illas ita
ccommodabit, vt eorum ordo poſtulabit
ui ſanè quidem, cùm ad certam quandam
atus ſui cognitionem, doctrinamq́ue na-
ıra ducantur; tum certè facilius multo
ahuntur, ſi vel à vitæ, vel ab artis, vel ab
lterius rei, quam profitentur, genere do-
ımenta ſumuntur.

Multiplicem etiam, variamq́ue copiam
rgumentorum colliget, quæ propriè, ac
ectè accommodetur. Sunt vrbani, & ruſti-
ani; ſunt nobiles, & ignobiles: ſunt magi-
ratus, & priuati: ſunt docti, rurſuſq́ue im-
erita multitudo.

Pro audientium igitur genere locos do-
trinarum, ex quibus concionem cõficiet,
on modò diſtinctos, ſed optimè explica-
os habebit.

Atque in hoc quidem multiplici gene-
e concionator videbit, ne, quæcumque, vt
anctus Gregorius ſcitè monet, legerit, aut
cientia comprehenderit, omnia enunciet,
tque effundat: ſed delectum habebit, ita
vt

vt documenta, alia exponat, alia tacita relinquat, prout locus, ordo, cõditioque auditorum depoſcit.

Sicut autem rerum, quæ ſupra mox cõmemoratæ ſunt, quarumq; prior cura eſſe debet, ſcientiam tenere concionatorem oportet: ita etiam ſibi parare neceſſe habet bene concionandi modum.

Rectũ concionandi modum concionator ſciat.

Ex præceptis igitur rhetoricæ eccleſiaſticæ locos diſcet, vnde concionis exordiũ, quando eo vtendum eſſe iudicauerit, rectè ducat, vt ab vitioſis exordiis lõgè refugiat.

Diſponendæ cõcionis modũ intelliget.

Dilucidè, diſtincteque rei enarrandæ rationem percipiet.

Bene pronunciandi, decoreque agendi vſum tenebit.

Verborum pondera, vimque ita habebit, vt audientium animos penetret.

Quare priuſquam concionandi munus aggrediatur, vires ſuas bene cognitas habebit: vt nec materiam, quæ ingenij ſui viribus præſtet, nec formam dicendi ſumat, ad quam appoſitus nullo modo videatur.

Ad quam ſanè rem multum adiumenti hoc affert, ſi amicum, aut alium adhibebit, præſertim concionandi vſu peritum, qui ſemel, iterum, atque adeò ſæpius publicè concionantem audiat: quique non ambitioſe corrigat, ſed liberè, priuatim, remotiſque

ue arbitris moneat, ſi quid in aliqua
te erratum ſit.

ad imitandum etiam ſibi conſtituet ali-
em, prædicandi laude florentem.

Quo in genere illud accuratè cauebit, vt
quod plerique faciunt, leuia quædam,
ſæpè etiam vitioſa imitetur, ſed illa tan-
1, quæ ſapientum iudicio, præclara, at-
e egregia in eo potiſsimùm cernuntur.
Verùm enimuerò ſicut diligentiſsimè
ere debet, quem è concionatoribus, qui
nc ſunt, aut certè ſuperioribus tépori-
s extiterunt, ad imitationem deligat: ita
ximè ſibi veteres patres proponat, quo
n in dicendo virtutes ſequatur, Grego-
Magni, & Chryſoſtomi diſciplinæ mo- Concionator, quomodo veteres patres in concionando imitari debeat.
is copiam, Leonis Magni, & Baſilij gra-
atem, Nazianzeni vim, Nyſſeni ſubtilitá
1, Auguſtini acumen, Ambroſij tempe-
um dicendi genus, Bernardi dulcé, de-
támque orationem, atque omnino ad-
rabilem, & diuinam eloquentiá ſanctiſ-
ni Pauli Apoſtoli: cui vni omnia quæ
nmi ſunt cócionatoris, atq; adeò orato-
, multis præclaris exéplis tribuũt doctiſ-
ni patres, Auguſtinus, & Chryſoſtomus.
In concione autem, quam habiturus eſt
ud ſibi potiſsimum proponet, in quo
nnes neruos, roburque induſtriæ ſuæ
hibeat, & in quo munus ſuum verſari
cognoſ-

cognoſcat, vt auditorum ſcilicet animos commoueat: cùm præſertim peccent homines, non tam quia verum ignorent, quã quod malè affecti ſint.

Dabit igitur operam, vt, quemadmodũ per ſingula corporis membra ſanguis diffunditur, ita in omnibus cócionis ſuæ partibus, quædam inſint, quæ ad commouendum valeant.

Quare locos omnes optimè percipiet ſanctarum affectionum, quæ mox ſupra commemoratæ ſunt.

Poſtea verò quàm ijs doctrinarum ornamentis, Deo bene iuuante, inſtructus, ad prædicationis functionem acceſſerit: hæc, quæ ſequũtur, omnino curabit, atque exequetur.

DE PRAEPARATIONE *quam concionator vniuerſè generatímque adhibebit ad concionandi munus ſalutariter exequendum.*

QVò ſtudioſiùs, atque adeò religioſiùs concionator muneris præſtantiſsimi, quod ſanctè & ſuſcipere & gerere debet, partes exequatur, illius in primis dignitatem, auctoritatemq́ue attentè cogitabit.

Qua

Qua in cogitatione hæc quatuor facilè perſpiciet.

Dignitatē officij ſui concionatór conſ-deiet.

Primùm, ſcilicet ad Dei omnipotentis gloriam, ad animarumque ſalutem referri omnem concionandi vim, ac rationem.

Deinde ſe, qui prædicationis munus aggreditur, miniſtrum eſſe, per quem verbum Dei, ab ipſo diuini ſpiritus fonte ducitur ad fidelium animas diuinitus irrigandas.

Pòſt, res etiam ſanctas diuineque traditas, à ſe tractari oportere.

Tum præterea id prædicationis munus quod capeſſet, non modò ſanctiſsimis, ac diuinis viris prophetis, Apoſtoliſq; à Deo commiſſum; ſed ab ipſo etiam Dei filio, Chriſto Domino præſtitum eſſe. Verùm quo magis, atque magis ſeſe excitet; videbit diligenter, quanta & quàm ſumma difficultas ei proponitur, qui in tanta, tamque perpetua, & mūdi, & Satanę oppugnatione fidelium animas ad viam Domini reuocare contendit. Atque ijs quidem ſempiternis aduerſarijs cùm ad reſiſtendum ſe imparem eſſe ſenſerit; non modò illis virtutū armis, vt oſtendimus, ſe communiet, ſed aſsidua prece, & ieiunio frequēti, Dei auxilium implorabit, ad impetus hoſtiū adeò importunorum repellendos.

Officij concionatoris difficultas.

Cùm autem bene appoſiteque dicere,

ſit omnium iudicio, vel maximè difficile huius ſanè rei difficultatem aliquando, ac potius frequenter meditabitur, vt ardentiori ſtudio confugiat ad Deum; qui diuini ſui ſpiritus afflatu, omnia dicendi adiumēta ſubminiſtrare poteſt.

Neque porrò viribus ſuis fidet: ſed imbecillitatem ſuam rectè agnoſcens, ſeſe coram Deo abijciet: cuius cæleſti benignitate ipſe, quamuis abiectus, & prædicationis munere indignus, adiuuetur.

Magnum concionatores præmiū manet

Vtque ad omnia ſancta ſtudia, quibus iuuare poſsit, vehementius accendatur, ſecum ſæpe reputabit, quàm magnum præmium conſequatur, qui ab errore viæ ſuæ peccantem abduxerit. Qui enim conuerti fecerit peccatorem, inquit ſanctus Iacobus, ab errore viæ ſuæ; ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Hæc ſæpe, pieque meditatus is, qui cæleſtis doctrinæ concionator futurus eſt, cùm viderit, quanta res ſit, quàm diuina tota concionandi ratio; tantæ rei quaſi horrore quodam perfuſus, ad eam ſuſcipiendam, ſe diuina in primis ope præparabit, atque muniet.

Quid concionatori à Deo petendum.

Hæc igitur ſupplex continenter petet. Vt diuino adiumento, propriæ laudis, aut gloriæ non modò ſtudio, ſed ne opinione

nione quidem efferatur; nullamq́ue illius rationem planè habeat.

Vt ſe vehementius in dies inflammet, cum ad præclaram illam diuinę gloriæ cupiditatem, tum ad ſingularem erga proximos charitatem concipiendam. Ad quas res duas potiſsimum ipſe omnes neruos intendet pietatis ſuæ.

Vt denique ope diuina, & rei, cuius tractandæ munus ſuſcepit, ſanctitati, & perſonæ, quam concionatoris ſuſtinet, dignitati, atque officio reſpondere poſsit.

Sibi verò, quam maximam poteſt, vim in eo adhibebit, vt tota mẽte, totoq́ue animo defixus in cæleſti Chriſti Domini regno propagando, in procurãdaq́ue animarum ſalute, ſuorum, & commodorum, & vtilitatum obliuiſcatur omnino.

His igitur virtutibus, nempe ſacris doctrinis, vitæ innocentia, morum ſanctitate, & cœleſtium rerum contemplationibus is, qui concionator futurus eſt, excultus idoneum ſe præbebit, vt ad prædicandum miſſus populo valde proſit tribus his, quæ Sanctus Bernardus commemorat; verbo, exemplo, & oratione.

Fugiet autem, tamquam peſtem, omnẽ ambitionem, omnemq́ue illius ſuſpicionẽ. Ne loca inſigniora, vbi prædicationis ſuæ ſemen ſpargat, ambiat, affectétue, me- Concionator ambitionẽ valde fugiet.

mor Chriſti Domini, quem à patre è cælo demiſſum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & caſtella obijſſe legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori atque nobiliori ſuggeſto ſe dignum eſſe. Fuit hæc quondã incredibilis ambitio ethnicorum oratorum. Chriſtianus autẽ concionator ab iſtius ambitionis ſuſpicione alienus eſſe debet, qui ad prędicandum Chriſtum crucifixum, non ad ſui ingenij oſtentationem vocatus eſt.

De præcipua vitæ ratione, quam ſcilicet ſpeciatim concionator adhibebit, vbi concionandi munus ſuſceperit.

De vitæ honeſtate cõcionatoris

QVOD ſanè verò iam initio poſitum eſt, quodque S. Auguſtinus ſcitè prę ſcribit, in illud toto animo, totiſque viribus, adiutrice diuina gratia, concionator, cùm concionandi munus ſuſceperit, incũbat, vt verbis perpetuò æqualem, paremq; vitam agat. Eſt porrò euangelica doctrina, verbique Dei prædicatio, ignis ille ſemper in altari exardeſcens: cui perpetua ſollicitudine is ſubminiſtrare debet ligna, nempe optima præclaraque vitæ ſuæ ſanctiſsimę exempla, officia, atque opera virtutum

quibus

ibus corda fidelium accendat ad ſanctè
endi ſtudium De diuino illo viro Ioan-
Baptiſta illud euangelij literis proditũ
, quòd lucerna erat ardens, & lucens;
ippe cùm cœleſtem illam doctrinam,
am docuit, virtutum ſanctarum ſplen-
re perenni colluſtrauit. Quare perpe-
ám ſanctiſsimæ vitę conſuetudinem ſer-
bit.

In inceſſu, ſtatu, accubatione, deiectio-
vultus, oculorum demiſsione, capitis
clinatione, genuum inflexione, in omni
enique motu corporis tenebit grauitatẽ,
decorum, à perſona, quam ſuſtinet, non
ienum.

Erit in omni colloquio grauis, manſue-
us, ac ſalutaris.

In habitu, veſtituque religioſo ſacerdo-
líue modeſtus.

In victu temperatus, & parcus: ac ciborũ
arietatem fugiens, frugalitatis, abſtinen-
æque ſtudioſiſsimus.

Nec verò præ concionum laboribus, a-
áue cauſa, niſi neceſſaria, id ſtudium re-
nittat: tantum abeſt, vt à ſtatis ieiunijs ſe
ximat: imò verò illa religiosè colat, vt
eteros exemplo ſuo accendat ad leges ab-
tinentiæ, ieiunijque rectè ſeruandas.

Si quo autem in loco vbi concionatur,
noris eſt, cibum à fidelibus concionatori

opiparè, præterque modum apparari: & verbis;& ipſa frugalitate, qua perpetuo vtetur,omniq́ue alia ratione, ab eo apparatu eos reuocare ſtudebit.

Apud laicos cœnare,prandereúe,vt poteſt,maximè recuſabit.

Venientium ad ſe hominum ſalutationes quotidianas,atque frequentes,non patietur.

Familiaritates, & conſuetudines laicorum valde euitabit.

Cùm autem eius vita debeat eſſe ſpecimẽ virtutum omnium,non ſolùm, ne peccato ſed etiam,ne exemplo vnquam nocebit.

Caueat,quàm diligẽtiſsimè fieri poteſt, ne cuiquã, etiam arripere volenti,vel obloquendi,vel male ſuſpicandi quauis de re quę reprehendi meritò poſsit,occaſionem dictis, aut factis præbeat, ne eius miniſterium,quod ſanctum eſt,vituperetur.

Quare cum cetera, quæ ſuprà præſcripta ſunt,accuratè ſeruet: tum hæc infra deſcripta.

In proprio monaſterio,qui regularis eſt, habitet,aut in ędibus parochialis,collegiatæue Eccleſiæ, vbi concionatur, aut ſaltem in alijs Eccleſiaſticis domiciliis, ſi vllo modo poteſt,ac diſtinctis omnino à laicali habitatione.

Ne cò fœminas ad colloquium ſecum in-

ineundum introducat, admittatue.

Ne ad menſam, & conuictum adhibeat aliquem, præſertim laicum, niſi ſpiritalis, religioſæque vitæ ſtudioſum.

Ne oſtentet, quæ ad propriam laudem referri poſſe videantur.

Communi autem vtilitati ſeruiet.

Erit in omnes beneficus: vt quiſque adiumento indiget, ita opitulabitur, & conſolando, & conſulendo, & benignè faciẽdo

Nihil, niſi quod honeſtum, quod pium, quod religioſum, quod ſanctum ſit, aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porrò nomine, occaſionéue concionator regularis eleemoſynam nullam paciſcetur: ſi quæ ſpõte datur, præter illum, quando extra monaſterium degit, quotidianum cibum, monaſterio ordinis ſui eam in commune cõferet; aut ſuperiori pro inſtituti cuiuſq; ratione, & regula tradet, memor voti paupertatis, quo aſtrictus, nihil propriũ habere debet: immò illud proprietatis vitiũ, in homine regulari deteſtabile fugiet, & corde, & ore, & opere

Nihil ſibi petet, nec verò extorquebit.

Non veſtem, non induſia, non ſudariola non cetera id generis ſibi quæritabit.

Nec vllum præterea munus, etiam cibarium, capiet: niſi valetudinis imbecillitas aliquid eſculentæ, aut poculen-

tæ rei donum requirit.

A ſuperiore autem expectare debet indumenta,& alia neceſſaria vſui vel vitę, vel ſtudiorum.

Parochus etiam, aliúſue, quicumque in ſacræ prædicationis munere verſatur, itidem rectè ſeruabit.

Omnis denique concionator, quicunque ſit, cauebit, vt non ſolùm crimine, ſed etiam omni vel leuiſsima ſuſpicione auaritiæ careat: quæ vbi in animum irrepſerit, paulatimq́ue illum occuparit, omnē ſanctè agendi curſum, atque adeo progreſſum impedit.

Ne animo quidem appetat, ne dum petat quicquam, quod ſibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiam perturbationibus animi ſuccumbet.

Ne iracundiæ cedet.

Non alij, in eadem vrbe, eodemq́ue oppido concionanti, frequentiorem auditorum multitudinem inuidebit. Et verò, quod diligentiſsimè cauere debet, neque aut verbo, aut facto, aut alio modo ei detrahet.

Auditores ab illo auocare non ſtudebit Sed, vt eſt Apoſtoli præceptū, honore prępueniens, illum diliget, colet, obſeruabit.

Nec prætere a deſpondebit animum, ſi per-

perpaucos auditores ad ſe conuenire viderit:quoniam ſummus ille magiſter vitæ Chriſtus Ieſus,cùm Dei ſapientiam,vitamque æternam monſtraret mundo , paucitate diſcipulorum contentus fuit : imò aliquando ſolam mulierem Samaritanam habuit,quæ illum,& de diuino cultu,& de cæleſti gratia loquentem audiret.

In rebus aduerſis omnẽ animi abiectionem vitabit.

Pro gloria Chriſti,pro ſalute animarum, in omni oppugnatione,nihil non fortiter, conſtanterque aget.

Amore Dei inflãmatus,non modò probra,conuicia,contumelias patienter feret, ſed mortem ipſam,ſi opus fuerit,forti, inuictoque animo ſubibit.

Offeret,commendabit ſe diuinæ luci,& præcluſis ſenſibus,in illius infinito amore, immenſaque charitate conquieſcet.

Superbiam, faſtidium , atque arrogantiam valde cauebit . Ac propterea illa tantùm ſola proferre ſtudebit, non quæ,qualis,aut quantus ipſe ſit,declarent , ſed quæ audientibus ſalutariter profutura ſint.

In omni denique actione,functioneque uniuerſo populo ſpiritale gaudium , virtutumque ſanctarum exemplum præ ſe feret.

Hæc verò, vt Dei beneficio , donoque

rectè aſſequatur;id valde curabit,vt ſingulis diebus matutinas,& ceteras canonicarũ horarum preces officiumque ritè, diſtinctè,pieque ex inſtituto, atque ex præſcripto regulæ,quam profitetur, ſi regularis eſt aut ſi ſecularis clericus, choro aſtrictus ex illius diſciplina,cùm poteſt,in Eccleſia, atque in ipſo choro vnà cum ceteris præſtet.

Recitato officio,aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioque tacitæ meditationis ſtudio ponet.Ita enim fiet,vt diuini amoris ardore inflammatus, qui orando,meditandoque maximè exardeſcit,auditores ſuos,ad charitatis,quæ ſeminarium eſt omnium virtutum,ſtudium incendat ardentius.

Miſſæ ſacrificium quotidie offerre non prætermittet,niſi legitima cauſa impediatur . Hoc ſanctiſsimi ſacrificij offerendi vſu frequenti cum ſibi in omnes ſanctè agendi partes plurimum proderit; tum fideles etiam excitabit, vt ſacrificij ſanctiſſimi ſint cultores,& diligentiores, & religioſiores.

De præparatione,quà concionator vtetur ad ſingulas conciones.

PRIMVM , cùm prædicandi munus non humanæ ſcientiæ , aut eloquentiæ,ſed diuinæ virtuti,ac ſpiritus ſancti gratiæ

tiæ inniti, concionator intelligat; diligentiſsimè ſibi cauẽdum exiſtimabit, ne mortali culpa affectus, Spiritum ſanctum contriſtet, & apoſtolicum opus, atque adeò D. N. Ieſu Chriſti munus attingat. Sed conſcientiam antè ab omni peccatorum impuritate pœnitentię ſacramento expurgabit, quàm ad verbi Dei tractationem accedat. Et vero grauiſsimam illam Prophetæ obiurgationem vehementer pertimeſcẽdam ducat: Peccatori, dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Concionator puritati conſciẽtiæ ſtudebit.

Deinde cùm concionis, quam proximè habiturus eſt, cauſa, ſe ſtudio dabit, ſanctũ Thomam Aquinatem, & alios, ſanctitatis laude claros viros, ad imitationem ſibi proponet, qui religioſa aliqua precatione vſi ſunt, prius quàm ſtudijs ſe dederent. Præmiſſa oratione ſtudium concionator aggredietur.

Poſt, breui oratione ad Deũ vſus, id omnino ſtudebit, vt, quod in concione dicturus eſt, antea bene cognitũ habeat: vbi verò ex ſtudio librorumq; tractatione cognouerit, ac perceperit, quod cõcionaturus eſt, tum ſingulas cõcionis partes, quas animo concepit, etiam atque etiam diligenter pieque meditabitur. Qua in meditatione ita religioſe ſeſe afficere conabitur, vt audientium animos menteſque ad illum

ipſum

ipſum pietatis affectum ſanctéque agendi ardorem, quantum in ſe eſt, excitet.

Ad ſe ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concionis ſtudio, tractationeque verſatur, Chriſti Domini, cruci affixi, vel Apoſtoli Pauli prædicantis, vt ſanctus Chryſoſtomus feciſſe traditur, imaginem ſibi ob oculos ponet: quam tacita meditatione intueatur.

Maximè verò nocte, quæ cõcionis diem præcedit, eam præparationem adhibebit, vt ardenter Deum oret, omnis ſapientiæ, omniumque ſanctarum virtutum auctorem, qui & ſibi, & alijs, qui audituri ſunt, largiatur, vnde diuinus cultus, & ſalus animarum adiuuetur. Nec porrò noſtra ętate defuerunt, qui non ſolùm profuſis lachrymis, ſed cæſo etiam verberibus corpore, id à Deo petere conſueuerunt.

Concionator quali cogitatione ſuggeſtum aſcendere debeat.

Id etiam inſtitutum habebit, vt, ante quã ſuggeſtum aſcendit, perpetuò ſibi proponat concionem eiuſmodi, quæ ſcilicet vel multitudo ſit hominum eſurientium, cibumque à prædicatione ſua expectãtium, vel cœtus claudorum, paralyticorum, hydropiſi laborantium, mutorum, cœcorum ſurdorum, malo dæmone æſtuantium, leproſorum, valetudinis beneficium quærentium. Huc cùm ſpectare debeat, ita in omni concionandi parte ſe comparet, vt eorum

eorum rationibus, ſalutique proſpiciat, & conſulendo, & conſolando, & omni officio, præſtantique remedio.

Conſideret præterea ſe piſcatorem hominum eſſe: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeo expiſcari, vt ſagenam euangelicam impleat, nempe animas pereuntium, Chriſto Domino lucriſaciat, quare videat, ne in prædicationis officio langueſcat.

Sed vt ſanctas commotiones in alijs excitet, tales primùm animo ſuo ipſe concipiet, atque in ſeſe exſuſcitabit, ita vt quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipſe illas, animi ſui ſenſibus rectè conceptas, quaſi ſpectandas cæteris proponat.

Id aſſequi ſtudebit primùm ardẽti precatione, deinde rei, de qua dicturus eſt, exploratâ cognitione, tum vehementi cogitatione, & quaſi ob oculos poſita ſpecie ipſius rei, quam meditatione cõcepit, ac præterea attenta lectione loci ſacræ ſcripturæ, qui cum re conueniat, quam animo excogitatam habet.

Affectus in ſe & auditorib. quomodo concionator excitare debeat.

Et quoniam ad commouendos animos parum valet concio, alieno labore cõſcripta: nunquàm ad affectionum excogitationem, alienę concionis induſtria vtetur: ſed ingenio ſuo concipiet, ac gignet, quò vehementius primùm ſe, deinde alios afficiat. Diſci-

Diſciplinæ enim cibus,qui populo proponitur,mente propria,quaſi ſtomacho concoctus,vires maiores habet ad omnem ſanctam commotionem.

Ne igitur concionator ſe totum in alienas conciones temere ingurgitet: ſatius eſt eas ex ſanctiſsimorum Eccleſiæ Doctorum Gregorij Magni, Ambroſij, Auguſtini, Chryſoſtomi,aliorumq́ue Patrum homilijs,ſermonibus, & tractationibus confici, & quaſi conflari.

Eam quoque præparationem in omni concione, recte explicanda, adhibebit, vt quem deuotionis ardorem ex religioſa diuinarum precum recitatione, ſacra celebratione,& pia meditatione,Deo iuuante, conceperit,eundem ſtudioſe curet ſecũ in ſuggeſtum deferre.

De concionatoris officio in ſuggeſtu.

ATQVE hæc quidem ſunt,ad quæ cõcionator ſe paret, antequã ſuggeſtũ ad concionandum aſcendat: quem vbi aſcendit, illud in primis breui tacita oratione rurſus à Deo precabitur, vt ſincerum, caſtumq́ue ſit prædicationis ſuæ ſtudium, vt nemini noxium,vt & ſibi,& omnibus in commune ſalutare.Hocq́ue etiam ſumma prece tacitus contẽdet,vt ſi fortaſſe in concionando ſe vel gloria inani, vel alio vitio at-

ttentari aliquando contigerit; id, & alia
omnia, quę alioſum, quàm ad diuinā glo-
iam, ad animarumque ſalutem ſpectent,
Deus diuinæ ſuę gratię virtute diſijciat, at-
que planè auertat.

Deinde, quod antiquiſsimi inſtituti eſt,
c nō ſine myſterio quidem, ſalutationem
ngelicam, non feſtinanter, nō canorè, ſed
raui, piaque pronunciatione, ac genibus
exis, recitabit ad præſcriptam verborum
ormulam, qua Eccleſia ſancta vtitur: ita vt
e verbum quidem, vel addat, vel detra-
at, vel mutet, quod ab illius inſtituta ra-
ione diuerſum ſit.

Si concionatur intra Miſſarum ſolénia,
uę ipſe celebrat, ſalutatione angelica non
tetur.

Dum in concione verſatur, ſibi ob men-
s oculos perpetuò proponet, tamquam
aduerſo pariete, Chriſtum Dominum,
maieſtate iudicantem: qui ab ſe quo-
ue iam iam villicationis rationem de-
oſcat.

Poſt concionem verò, prout ratio vale-
idinis tulerit, antequam cibum capiat,
aulíſper orabit: ſicque quos progreſſus
oncionando facere cœpit, eos orando
roſequetur: & ſic deinceps adiuuabit
erpetuo opere ſanctitatis, ac voce vir-
tis.

De

De ritu concionandi.

SACRAM concionem, intra Miſſarum ſolennia, euangelio ſcilicet recitato, haberi, antiqui inſtituti eſt.

Concio infra Miſſarũ ſolemnia habenda

Id igitur ſeruabitur non ſolùm ab Epiſcopo, parocho, animarúmue curatore, aut ſacerdote Miſſam celebrante, ſed à quocunque alio concionaturo, etiam qui tunc celebrat ibi.

Epiſcopus in Miſſæ ſolemnis ſacrificio concionem habebit, mitra, epiſcopalíque ſacro omni veſtitu indutus.

Epiſcopus, dum concionatur, qua id decentia facere debeat

Miniſtros, ſacris indumentis veſtitos, ſibi concionanti ab vtroque latere aſsiſtentes, adhibebit ex veteri canone ſeptem, vbi poteſt; ſi minus, pauciores.

Miniſtrum præterea, pluuiali indutum qui à latere ſiniſtro baculum paſtoralem ante ſe ſuſtineat.

In Miſſę ſacrificio non ſolemni, cùm cõcionatur, vtetur ſtato Miſſæ veſtitu, mitra, baculo, & miniſtris ſaltem duobus, ſuperpelliceo indutis: qui ſi canonici ſunt, canonicali chori veſtitu induentur.

In alia actione, quàm in Miſſæ ſacrificio, alióue tempore, pluuiale, mitram, baculũque adhibebit, & duos, pluréſue miniſtros ſibi aſsiſtentes, arbitratu ſuo, prout actio ſolemnis, & frequentia populi, & Eccleſiæ, vbi concionatur, ratio poſtulat.

Qua

Qua etiam in actione cappam epiſcopalem, & ſtolam potius, quàm pluuiale, & mitram adhibeat licet, & duos item ſibi aſsiſtentes ſuperpelliceo, alióue chori habitu indutos, & duos præterea miniſtros, vnum qui paſtoralem baculum, & alterum, qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus ſolemni, in eccleſiáue non inſigni, rocheto, mozeta vtetur, ſtola adiuncta, adhibitis etiam aſsiſtentibus, & miniſtris, vt ſuprà, cum inſignibus epiſcopalibus.

Sed in omni alia functione, prẹterquam in Miſſę ſacrificio, triplici hac indumentorum ratione, prout maluerit, vtetur, ita vt modò pluuiale, modò cappam epiſcopalẽ, modò rochetum mozetamq́ue cum ſtola induat, pro temporis, loci, perſonarúmue ratione.

Si quando ex tempore, vſu venerit, vt concionetur, vbique etiam ſine ſtola gregem ſuum verbo Dei, ſalutaribuſq́ue monitis paſcet.

In Eccleſia cùm concionatur, id muneris obibit, ſedens in medio altari in faldiſtorio, aut in ſede, loco eminentiori collocata, aut in cathedra epiſcopali: aut etiam ſuggeſtum, ambonémue aſcendet: vbi itidẽ ſedens concionem habebit, mitra item ceteriſq́ue, vt ſupra, pro oratione adhibitis

Si in oratorio,alióue loco concioné habebit de ſuggeſtu,ſi vllus eſt;aut de ſede,aliquanto altius collocata,concionabitur.

De libro etiam vbique cócionetur licet ad præſcriptum cócilij prouincialis quarti ita vt vel ipſe, vel Archidiaconus, aliúſue, quem maluerit,ei per clauſulas ſacræ ſcripturæ verba diſtinctè de libro pronunciet quæ ipſe deinceps ordine ſigillatim explicet.

Quo habitu concio haberi debeat in Miſſa, vel extra eam.

Parochus autem,animarúmue curator, qui inter Miſſarum ſolemnia concionem habet,aut in altari,ab epiſtolæ latere,capite aperto,concionando ſtabit:aut oportunius ſuggeſtum aſcendet, vt facilius, præſertim cùm populus frequens conuenit,ab omnibus exaudiri poſsit. Quo in loco, capite operto erit,& ſtabit,aut ſedili inhęrebit,caſula,dum concionatur, indutus, vel exutus,prout maluerit.

Alius verò ſacerdos,cùm nó celebrat,inter Miſſarum ſolénia concionaturus, nó in altari,ſed de ſuggeſtu concionem habebit.

Quod ſi parochus,animarúmue curator, aut alius ſacerdos,aliquando intra Miſſarú ſolemnia,quæ alter ſacerdos celebret, aut alio tempore,quàm in Miſſa concionatur; ad eius muneris functioné ſuperpellicco, & ſtola vtetur. At verò Regularis, qui parochus non eſt,ſtolæ,& ſuperpellicei loco veſti-

eſtitum adhibebit,qui ex regulæ pręſcri-
to in choro ad diuinorum officiorum ce
ebritatem adhibetur.

Diaconus,ſi quando ex facultate permiſ-
a concionatur,ſuperpelliceo etiam vtetur
z ſtola,in tranſuerſum ducta.

Si prætereа parochus,aliuſue conciona-
or,in Oratorio,aut Sacello,alibiue cócio-
em habiturus eſt,vbi ſuggeſtus nullus ſit
ptiorem, decentiorémue locum ibi deli-
et,vnde concionetur.

Poterit autem idem parochus aliquan-
o,cùm ita expedire viderit, concionando
ibro euangeliorum vti: de quo libro ipſe
acra verba per clauſulas, & ſententias di-
tinctè pronunciabit: tum ordine ſigilla-
im explicabit.

Quibus temporibus concionandum eſt.

PRAEDICATIONIS munus nullo, ne-
que temporе, neque loco ſibi Christus
Dominus præfiniuit:neque Apoſtoli item
ui omni loco, omniquе tempore ſacro-
anctum euangelium diſſeminarunt. Hüc- Cócio omni loco haberi poteſt.
ue prædicandi moré ſanctiſsimi viri,Do-
ninicus, Franciſcus, & Vincentius, ſecuti
unt:qui vel in ipſis agris,cóciones habuiſſe
icuntur.Cùm igitur vel temporis, vel lo-
i opportunitas tulerit,nó ſolùm in Eccle-
a,qui locus prędicationis propriuseſt,ſed

vbique, omniq́ue tempore ſacra concione populus Dei paſcendus erit.

Quamobrem Epiſcopus inprimis, oblata ſibi occaſione, ſemper, & vbique gregẽ ſuum verbo Dei, ſalutaribuſq́ue documẽtis paſcet pro munere ſuo paſtorali: cùm eius & dicta, & facta, quaſi perpetuam quãdam prædicationem miniſtrare, præberéue debeant.

Concio, quibus diebus habenda.

Omnibus autem ſaltem Dominicis, & ſolemnibus diebus feſtis, in Quadrageſimaq́ue & Aduentu quotidie, aut ſaltem tribus hebdomadæ diebus, quemadmodum œcumenica, Synodus Tridentina ſanciuit, ſacras ſcripturas, diuinamq́ue legem annunciabit: & aliàs, quotieſcũque id opportunè fieri poſſe iudicauerit.

Idem officium præſtabit in ſacris quatuor temporibus, ſtatis anni ſolẽnitatibus, ſupplicationibus ſolemnibus, iubilei, indulgentiæue celebritatibus, in ſynodalibus actionibus, in omni ſacramentorum adminiſtratione, in omniq́ue conſecratione, & benedictione ſolemni, & in omni denique muneris epiſcopalis functione, quæ myſterij, quod agit, explicationem poſtulare videatur.

Quo in paſcendi munere vſque adeò diligens erit, vt ſi quando epiſcopum, qui aliunde venerit, hoſpitio exceperit, hanc

etiam

etiam occaſionem nactus,cum eo agat, vt concionem populo habeat: id quod ex Clementis Pontificis & martyris conſtitutione in Concilio prouinciali quinto cautum eſt.

Parochi verò,omneſque animarum curatores itidem omnibus Dominicis, & ſolennibus diebus feſtis,& in Quadrageſima aduentuque diebus ſingulis,aut tribus ſaltem,quibus epiſcopus iuſſerit, ex Tridentina ſanctione,& prouinciali decreto, verbo Dei populum paſcent.

Cùm item quatuor ieiuniorum tempora,aduentus Domini,ſeptuageſima, & anniuerſariæ Domini ſolemnitates inſtant; idque conſtitutis aliquot antè diebus, ad præſcriptum concilij prouincialis tertij.

Idem præſtent,quoties ſacramenta miniſtrabunt, idque præſertim catechiſmo Romano.

Iis etiam diebus,cùm proximè ſacramẽtum Cõfirmationis ab Epiſcopo miniſtrãdum erit; ac præſertim de eo ſacramento; quò populus ad illud religioſe ſuſcipiendum inſtructior accedat.

Id ipſum etiam agere nõ omittent, cùm aliquæ ſtatæ proceſsiones, vel aliæ ſupplicationes,ob publicam cauſam extra ordinem indictæ,agentur.

Cùm iubileum item celebratur.

vbique,omniq́ue tempore ſacra concion e populus Dei paſcendus erit.

Quamobrem Epiſcopus inprimis, oblata ſibi occaſione,ſemper,& vbique gregẽ ſuum verbo Dei, ſalutaribuſq́ue documẽtis paſcet pro munere ſuo paſtorali: cùm eius & dicta,& facta,quaſi perpetuam quãdam prædicationem miniſtrare, præberéue debeant.

Concio,quibus diebus habenda.

Omnibus autem ſaltem Dominicis, & ſolemnibus diebus feſtis, in Quadrageſimaq́ue & Aduentu quotidie,aut ſaltem tribus hebdomadæ diebus, quemadmodum œcumenica,Synodus Tridentina ſanciuit, ſacras ſcripturas, diuinamq́ue legem annunciabit:& aliàs, quotieſcũque id opportunè fieri poſſe iudicauerit.

Idem officium præſtabit in ſacris quatuor temporibus,ſtatis anni ſolẽnitatibus, ſupplicationibus ſolemnibus,iubilei, indulgentiæue celebritatibus, in ſynodalibus actionibus, in omni ſacramentorum adminiſtratione,in omniq́ue conſecratione,& benedictione ſolemni,& in omni denique muneris epiſcopalis functione, quæ myſterij,quod agit,explicationem poſtulare videatur.

Quo in paſcendi munere vſque adeò diligens erit,vt ſi quando epiſcopum, qui aliunde venerit, hoſpitio exceperit, hanc

etiam

etiam occaſionem nactus, cum eo agat, vt concionem populo habeat: id quod ex Clementis Pontificis & martyris conſtitutione in Concilio prouinciali quinto cautum eſt.

Parochi verò, omneſque animarum curatores itidem omnibus Dominicis, & ſolennibus diebus feſtis, & in Quadrageſima aduentuque diebus ſingulis, aut tribus ſaltem, quibus epiſcopus iuſſerit, ex Tridentina ſanctione, & prouinciali decreto, verbo Dei populum paſcent.

Cùm item quatuor ieiuniorum tempora, aduentus Domini, ſeptuageſima, & anniuerſariæ Domini ſolemnitates inſtant; idque conſtitutis aliquot antè diebus, ad præſcriptum concilij prouincialis tertij.

Idem præſtent, quoties ſacramenta miniſtrabunt, idque præſertim catechiſmo Romano.

Iis etiam diebus, cùm proximè ſacramẽtum Cõfirmationis ab Epiſcopo miniſtrãdum erit; ac præſertim de eo ſacramento; quò populus ad illud religioſe ſuſcipiendum inſtructior accedat.

Id ipſum etiam agere nõ omittent, cùm aliquæ ſtatæ proceſsiones, vel aliæ ſupplicationes, ob publicam cauſam extra ordinem indictæ, agentur.

Cùm iubileum item celebratur.

Quo præterea die, vel exequias agent, vel ædium benedictionem, vel alterius rei benedicendæ, vel piæ ſocietatis inſtituendæ, vel cuiuſuis rei agendæ, quæ parochi, ſacerdotíſue officium attingat, munus aggredientur.

Nemo autem, præter parochum, animarumue curatorem, cuiuſcũque ordinis ſit, aut quocunque loco concionetur, concionem habebit, vt à Clemente quinto pontifice in concilio Vienneſi ſancitum eſt, qua hora epiſcopus in eadem vrbe, oppido, locóue concionatur: niſi aliter is conceſſerit.

Epiſcopo conciōnãte, alius nemo concionẽ habeat.

Nec verò etiam parochus, quando epiſcopus ita iuſſerit. Illud enim epiſcopo, cui prædicationis munus præcipuè incumbit, tribui ęquiſsimum eſt. Proinde ceteri concionatores quibus prædicatio delegata eſt id etiam non eſt cur ægre ferant, ſi in Quadrageſima, Aduentu Domini, alióue tempore, certos aliquos dies potiſsimum epiſcopus aliquando deligat, quibus in Eccleſiá cathedrali, alióue loco, vbi illi concionentur, oues ſibi commiſſas, ipſemet pabulo verbi Dei paſcere, aut reficere velit.

Sub cõcione, ne legatur Miſſa.

Dum concio habetur, in Eccleſia, vbi habetur, miſſa non celebretur, ne in loco quidem ſubterraneo, quæ confeſsio dicitur.

Videbit etiam concionator, ne à prãdio qua hora doctrinæ Chriſtianæ ſcholæ habentur,

bentur,concionetur:neque item,qua hora diuina officia in cathedrali Eccleſia, vel parochiali celebrantur,à quibus populus abduci non debet.

Ne noctu vmquam concionem habeat: ſicubi verò concionem de paſſione Domini haberi de nocte moris eſt,in matutinum tempus ſextæ feriæ transferat. Noctu, nõ concionandum.

Materia ſacræ concionis,vnde ſumenda.

PRimò concionator ita ſuam inſtituet concioné, vt ex doctrina conſtet euãgelica:quæ vbique gentiũ,& terrarũ, omni creaturæ, à Chriſto Domino, & magiſtro vitæ iubetur prædicari, ita verò conſtabit, vt ad illam ipſam præclarè contexendam, alia diuinæ legis, diuinarumq; litterarum teſtimonia,ſanctorum patrum diſciplinas, & exempla,ſacras eccleſiæ traditiones,ſanctiores interpretationes, & totius eccleſiaſticę antiquitatis cognitionem rectè,appoſiteque vt vſu venerit,accommodet.

Euangelicæ igitur hiſtoriæ commemorationem nunquam omittet:vt,quod ſæpe fit,aliud dicendi argumentum non ſumat: niſi vel temporis,vel celebritatis, vel officij,quod peragitur, ratio aliter aliquando depoſcere videtur:aut opportunius aliquãdo cenſuerit alias Miſſæ partes tractare, vt mox infra.

Epiſtolæ etiam, quæ in Miſſa ex inſtituto Eccleſiæ recitata eſt, explicationem dilucidam cum Euangelij interpretatione interdum coniunget.

Quales cõcionandi materias concionator ſumere debeat.

Ex vna & altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populũ ad Dei charitatem, ad proximi dilectionẽ, ad vitæ Chriſtianæ inſtituta, ad pietatis opera, atque officia inflammet.

Proponet item ſępius fidelibus, quid eo die Eccleſia Dei precetur, quidque potiſsimum oret.

Quamobrem aliquando precationes, ſeu orationes, quæ collectæ nominantur, præſertim quæ primo loco ponuntur, fidelibus accuratè, pieque exponet.

Sacrificij etiam Miſſæ, diuinorumque officiorum, & anniuerſariarum ſolemnitatum, ac temporum myſteria auditoribus diligenter explanabit; vt ritè, recteque inſtructi, Eccleſię filij à matre, in tanta myſteriorum celebritate nó modò operibus non diſcordent, ſed omnem religioſum eorum, quæ ſanctè aguntur, cultum ardẽtius inflammentur: atque adeo vberiorem ſpiritalem fructum ex rebus diuinis capiant.

Inſtituta præterea Eccleſiæ, ſanctaſque conſuetudines, vt occaſio tulerit, docebit.

Sancti, cuius dies feſtus agitur, vitam, verè

verè grauiterque conſcriptam, patrum iudicio comprobatam, vt infra præſcribitur, commemorare non omittet, aliquo delectu exemplorum, quibus animos conformet in omnes bene ſanctèque agēdi partes

Digredietur interdum, vt & occaſio, & argumenti ratio feret, ad ſymboli, orationis dominicæ, ſalutationis angelicę, decem præceptorum, & ſacramentorum explicationem.

In omni porrò materia, genere concionis, tractationiſue, hæc cauebit, vt mox infra.

Ne à veteri, vulgataque Bibliorum editione, perpetuò ſanctæ Eccleſiæ vſu comprobata, proferendis diuinarum litterarū ſententijs diſcedat, ſed illam pro authentica habeat, vt decreto Tridentino cauetur. Ad planiorem tamē illius explicationem, vberioremque, vti etiam licebit Græca, & Hebraica lectione.

Ne ſacram ſcripturam ad ſuos ſenſus cō-torqueat contra eum ſenſum, quem tenuit & tenet ſancta mater Eccleſia, aut contra vnanimem patrum conſenſum, vt ſapiēter eadem Tridentina ſynodus cauit. Concionator quid in omni materia explicanda cauere debeat.

Si quàm verò nouam interpretationem ab Eccleſiæ ſenſu, patrumque ſententijs non alienam, quæ vel fidei catholicæ doctrinam illuſtret, vel pietati ſtudium ex-

citet, aliquando afferre cogitat: aliquid bre ui præſabitur, quò id ſibi licere, humiliter præſertim ab epiſcopo præſente petat.

Subtiliores quęſtiones apud imperitam multitudinem ne attingat.

Ne de beatiſsimæ Virginis immaculata conceptione diſputare auſit, contra præſcriptum ſanctionis pontificiæ Pij Quinti.

Ne hæreticorum nomina portenta illa quidem, & monſtra, in vulgus dicat: niſi cùm aliquando, & in locis eorum finitimis, vbi ea nota, peruulgataque ſunt, iſtorum nefaria doctrina exagitanda, & explodenda eſt.

Ne facetias, ridiculéue dicta afferat.

Ne res ineptas, vel ſuperuacaneas, vel parum fructuoſas afferat, ſed eas tantùm, quæ dignæ Dei templo, dignæ charitatis moribus, auribus iudicentur.

Ne nouas allegorias comminiſcatur: ſed eas ſeligat ex receptis ab Eccleſia ſcriptis.

Ne quicquam ab Eccleſia, eiuſque inſtitutis, ritibus, conſuetudine, perpetuoque vſu alienum, quodque cum probatis Eccleſiæ doctoribus conſentiens non ſit, proferat.

Ne hiſtorias ex apocryphis ſcriptoribus narret.

Ne vulgaria, ac minus comprobata, cum de ſancto concionatur, in medium afferat; ſed

ſed quæ vera, grauiumq́ue virorum litteris prodita, fidem augent doctrinę Catholicæ, atque audientium mentes ad pietatis ſtudium incendunt.

Proinde aliquod peculiare, pręcipuumq́ue donum diuinitus ei datum, exquirat, quod auditoribus enunciet.

Neque id omni loco, ſed potiſsimum in extrema parte concionis.

Ne miracula narrent, quæ certi auctoris teſtimonio non commendentur.

Ne incerta, quæq́ue ſpeciem falſi præſeferunt, commemoret.

Ne futurorum prædicationē ſibi ſumat.

De extremo iudicij die, & Antichriſti aduentu, ita ad populum verba faciat, vt ea expectatione peccatores terreantur; de tēpore autem, quo illud futurum ſit, nihil pro certo affirmare audeat.

Ne ex prophanis libris, qui non ſine reprehenſione ab hominibus religioſis legi poſſe videntur, quicquam in mediū afferat

Ethnicorum doctrinam, poetarum verſus, philoſophorum diſciplinas, quæ religioni Chriſtianæ non alienæ, ſed accōmodatæ videntur, ad vtilitatem & vſum reuocari, ſancti doctores Auguſtinus, & Hieronymus, alijq́ue cenſuerūt. Sed concionator hoc faciat quàm rariſsime: neque vbi primò diſputationem aliquā aggreſſus eſt, ſed

Ethnicorū doctrina, quatenus vti poſſit cōcionator

poſtea-

poſteaquam ſacrarum litterarum teſtimonia attulerit. Nec verò in illis doctrinis lõgior ſit, quàm deceat, ſed paucis quicquid ab eis afferet, complectatur; atque ita quidem, vt multæ cognitionis oſtentationem caueat.

Ne patrum ſententiam temere vnquam refutet: cùm autem in medium attulerit, antè ſapienter perpendat, præſertim Græcorum patrum, quorum interpretatio fidei Catholicæ hoſtibus contaminata, aut deprauata eſt.

Ne ſingulares quaſdam opiniones, quãquam illæ quidem in ſcholis afferuntur, ad concionem adhibeat.

Si quando doctrinam ſcriptoris alienæ ſcholę afferet; de ea honorificè aliquid paucis præfabitur.

Ne doctores, & auctores neotericos, in medium afferat. Ea eſt ènim ſuggeſti auctoritas; vt ſacram ſcripturam inprimis, & ſanctorum veterum patrum doctrinam requirat.

Ne ſanctorum doctorum prolixas ſententias, ſed breues Latino ſermone recitet.

Si eos complures aliquãdo nominatim appellare contigerit: primò veteres, tũ ordine deinceps alios, ab illorum ætate recẽtes nominabit.

Ne prophanum quicquam, ne edicta laica-

laicalia,ne cætera id generis de ſuggeſtu enunciet.

Ne pauperem quidem,eleemoſynæ nomine commendet,niſi epiſcopi eiúſue miniſtrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget,niſi vt per Epiſcopum iuſſus erit.

Ne quemquam nominatim inſectetur, vel ita verbis depingat,vt quo de loquatur facilè poſsit auditor ánimaduertere.

Ne in ordinem vllum, aut ſtatum,aut vitę genus,ab Eccleſia receptum,inuehatur.

Ne Epiſcopos,alióſue prętatos,nec verò ciuiles magiſtratus in cócione aſperius obiurget,ſed ſi quando occaſio tulerit,piè potius admoneat.

Ne cum reprehendit, id hominum, ſed peccatorum odio,immò pietatis, & charitatis ſtudio ductus faciat.

Ne vitijs exagitandis,quaſi furenter iratus;excandeſcat nimis.

Ne iniurioſa verba próferat, néue ignominioſa.

Ne obtrectationibus, quæ aliquando fiunt, & querimonijs de ſuggeſtu reſpondeat.

Ne de ſuggeſtù vnquam conqueratur, ſibi corónam non adeſſe frequentium auditorum. Reprehendat tamen licet, præſertim parochus, negligentiam populi, ſi quando

quando non frequẽs ad concionẽ cõuenit.

Ne aures facilè præbeat laicis, clericorum vitæ detrahentibus, aut ciuitatis rectorum, præſidúmue culpam aliquam calumniantibus, ſed omnia antè diligenter diúque perpendat, quàm ad reprehenſionem deſcendat.

Ne ſtatim cùm concionari aggreſſus eſt, ſed poſtquam, aliquot concionibus habitis prudentis, docti, & religioſi concionatoris nomẽ adeptus eſt, ad vitia acrius inſectanda ſe conferat.

Sed in eo genere, in omniq́ue admonitionis, atque exhortationis officio, eam beneuolentiam, & charitatẽ auditoribus ſuis oſtendat, atque adeò præſtet, qua parẽs liberos amplectitur. Aſsidueq; ſecũ reputet, quod Apoſtolus ſcripſit: Filioli, quos iterũ parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.

Peccata ſtudio concionatoris tollenda, quæ frequentius contra diuinæ legis præcepta committuntur.

ET quoniam animarum ſalus in eo poſita eſt, vt populus fidelis, quæ mala, peccataque ſunt, fugiat: & rurſus quæ bona, virtutumq́ue officia, pietatis ſtudio conſectetur: ideo hæc genera aſsiduè cõcionator vrgeat, atque inſtet, pro conditione loci, rationeq́ue perſonarum, quibus prædicat.

Vni-

Vniuerſe verò peccata omni increpatione exagitet:cruciatus tormentaque perennia, ac ſempiterna damnatorum exaggeret:ſæpe mundi res caducas, breuique interituras, & eius infinita incommoda ad omnem exagitationẽ ſtudioſe proponat, ac recenſeat calamitates.

Atque mala quidem, vitia, ac peccata, quę concionator tollere ſtudebit, permulta ſunt, ſed quæ contra legis diuinæ pręcepta committuntur; quęque eripere omni perpetuo prædicationis officio cõtendet, hæc frequentiora ſunt.

Quæ potiſſimum vitia concionatori reprehendẽda.

Deteſtabile blaſphemiæ ſcelus, ac nefaria maledicta quæ in Deum, ſanctoſque conijciuntur.

Superſtitiones, auguria, diuinationes, veneficia, cantiones, & cetera id generis, quibus caſtiſsimus Dei cultus violatur.

Dierum feſtorum violatio.

Immodeſtus, ac parum pius quorũdam acceſſus ad Eccleſias, indulgẽtias, ſtationes, & ſupplicationes publicas: quò omni religioſa pietate frequentiſsimus cõcurſus eſſe debet ad vberiorem gratiam promerendã

Impura in illis item, aut in earum atrijs, & cœmiterijs conuerſatio, ac nequaquam cum pietatis Chriſtianæ rationibus cõueniens, præſertim cùm diuina celebrantur.

Nefarium rei familiaris, cum alterius iniu-

iniuria parandæ, atque augendæ ſtudium.

Pecuniæ conficiendæ ſitis, & omnis denique auaritia.

Tot contractuum genera, quæ excogitata ſunt, in fraudem legis, omnem vſuram prohibentis.

Litium, & controuerſiarum immoderatum illud ſtudium, Chriſtianoque nomine indignum.

Improbitas eorum, qui malas cauſas defendunt.

Auaritia, atque negligentia illorum, qui lites longiùs ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus, iurgiiſque odia, & inimicitias alunt.

Malitia prætereа quorundam, qui tanquam hirudo litigantium, omni litigandi arte immoderatos ſumptus exhauriunt.

Calũniæ, quæ paſsim in foro verſantur.

Adulteria, ſtupra, inceſta, fornicationes operaque carnis.

Impia licentia falſi teſtimonij dicendi, aut falſo iurandi, etiam in re, aut vita cuiuſcunque tuenda.

Impurus vſus ganeas frequentandi, helluandique auiditas; atque omne gulæ, & ventris explendi vitium.

Nec verò ſatis putet, vniuerſe, generatimque peccatum, & vitium reprehẽdere, ſed ad ſpecies, præcipuaſque actiones, quæ

prauæ inde exiſtunt, in vſuque ſunt, deſcendat:quò rectius auditóres peccata cognoſcant,multoque cautius fugiant.

Et quoniam pleriquc ſunt,qui certis vulgaribus argumentationibus, diſciplinæ Chriſtianæ repugnantibus,vtũtur ad peccatorum excuſationem, de induſtria aliquando, prout vſu venerit, concionator, piè,doctéque oſtendat, quàm magnoperè iſti,argumentationis,atque opinionis humanæ errore decepti,à via ſalutis aberrẽt.

Atque ij quidem,alij ſunt, qui honorum ſtudiis,ambitioniq́ue ſeruiunt, propterea quòd & mundo,& propinquis ſatisfaciendum putent.

Alij anguſtam illam viuendi viam ad Euangelij præſcriptum minimè tenent, quia communem vitæ cõſuetudinem amplectendam arbitrentur.

Alij pietatis opera multa aſpernantur, quoniam anicularum ea potius eſſe arbitrantur,quàm virorum.

Sunt,qui à perfectiori vitæ ratione, atq; à frequenti ſacramentorum vſu ſe, atque adeò alios abducent,quòd ſine eo diligentiori ſtudio homo ſalutem conſequi poſsit

Sunt item qui peccata excuſent adoleſcentiæ nomine,vel aliam cauſam prætexunt. Atque ita quidem multi malè agere pergunt,vulgi opinionibus falſis, ineptiſ-

q́ue argumentationibus ducti,quę à cõcionatore coarguendæ,atque refutandę ſunt.

Officium concionatoris in perpetuo reprehendendis,tollendiſque prauis conſuetudinibus;vnde peccandi ſeminaria extant.

PVBLICORVM peccatorũ illecebras, quas homines, deprauatæ conſuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, concionator perpetuò reprehendat,atque in ſummum odium abducere contendet, oſtendetq́ue,quàm grauiter Deum offendant;quàm multa mala,atque adeò publicæ etiam calamitates,infinitaq́ue detrimẽta inde exiſtant.

Quales prauę conſuetudines cõcionatori reprehendendæ.

Spectacula,ludos,ludicraſq́ue res id generis, quæ ab ethnicorum moribus originem ducunt,diſciplinæq́ue Chriſtianę aduerſantur,perpetuò deteſtabitur, execrabitur:demonſtrabit incommoda, publicaſq́ue ærumnas inde in Chriſtianum populum dimanare.In quam ſententiã valdè populũ cõfirmabit argumẽtis,quæ grauiſſimi viri,Tertullianus,Cyprianus martyr, Saluianus,& Chryſoſtomus,afferunt.

In eoq́ue argumenti genere nullũ aliud omittet,quo tanta corruptela radicitus extirpetur.

Choreas,ſaltationes, ac tripudia, è quibus

bus mortiferæ cupiditates excitantur, de ſuggeſtu ſæpè grauiter reprehendet, atque inſectabitur.

Scenicæ, perſonatæque actiones, vnde tanquam è quodam ſeminario, ſemina maleſactorum, ac flagitiorum penè omnium exiſtunt, quàm à Chriſtianæ diſciplinæ officijs abhorrentes, quàm valdè cum paganorum inſtitutis conuenientes, atque diaboli aſtu inuentæ, omni officio à populo Chriſtiano exterminandæ ſint, qua maxima poteſt religioſa contentione aget.

Omnem in muliebri veſtitu luxum, caudatas veſtes, ſuperbum ornatum, deformẽ illam capitis ornandi ſpeciem, muliebres fucos, ac pigmenta, cæteraque ad mollitiẽ, atque adeò ad libidinis incitamentum fœdè excogitata, omni perſuaſionum vi, & argumẽtorum quaſi telis oppugnabit: quæ multa ſubminiſtrabunt magni illi Eccleſiæ viri, Cyprianus martyr, Baſilius, Auguſtinus, & Ambroſius in primis.

Effuſam etiam virorum impenſam, & omnem intemperantiam, quę ad barbararum gentium, à fide alienarum, ſimilitudinem tam valdè accedit, omni ſtudio coarguet.

Seruorum, quorũ opera nulla eſt, neque domi, neque foris, multitudinem inutilẽ, ac deſidem, ſuperuacaneam diſſuadebit.

Epulas illas ſumptuoſas, & comeſſationes immoderatas, à frugalitate Chriſtiana alienas, omnis intemperantiæ, impudicitiæ, libidinis, aliorumq́ue vitiorum illecebras, arguet, increpabit, atque planè diſſuadebit.

Omnem aleam, omnemq́ue eius generis ludum, vnde iurgiis, furto, maledictis, ac aliis malis, maleficijſq́ue quaſi fores aperiuntur, grauiter obiurgabit, atque exagitabit.

Eorum peccatum inſectabitur, qui ędes ſuas, quaſi ludum aleatorium exponunt.

Multorum otioſam vitam, ac voluptariam, ita facilè peccatis expoſitam reprehendet quàm ſæpiſsimè.

Concionatoris officium in inſtituendis fidelibus ad ſanctiſsimum Sacramentorum vſum.

Quidnam cõcionatori in doctrina de Baptiſmo obſeruandũ, & populo inculcandum.

CVM autẽ nihil poſsit eſſe populo Chriſtiano vtilius, quam ſcientia, & rectus vſus Sacramentorum: quàm religiosè, quã piè, quàm humiliter ad illa accedendum ſit, accuratè docebit.

De Baptiſmo cùm loquetur, cetera cùm expoſuerit, quæ ex Catechiſmo Romano ſapienter præſcripta ſunt, tum in eo verſabitur, vt deprauatum vitæ morem fidelium

ſium exagitet:qui,contrà, quàm in Baptiſmo ſpoponderint,viuant,& carni,& mundo,pompiſque eius,& Sathanę,atque illius operibus:Deo autem mortui ſint:& quàm laborioſa putent,quæ Dei ſunt;quàm rurſus facilia,quæ mundi,quæ carnis, quæ Sathanæ.Quo in genere omnẽ concionis ſuæ vim concionator adhibebit.

Neque præterea omittet, compatres docere, ac monere, quàm ſolliciti eſſe debeant,vt quos in Baptiſmo ſuſceperunt,fidei Chriſtianę rudimentis,ſanctarum virtutum officijs,quibus ad ſalutem via munitur,rectè inſtituant.

De Confirmationis Sacramento cõcionem inſtituet: in qua diuina illa dona cùm commemorauerit,quæ Deus illis impartitur,qui ritè, ſanctèque hoc Sacramentum ſuſcipiunt: tum oſtendet, quàm ſollicitè, quantaque religioſi animi præparatione fideles ad id ſuſcipiendum conuenire debeant.

Concionator quidnã populo ſuggerere debeat, de Confirmationis Sacramento.

Exponet item,ad quæ vſui ſint,ea Spiritus ſancti munera.

Arguet, qui negligẽtes ſint ac planè deſides in ijs accipiendis.

Admonebit, & hortabitur ad illa rectè obeunda.

Monebit, vt qui ad hoc Sacramentum accedunt, in primis inſtructi ſint fidei

Chriſtianæ rudimentis, & virtutum Chriſtianorum officijs.

Cohortatione item aget, vt, cùm hoc Sacramentum miniſtratur, & pro ijs, qui ſuſcipiunt, & pro illis, qui eoſdem adducunt, offeruntur, attentè, pieq́ue orent.

Cætera præſtabit ex præſcripto literarũ epiſcopalium.

Pœnitētiæ & Euchariſtiæ Sacramenti frequentem vſum populo concionator proponet.

Pœnitentiæ, & ſanctiſsimæ Euchariſtiæ frequentiam eſſe fructuoſiſsimã, & maximè commendandam, rationibus multis, & ſacræ ſcripturæ teſtimonijs comprobabit.

Eam conſuetudinem concionando inducere ſtudebit, vt populus, ſi minus Dominico quoque die, ſaltem ſemel in ſingulis menſibus confiteatur, & ſacram communionem ſumat. At in Quadrageſima, & in Aduentu, vt ſingulis diebus dominicis hoc faciat, id quod antiquæ fidelium pietatis eſt.

Quidnam de Ordinis Sacramēto concionatori frequētius docendum.

De Ordinis Sacramento cùm tēpus poſtulat, aget quàm diligentiſsimè.

Quo in genere cum cætera commemorabit, quæ multa Catechiſmi Romani litteris prodita ſunt, tum clericorum vitę inſtituta, muneris ſui partes, ac functiones.

Quàm ab omni labe puros eos eſſe oporteat.

Quàm à perturbationibus animi alienos.

Quàm

Quàm continentes,& quàm abſtinentes
Quàm caſtiſsimis moribus prædiros.
Quàm ſpiritalis vitæ ſtudioſos.
Quàm omni virtutum exemplo præſtantes.
Quàm in primis charitatis, quæ ſeminarium omnium virtutum eſt,amantes.
Quàm diuini cultus zelo accenſos.
Quàm ſalutis animarum cupidos, & appetentes.
Quàm doctos,omniſque diſciplinæ ſanctæ peritos.
Quàm liberales eleemoſynis dandis, qui præſertim vberes fructus,ex Eccleſiaſticis prædijs capiunt.
Quàm hoſpitales item.
Quàm benignos ſalutaribus conſilijs dandis.
Quàm muſicos, ac promptos in omni ſpiritali dono,opereque miſericordiæ.
Quàm valde diligentes,& ſollicitos, in ordinis ſui functione.
Hæc omnia, longeque plura, prout in Domino expedire viderit,piè,doctè, ſapiẽterque ita explicabit, vt populus accendatur ad honorem,& obſeruantiam, quā nauare præſtareque ijs debent, qui Eccleſiaſticis ordinibus adſcripti ſunt.
Quod argumenti genus nactus cōcionator,fideles docebit officia erga clerum.

Oſtendetque in primis quàm magnus honor tribuendus ſit Epiſcopo, vt patri, vt Domino, vt paſtori, vt ſpiritualium commodorum auctori, ſalutéque populi omni ſollicitudine procuranti. Quam in ſententiam multa dicet cùm ex ſacris litteris, tum ex ſanctorum patrum documentis, ex doctrinaque prȩſertim beatiſsimi Pótificis, & martyris Clementis.

Eius prȩterea monitis, iuſsis, ed ictis, decretorum ſanctionibus, quàm prompta voluntate, & obſequio parendum ſit, ſȩpenumero grauiter docebit. Epiſcopo enim, inquit diuinus Ignatius martyr, ſubiecti eſtis, velut Domino. Nam ipſe vigilat pro animabus veſtris, vt qui rationem Deo redditurus ſit.

Reueremini (alio loco ſcribit) Epiſcopũ ſicut Chriſtum, quemadmodũ nobis præceperunt Apoſtoli.

Epiſcopus enim typum Dei patris omnium gerit.

Sed hæc, & alia id generis concionator è fontibus hauriet diuinarum Eccleſiaſticarumque litterarum.

Quanta ſit ſacerdotij dignitas, demonſtrabit: qua reuerentia, quo honore populus eos proſequatur, qui ſacerdotio initiati ſunt.

Parochos præſertim, quàm valdè colat,

qui curatores animarum ſunt, qui paſtores qui parentes ſpirituales, quique paterna ſollicitudine in populi ſalute, ſalutaribuſque commodis euigilant.

Quàm grato propterea animo, quàm pia liberalitate, quã libenter decimas, primitiáſue, eis debitas ſoluat.

Quàm paratiſsima ad obediendum voluntate eorum, cohortationibus, monitis, præceptiſque obtemperet.

Quàm frequenter, cùm vſu venerit, eos adeat, à quibus ſalutaria conſilia petat.

Quàm ſæpe, præſertim diebus dominicis feſtiſque, ad parochialem Eccleſiã conueniat, vbi ſalutariter erudiatur ad omnẽ bene recteque agendi diſciplinam.

Rurſus concionando monebit parentes quàm diligentem educationem filijs adhibere debeant, quos ordini Eccleſiaſtico deſtinant. Parentes filios ordinã dos bene educent.

Qua in re multa, quæ his temporibus neceſſaria ſunt, tum ad parentum inſtructionem, tum ad filiorum recta in diſciplina clericali educationem, illos commonefaciet grauiter, & accuratè.

Populum hortabitur, vt ſtatis illis quatuor anni temporibus, & priuatim in ſuis quiſque ædibus, & publicè in Eccleſia oret ad litanias conueniat, Deum precaturus pro ijs, qui ordinis Sacramento initiantur. Populus pro ordinã dis oret.

Ceteraq́ue præſtet, ex præſcripto litterarum Epiſcopalium.

Tractationem de Sacramento matrimonij quàm ſæpiſsimè ſuſcipiet; cùm ad omnẽ licentiam prolapſa ſit hominum libido.

Docebit illius Sacramenti vim, & ſanctitatem.

Monebit, quàm religioſa præparatione idem ſit ineundum.

Hortabitur Tobiæ exemplo ad orationem, ad ieiunium, tum ad confeſsionem, & communionem, antequam matrimonium conficiant.

Inſtruet in primis fideles, cur nubendũ: quo in genere multa diſſeret de educatione filiorum.

Commonefaciet etiam, vt, antequã matrimonium contrahant, rectè diſcant, ſe filios eſſe, nempe parentibus obediẽtes eſſe, illiſq́ue ſe amorem, metum, obſeruantiam & venerationem debitam præſtare. Quo fiat, vt cùm ex matrimonio liberos ſuſceperint, rectè ſanctèq́ue educent: alioqui ſi contrà faciat, inde & ſibi, & alijs infeſta proles exiſtet.

Admonebit item, vt videant, cui nubãt: à Deo precentur, vt rectè nubant: ne tribulationem carnis, quã habituri ſunt, habeãt ad perniciem, ſed ad ſalutem: nam propriũ donum Dei eſt, vxor bona, & prudens.

Vt

Vt in re tanta parentum conſilium adhibeant:quod quamuis neceſſarium nõ ſit, lex tamen naturalis humanaque ſuadet, & ſacrarum litterarum exempla docent.

Vt conſiderent ætatem,& mores.

Vt pro dote magna virtutem putent.

Vt,qui ſe continere non poſſunt,melius eſſe doceat,vt nubant.

Alia multa ſpeciatim admonebit,prout opportuna eſſe viderit.

Præcipuè verò in id incumbet,vt,ſi quæ morum corruptelæ,nuptijs celebrãdis,ex deprauato vſu adhibentur, radicitus extirpentur,præſertim ſaltationes,choreæ,cyathorum confractiones, vocum, à prophano gentilium more non abhorrentiũ,ſtrepitus in vijs,plateiſque,ac prĕterĕa faſcinationes,veneficiaque in ijs impediendis.

De Sacramento quoque Extremæ vnctionis dicet accuratè, præſertim cùm de morte concionem habet. Quid de Sacramẽto extremæ vnctionis docendum

Qua in tractatione fideles docebit, vt quando in febrim, morbúmue incidunt, ipſi ſtatim tùm confeſsionis,& ſanctiſsimæ Eucharistię Sacramenta,tum hoc extremę vnctionis in tempore petant: & præſertim cùm integra mente ſunt.

Docebit vim Sacramenti:ex qua cõſolationem illis inijciet:cùm viderint, nullum ſibi remedium defuiſſe, quod mater

Ec-

Eccleſia adhibet ad filiorum ſalutem.

Oſtendet religioſas preces, quæ in eo Sacramento peraguntur, ſalutariter prodeſſe. Et cetera multa adiunget ad ſanctam ſpem excitandam.

De virtutum officijs boniſque operibus exponendis.

SICVT autem in vitijs diſſuadendis, atque exagitãdis nõ modò vniuerſe, ſed ſpeciatim ſingulas partes, vitioſaſque actiones perſequi concionator debet: ita virtutes, earumque præcipua officia, exponet non modò in vniuerſum, ſed ſigillatim, ac diligenter.

Quare ad certas ſpecies deſcendet, quæ ad verum Dei cultum, quæque ad animarum ſalutem pertinent. Hocque diligentius, atque enucleatius præcepta, inſtitutaque huius generis præcipua tradet, quo negligentius, his temporibus tractari ſolent.

Spiritalis vitæ partes, atque officia, quæ ex intima ſanctiſsimorum virorum diſciplina depromentur, exponere ſtudebit præclarè, atque vſque adeò accuratè, vt nullum ſpiritalis, ſanctæque inſtitutionis locum relinquat.

Quas virtutes ſæpius concionator commendare debeat.

Ad euangelica conſilia amplectenda, ad perfectioris vitæ diſciplinam ſuſcipiendã,

ad mundi contemptum audientium animos ſæpe impellet:quò ſtudioſius cæleſtis ſpiritaliſque vitæ inſtituta amplectantur. Atque hic quidem ampliſsimus cāpus eſt, in quo ſæpe Chriſtiani concionatoris excurrat ſermo.

Adhortabitur ſuos Eccleſiaſtes.

Nec prætermittet, auditores ad miſericordiæ, eleemoſynæque opera perpetuò excitare.Nam hic locus latè patet, pertinetque ad omnes.

Ad Miſericordię opera.

Huic conſequens eſt concionari aliquādo,de hoſpitalitatis officijs, de hoſpitalibus,de ſocietatibus, ſeu ſodalitatibus charitatis,atque de omni cura pauperum.

Alter locus etiam,atque is quidem vberrimus eſt,de eleemoſyna ſpiritali. Qui locus à concionatore nunquam omittatur, cùm vſu venerit,veniet autem ſæpiſsimè.

Correctionis igitur fraternæ, quæ ad eleemoſynæ ſpiritualis ſpeciem refertur, neceſsitatem demonſtrabit: corrigēdi fraternè modum docebit:præcepta atque inſtituta vtiliter,prudenterque tradet.

Ad correctionem fraternam.

Ad pœnitentię exercitationes,corporis macerationem, caſtigationemque populū ſæpè accendet.

Ad pœnitentiæ exercitia.

Ad ieiunium,prout vigiliæ, & aduētus, quadrageſimæque tempora incidunt,ſępè concionem transferet, qua & ieiunij neceſsitatem, & ſalutares fructus, qui in-

de

de exiſtunt, vberrimè exponet.

Ad ieiuniũ

Et, quod plurimi intereſt, docebit ſancti ieiunij certas leges, quas religioſi viri non modo inſtituerunt, ſed executi ſunt diligẽtiſsimè. Atque in hoc genere verſabitur, & ſæpius atque diligentius, quo grauius ab omnibus ferè peccatur.

Ad lectionem piorũ librorum.

Quò autem frequẽtius, atque adeò ſtudioſius, non modò ſermonibus ſuis, ſed etiam tractationibus ad pietatis opera, & ſpiritalis vitę ſtudia, exercitationeſque populus excitetur: quàm ſæpiſsimè concionator piorum librorum lectionẽ ſuadebit, oſtẽdetque ſalutares vtilitates, quæ inde vberrimæ exiſtent. Contraque nihil non agat, vt librorum inutilium, atque adeò turpiũ, quorum ſtudio morum diſciplina corrumpitur, vſus omnis planè extinguatur.

Ad piarũ imaginum vſum.

Idem aget de turpibus, obſcœniſq; imaginibus, atque alia ratione improbatis.

Sacras tantùm imagines, quæ ad pietatẽ animos inflamment, domi, & vbiq;, haberi debere docebit.

Ethnicorum libri, qui in falſorum deorum commentitiarumque fabularũ commemoratione verſantur, vt ex omni puerorum ſchola, litterariaque infantum exercitatione tollantur, cùm occaſio tulerit, cõcionando ſuadere ne deſiſtet.

Ad doctrinæ Chriſtianæ inſtitutionẽ.

Ad doctrinæ Chriſtianę inſtitutionem,

qua

qua pueris prima fidei rudimenta traduntur, quàm ſæpiſsimè atque maximè populo ſuadebit, & commendabit. Quo in genere oſtẽdet, quo nobiliores ſunt, in illius doctrinæ ſcholas eo frequentiores conuenire debere, & ad docendum, & ad perdiſcendum, quæ in Chriſtiana nobilitate pręſtantiſsima ſunt, ſalutis noſtræ neceſſaria inſtituta, ac præcepta.

Nec verò verbis ſolùm, & cohortatione aget, ſed exemplo ſuo accendet.

Ideò eas ſcholas ſæpenumero ipſe adibit: ſuam item operam illis nauabit, prout Epiſcopus, epiſcopaléſue Vicarij eandem ab ipſo requiſierint.

Porrò illud omnino præcipuũ munus ſuum eſſe putabit, vniuſcuiuſq; ſtatus homines docere, atque inſtruere, beati Pauli exemplo, qui excellens, omnibuſq́; numeris abſolutus vniuerſarũ gentiũ cõcionator omnes ad officij ſui functiones erudiuit.

Monebit igitur ſæpiſsimè parentes, liberos, virum, vxorem, dominũ, ſeruum, clericum, laicum, priuatum, magiſtratũ, eius officij, quod cuiuſque proprium erit. Omnes & ſingulos ſtatus officij admonebit.

Quáue ratione fieri poſsit, vt bonis animi, corporis, & externis ad conſequendam ſempiternam beatitudinem vtantur.

Qua moderatione proſpera; qua patiẽtia rurſus aduerſa ferre debeant.

De

Ad bonam filiorũ educationem. De filiorum autem educatione,&totius familiæ cura quàm diligentiſsimè aget, & crebrò item, cùm optima hæc inſtitutio maximi interſit ad omnes totius Chriſtianæ diſciplinæ rationes. Quo in officio matrum,ad vanitatem filias inſtruentium, & dominarum,in pudicitia ancillarum tuẽda negligentium,culpas valdè coarguet.

Commendabit,vt ſuprà, obſeruantiam, & obedientiam, quæ præſtanda eſt paſtoribus,& ſacerdotibus, ac quæ item principibus, & magiſtratibus, & denique maioribus.

Monebit quam crebrò pro illis Deum precentur.

Qua moderatione de eis loquantur, cùm in hoc ſæpiſsimè peccetur.

Quid Magiſtratui inculcãdum. Rurſus magiſtratus, cùm opus eſt, & alios,qui præſunt, commonefaciet, populi commoda,non ſua ſpectare debere:exemplo,& auctoritate ad veras virtutes, ad optimamq́ue diſciplinam illum dirigere: paterno amore eundem amplecti, religionẽ in primis,iuſtitiam, clementiam, fortitudinem, & temperantiam in omni vita colere.

Quid nobilibus. Nobiles, humilitatis officia, modeſtiæ partes,cæteraſq́ue virtutes, quę nobilitatis ſplendore prælucent,accuratè docebit.

Nullam nobilitatem eſſe oſtendet, quæ cum

cum Chriſtiana nobilitate ſit conferenda.

Proinde homines,nobiles præſertim,qui ruri habitant, cùm aliquando inſolétius ſe gerant,admonebit, quàm benignè, quàm modeſtè,cum ruſticis,cum pauperibus,cú cæteris inferioris ordinis agant:ac docebit quàm valdè indecorum ſit,atque adeò turpe,& Chriſtiana nobilitate indignum,imbecilliores iniurioſius tractare,opibus oppugnare,&,quod flagitioſiſsimum eſt, & ad infamiæ notam inſigne, puellarum pudicitiam attentare.

Ignobiles ad veram nobilitatem,quæ in religionis,pietatiſque cultu,& in præclaris humilitatis,patientiæ, Chriſtianarumque aliarum virtutum officijs elucet,vehemēter accendet.

Diuites monebit, quomodo ad ſalutem dirigant diuitiarum vſum. De quibus admonēdi diuites.

Quo item modo omnia miſericordiæ opera.

Docebitque omnes diuites eſſe,quia participes diuitiarum, & theſaurorum cæleſtium fecit nos Chriſtus cæli & terræ rex,& bonorum omnium dominus.

Pauperes frequenter ad patientiam cōhortabitur:conſolatione leniet; atque excitabit ad ſanctarum virtutum copiam, & vſum.

Pro hominum denique conditione,va-

ria ſalutis præcepta illis tradet: ita vt & ruſticanis hominibus, & colonis, cæteris cuiuſuis ordinis ac ſtatus deeſſe nolit, neque cohortatione, neque admonitione neque officio, ad vniuſcuiuſque inſtitutionem Chriſtianam accommodato.

Hæc, atque adeò alia multa, vt & locorũ & temporum, & perſonarum ratio poſtulabit, ſibi ad concionandum piè, prudéterque concionator comparabit: ad quæ item ſicut expedire viderit, ab euangelij tractatione oportunè, apteque digredietur, cùm digreſsionis locus erit.

Denique id concionator ſibi ſtatuet, ad auditorum ſalutem, quicquid dicturus eſt referre: itaque omnia planè cauebit, quæcunque ab eo propoſito aliena ſint. Quæ verò meditanti ſibi in mentem venerint, omnia ad eum finem referet.

De Eccleſiæ inſtitutis, & precandi ſtudio, fidelibus proponendo.

CVM cætera eccleſiæ inſtituta, vt paulo antè commemoratum eſt, rituſque pro ratione temporum populo concionator proponet: tum ſæpè, in omni cõcione illum docebit, quando, pro quibus, & modo oret.

Vt manè ſaltem, & veſperi precari ne omittat,

mittat, ex inſtituto veſpertinæ, & matutinæ orationis.

Vt ſtatis canonicis horis, cùm diuinorũ officiorum ſignificatio campanis datur, ſi minus ad Eccleſiam conuenire poteſt, cùm intelligat eo ſigno ſe ad orationem vocari, ſaltem paulùm ſe mente colligens, tacitè precetur, vel orationem, ſalutationemque angelicam piè attenteque pronunciet.

Vt ſigno campanæ dato, quo ad Miſſæ ſacrum vocatur, pauliſper ſe colligẽs, mortalis peccati conſcius, dolore ex eo affectus propoſito illius confitendi ſuſcepto, ſupplex à Deo veniam petat.

Vt, cùm datur, & veſperì, & manè, & meridie ſignum ſalutationis angelicæ, genibus flexis, vbi ſit, oret, vt ſanctiſsimi inſtituti eſt.

Idem faciat feria ſexta ad nonam, cùm campana pulſatur ad orandum, & ad paſſionem Domini paululum pia mentis cogitatione recolendam.

Vt certum diem ſumat, quo pro defunctis oret, ſecundam ſcilicet quamque feriam.

Vt cùm orationis ſignum campana parochiali datur pro eo, qui nuper ex hac vita migrauit, illius animam pia precatione commendet.

Abſoluta itẽ concione, præſertim diebus

feſtis,fideles excitabit ad orationem, preceſque adhibédas pro fidei Chriſtianæ propagatione,pro ſummo Pontifice Romano pro epiſcopis,pro principibus, pro magiſtratibus,pro emendatione vitæ peccatorum,pro extirpatione hæreticorum, pro conuerſione infidelium,pro auerſione calamitatis,ſi quæ impendet,ac denique pro publicis alijs neceſsitatibus,ſi quę vnquam præcipuæ ſunt: ac pro alijs etiã cauſis,quas pro temporum varietate epiſcopus indixerit,aut ſignificauerit.

Orãdi modus præſcribatur populo.

Docebit,quomodo oret,piè,attẽtè,perſeueranter,humiliter,toto ſpiritu, & quo ſtatu etiam corporis,tam in eccleſia, quàm domi,nempe genibus flexis, iunctis manibus,aut erecto, aut proſtrato corpore, & capite demiſſo, aut rurſus brachijs expãſis inſtar crucis;ſublatis in cælum oculis.

Si quid in eo genere peccatur, vt ab ijs fit,qui vnum tantum genu in oratione flectunt,aut certè quicquam id generis committunt,quod precantis pietati non cõueniat,id graui ſermone coarguet. Oratio enim humilem, & religioſam corporis poſitionem requirit.

Cura

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, inſtituendis operibus pietatis, in concione accommodanda ad epiſcopalis gubernationis rationem.

CVM verò ad concionandũ aliquò concionator venerit, vel ab epiſcopo, vel à parocho, alióue eccleſiæ rectore, accuratè illius loci morum corruptelas conquiret: quas vt occaſio feret, verborum vi, & ſententiarum pondere, & in primis ſacrarum litterarum teſtimonijs, exemplíſque conſtantiſsimè vſque adeò exagitabit, vt funditus, quantum in ſe eſt, extirpet, Deo bene iuuante.

Eas item conſuetudines, quæ & ſi malæ non videntur, tamen occaſionem præbent peccandi.

Eccleſiaſtes cõſuetudines malas eradicare ſtudebit.

Nec verò ſemel, atque iterum, ſed ſæpenumero, prout vſu venerit, illas ipſas deteſtabitur.

Immò perenni quadam doctrinę, ardétiſque cohortationis perſeuerantia, & perpetua quaſi contentione, id quod olim ſanctiſsimos viros, Ambroſium, Auguſtinum & Chryſoſtomum feciſſe traditum eſt, inueteratos malè viuendi mores, deprauatáque conſuetudinem radicitus euellere ſtudebit.

Curabit etiam rurſus in omni loco, vbi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco

ad piè agendi ſtudium, epiſcopi iudicio, aptius, conuenientiuſque inſtitui; aut inſti tutum vehementius excitari.

Pia item inſtituta, religioſaſque conſuetudines, quàm diligentiſsimè, ac perpetuò retinendas eſſe, ac ſi quæ vel antiquatę ſunt vel intermiſſæ, ad vſum reuocandas oſtendet.

Id verò omne perſuadere non dęſiſtet, quoad rem confecerit, quam ſalutariter in Domino optat.

Omnem pręterea concionū ſuarum vim ad epiſcopalis, paſtoraliſque gubernationis rationes accommodabit: epiſcopi monita, iuſſa, edicta, decreta, inſtituta, ac diſciplinam omnem, perpetuò commendabit, atq; adeò tuebitur, vt & clerus, & populus, cócionibus ſuis bene excitatus, ei obtépe-ret, pareat omni ſanctę obedientię ſpiritu.

Inquiſitionis ſtudiū cócionator ſibi accommodatum habeat.

Sanctæ pręterea Inquiſitionis perpetuò ſe ſtudioſiſsimum præbebit: illius officij partes acri defenſione tuebitur: illorum, qui præſunt, auctoritati, edictis, decretis, quam diligentiſsimè parendum ſit, crebrò vt vſu venerit, præclarè oſtédet: populum docebit, quanta vnicuique neceſsitas impoſita ſit deferédi illorum nomina, qui vel factis, vel dictis, vel alio quouis modo à doctrina Catholica aberrant: quique contra ſanctiones, decreta, edictáue, eiuſdé officij cauſa,

auſa, nominéue promulgata, agunt, aut dicunt.

Si verò ipſe aliquando, vt euenire poteſt vel verbo vno labetur, errabítue; cōfeſtim nullaque mora interpoſita, ex Epiſcopi, Inquiſitoríſue præſcripto, ſententiam, aut concionem retexat, atque ad verum fidei doctrinæque orthodoxæ dogma reuocet, quicquid fuerit, in quo ab illius doctrinæ decretis aberrarit. Concionator alicuius erroris admonitus, apertè eundem reuocet.

Idque non obſcurè agat, neque aliqua verborum circuitione: ſed apertiſsimè planiſsimeque erratum ſuum emendet: aut ſententiam, ſi ambiguè dixerit, explicet ad illorum præſcriptum.

Concionator quoque regularis, parochorum curæ omnino prodeſſe ſtudebit: ita ſcilicet, vt non modò nihil quicquam proferat, quod parochialis curationis officia interturbet, ſed omne ſtudium adhibeat, quo populus in omnes parochialis curæ partes piè, ſanctéque conformetur. Concionatoris Regularis munus.

Facultate autem, ſi quæ ſibi dabitur, vel ſacræ confeſsionis audiendæ, vel etiam abſoluendi à caſibus reſeruatis, ita vtetur, vt & parochialem vtilitatem, & populi diſciplinam nuſquam vllo modo labefactet, ſed communiat omni ſtudio, atque officio.

Quo in genere toto, inſtructiones de mi-

niſterio pœnitentiæ, quam accuratiſsimè adhibebit.

Tridentini Cōcilij decreta commendētur populo.

Et verò in primis proponet ſæpè auditoribus concilij Tridētini decreta: ex quo, tamquam è puriſsimo fonte, hauriet, quæ pertinent ad mores omnium ordinū corrigendos, fidem explicandam, & Chriſtianam diſciplinam reſtituendam, Conciliorum item prouincialium noſtrorum, & epiſcopalium ſynodorum conſtitutiones, ac decreta nō modò ad populi memoriam reuocet: ſed docebit, quàm vtilis eorū executionis vſus, quàm inde vberrimus fructus: Proinde crebrò in hoc officij genus incumbet, ac nullam planè occaſionē prætermittet.

De ijs quæ ad formam concionis pertinent.

MATERIAM concionis cùm ex Euangelij tractatione, alijſque locis aptè appoſitis, digreſsionibuſque concionator ſibi parauerit: ita eam diſponat, vt oratoriç illius concionis partes, quatenus vel Euangelij, vel rei alterius, de qua dicturus eſt, ratio patitur, nullæ deſiderentur, præſertim, quæ illuſtriores ſunt, quęque ad commouendum pertinent.

Dictio concionatoris qualis eſſe debeat.

Inſtruat autem, atque exornet non verborum, vel lectiſsimorum, inani ſonitu, & ſermone nimis elaborato, & penè calamiſtrato, ac fucato; quo nihil poteſt eſſe infru

ctuoſius:

ctuoſius:ſed graui plenoque ſanctę doctrinæ,ac referto diſciplina,quæ verè Chriſtiana,præſtanſque ſit,ad ſalutem.

Ita prætèrea,quæcumque ad dicendum piè meditatus eſt,diſtinctè partiatur,vt auditores omnia, & facilè percipiant, & memoria teneãt, quò maiorem inde fructum capere queant. Diſtinctè pronũtiet.

Memoria cuncta ita mãdare ſtudeat,vt fugiat tamen memoriæ oſtentationem,vtpotè in ſententijs quàm plurimis pronunciandis, aut certè rebus permultis recenſendis. Memoriæ non ſit oſtentator.

Vbi ad finem concionis venerit, breui epilogo ſæpè vtetur,quo partes concionis breuiter repetat.

Tum concionem concludet, more ſanctorum patrum, breui precatione, gratiarum actione,& laudibus benignitatis Chriſti Ieſu Domini noſtri.

Abſoluta concione, paululum de ſuggeſtu vel apud altare genibus flexis tacitus orabit.tum auditores aliquando moneat, vt itidem faciant.

Si apud rudem multitudinem concionatur, orationem dominicam, ſalutationem angelicam,& ſymbolum Apoſtolorũ à populo vnà ſecum purè,ac diſtinctè toto corde pronunciari ;tum Dei miſericordiã humiliter voce implorari,aliquãdo curet.

De decoro.

PRIMO totam concionem accommodabit concionator ad ingenium, cõditionemq́ue hominum, apud quos concionaturus eſt. Nihil enim ineptius, & abſurdius dici, fingíue poteſt, quàm, ſi in pauperrimo pago, apud ruſticos, fame, frigoreq́ue confectos, ita concionatur, vt in opiparas epulas, ſplendidiſsimas veſtes, auro, argento intextas, quas homines indigentiſsimi ne ſomniarunt quidem, perpetuò inuehatur.

Concionator loco, tẽpori, perſonæ ſe accõmodet.

Concionaturo igitur hæc erunt cogitãda omnia, non ſolùm ſcilicet auditorũ ſtatus, ſed etiam locus, tempus, res, de qua dicturus eſt, & perſonæ ſuæ auctoritas, & vitę genus, vt aptè, decorè, conueniẽter, & cum dignitate concionetur.

Itaque, quæ inuoluta, vt commonuimus, quęq́ue explicatu difficilia ſunt; de ijs apud rudes nullam concionem inſtituet: nec verò Græcæ, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syræq́ue dictionis vim, quando cum ijſdem aget, interpretari ſtudebit.

At cõtrà, ſi ad eruditiſsimam quamque explicationem apti ſunt, qui audiunt, nullum genus prætermittet diſertæ interpretationis, quam ipſe rectè norit.

Sed quando non æqualis eſt omniũ conditio, vt diximus, non idem vitæ modus: certè

ertè concionis argumentum nō diſsimile rit à ſtatu eorum qui audiunt. Et verò quemadmodum ab audientium conditione diſcrepare non debet: ita talem etiam eſſe conuenit, qualem eorum mores requirunt. Mendaces Cretenſes, malæ beſtiæ, ventres pigri, inquit ſanctus Paulus: omnis porrò obiurgatio, vel acerrima, ad eorum emendationem adhibenda fuit. Duri certè obiurgandi ſunt, & tractandi durius: at mitiùs, qui in peſtifera viuendi conſuetudine non perſiſtunt. Hoc docet idem ſanctiſsimus Pontifex Gregorius exēplo galli qui, vt media nocte, in arctiſsimo hominū ſomno, raucè quodammodo canit, deinde ſub auroram ſuauius cantū emittit: ita concionator homines, in peccatorum quaſi ſomno grauiſsimè dormientes, obiurgationibus acribus excitet: cum ijs verò, qui in via virtutis tamquam vigilantiores facti ſunt, cohortationum ſuauitate alliciat ad omnem in rectè ſancteque agendo progreſsionem.

In corripiendis hominum vitijs quem modū concionator obſeruare debeat.

Neque prætereà concio diuerſa erit ab Euangelij, quod eo die à populo auditum eſt, hiſtoria: quę ſi ſubminiſtrat genus concionandi de pœnitentia, non aliud concionator ſumet, quòd nullo modo conueniat cum illius diei Euāgelica lectione: niſi aliquando à re propoſita digrediendi materiam

teriam aliquis locus, aut occaſio præbeat.

De elocutione concionatoris.

ELOCVTIONIS genus exquiſitum ne affectet.

Fucum omnem fugiat.

Imperitę multitudinis conſuetudinem loquendi ne ſequatur: cùm in ea ſint multa abſurda, multaque indigna concionantis grauitate.

Dicendi forma vtatur, cui per artem, atque exercitationem par eſſe poſsit.

Verba antiqua, & peregrina fugiat.

Fati, fortunæ, infortunij nomina, aliaq; id generis ab Eccleſiæ vſu iampridē exploſa, omnino cauebit.

Epithetorum item nimiū vſum, & poeticum dicendi genus ne conſectetur.

Anicularum non adhibeat prouerbia.

Inflata oratione ne vtatur, ſed graui.

Exordiatur moderato, & temperato dicendi genere: in quo exordio vitentur ſimilitudines, prę̨ſertim poetico more explicatæ.

Vocabulorum frequentem ſynonymiā omnino caueat: niſi cùm vnum altero ſignificantius, aut magis proprium fuerit.

Metaphoras, ſimilitudines, & exempla à rebus maximè notis, & inſignibus ſumat: nam deijcit maieſtatem orationis, qui à rebus

bus humilibus ſimilitudines frequenter trahit.

Vim illam dicendi vehementem, & cõcitatam ne affectet importunè: ſed ijs præparationis vijs, quæ ſuprà commonſtratæ ſunt, ad eam ſpiritus ſancti ope, atque auxilio, feratur, vt auditoribus proſit.

Eiuſdem rei repetitionem vitet, quoniã moleſta eſt, & affectum reſtinguit.

Cùm de peccatis, ad luxuriã pertinentibus, agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obſcœna verba incidat.

Et videat in primis, ne loquendo turpes cogitationes inijciat.

Exclamationes videat, quo loco adhibeat: ac rarò quidem certè.

Adulationis verba omnino fugiat, cùm de magiſtratibus, aut apud eos verba facit.

Ambitioſum dicendi genus caueat.

Splendidos titulos, & nomina adiuncta, illuſtria, vt, ſereniſsimus Dauid, planè reijciet.

Honorifica tamen, breuique præfatione eos viros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos Patres, præſertim Gregoriũ Nazianzenum, facere animaduertimus.

Verba eccleſiaſtica, & ſi minus elegantię habent, ne dicere recuſet: at prophana, & noua repudiet omnino.

Apo-

Apoſtolos,martyres,virgines,confeſſores,& qui cęleſti gloria perfruuntur,ſancti nomine ſemper appellet.

Dictionem vitet,quæ indignationem,& faſtidium parit,præſertim cùm de incommodis ſuis loquitur.

Attentionem cùm petit, ne arroganter faciat:néue ſe magna dicturum,& admirabilia polliceatur.

Ne ambiguè loquatur, vt eadem oratio varium ſenſum poſsit afferre.

Ne cócisè item,vt auditores incerti ſint, & animo pendeant.

Ne obſcurè, vt dictum facilè percipi nó queat.

De voce, & corporis motu.

DE pronunciatione, geſtu, actione, ab antiquis rhetoribus permulta tradita ſunt,quæ exquiſito quodam ſtudio perinde conſectari,quaſi in ijs ipſis bene concionandi finis poſitus ſit, hoc longe alienum eſſe debet à concionatore verbi Dei: cùm ij præſertim motus corporis aliquos commonſtrarint,nó modò leues,pueriles, ſed planè hiſtrionicos, ob eamque rem indignos & perſona concionantis,& auctoritate ſuggeſti: qui locus grauiſsimus eſt. Quæ igitur de toto illo genere iſti præceperũt; eorum tantum,quæ ad grauitatis, decorique laudem inſignia ſunt,delectum quendam

n à concionatore haberi conueniẽs eſt, liquid etiam adiumenti inde ſibi comet ad fidelium animos inflammandos dio rei, de qua concionem inſtituit.

ocem igitur, & actionem ita temperare cionator conabitur, vt nõ ex arte peteed verè, & ex natura dicere videatur.

Pro rerum, quas dicit, varietate, voce, & tu vario vti ſtudebit: ne fortè res mecres, aut etiam fortaſſe leues magna tentione tractet: quaſi ſola voce, & tu velit perſuadere: aut verò quæ magunt imminuat: aut cuidam recitanti ius, quàm ex animo dicenti ſimilis vitur.

ta illud vitium quoque cauebit, ne vno is ſono, tota conſtet oratio; quod ſatiem parit.

Vocem & actionem quomodo concionator temperare debeat.

ocis mollitiem, vel ſuauitatem quan, magnitudinem item ne affectet, ne n in quouis genere nimiam contentio.

t nimiam tarditatem, quaſi verba diffi inueniens; ita nimiam celeritatẽ fugiat enim proficit oratio ita effuſa; ſed quaſi nos auditorũ præteruolat: itaque pro m opportunitate, nunc tardè, nunc riter eloquatur.

noram vocem in exordio, & magnam at; hæc enim, & modeſtum exordium

eſſe

eſſe vetat,& reliquæ orationi pronunciandæ nocet.

In alijs fortaſſe imitandis,prudentiã adhibeat,ne vel leuia quædã,aut etiam vitioſa imitetur,aut ea,quæ cùm alij cõueniant, à ſe tamen aliena ſunt.

In geſtu,& corporis motu tantum item faciat,quantùm natura rerũ patitur: quod vel ex eo diſcere poteſt,ſi aliquos,rectè natura tantùm pronunciantes, in communi conſuetudine obſeruet.

Ita neque eodem geſtu ſemper vtetur; neque manu eodem modo compoſita;neque vno brachio tantùm ; neque eodem motu corporis, & eadem vultus moderatione.

Non importunè ſuggeſtum palmis feriat,ſed cùm rei magnitudo poſcit.

Non per ſuggeſtum quaſi volitabit, nũc ex hoc,nunc ex illo angulo proſiliens.

Non quaſi ex ſuggeſto mediũ corpus demittet;aut alijs multis moribus vtetur,qui aut deformes ſunt,aut digladiantis potius quàm dicentis eſſe videntur.

Hæc omnia facilè cauebit,ſi Chriſtianam modeſtiam,& grauitatem prædicatoris nõ obliuiſcetur: nihilq́ue audebit, quod ſuprà vires,artem,& exercitationem ſuã eſſe ſuſpicetur; quodq́ue ex concepto affectu non proficiſcatur.

Sed vt diſtinctiùs de pronuntiatione præ ſcribatur, quæ in voce, & corporis motu verſantur, hæc concionator teneat.

Quali voce in omnibus concionis partibus cōcionator vti debeat.

In exordio vocem ſedatam adhibeat, & quotidiano ſermoni proximam.

In narratione vocis varietate vtatur, vt quo quidque pacto geſtum ſit, ita narrare videatur: res enim ſtrenuè geſtæ, vocis celeritate, quæ verò dignitatem habent, plenis faucibus, & ſedatiſsima voce narrandæ ſunt.

In cohortatione, quæ in epilogo cōcionis fit, primò voce vtatur attenuatiſsima, quæ ſit faucibus contractis: deinde clamore leni, nō obſtrepero: mox ſono æquabili ac poſtremò, voce celeri.

In conqueſtione item, quæ pars etiam epilogi eſt, vocem adhibeat depreſſam, crebra interualla, longa ſpatia, & magnas commutationes.

In corporis ſtatu, & motu hæc caueat.

Quid in corporis geſtu concionatori vitandum

Ne in ſuggeſtu vnquam corpore innitatur: ſed rectus ſtet, aut ſedeat.

Ne deiecto, ne ſupino, ne prędurο, ne in latus inclinato capite ſit, ſed planè recto.

Ne ſupercilia contrahat, ne diducat, ne remittat.

Ne nares corruget, ne moueat, ne inſtet, ne digito diducat; ne plena manu reſupinet.

Ne labra lambat, ne mordeat.

Ne mentum pectori affigat.

Ne humeros attollat, ne rurſus cōtrahat

Ne brachium, tamquam gladiator immoderatè proijciat.

Ne læuam manum iactet, niſi rarò, & in maximo concionis æſtu.

Ne manum ſupra oculos tollat, ne demittat infra pectus.

Ne digitorum geſtum indecorum adhibeat, ſed decentem, nempe in principijs lenem, & in vtramque partem modicè prolatum, in narrando paulò productiorem, in reprehendendo acrem, & inſtantem.

Ne argutijs digitorum vtatur.

Ne femur feriat, níſi rarò, cùm indignationem mouere ſtudet.

Ne pedibus ſupplodat, niſi opportunè in ſumma contentione.

Ne tuſsiat, ne expuat crebrò, niſi neceſsitate coactus.

Ne in eloquendo per nares maiorē ſpiritus partem effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari videatur, onere laborantia.

Hæc atque adeò alia, vt fugiat, in conſilium adhibeat prædicationis vſu peritos.

DVO TRACTATVS CONFESSIONIS ET EVCHARISTIAE SACRAMENTA MI-

niſtrandi rationem continentes, primùm quidem ab Illuſtriſsimo ac Reuerendiſsimo Cardinale Borromæo in ſuorum gratiam Italicè conſcripti, nunc verò à Religioſis, doctiſque viris latinè redditi.

VT Confeſſarij pœnitentiæ ſacramentum adminiſtrent, eo cum fructu, qui maximus eſſe poſsit; is verò in ſincera vitæ emendatione poſitus eſt; neue in tanti ponderis negotio cũ propriæ conſcientiæ ſummo onere conuenientem non adhibuiſſe diligentiam videantur (id quod ſummopere timendum eſt multis, ne ſcilicet in grauem reprehenſionem inciderit eorum induſtria, cùm de tanto numero confitentium, tam exiguam emendationem videamus in ijs qui toties, & tam multis ab hinc annis hoc ſacramentum frequentarunt) præceptiones, & admonitiones noſtras omnes iam pridem diuerſis téporibus hac de re datas in vnum contulimus, atque alias quaſdam ijs adiunximus, quas in hunc finem vtiles & neceſſarias eſſe ſumus arbitrati. Quamobrem per viſcera miſericordiæ D. N. IESV

Chriſti eos exhortamur, vt quemadmodú eorum officium,& vocatio requirit, hac in cauſa,& negotio quod ad animarum ſalutem vſqueadeò pertinet,ſumma cum diligentia noſtræ ſollicitudini cooperari velint,noſtramque intentionem in eo poſitá vt populus Chriſtianus, quem Dominus nobis regendum tradidit, in viam ſalutis commodè dirigatur, promouere pro ſua virili ſtudeant.

Nullus neque ſæcularis,neque regularis ſacerdos pœnitentiæ ſacramentum aggredi præſumat,ſi non approbationem, & licentiam antè noſtram in ſcriptis habeat;vt ritè Concilium Tridentinum ordinauit; ſin aliter fecerit, excomm..nicationis pœnam ipſo facto,iuxta primi Concilij noſtri prouincialis decretum,incurriſſe ſe nouerit:& ſi ſacrum Miſſæ officium poſtea celebret,irregularis erit.

Caueat autem ſibi quiſque hac in re, ne prætextu minoris ætatis, ſe abduci à recto patiatur,quaſi pueri ſint, qui nondum ad vſum rationis peruenerint,quorum audit confeſsiones: ſolet enim vſu venire, vt in pueris etiam, quamuis in ætate ſint adhuc tenera,peccata mortalia inueniantur. Ac verò nemo per ſpeciem neceſsitatis alicuius ſe falli ſinat,ac neceſsitatem interpretetur pro quauis ægritudine,etiam ſi grauis, & peri-

ericuloſa illa ſit, cùm ad proprium parem, aut alium confeſſarium à nobis ap
batum recurri potuiſſet. Imò nullus
c ſe negotio pergat interponere, quãuis
aſtore eius qui confiteri cupit, vel vica
noſtris, conſenſum obtinuerit, niſi ta
ij ſint, qui ſpecialem à nobis acceperint
teſtatem, vt eam alteri concedere dein
poſsint.

Sacerdotes autem, qui confeſsiones au
ndi licentiam à nobis obtinuerint cum
finita temporis, loci, certarumq́ue per
narum limitatione, videãt ne poteſtatis
nceſſæ limites vllo modo excedant.

Prima cum opportunitate regularium
periores catalogum confeſſariorũ, quos
hoc officium elegerint, quíue in hac ci
ate, vel diœceſi noſtra habitant, nobis
hibeant, quo eorum nomina, cognomi
, & natale ſolum habeantur.

ed quia ſæpiùs contingit, vt per ſuorum
edientiam mutentur, iccircò bis in an
prædictum catalogum nobis offerent,
imum quidem ad primam ſeptimanam
duentus, ſecundum deinde primis feriis
uadrageſimæ: Confeſſarij autem, qui in
ſtra diœceſi verſantur, paſtoribus, aut
carijs foraneis, teſtimonium admiſsionis
æ, qua ad huiuſmodi munus idonei eſſe
dicati ſunt, quotieſcunque ab eis exige-

 tur,

tur,ne recuſent oſtendere:in templis verò in quibus plures ſunt cōfeſſarij,in foribus ſacrarij tabula ſuſpenſa habeatur,quæ omnes eius templi confeſſarios à nobis approbatos contineat, quæ toties mutanda erit, quoties alij deligentur.

Confeſſarij qui à cenſuris & caſibus reſeruatis abſoluendi poteſtatem à nobis habent,ſumma cum prudentia eam exerceāt vt ſit ædificationi potius, quā deſtructioni locus:quamobrem ſi in vtilitatem & auxilium pœnitentis,qui in aliquod eiuſmodi peccatum inciderit, iudicent expedire ad nos eum remittere, admoneatur vt id facere debeat.

Omnes confeſſarios quamuis à nobis vt idonei ſemel admiſsi fuerint,tamē ob graues,& diuerſos ſcrupulos,qui pœnitētibus indies occurrunt, & plurimas difficultates ſibi cohærentes habent, præmonitos volumus, vt bonos, & claſsicos auctores nonnullos, qui caſus conſcientiæ ex profeſſo tractant, manibus continuè terant,quod ſi non videantur ſibi ſatis iudicij,& doctrinæ comparaſſe,vt poſsint quęſtiones obiectas reſoluere, meminerint adire doctiores, & in talibus melius verſatos. Sciant autem nos in hunc finem dediſſe ſpeciatim eas partes Pœnitentiario maiori Eccleſiæ noſtræ metropolitanæ,vt

cum

cum Theologis, & iuris Canonici peritis, ſi qua dubia, & controuerſa circa res conſcientiæ in hac noſtra diœceſi obueniant, de ijs conferat, & diligenter diſcutiat, vt poſtquam res grauiores nobis communicarit, omnem dubitationem eximat ijs, qui qui ipſum conſulendi cauſa accedent.

Examinent præterea vires ingenij, & ſciētiam quam habent, nec ſe temerè ad confeſsiones audiendas eorum ingerant, quos cenſuris ita quibuſdam inuolutos eſſe ſuſpicentur, vt ſeſe inde ſatis explicare neſciant.

Bonam habeant notitiam cenſurarum, & caſuum reſeruatorum, particulatim autem Bullæ in Cœna Domini legi ſolitæ: ſimiliter canones pœnitentiarios, & noſtras has admonitiones ſæpiùs legant.

Cùm dubium non ſit quin is, qui peccato mortali infectus, ſacramentum quoduis adminiſtrat, nouo ſe ſcelere rurſus obſtringat; diligenter obſeruent qui confeſſarij partes agunt, ne cum peccati mortalis conſcientia confeſsiones audiant, multò verò minùs id audeant, ſi qua cenſura teneantur Eccleſiaſtica ligati.

Qui verò feruidi animi confeſſarius eſt, animarumq́ue ſalutis ſtudio tenetur, vt eas ad virtutes inducat, diuiniſq́ue remedijs adiuuet, quibus cōtra peccata vel pœnitēs

vtatur, vel ab eiſdem abſtrahatur, qui doceat, itidem dæmonis aſtutias perſpectas habere, qui demum pœnitentem exuere veterem hominem, & nouum induere laboret, ac confingere in eo formam aliquã, ſpeciemque perfecti Chriſtiani, non ſatis id ſibi habere debet, ſi nulli peccato mortali obnoxius ſacramentum pœnitentiæ miniſtret, ſed cùm facilè cognoſcat, magnopere referre ad præſtandum ea quæ dicta ſunt priùs in ſeipſo exprimere, quæ in altero videre deſiderat, quandoquidem plus exempla, quàm verba commouent animos, neque quis aliorum animis ingenerare virtutem poteſt, quam antè non in ſe poſsideat, iccirco perfectionis ſuæ totus amore ferueat neceſſe eſt, atque ijs in virtutibus acquirendis operam diligenté ponat, quibus ipſa perfectio acquiritur.

Sed quoniam Regulares, cùm ad confeſsiones audiendas emittũtur, ſolùm examinari ſolent, ſintne ſufficientes, & doctrinam iuſtam habeant, neque nos aliter perſpectos mores eorum, & bonitatem vitæ probatam tenere poſſumus, ideò Superiorum eorum conſcientias oneramus, vt ad huiuſmodi prouinciam non alios nobis in publicum deducant, quàm qui probitate, atque integritate vitæ tales ſint, qui laudabiliter hoc ſacramentum exhibere queãt,

cuius

ius quidem rei ſcripto nobis fidem da-
nt,necaliter eos admittemus.

Prompto ac parato animo ad confeſsio-
s audiendas accedant, euitentque dili-
nter, non ſolùm ad ſubterfugiendum
porem,ne ſubmoueant intempeſtiuè ve
entes ad ſe confitendi gratia, ſed neque
gno,aut verbis vllis præ ſe ferant,ægrè ſe
auatoque animo confeſsiones eorũ ex-
pere;quin potius ita ſe comparent, vt in-
lligant,pœnitentes eos ſalutis eorũ cauſa
ultum ſolatij & gaudij ex ijs laboribus
urire.

Ex hac eorum alacritate naſcetur etiam
oc commodi,ne pœnitentes excuſationẽ
ſtam prætexere poſsint, ſe non eſſe con-
ſſos, maximè quibus temporibus ad id
nentur,per ſpeciem quaſi commoditatẽ
on habuerint. Præterea autem admone-
us cõfeſſarios,ſi vel ad exequias,vel quę-
s alia Eccleſiaſtica munia illos euocari
ontingat, niſi cauſa prorſus ſit neceſſaria,
ne confeſsiones ijs diebus propterea vel
terrumpant,vel intermittãt,quibus fre-
uentiores ſolent occurrere, maximè octi
uo,aut amplius ante diem natalem D.N:
eſu Chriſti,in Quadrageſima,& præcipuè
irca medium illius vſque ad octauam Pa-
hæ,nonnullis etiam diebus cùm Iubileũ
romulgatum eſt, alijſque ſollemniori-

bus feſtis,quibus,vt plurimùm, populus, vel omnis, vel ex maiori parte ad confeſſionis ſacramentum confluit.

Cupimus etiam in hunc finem Superiores regularium certiores ea de re redditos vt prædictis temporibus procurent,quantum poterunt numerum maximum confeſſariorum,qui doctrina & timore Domini inſignes, atque à nobis approbati in ſuis Eccleſijs pœnitentes audiant.

Quoties Regulares ad ægrotantium cõfeſsiones excipiendas accerſuntur, ſi neceſſitas aliud non ſuadeat, ex paſtore prius intelligant,quæ conditio,& ſtatus ſit ægroti, vt tanto diligentius animaduertãt, ſi quid alleuamenti conſcientiæ illius præberi valeat, præſertim in ſummo temporis illius articulo, in quo velut in cardine vertitur aut animæ ſalus,aut perditio æterna:quòd ſi temporis breuitas non patiatur ante cõfeſsionem id fieri,ſaltem ab audita confeſſione quàm citiſsimè fiat,vt tam ipſe cõfeſſarius, quàm paſtor in procuranda hominis infirmi ſalute ſuo officio non arguantur defuiſſe.

Cùm primùm ſacerdos ſacramentũ pœnitentiæ cuipiam ægroto miniſtrauit, in ſchedula ſubſcribat;quę qualis eſſe debeat, infrà dicetur; eaque fateatur ſe pœnitentis confeſsionem excepiſſe: quod ideò fit, ne

me-

dici curam ſuam ſubtrahere infirmis
gantur,iuxta Bullam fœl. mem. Pij quin
& decretum primi noſtri Concilij pro-
ncialis,& ne per negligentiam confeſſa-
rum in dicta fide præſtanda, ſumant
caſioné excuſandi ſe ab obſeruantia præ-
æ Bullæ,& decreti.

Popularium in domibus confeſsiones
mo audiat,nec virorum, nec fœminarũ,
iuſcunque vel ordinis,vel códitionis illi
erint,niſi dum ægrotãt; quod cùm fit, &
ulierum confeſsiones ſacerdos excipit,
tium apertum ſit,ita vt ab ijs,qui in vici-
s locis agunt,conſpici poſsit.

Extra eam neceſsitatem cófeſsiones mu-
rũm non audiant,ne etiam ſi vel leuiter
æ reconciliari tantummodo vellẽt,præ-
rquam in templo, & ſedilibus ad id de-
natis,ſed neque tum quidem eo loco,ni-
poſt ortum ſolis, & ante eius occaſum au
antur.

n illis ipſis ſedilibus quotidiano ritu cõ-
ſsiones audientur,etiam virorum, ſi qui
lent in templo confiteri: Hanc ob cau-
m omnibus in templis ſedes huiuſmodi
m multæ conſtruantur, quàm multi ſo-
nt eſſe confeſſarij; ſint autem omnes ad
m formam exędificatę,quemadmodum
rdinauimus, generatim eas debere con-
rui.

Con-

Conſtituantur autem prædictæ ſedes loco tam aperto, vt ex omni parte conſpici poſsint:quòd ſi præterea locus haberi talis poſsit, vt obſtaculum aliquod intercedat, vt dum quis confitetur, interea cæteri à ſpatijs plus æquo propinquis arceantur,id fiat;vbi verò malus mos aliud obtinet, cõfeſſarij partes erunt,ſedem ipſam loco mouere,ſimul & populum nimis vicinum antequam conſideat propellere:quod itẽ faciet,dum in confeſsionibus verſatur, ſi occaſio requiret.

Confeſſarius in huius ſacramenti adminiſtratione,ſic animi ſui propoſitum ordinet,ac dirigat neceſſe eſt,vt nullus eum intuitus humanus eò protrahat, ſed ſola Dei gloria, & animarum ſalutis deſiderium: quocirca quoties vel euocabitur ad confeſſiones audiendas, vel ad eas ſeſe conferet, totus in Deum erectus,cũm ipſo opere mẽtis oculos in hunc finem conijciat, & diligenter attẽdat, ſe eò pergere, vt pœnitẽtes pretioſiſsimo Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti ſanguine abluat ac mundet.

Sed quia in huius Sacramenti tractatione multa inueniuntur pericula, ne ſcilicet errent in varijs quæſtionibus,& obligationibus decidendis,quæ in illud forum veniunt, vel abſolutionis gratiam re ipſa indignis impertiant,vel aliquo modo animã

ſuam

ſuam inquinent, dum multorum inquinamenta, fœditateſque audire neceſſariũ eſt, nunquam ad tantum hoc officium ſeſe cōfeſſarius accingat, quin prius breui aliqua oratione, prout res feret, lumen & gratiam à Domino petat, vt non ſolùm in nullam reprehenſionem vel errorem incidat, verùm aliorum ſordes ſic abſtergere valeat, vt ſeipſe non polluat: ſimul etiam Deum orabit pro vera emendatione eorum, quorum confeſsiones auditurus eſt. Habeant igitur ſinguli verſiculos illius Pſal. 50. & orationem antiquis temporibus ab Eccleſia vſitatam penes ſe in ſcriptis, cuius quidem alterum exemplar in ſacrario cuiuſlibet templi (in quo ſunt confeſſarij) deinde alterum introrſus in ipſis ſedilibus, volumus affigi, vt antequam ad confeſsiones aggrediantur, eam vel ſimilem aliquam, prout cuiuſque pietas feret, apud ſe legāt:

Verſ. Cor mundum crea in me Deus.
Reſp. Et ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.
Verſ. Ne proijcias me à facie tua.
Reſp. Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me.
Verſ. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui.
Reſp. Et ſpiritu principali confirma me.
Verſ. Docebo iniquos vias tuas.
Reſp. Et impij ad te conuertentur.
Verſ. Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ.

Reſp. Et exultabit lingua mea iuſtitiam tuam.

ORATIO.

DOmine Deus omnipotens, propitius eſto mihi peccatori, vt dignè poſſim tibi gratias agere; qui me indignum propter tuam magnam miſericordiam, miniſtrum feciſti officij ſacerdotalis, & me exiguum, humilémque mediatorem conſtituiſti ad orandum, & intercedendum ad Dominum noſtrum IESVM *Chriſtum filium tuum pro peccatoribus; & ad pœnitentiam reuertentibus: Ideóque dominator Deus, qui omnes homines vis ſaluos fieri; & ad agnitionem veritatis venire; qui nō vis mortem peccatorum, ſed vt conuertantur, & viuant; ſuſcipe orationem meam quam fundo pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt, vt des illis ſpiritum compunctionis, reſipiſcant à diaboli laqueis, quibus aſtricti tenentur, vt ad te per dignam ſatisfactionem reuertantur. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.*

Sacerdotes ſæculares non niſi toga & ſtola decenter amicti, pœnitentes audient: quod etiam tum fieri volumus cùm ægrotantium excipiunt confeſsiones, licet id faciant apud eos domi.

Nullorum accipiantur cónfeſsiones, nec in ciuitate, nec verò in tota diœceſi noſtra, ſine nôſtra vel vicariorum foraneorum expreſſa licentia poſt Dominicam Palmarum vſque ad diem integrum Paſchæ peractum, niſi eorum qui paulò antè confeſsi

feſsi ſunt, aut ſaltem à Quinquageſima prę-cedenti: excipimus ſemper ægrotos: cæterorum verò confeſsiones infra octauam Paſchæ differantur, ſecundum cóſtitutionem noſtram paſtoribus datam, idque graues ob cauſas in ea declaratas.

Si quem deprehenderint qui ſine ratione legitima confeſſarium ſuũ deſerat, qui quidem perappoſitus erat alioqui ad illũ in viam ſalutis dirigendum, conetur eundem per opportunè reducere, tum reprehenſa pernicioſa hominum negligẽtia, qui confeſſarium doctum & prudentem ſibi deligere negligunt, tum quaſi noxia & vitioſa frequenti mutatione confeſſarij deteſtata: quemadmodum enim medici qui naturam temperamentumque corporis in infirmis perſpectum habent, non facilè permutari ſolent, quòd morbis neceſſaria facilius inuenire remedia norint; ſic neque videntur pœnitentes, niſi magno delectu, à medicis ſuis diſcedere debere, cùm ij melius animarum vulneribus adhibere oportuna ac vtilia inſtituta poſsint. Si tamen iuſta de cauſa confeſſarius aliquem ad ſe venire permittat, qui pij, & prudentis alterius in confitendo conſilijs antè vtebatur, vtile erit id cum illo ipſo communicare, vel ſaltem dare operam, vt pœnitens ab eo

abeundi

abeundi honeſtam licentiam nanciſcatur.

Confeſſarij omnes, præcipuè ſi qui in noſtra diœceſi eo munere funguntur, curare debent, vt inter eos, & parochos locorum vbi confeſsiones audiunt, bene conueniat, ſiue cùm illorũ ibi ſint monaſteria in propinquo, ſiue cùm ob habitas cõciones, ſiue ob aliam quamcumque cauſam confeſsiones audiunt. Itaque non abſoluant eos, qui vel ob exempla vitæ impiæ, & in eo ſtatu perſeuerãdi pertinaciam, vel quòd ad pœnitentias publicas, ſiue legata pia, vel ſimilia quædam tenebantur; atque ideò à paſtoribus ſuis abſoluti non fuerint. Proinde ſæpius Regularium Superiores ſuos admoneant huius rei neceſſe eſt: præcipuè autẽ ad animorum concordiam, quæ ad ædificationem quoque plurimum valet, diligenter eos exhortentur, pręmoneantque, ſi in quæſtionis alicuius explicatione inter eos & paſtores ſentiendi quædam accidat diuerſitas, vt ea cum prudentia ſeſe gerãt, ne ad vulgi aures ea perueniant, quin ſtatim ad nos potius pro rei controuerſæ definitione accurrant.

Meminerint ad Sacramentum Pœnitentiæ non permittere venire eos, qui ſine cõuenienti tum exteriore, tum interiore animi præparatione volunt accedere, quin magis verbis charitatem ſpirantibus pro

captu

captu cuiuſque tales alloquantur, & dicāt, vbi ſeſe melius pro dignitate tanti Sacramenti diſpoſuerint, ita demum ad ſe reuertantur.

Itaque mulierum earum confeſsiones non audiantur, quæ ceruſſatę veniunt, quę fucis vtuntur, quę faciem ſtibijs depingūt, quæ ex auribus monilia geſtant, quæ leuibus, & vanis ornamētis, quæ pannis aureis, aliiſue ſimilibus laſciuiis promptè ac cōptè accedunt, &, vt ſemel omnia dicam, quæ veſtes modeſtas non habent, nec ſimplici cultu incedunt, nec in capite velū aliquod gerunt, quod notabiliter non tranſpareat, quæue ſaltem operimentum ex lino, lanáue confectum, vel peplum ſobrij alicuius coloris non habent: ſic enim huius Sacramenti reuerentiam decet, & ita prorſus cognitioni peccatorum, & de eiſdē dolori intimo conſentaneum eſt, cùm ſcilicet cogitare debeant, quòd ante tribunal, & iudicium Domini Dei ſui ſe ſiſtant, ac quaſi peccatrices miſericordiam, & veniam ſuppliciter de eiſdem imploraturæ veniant.

Idem neceſſe eſt in viris obſeruetur, vt videlicet ad confeſsiones non admittātur, qui veſtitu viro indecenti, qui auro intextis pallijs vtuntur, qui laſciuis pileorū ornamentis iuduti ſunt, qui item cum armis accedunt, aut ſimilibus rebus.

Maius multo ſtudium confeſſarius ponat in interiore animi præparatione, quãdo neceſſe eſt, prudenter inquirenda; ea enim planè ad hoc Sacramẽtum requiritur, cerniturque maximè in ſeria, & ſolida peccatorum examinatione, quæ ad vnumquẽque pertinet, ita vt vniuerſi, quantum in ſe eſt, eum animi dolorem, qui iure in hoc Sacramento requiritur, habere conentur, cum firma; ac conſtanti deliberatione animi, tum pro præteritis ſatisfaciendi, tum vitam in poſterum emendandi. In quibus igitur eam præparationẽ deſiderari animaduertent, verbis beneuolis perſuadere conabuntur, vt denuò conſcientiam ſuam diligentius examinent, ac rectè ſeſe præparent.

Signa autem ex quibus coniectura capi poteſt, eos ſine iuſta præparatione ad Sacramentum venire, hæc ſunt. Si ad confeſſionem properant, quaſi ab ipſa occupatione rerum ſuarum auulſi, nullo temporis ſpatio prius in orationem collato, vel ſi eos peccatorum nullam habere cognitionem appareat: deinde ſi confeſſarius iam tũ preſciat, quòd à confeſsione nihilominus ac antè ſuis in peccatis ſint perſeueraturi, ſiue quòd in ſe peccatum mortale quodpiam teneant, vel quòd occaſionem quæ ad mortale pertrahat, amplexi teneant, nec ei valedicere

ledicere velint,ſiue quòd aliena bona cùm poſsint reſtituere negligant.

Aduertat tamen confeſſarius,ſi pœnitẽtes ſtudij nonnihil à ſe præſtitiſſe ad eam præparationem,de qua dictum eſt, conſequendam viderit & obſeruet;tamen vel ob eorum ruditatem, vel quid aliud, neceſſariò aliquid ijs deeſſe, vt ipſemet quod deeſt ſuppleat ſua induſtria,& ad cognitionẽ maiorem eos inducere adlaboret : quod fiet optimè ſi peccati turpitudinem & grauitatẽ ponat illis ob oculos, quippe quod Deo aduerſetur vel maximè,ac damnationis æternæ malum peccanti infinitum adferat, atque hoc pacto pœnitentem inflectere,& ſic effingere conetur, vt de vniuerſis,& ſingulis peccatis mortalibus tam acrẽ animi dolorem perſentiat,vt ſecurè eis abſolutionis beneficium poſsit impertiri.

Præterea pœnitentes, ſed eos præcipuè qui rariùs confitentur, pro iudicio, & neceſsitate cuiuſque,rationem ac methodum quandam,bene confitendi diligenter edoceant,ac ſpeciatim quantum interſit,vt integra ſit confeſsio, aliaſque circumſtantias quæ ad eam requiruntur,& quam vim itidem habeant,exponant.

Conſuetudo honeſta eſt,pucrulos,etiãſi quintum aut ſextum ætatis annum necdum exceſſerint,ante confeſſarium addu-

cere,vt ſic incipiant paulatim inſtrui, ac manu quaſi in cognitionem, atque vſum huius ſacramenti transferri: caueant tamẽ accuratè ſacerdotes,ne abſolutionem cum ſacramento ijs præbeāt,in quibus nec idonea materia,nec ea rationis plenitudo reperitur; vt citra controuerſiam iudicare poſsint,eos huius ſacramenti capaces eſſe: operam tamen maiorem colloacbũt cũ ijs qui ſeptimum aut octauum annum iam attigerunt,quantum puerilis ętas ferre videbitur,vt huius ſacramenti neceſsitatem & virtutem,nec non modum quo ſuſcipitur,perſpicuè intelligant.

Qui verò confeſsiones audiunt puerorum,aut puellarum,qui iam annos decem vel duodecim numerant, quos proinde aptos ad venerabile ſacramentum altaris propediem fore exiſtimant, ſolerter videant,ne vel ſua, vel parentum negligẽtia & ſocordia,abſque guſtu tanti theſauri ſpiritualis eos patiantur adoleſcere:quin potius quanto minori cum productione temporis,quamq́ue diligentiſsimè fieri poterit, doceant eos,quæ ad hoc ſacramentum percipiendum neceſſaria ſunt, fructuſq́ue innumerabiles inde manantes,tum quanta animi demiſsione,ac reuerentia, quamq́ue magna conſcientiæ puritate opus ſit.

Cęterùm,poſtquam iterum atque iterũ

eorum

eorum confeſsiones iam audierint,vel per ſe venerabile Sacramentum eis porrigant, illiuſque rei fidem ſcripto faciãt,vt paſtori ſuo exhibeatur, quo deinceps in Paſchate ad communionem paſtor eos cum cæteris adiungat,vel ad eam ſumẽdam inſtructos & idoneos eſſe ſcriptis declarent,atq; proprium ad paſtorem amandent.

In ipſo aditu confeſsionis, antequã peccata ſua quis enumerare pergat, confeſſarius, maximè ſi cum rudioribus hominibus agit,qũiue rariùs confitentur,debebit quaſdam interrogationes pręmittere,quibus in decurſu confeſsionis omnia cómodiùs cedent: ſunt autem interrogationes huiuſmodi.Primùm ſi certum non habet, pœnitentem ex eorum numero eſſe,quos abſoluere rectè poſsit,interroget quomodo id ſit; ſi non eſſe talem inueniat, quamprimùm ad alium qui abſoluendi poteſtatem habet remittat; ſin aliter eſt, & tamen nihilo ſeciùs pœnitentem ſatis non agnoſcit, quærat ſecundo loco,quo in ſtatu res eius ſint,cuius ipſe conditionis ſit,quã profeſsionem aut artem tractet, quod officij genus,vt plurimùm,exerceat: interrogabit deinde, quantum temporis intercesſit quòd confeſſus eſt, interim in memoriam redigens,quàm magnum emolumẽtum parere ſoleat crebrò iterata confeſsio:tum

petet vtrum pœnitentiæ nuper præſcriptę ſibi fecerit ſatis; quæret etiam, ſi norit articulos fidei, præcepta decalogi, & S. Matris Eccleſiæ: quod ſi neſciat, tum ſe geret eo modo cum pœnitente, quem inferius indicabimus.

Quærat vtrum diligentiam, atque induſtriam congruentem in conſcientia bene examinanda collocarit; quæ ſanè tanta requiritur, quanta in negotio quouis maximi ponderis ineſſe ſolet: res enim verè operoſiſsima eſt ad ſacramentum Pœnitentiæ ritè accedere; atque hoc loco, ſi neceſsitas efflagitat, eum de vtili quodam modo examen conſcientiæ faciendi inſtituat, quænam ratio ſit ad memoriam reuocãdi peccata commiſſa, cum ijs quæ circumſtant omnia; nimirũ vt ingrediatur in ſeipſum, vitæque tempora ſpeciatim percurrat, initio quidem quantum ad ætatum momẽta, pueritiam ſcilicet, iuuentutem, & cætera pertinet: ſecundò quantum ad ſtatus mutationem; quod ſi vxorem duxerit, quomodo antè, quomodo poſt matrimonium contractum ſeſe geſſerit; tertiò quantum facit ad viciſsitudines humanæ vitæ, in rebus proſperis videlicet, & aduerſis, in ſanitate & ægritudine, tempora varia, officia diuerſa quæ exercuit, ſodalitia, loca, regiones, in quibus egit & verſatus eſt: circa

ca hæc omnia videat, an corde, lingua, vel opere peccauerit aliquando.

Ad hæc conditiones quæ ad confeſsionem perfectam requiruutur, quanta poterit breuitate, & facilitate illi proponet: poterit verò ad quatuor, vel quinque præcipuas reducere illas ſedecim à Doctoribus ſæpè commemoratas, quæ his verſibus cõtinentur:

Sit ſimplex, humilis confeſsio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, & lacrymabilis, accelerata.
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

Rogabit an recordetur ſe, vel in caſum aliquem reſeruatum, vel excõmunicationem incidiſſe, vel quod aliud impedimentum habere, à quo probabiliter arbitretur quòd abſolui non poſsit: ſi quid huiuſmodi in exordio, vel in ipſo decurſu confeſsionis reperiat, ne procedat vlterius, ſed ſignificet pœnitenti eum à ſe abſolui non poſſe, verùm neceſſarium eſſe vt aut nobis, aut Pœnitentiario maiori Eccleſiæ noſtræ Metropolitanæ, aut alteri, cui à ſimilibus caſibus abſoluendi poteſtas collata eſt, ſe exhibeat: ſi tamen ratio aliqua ſubſit, cur confeſſarius non expedire iudicet, vt pœnitens id agat, tum ipſemet ad Pœnitentiarium, vel ad nos pro abſoluendi poteſtate

impetranda recurrat. Si pœnitens extra ciuitatem ſit, taleque negotium ſit, vt ipſe confeſſarius à Vicario noſtro foraneo, aut alio in ijs locis ad ſimilia decidenda à nobis deputato ſubdelegari poſsit, ab eis abſoluendi poteſtatem legitimam impetret, vel pœnitentem ad eos remittat, niſi fortè nec ipſi à caſibus reſeruatis abſoluendi poteſtatem à nobis habeant, aut caſus iſte ſub eorum licentia comprehenſus non ſit, hoc tempore ſi pœnitent Mediolanum venire poſsit, hortetur eum vt id faciat; quod ſi ad id inducere non poſsit, petat ab eo veniam, dictum caſum nobis, vel Pœnitétiario maiori litteris aut verbis indicādi, quatenus abſoluendi ab eis poteſtatem impetret: quod cùm faciet, & rem ipſam litteris committet, prudentiam, cautionemque ſummam adhibeat neceſſe eſt, ne vllo modo in aliorum notitiam venire poſsit: at verò ſi cauſa tanti momenti eſſet, vt ſi litteræ vel perdantur, vel intercipiātur, maius aliquod pœnitenti incommodum immineat, tum Mediolanum cōfeſſarius iubeat ipſum proficiſci, niſi fortè conſultum videatur, vt ipſe veniat alterius nomine.

Cæterùm in negotijs ſimilibus prudentiùs facient ſi rectà ad Pœnitentiarium maiorem, quàm quoquam aliò recurrant, vel eò pœnitētes ſuos dirigāt: ſpecialiter enim à no-

a nobis ad id cõſtitutus eſt ille cum ampla
etiam poteſtate alios ſubdelegandi in ijs
omnibus negotijs, quæ pro caſuum reſer-
uatorum abſolutione difficilia occurrũt.
quod ſi nec ipſe Pœnitentiarius à tali caſu
poſsit abſoluere, tum modum illi præſcri-
pſimus, vel à nobis, vel aliunde vnde ne-
ceſſe ſit, remedia talibus negotijs oppor-
tuna adhibendi.

Si pœnitentem aliquo excommunica-
tionis vinculo reperiat ligatum, ſeriò com
monefaciet eum pœnæ excommunicatio-
nis, & quæ grauitas illius, quamque peri-
culoſum in ea perſeuerare, quãtaque cum
diligentia fugienda ſit excommunicatio:
quod commodè fiet, ſi effectus illi demõ-
ſtret nonnullos excommunicationis.

Interroget vtrum ſciat hæreticum ali-
quem, vel de hæreſi ſuſpectum, vel ſimile
quippiam, quod iuxta vel noſtra edicta,
vel eorum qui Inquiſitores vocantur, le-
ges, denunciare teneatur: quod ſi pœnitẽ-
tem ad tale quid aperiendum cognouerit
teneri, curet ab eo ſatisfieri; & ſi negligen-
tia ſua factum eſt, poſtquam apud eum hę-
retici, vel ſuſpecti de hæreſi alicuius noti-
tia fuit, vt terminus his denuntiationibus
præfixus tranſierit, eo articulo iubebit, vt
licentiam impetret, qua abſolui poſsit;
non enim ſatis tempeſtiuè perfecit denun

L 5 tiationem

tiationem vt debebat.

Circa confeſsiones antegreſſæ vitæ, debent eæ interrogationes fieri, quæ ſunt ad cognoſcendum neceſſariæ;Num aliquo in peccato erratum ſit ab integritate confeſſionis ob quod nullius ponderis neque virtutis extitiſſent cæteræ cõfeſsiones,ac proinde reiterandæ eſſent. Exempli gratia, ſi pœnitens alicui confeſſus ſit qui eum abſoluere non potuerit, vel qui legitima abſolutionis forma vſus non fuerit;vel ſacerdoti adeò indocto, vt ea quæ ad hoc ſacramentum adminiſtrandũ requiruntur, nec intellexerit,nec ſciuerit; vel etiam ſi ipſemet aliquod peccatum mortale ſciens ſubticuerit,vel confeſsionem diuiſerit, enumerata parte peccatorum ſuorum vni confeſſario,alteri altera;vel ad extremum, ſi nullo pènitus cum dolore de peccatis ſuis, nullóun deliberato emendãdi propoſito, confeſſus ſit;vel,quod etiam contingit interdum,ſi nullam omninò diligentiam in memoria peccatorum refricanda videatur contuliſſe.

Et quoniam cernere eſt negligentiam maximam in confeſsionibus rite faciendis ſæpenumerò committi, præcipuè verò eo tempore,quo quidam repudiato à ſe Dei timore, vel minimam prorſus,vel nullam animæ ſuæ curam gerere putantur,vt potius

us veniant ad confeſsionem ex certa qua
am agendi conſuetudine, quàm quòd
eccatorum ſuorum agnitione eò perdu-
antur,& vitam emendandi vera deſideria
iſceperint: in vniuerſum quidē ob ſum-
ıam commoditatem quæ ex confeſsione
eneralí redundat, tum præſertim cùm ex
ıimo quiſquam ſtatuerit in poſterum vi-
m in melius commutare, & totum ſe ad
eum conuertere; confeſſarij pro cuiuſq;
erſonæ qualitate, opportuno tempore, &
co ad generalem quandam cõfeſsionem
œnitentes exhortentur, vt per hanc, pro-
oſita omni præterita vita ſibi ob oculos,
ıaiore cum alacritate redeant ad Domi-
um, ac omnes errores qui potuiſſent in
ræcedentibus confeſsionibus accidere, re
ırciant.

Hiſce ínterrogationibus finitis, quæ cõ-
eſsionis veluti præambula quædã, & præ-
ıdia ſunt, confeſſarius pœnitentem indu-
at, vt ipſemet omnia peccata ſua quæ re-
ordatur, exprimat per ſe: quod vbi fece-
it, ſi perſpiciat adhuc (quod ſæpenumero
ccidere ſolet) cum alijs interrogationi-
us indigere, per quas multorum quæ ob-
tus ſit, reducatur in memoriã, vel ea quæ
rius confusè dixerat, diſtinctiùs conſide-
et; volumus interim præmonere confeſ-
ırium, vt peccatorum mortalium nume-
rum

rum ſemper quàm poterit exactiſsimè inquirat,& quamuis fieri poſſet, vt nõ vſque adeò præciſe & velut ad vnguem omnia referantur à pœnitente,nihilominus tamẽ paulò plus,minúſue eum numerum indicet,quem ad veritatem magis accedere arbitretur.

In his interrogationibus ordinẽ ſequatur oportet, initio ducto à præceptis Domini,ad quæ tametſi omnia alia,de quibus interrogationes habentur,computari poſſint,nihilominus ſi cum perſonis quæ rarò ad cõfitendum accedunt,agatur, vtile erit etiam per ſeptem peccata capitalia, quinq; ſenſus exteriores , & opera miſericordiæ diſcurrere.

Confeſſarius non minori vigilantia ac prudentia pollere debet in ijs maximè peccatis inueſtigandis, quæ homines eius ſtatus,conditioniſque,cuius eſt pœnitens, cõmuniter perpetrare ſolent.

In peccatis verò luxuriæ, ſummam animi ſolertiam cum pari circumſpectione verborum debebit vſurpare. Itaque cum in ijs ſpeciem peccati,& circunſtantias quę multum prægrauant illud,ſatis intellexerit,vlterius nihil ſtudeat inquirere: in hũc finem circunſtantiæ,quæ peccati ſpeciem ab vna in alteram mutant, vel id plurimum deprimunt , plenè perfecteque à confeſ-

onfeſſario ſciri debent; quandoquidẽ hæ
luæ circunſtantiarum ſpecies neceſſariò
nter confitendum explicandæ ſunt;ideo-
ue ad Summas recurrendum erit,in qui-
us plerunque hoc verſu illæ continẽtur:
*uis,quid,vbi,quibus auxilijs, cur,quomodo, quan-
do.*

Præ cæteris tamen prouidus cautuſque
t oportet,ac modum congruentem ſciat,
uo pueri ac puellæ interrogẽtur,ne fortè
uæ prius ignorabant,eos doceat: verbis
ıtem adeò commodis interrogationes
ıas circumloqui nitatur,vt pœnitẽtis ani-
ıus non offendatur:quinetiam dum aurẽ
dmouet alicuius confeſsioni audiendæ,
ueat omni modo peccati grauitatem à ſe
ıditi,geſtu corporis,vel nutu capitis cir-
ınſtantibus prodere,vel etiam pœniten-
m ita terrefacere,vt propterea aliud gra-
peccatum ſubticeat;imò cõtrà animum
addat, vt omnia, quantumuis enormia,
turpia peccata aperire non vereatur.

Confeſſarius,qui priuilegium aliquod,
cultatem,vel auctoritatem habet pœni-
ntium vota commutandi, ea non niſi in
a opera pia maiora, Deoque acceptabi-
ra,vel ſaltem æqualia commutabit, in
o negotiò diligenter attendet expenſas,
bores, aliaſque difficultates, quas ſuſti-
re neceſſe fuiſſet, ſi vota à ſe nuncupata

primo

igantia, quæ communiter in ſcholis cum
Catechiſmo doceri ſolent: ſi confeſſarius
eprehendat pœnitétem ignorare ea quæ
iximus,nec ad ea quàm citiſsimè poterit
erdiſcenda appoſitum, non debet eũ ab-
ɔluere: ſi verò ad ea mandandum memo-
iæ paratum ſeſe exhibeat, ſi tamen alias à
onfeſſario(ſiue ipſemet is ſit,ſiue alius)vel
peciatim à paſtore ſuo hac de re admoni-
us fuerit(debebit autem hæc recordari vt
ommodiùs interroget)neque tamen tan-
um ſtudij adiunxerit quantũ debuit pro
apacitate ſuæ perſonę,eouſque abſolutio-
em differat, donec aliquo modo ſatisfa-
at: verùm ſi hac de re admonitus à nul-
o fuerit, poſtquam eum in ſupradictis ita
eneraliter inſtruxerit,vt eo tempore red
atur abſolutionis capax, poterit eum ab-
luere.

Si patres,aut matres familias fuerint,qui
ræ ſuæ ſubditos ſiue filios, & filias, ſiue
ruos & ancillas(quæ particulatim inter-
ogare meminerit) cùm rudimenta fidei
on teneant ,addiſcere non compellunt;
el non aduigilant vt Decalogi,& Eccleſiæ
omanę præceptis obediant,vel,quod pe
s eſt,ab eorum obſeruatione,eoſdé pro-
beant; vt faciunt qui ſeruos & ancillas
que adeò occupatos diebus profeſtis de-
nent, vt propria neceſsitate vrgente
diebus

diebus feſtis operari quodammodo cõgant, vel temporis tantum non tribuant, vt ſecundum Eccleſiæ præceptum, ſacro officio Miſſæ intereſſe queant, aut qui neſcientes quínam eorum qui in familia ſuà degunt, legitimum habeant impedimentum, promiſcuè tempore quadrageſimali, aut alijs ieiuniorum diebus, cœnam vel tẽpore antemeridiano eſcam ante horam debitam in ædibus ſuis præbent, vel dari patiuntur: aut ſi quando hæc præcepta tranſgrediuntur, eos non reprehendunt, nec corrigunt; vel ſi ſerui corrigi nolint, & cæteris ſcandalo ſint, è domo ſua non quamprimum eos ablegant.

In omnibus his peccatis, niſi re ipſa præſtent officium ſuum, negligentiámque in familiæ adminiſtratione commiſſam, quãtum ad ea quæ dicta ſunt attinet, in poſterum ſeſe emendare promittant, nullo mõdo eos abſoluat: quód ſi in ſe recipiant ea ſe facturos, nec horum admoniti vnquam à confeſſario vel paſtore, præſcripto modo fuerint, poterit eos abſoluere: quod ſi ſæpiùs fuerint reprehenſi, nec ſeſe correxerint, tamẽ abſolutio differatur, donec promiſſa appareant, veræque emendationis argumenta aliquo temporis ſpatio oſtenderint.

Confeſſarius eundem cum eis modum ſerua-

ſeruabit, qui contra conciliorum noſtrorum prouincialium, præcipuè verò tertij conſtitutiones ac alios canones noſtros, diebus feſtis operantur, vel à venditionibus & ſimilibus quæ in illis prohibentur, non abſtinent. Idem etiam ſeruetur cum is qui in immoderato corporis ornatu & faſtu mortaliter peccant.

Ac verò cùm hac tempeſtate luxus veſtium ad ſummũ, quò conſcendere potuit, verticem videatur euaſiſſe, idque magna ex parte culpa & negligentia confeſſariorum accidat, qui vel ex inconſiderantia, vel fortè dum leuiter pœnitentes peccare exiſtimant, nullo cum ſcrupulo eos abſoluũt, capita quædam in mediũ adferemus, quibus propter ornatum, & luxum in veſtitu, faſtumque animi ingentẽ, plerunque mortaliter hodie peccatur, vt cùm abſolutio danda erit, ſecundum eas regulas actiones officij ſui metiantur.

Si quis igitur veſtitu ſplẽdidiore induitur, vel eo ſeſe ornat ob finem peccati mortalis, vtique mortaliter peccat: adhæc qui veſtimenti ſumptuoſi gratia vel ipſe delinquit, vel alij eius nomine præceptum Domini vel Eccleſiæ tranſgrediuntur, ita vt, ni veſtis non conficiatur, feſtis diebus ſartori operandum ſit, vel ipſe certè faciat eũ operari, aut ſacrum Miſſæ officium omit-

tere,vel vt alij omittant præbetur ab eo oc caſio; vel ſi cauſam preſtat coniugi,iíſue ad quos ſpectat eius ſuſtentatio,vt plus quàm priuatæ opes ferunt, in veſtitum impendant; vel ſi præuidet,vt meritò debet præuidere, aut ſaltem probabiliter dubitat, quòd odia veſtium cauſa gignantur, diſſenſionéſue in ædibus fiant,vel quòd indumenti cauſa coniux,aut aliorum quiſpiam blaſphemias euomat,aut lucra,contractuſque illicitos exerceāt: His adde eos,qui ornatus gratia non ſine peccato mortali ſuperſedent eleemoſynis neceſſarijs, aut legata pia non exequuntur, aut ſimilia, quibus obſtricti ſunt,complere negligunt,vel qui pro veſte mercedem operarijs denegant ſoluere,vel differunt, aut ære alieno ſic ſe obruunt, vt cùm tempore ſoluendo non ſint futuri. In hoc etiam ordine ponendi ſunt,qui vt ſe ſplendidè veſtiant, detrimentum proximo notabile inferūt; vel ita ſe exhauriunt, vt filias cùm ad ætatem nubilem peruenerint,in matrimonio collocare non poſsint, qua ex re magna dāna ſolent exiſtere: ad extremum cùm prudéter colligi poſsit,quòd non mediocria peccata ſimilia ijs,quæ dicta ſunt, inde prodibunt, aut dubitatio veriſimilis habeatur, quod accidere poſſent, qualia ferè ſolent ſumptuoſum & inſolentem earum vſum

comi-

omitari. In omnibus quæ diximus, iudi-
andum eſt peccatum eſſe mortale indul-
ere nimio veſtitu.

Cæterùm cùm fieri vix poſsit, vt qui ſu-
rà quàm ſuæ copiæ ferunt, inſumit, non
nimum aduertat ad peccata conſecutura,
el vt minimum poſsit & debeat aduerte-
e, poteſt in vniuerſum rectè iudicari, eos
mnes in peccato mortali vitam age-
e, niſi ex diligenti pœnitentis examina-
onè certa ratione contrarium exiſtime-
ır.

Neque ſolùm mortaliter peccatur, cùm
ıctæ expenſæ in veſtes, ordinem, & facul-
ıtes domeſticas excedunt, verumetiam in
ıodo peccatum committitur ſeſe exor-
andi: quid enim ſi ornatus ad laſciuiam
ertrahat? quod ſi per ſe, vel certè ex com-
ıuni hominum iudicio ſollicitet ad pec-
ıtum, poteſt etiam fieri, vt per ſe quidem
ɔ non adducat, tamen occaſionem ille ſu-
ıicetur ex eius generis ornamento, quod
ui ordinis hominibus communiter non
eſtatur, datum iri certæ perſonę, vt illum
honeſto amore proſequatur, vel ne ſic
cidat probabiliter timet: deniq; cũ in hoc
eccato hæret, ita vitã inſtituit, vt nullã vel
ıruam ſalutis proximi habeat curam; ad-
ɔ quidem, vt ſi quem ex ſumptuoſis
ıibus incedit veſtibus, per occaſionem

miſerè ſalutem perdere conſpiciat, tamen eum non ſtuderet deponere. Fit deinde non rarò vt cultus ipſe prima frõte ad varias ſpecies amoris inhoneſti prodendas concinnè inſtitutus ſit, eaſque amorum affectiones varijs coloribus, dum ſe comit & promit, vel alio quocunque modo non perobſcurè declaret.

Iam verò non ſolùm abſoluere eos non poſſunt, qui peccato mortali valedicere cõſtanter non decernunt, ſed nec illos etiam qui quamuis aſſerant peccatum ſe velle deſerere, tamen vnà dicunt videri ſibi non ſe commercium illius eſſe relicturos, niſi ea velint remedia apponere, ſine quibus Confeſſarius iudicat ad vomitum redituros.

Eſt præterea conſultum, abſolutionem differre, donec euidens appareat emendatio in ijs, qui tametſi dicant ac polliceantur quòd ſe eximent peccato, tamen confeſſario probabilem faciunt metum, ne cõtrarium contingat. Ex hoc genere eſſe ſolent plærique adoleſcentes, qui in otio vitam agunt, qui luxui dediti, crapulam, & amores inhoneſtos ſequuntur, qui libidinibus paſcuntur, verba obſcœna proferunt, murmurant, in odijs ac detractionibus verſantur quotidiè, & confeſsionem differunt in vltimos Quadrageſimæ dies: Idem faciendum

um eſt cum ijs ſcilicet, vt differatur abſo-
ıtio, qui cū multos annos in peccatis ſuis
erdurant, nulla interim adhibita opera in
mendationem vitæ, in eadem peccata ite-
ım atque iterum labuntur.
Deinde nec eos abſoluat, qui cum pecca
s mortalibus ſimul etiam eorum occaſio-
es vitare planè non proponunt. Porrò
ım è re confeſſarij vel maximè ſit, vt quæ
nt eæ occaſiones, perſpicuè ſciat, paulò de
lis loquemur diſtinctiùs hoc loco.
Sub occaſionem peccati mortalis omne
lud cadit, quod peccandi mortaliter cau-
ım adminiſtrat, eo quòd huiuſmodi eſt,
uod vel per ſe in peccatum inducat, vel
ius occaſione confitens vſqueadeò ad pec
andum allicitur, vt certè confeſſarius me-
ıere poſsit quod ex peruerſo quem diu
ıduit habitu, in poſterum non magis ab-
inebit quàm prius à peccato, ſi in ijſdem
ccaſionibus verſetur.
Prioris ordinis occaſiones, quæ ſcilicet
ıaptè natura trahunt in cōſenſum peccati
ıortalis, ſunt iſtiuſmodi: Artem profiteri
ıbellis chartaceis, vel aleis ludendi, domū
enere in hunc finem alijs paratam, aliquā
um qua fit peccatum vel apud ſe, vel apud
lium ſuo rogatu fouere, vel quocunque
ıodo in eiſdem ædibus habitare; perſiſte-
e in aſsidua collocutione, aſpectu, quoti-

diano congreſſu, & ſimilibus turpiũ amorum irritamentis.

Itaque ſi pœnitenté ijs aut ſimilibus impedimentis irretitum eſſe perſpexerit, ipſaque occaſio talis ſit, quæ tum etiam re ipſa exiſtat, veluti quòd concubinam alit, vel quid huiuſmodi, confeſſarius eũ abſoluere non debet, niſi prius illam ipſam occaſioné prorſus abſcindat.

In alijs verò, vt alea ludere communiter, in Venereis aſpectibus diu eſſe, cóuerſari periculoſe cum fœminis, perdurare in tactibus impudicis, ſi eis nunciũ remittere non polliceatur, vel ſi ſpondeat, aliàs tamé cùm de eodem fidem fecerit, vitam non emendauerit, abſolutionem differat vſque eò, dum emendationis quædam arguméta videbit.

At verò cùm vſu venire poſsit, vt ex omnibus, quæ ſolers ac circumſpectus confeſſarius excogitauerit, nullum remedium tamen potuerit habere cur pœnitens abſque periculo & ſcandalo magno debeat occaſionem præſcindere, vtatur confeſſarius his vijs.

Primò abſolutionis beneficium eo vſq; extrahat, donec emendationis indicia videat, maximè ſi abſolutio citra aliquod illius periculum vel infamiam procraſtinari poſsit, eaque doloris ſigna perſpiciat, eá animi

nimi diſpoſitionem promptitudinemq́;
ıſcipiendi omnia , quæ pro eius emenda-
ione neceſſaria confeſſarius iudicabit,quo
empore remedia huiuſmodi pœnitenti
roponet,quæ magis oportuna magiſque
ıeceſſaria apparebũt:verbi gratia,præſcri-
ɔet ei,ne ſolus vnquam cum ſola verſetur,
t orationes augeat,corporis macerationé
ubeat aliquam,quodq́; præcipuum eſt, vt
requenter cõfiteatur,aliaq́ue ſimilia,quæ
i pœnitens recipiat in ſe,poterit abſolui.

Contrà verò ſi ab illa diligentia,quã vel
lle vel alius confeſſarius iamdiu adhibuit,
ıon ſe emendauerit, nõ abſoluatur,donec
mpedimentum ſuſtulerit, vel niſi quid a-
iud à nobis acceperit,quod conuenire vi-
leatur,ad quos in tali negotio recurret, vt
actum nobiſcum expendat, ita tamen vt
ıulla fiat mentio peccantis.

Alterius generis occaſiones, quæ videli-
et ex cõditione peccantium ſumuntur,ea
acta ſunt; quæ etiamſi per ſe licent,tamen
probabiliter timetur,ne is qui cõfitetur,in
eadem ipſa quæ olim admiſit peccata relap
ſurus ſit; ſi in eiſdẽ operibus,in quibus an-
tea verſatus eſt,perſeueret:tales ob mundi
corruptelam plurimis ſolent in caſtris eſ-
ſe,mercaturam ſequi , magiſtratus obire,
aduocati & procuratoris officia exercere,
aliaque id genus ; quæ dum quis tractat,

fit ſepè,vt vocibus blaſphemis,furtis,iniuſtitia,calumnijs,odijs,fraudibus,periurijs, & alijs eiuſdem farinæ ſceleribus, quibus Deus offenditur, tantam ſibi eorum conſuetudinem aſſciuerint,vt coniectari liceat ſi in eiſdem officijs maneant,cùm ſe rurſus eædem illæ oblaturę ſint occaſiones,quòd fortiorem animum ad reſiſtendum peccatis non opponent,quàm hactenus fecerint quodque inde ſequitur,in idem lutum ex integro prolabentur.Omnes qui ſunt huiuſmodi,ſecũdum D.Auguſtinum vel negotium ipſis periculoſum deponant, vel ſaltem abſque licentia & obedientia pij ac probati ſacerdotis non exerceant;qui quidem hominem eo modo conſtitutũ abſoluere non debet,ſi exiſtimat ad eadem peccata rediturum,quamdiu in antiqua occaſione perſeuerat:ſed æquum eſt vt vitæ emẽdatio,& quædam illius approbatio per temporis interuallum expectetur . Atqui hic vigilandum eſt eo diligentius,quo manifeſtum eſt hac in parte confeſſarios incuria ſua maximam præbere cauſam, cur in omnibus ferè opificijs & exercitationibus publicis peccata grauiſsima inueniantur, & abuſus intolerabiles, ſine quibus multi hodie exiſtimãt nec res etiam per ſe æquiſſimas rectè exerceri poſſe.

Exempli gratia,in Magiſtratu adeundo & alijs

: alijs officijs aſſumendis multa iuramen-
a reperiuntur, quæ ſeruari debeant; quæ
amen poſtea non ſeruantur.

Inter Conſiliarios, Aduocatos, Procu-
atores, clientum perniciei ac damnis in-
umbitur, contra id quod propria conſciẽ
a dictat faciendum.

Idem fit in bello vbi duellis locus datur,
bi odijs, homicidijs plena ſunt omnia. In-
er ludendum maledicta vigent, rapinæ,
uæſtus meretricij. Apud mercatores hæc
egnant, vſuræ, mercium fraudes, cùm vel
as miſcent, vel malas pro bonis in manum
orrigũt, multoque pluris quàm pretium
uſtum eſt, eas diſtrahunt; nec deſunt per-
uria, mendacia, vectigalium fraudulenta
uerſio, aliaque eius ordinis permulta.

Plerique opifices feſtis æquè ac profa-
is diebus ita occupantur, vt nunquam ne-
ue cultui diuino vacent, neque concio-
es frequentent, nec ſe ſolùm, ſed ad ſimi-
em modum totam diſtentam familiam
abent.

Quamobrem magno numero inueniet
onfeſſarius inter eos qui talia exercent,
mnem vitam ferè in peccatis mortalibus
luxiſſe, qui quidem abſolutionis capaces
xiſtimari non debent, niſi diligẽtia prius
ccedat; qua ſimul & ab inuolucris huiuſ-
modi liberentur, & fortiores contra pec-

catum reddantur.

Quòd ſi confeſſarius poſuerit maiorem induſtriam in ijs examinandis, non dubiũ eſt, quin plures deprehendet, qui nunquã, vt oportuit, Sacramento Pœnitentiæ peccata ſua expiarint: quod cùm fuerit ab eo animaduerſum, oſtendat eis, præterquam quòd de emendatione maiorem probationem facere debebunt, vel opificij genus in quo ſunt deſerere, etiam totius vitæ confeſsionem inſtituere, ac ſtudio vehementi in ſalutem ſuam incumbere tenebuntur.

Multò magis confeſſarius circa ea officiorum actionumque diſcrimina extirpãda allaborare debet, quæ nullam vel neceſsitatem Reipub. vel vtilitatem ſecum ferunt; quæ quamuis ex priori ordine rerũ nõ ſint (illæ enim per ſe ad peccatum mortale inducunt, ac propterea neceſſariò à quouis homine quocunque in ſtatu relinqui debent) nihilominus tamen ad malè agendum inflectunt, ac facillimo negotio ſæpiſsimè ad diuerſa peccata trahũt, vt choreis intereſſe, agere cũ blaſphemis, verſari cum ſcurris, malorũ ſe ſodalitatibus hominum adiungere, tabernas frequẽtare, ocio indulgere, ſimileſque actiones, in quibus vt plurimum peccare mortaliter homines ſolent; qui quidem antè non debent abſolui,

ſolui, niſi animo abalienato penitus illa ipſe deſerturos eſſe polliceantur.

Et quidem ſi probabiliter ſibi cõfeſſarius perſuadeat, poſſe ſe fidem primæ vel ſecũdæ à pœnitẽte ſibi promiſsioni factæ dare, quod ſcilicet occaſionem auferet, poterit eum promiſsionis intuitu abſoluere; ſin autem fidem ſemel atque iterum fregerit, & tertiò iam idem polliceatur, abſolutionem differat, vſque dum reipſa videat pœnitentem ſe omni peccato liberaſſe, in quo prius vixerat.

Eos propterea qui contractus noſtris cõcilijs prouincialibus nominatim prohibitos, vel per ſe aliàs illicitos exercent, non abſoluat, niſi prius reſcindãtur, ſatisfactioque conueniens pro eis præſtetur. Si contractus dubij ſint, antequam abſoluat, ad Pœnitentiarium maiorem rem totam reijciat, qui quidem illius explicationem ampliorem penes nos inueniet; ſed hoc tempore ſi pœnitens ſufficientem dederit cautionem, quod futuræ definitioni ſentẽtiæque acquieſcet, poterit eum abſoluere, & ad communionem admittere.

Sed ne quidem Iubilei alicuius tempore, qui ea quæ ex edicto publico, monitióue Papali vel Archiepiſcopali notificare tenebantur, ſubticuerint, nullo modo abſoluantur, niſi denunciationem ritè prius fece-

fecerint, ac omnibus ad quæ ob damnum inde ſecutum obligati ſunt, ſatisfecerint. Cæterùm ante reſtitutionem debitamque ſatisfactionem eos non abſoluant, qui aliquatenus ad tale quid aſtricti ſunt, modò id facere poſsint: eos tamen excipimus, qui ex graui periculoſaque infirmitate decumbunt, quibus tamen præcipiat confeſſarius oneretque, vt quàm primùm poterint, ſatisfaciant.

Poſtquam confeſſarius omnibus his præſcriptis remedijs diligenter vſus fuerit, ſi impedimentum aliquod non videat, ob quod negare vel differre debeat abſolutionem; dicat pœnitenti, vt de peccatis omnibus, quæ confeſſus eſt, reliquiſque in vniuerſum, quæ verbo, cogitatione, opere vel omiſsione commiſit, quorum nō recordatur, culpam humiliter ſuam dicat, confeſſionemque claudat.

Quod vbi factum eſt, confeſſarius ei, maximè ſi talis eſt qui rariùs confiteri ſolet, peccatorum grauitatem oſtendat, ac ſpeciatim ad ea ſenſim deſcendat, quibus eum nouerit magis inuolutum, iiſque remedijs contra eadem armet & muniat, quę conuenientiſsima eſſe iudicabit. Proderit autē hac in parte Methodum Cōfeſſariorū bene tenere, vel Directoriū, atq; eiuſmodi argumenti libros ſibi facere familiares.

Deinde

Deinde ſi fuerit neceſſarium, iniũget ei t ſatisfaciat & reſtituat rem, famam, vel ıonorem, quæ proximo abſtulerit; tum bi præſcripſerit ſalutarem pœnitentiam, uemadmodum infrà dicetur, eum ab-oluet.

Si fortè pœnitens aliquam cenſuram in-urrerit à qua eum abſoluere poſsit ante-uam conferat abſolutionem à peccatis, eã lebet quæ è cenſuris datur præmittere; nultum autem iuuat ad cautelam, ſi ſem-er eadem præmittatur, quatenus ſcilicet oteſtatem habet, ac pœnitentem indige-e arbitratur. Similiter ſi pœnitens caſu ali uo reſeruato teneatur, niſi licentiam ab-oluendi habeat, eum non abſoluat; alias nim excommunicationem incideret à Sy odo noſtra diœceſana latam. Nec ipſi Re-ulares quantumuis priuilegio quod Ma-e-magnum vocant, vel alijs quibuſuis in-ultis gaudeant, à prædictis caſibus abſque eculiari noſtra licẽtia abſoluere poſſunt: uemadmodum Gregorij XIII. P.M. San-titas ex Cardinalium conſilio, ad quos Cõ ilij Tridentini interpretatio pertinet, de-larauit.

Multo minus ſeſe ingerent ad abſol-endum à caſibus in Bulla in Cœna Domi-i contentis, vel alijs Sedi Apoſtolicæ re-ruatis.

At-

Atqui vt omnes, qui in noſtra verſantur diœceſi, vnam eandemque abſoluẽdi formam obſeruent, hoc quo ſequitur modo abſolutionem proferent. Sed interim admonemus omnes ſeriò, ne verba ea omittãt, in quibus tota abſolutionis vis cõſiſtit; videlicet: *Ego te abſoluo*. Hic itaque omnibus ſit præfixus abſoluendi modus:

Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſsis omnibus peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen.

Indulgentiam, abſolutionem, & remiſsionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus. Amen.

Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat, & ego auctoritate ipſius abſoluo te ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, ſi quod incurriſti, quantum poſſum, & indiges. Deinde.

Ego te abſoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Paſsio Domini noſtri Ieſu Chriſti, merita B. Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſsionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

In ſatisfactionibus vel pœnitentijs confeſſarius circumſpectus eſſe debet, ne adeò leues illę ſint & faciles, vt poteſtas clauium in contemptum veniat, ipſeque particeps fiat, & conſors aliorum peccatorum, neque

e nimis graues aut longæ iubeantur, vt recuſent eas exequi, vel etiamſi accephabent, poſtea tamen plenè non perfiant.

[I]ccirco Confeſſarius canones pœnitenles ad vnguem ſciat oportet:nam quam illi poſsint & debeant ſecundũ prudẽtis norati confeſſarij arbitrium mitigari, put pœnitentis contritio, perſonarum alitas,diuerſaque conditio,aliæque ciraſtantiæ oſtendent,vtiliſsimũ tamen eſt n per ipſos canones prę oculis habere,ad e eos tanquam ad amuſsim reſpicere, antum conueniens erit:& quidem conſarius etſi pro modo antiquo canonum enitentiam non habet,ſequi, tamen pœtenti nonnunquam articulos in ijs explitos tractabit,vt ſic ad maiorem dolorem lducatur, pœnitentiamque leniuſcum quam ipſi dedit, alacrius exequatur: interim hæc quoque perſpicietur vtilis,quæ proficiſcitur ex benignitate,quam odie ſancta mater Eccleſia cum pœnitenous obſeruat, quando diſciplinæ Eccleſticæ rigorem eis tantoperè moderaır. Curet etiam,vt ſatisfactiones peccas commiſsis reſpondeant. Itaque aderſum peccata carnis, vigilias, peregriationes, cilicia aliaque ſimilia imponet, uæ macerare ac caſtigare poſſunt carnem

Contra

Contra auaritiæ peccata,prętér reſtitutiones,quę fieri debent,opponet opera miſericordiæ pro facultate & modo cuiuſque. Peccata ſuperbiæ, quæ in ſpiritu hærent, oratio comprimet, quæ ſub potenti manu Dei homini humiliato fortitudinem animique conſtantiam acquiret. Præcipiet contra negligentiam in ijs ediſcendis, quæ ad verum pertinent Chriſtianum, conciones ſacras,tum etiam vt ad certum tempus ſcholas & Catechiſtas Chriſtianæ religionis frequentent. Remiſsis hominibus,quique in rebus conſcientiæ ſuæ ſalutiferis frigidè ſe gerunt,præcipiet vt adeant templa diuiniſque officijs aſsiſtãt, multaſque vſurpent orationes.

At verò blaſphemis & ſacrilega lingua in Deum & Sanctos petulãter maledicis,pœnitentias graues & difficiles iniungẽt,quęque culpæ grauitati reſpondeant;qua in re Canonibus ſacris,Pontificijs decretis,concilio Lateranenſi,ac noſtrorum conciliorum ſtatutis ſeſe conformabunt. Verùm hac in parte integro iudicio & perſonarum delectu vtentur: non enim omnibus omnia conueniunt:quare non mandent pauperibus,vt liberaliter tribuant eleemoſynas, neque ijs qui diurnis ſudoribus victũ ſibi ſuiſque quæritant,ieiunia prolixa, ac ſimile iudicium in reliquis pœnitentijs vſurpabunt

rpabunt & ſequentur. Videndum eſt e-
m, vt qui publicis vel ſcandalis vel ſcele-
ous delinquunt, non abſoluantur, priuſ-
am ſatisfactionem item publicã ac pœ-
tentiam peccato congruentẽ ijs iniunxe
nt, vt ſimul cum emendatione vitæ ma-
facta publica benefactis reſarciant; qua
cauſã Concilij Tridentini præſcriptum
oſeruabunt, ac inſtitutionem noſtram
iper hac re in primo ac tertio prouinciali
oſtro latam, qui etiam pœnitentias publi-
s in alias ſecretas non commutabunt, ni-
expreſſam à nobis huius rei habeant po-
eſtatem.

Vt liberior ſit confeſſarius in exequen-
o officio, quod illi cum pœnitẽte eſt, ma-
oreque apud eundem in auctoritate ha-
eatur in decernendis ijs omnibus, quæ ad
œnitentis ſalutem referuntur, non ſolùm
ugiet ſtudioſe auaritiam, ſed etiam omnẽ
ius vel minimam ſuſpicionem. Nomina-
im autem pecunias vel aliquid huiuſmo-
li pro confeſsionum audientia, non petet,
tiamſi occaſio ſe præbeat: ac ne ſignum
quidem vel minimum eius oſtendat; quin
otius voce & reipſa declaret animum ſe
rorſus abhorrentem à talibus habere. Cũ
œnitenti iubebit vt Miſſæ ſacrificium fa-
iat vſpiam peragi, nec rectè nec obliquè
ignificet quaſi velit ipſe celebrare, vel in

ſua Eccleſia aut monaſterio curare celebrari.

Idem faciat in ſatisfactionibus ijs cùm pœnitens vel debita incerta reddere pauperibus, vel pro votorum commutatione aliquid ſoluere debebit.

Sed neque pecunias aliáue quæ à pœnitente reſtituenda ſunt, proprijs dominis in ſe prouinciam reddédi aſſumat, niſi neceſsitas id requirat, vt videlicet hoc modo pœnitens non prodatur: quod cùm erit ab eo factum, curet vt is cui rem reſtituit, chirographum ſuum in teſtimoniũ ei tribuat vt illud pœnitenti conſignet, ac planè eo modo procedat, vt omnem ſpeciem ac ſignum auaritiæ ſubterfugiat. Præ omnibus autem confeſſarius caueat, ne verbis vel ſignis, vel quocũque alio modo, peccatorem, vel peccatum ipſum, vel aliquam circumſtantiam perſonæ, cum qua peccatum perpetratum eſt, prodat; denique verbũ nullum ex ore eius excidat, ex quo aliquo modo in peccati quantumuis leuiſsimi, quod in confeſsione dictum ſit, notitiam veniri poſsit.

Cumque pro rei alicuius controuerſæ quæ in confeſsionem incidit, clariore definitione conſilium ab aliquo petendũ erit, ſumma ad id prudentia adhibeatur neceſſe eſt: tractetur igitur vel cum ijs hominibus,

is,ac modo tali,vt is qui peccatum cōmi-
t,nullo modo deprehendi poſsit. Ideoq́;
onſultum videtur,vt nullam planè apud
lios mentionem faciat vllo tempore pec-
atorũ,quę in confeſsione audiuerit:quod
poſtea neceſsitate coactus, cum ipſomet
œnitente de peccatis loqui contingat, id
on niſi præfata venia faciat, & ipſum col-
oquium obtinebit vim confeſsionis quã-
um ad ſecreti ſilentium attinet. Si pœni-
ens à confeſſario poſtulet teſtimoniũ ſibi
dari quo ſe eius confeſsionem audiuiſſe fa-
teatur,quòd illud dicat ſe velle paſtori ſuo
oſtendere, quod ſemper in confeſsione
Paſchali facere tenetur, eam ſecundũ for-
mam quæ infrà ponitur,ſcribat. Atqui eo
quòd atteſtationum harum multa exem-
plaria impreſſa ſingulis dabuntur confeſ-
ſarijs,curet Confeſſarius vt ſuas præ mani-
bus habeat,nulliſque eas tradat niſi quorũ
confeſsiones audiuerit. Atteſtationis for-
mula hæc erit: 1574. die menſis . ſacra-
mentum pœnitentiæ adminiſtraui .
habitanti in parochia . Scribat in
primo albo diem quo pœnitens confeſſus
fuerit,ſecundo menſem, tertio nomen &
cognomẽ,quarto parochiam in qua pœni-
tens habitat.In calce confeſſarius nomẽ &
cognomen ſuum ſubſcribat cum titulo
beneficij, vel officij Eccleſiaſtici à quo

N 2 com-

communiter denominari ſolet, veluti, Rector, Vicerector, Canonicus, vel Sacellanus Eccleſiæ N. vel ſi Regularis ſit habitans in monaſterio N. Atqui quicquid in atteſtationum albis ſcribendum eſt, totum id ipſiuſmet confeſſarij manu ſcribatur, vel ſaltem dies, menſis, ac ipſius cõfeſſarij ſubſcriptio. Vtile præterea erit ſi confeſſarij omnes in tabulis nomen & cognomẽ ſcribant eorũ quibus dictas atteſtationes ſubſcriptas tradiderunt, ſeruentque eas tabulas penes ſe, vel poſt octauã Paſchæ nobis, aut ſi in diœceſi ſint, Vicarijs noſtris forẽſibus exhibeant, idque vt exactiùs animaduertere poſsimus num fraus aliqua in dictis atteſtationibus à non cõfeſſo quodam facta ſit.

Pro maiore confeſſariorum inſtructione atque in iuuãdis eorum animabus, quibus pœnitentiæ ſacramentum adminiſtrarunt, vt certa quadam forma vtantur, qua pœnitentes in gratia accepta perſeuerare ac progreſſum facere doceant, inſcriptas adiunximus admonitiones.

Confeſſarij omnes, quemadmodum Patres ſpirituales decet, circa pœnitẽtes ſuos ſummam prudentiam adhibeant neceſſe eſt, vt inſtruantur dirigãturque paulatim ad virtutes Chriſtiano homine dignas. Peculiariter autem induſtriam & ſtudiũ ſuũ

erga

erga eos magis explicare debebunt, qui in patres ſibi confeſſarios ſuos cooptāt, vt ad eos in dubijs & controuerſis ſuæ conſcientiæ rebus quotidiè, tum pro conſilio, tum pro expiandis peccatis poſsint accurrere. Qui quidem ad eum modū filios ſuos ſpirituales in bono propoſito confirmare nitantur, vt conſtantiſsimè ſibi proponant potiùs quàm diuinam Maieſtatem offendant mortaliter, non ſolùm bona ac honores, ſed etiam vitam profundere, viuumq́; præ ſe ferant & ſalutare deſiderium ſecundum ſanctiſsimam Dei voluntatem totam vitam ſuam expendere.

Quare finem ob quem creatus eſt homo, eis ob oculos crebrò ponat; qui quidem eſt ſeruire & obedire in hac vita diuinæ Maieſtati, & in altera in omnem ęternitatem eadem frui, aliaque ſimilia; ac proinde debere hominem exuſcitare animū & vires ſibi ſumere, ſalutiq́ue ſuæ cooperari, atque eatenus rebus omnibus vti, vel abſtinere, quatenus ad hunc finem conſequendum adminiculo vel impedimēto eſſe poſsit: ad extremum, huc ſe totos, actioneſq́ue ſuas, atque vniuerſa quæ in hac vita poſsident deſtinare, ita vt in victu, veſtitu, conſuetudine vitæ, negotijs, omnibúſque alijs exercitationibus ita ſeſe gerant, vt omnia quaſi quædam adiumenta eis eſſe poſsint ad vl-

timum finem cui conditi ſint, conſequendum. Cæterùm ipſi pœnitentes paratos ſeſe exhibeant, non ſolùm in earum rerũ vſu prudentiæ ac ſalutari conſilio confeſſarij libenter acquieſcere, verumetiam ſi ille omnia planè vel aliqua ex ijs quæ habent, deſerenda eſſe iudicet, cauſa ſalutis eorum ſemper ei obediant. Confeſſarius tamen iuxta vniuſcuiuſque conditionem ac ſtatũ ad finem ſuprà dictum eos diriget.

Proponat eis etiam modum orandi, vt feret ſingulorum capacitas, & pro religioſa conſuetudine omnes nitantur bis ſaltem in die facere preces ad Dominum, manè videlicet cùm ſurgunt, ac veſperi dum cubitum concedunt.

Deinde exhortabitur eos, vt ſingulis diebus ſacrum audiant, & diebus Dominicis diuina officia frequentent.

Particulatim verò modũ eis præſcribet orationes mentales faciendi, ſiue viri, ſiue mulieres ſint, modò tamen capaces ſint: rudioribus autem oſtendent quomodo Roſarium, ſiue Coronam, Officium B. Virginis, ſeptem Pſalmi pœnitentiales, aut ſimiles aliæ orationes legi debeant.

Quod amplius eſt, omnes ſuæ fidei concreditos eò inducet, vt examen conſciẽtiæ quotidie faciant: tempus autem huic rei accommodatum erit, dũ veſperi ſigno pu-

plico

publico companæ ſimul cum tota familia ad preces inuitantur. Admoneat quoque eos de frequenti confeſsione & communione,& paulatim eos ſecundum D. Augustini conſilium in ſanctam eam conſuetudinem adducat,vt diebus Dominicis communicent. Quando autem aliquem nacti erunt, quem ad hoc præſtandum eſſe videant inidoneum, conabuntur eum paulatim ac veluti per gradus quoſdam eò euehere: primò hortabuntur,vt quãdo omnes debent percipere venerabile Sacramentũ, etiam feſtis toto anno celebrioribus, præter ipſum diem ſolennem Paſchæ,quo debent omnes communicare, ſcilicet feſto Pẽtecoſtes,Aſſumptionis B. Virginis,Omnium Sanctorum,Natalis Domini: deinde etiam Dominica in capite Quadrageſimæ, pro indulgentijs plenarijs acquirendis,ac præparatione ad ſanctum ieiunium Quadrageſimale : paulò pòſt ſuperaddat aliquot dies: poſtea hortetur vt ſingulis mẽſibus ſemel id præſtet. Quod ſi fiat, facilè ad communionem octiduanã erit progredi.

Speciali cura eos admonebit Confeſſarius,vt dies feſtos in honorem ſeruitiumque diuinum impendant: quod vt cõmodiùs fiat, auctor eis erit, vt alicui ſocietati ſeſe aſſociẽt, quæ ex inſtituto proprio dies feſtos in orationibus,pijſque operibus expendit:

pendit:veluti eſt ea quam ſcholā vitæ Chriſtianæ dicunt. In vniuerſum autem patres matréſue familias admoneat, vt familiam ſuam ad Dei honorem inſtituant, ac liberorum ſuorum curam eximiam habeant; qui interim dabunt operā, vt viſitent ſcholas vbi doctrina Chriſtiana docetur, modò ducant vnà ſecum eos feſtis diebus ad conciones, ad Veſpertinas preces, ad prælectiones ſacras, modò ad frequentem confeſsionem & communionem eos accommodét. Si qui ex filijs vxorem duxerint, curabunt parentes, vt opera maritorum etiam illæ ſacramenta frequentent; vel ſi vxores ſint, cum maritis ſimiliter agant: qua in re in memoriam eis reducant quod D. Paulus ait: Maritus bonus (inquiens) ſæpè vxorem Chriſto lucratur, ſimiliter & mulier virū. Eis qui litteras norint, ſuadebunt vt libros aliquos pios & ſanctè ſcriptos emant (ſi modo facultas ſuppetat) quos & ipſi legant, ac faciant legi à tota familia circa veſperam, præcipuè diebus feſtis: tales ſunt, Vitę Sanctorum Patrum, Gerſon De imitatione Chriſti, Opera F. Ludouici de Grenada, Exercitia vitæ Spiritualis, & Roſarium D. Gaſparis Loarte, Practica orationis Spiritualis P. F. Matthæi Capuccini, & alij ſimiles.

Sæpius diuitibus in mentem redigant,

eos diſpẽſatores eſſe diuitiarum quas poſſident, quibus ordinem ac ſtatum ſuũ ſuſtentare & alere poſsint; verùm id Chriſtianè modeſteque faciendum eſſe, vt non ſolùm in vſu diuitiarũ non ſuprà quàm eorũ vires ferunt, ſed potius infrà aliquid expẽdere cernantur, quod etiam Gentiles olim non ſolùm verbis, ſed etiam domeſticis exemplis oſtenderunt. Porrò in eleemoſynis liberaliter faciendis ſtudeant excellere; ad hoc enim obligantur: ac ne fortè aberrent à modo conuenienti, hominum religioſe pieque ſentientium conſilium in his ſequantur.

Poſtremò ſecundum vniuſcuiuſque modum & conditionem omnibus & ſingulis ea præſcribant adiumenta, quæ maximè neceſſaria, vtiliaque eſſe iudicabunt, vt in via mandatorum Domini Dei ſui ambulent & proficiant.

FINIS.

INSTRVCTIONES ILLVSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI D. CARDINALIS TIT.

S. Praxedis, Archiepiſcopi Mediolani, ad Ciuitatis & Diœceſis ſuæ Parochos; pro adminiſtrando in Eccleſia ſanctiſsimo Euchariſtiæ ſacramento.

IN omnibus ijs caſibus, quibus per nouas noſtras Confeſſorũ admonitiones aut ad cõfeſsionem admittere, aut à peccatorum labe pœnitẽtes abſoluere Confeſſor non debet, nimirũ ſi in mortali peccato, vel occaſionibus ad peccatum facilè inducẽtibus perſiſtant, vel oneribus quibus tenentur, non ſatisfaciant, vel alijs denique id genus de cauſis; aut verò abſolutionem debet differre; quouſque nõ obſcura primum veræ emendationis in ipſis ſigna perſpiciat: non admittat parochus ad ſacram communionem vllos, quos citra confeſsionem certò ſciat publicè & manifeſtè, aliquibus ex dictis impedimentis eſſe irretitos, licet teſtimonio vel noſtrorum pœnitentiariorum, vel alterius approbati confeſſoris, etiam regularis conſtet, pœnitentiæ ſacramentum illis fuiſſe adminiſtratum; ſi ipſimet pœnitentes legitimè non probent,

probent, quod periculoſum præteritæ vitæ ſtatum, peccandiq́ue occaſiones deſeruerint, & euidentia emendationis ſigna ediderint, ijſq́ue quibus obſtricti erant ſatisfecerint, eo prorſus modo, & forma, quę in noſtris admonitionibus cõtinetur. Quo circa plurimum expedire videtur, vt parochus tales prius commonefaciat, vel remotis arbitris, vel, ſi videbitur, vno atque altero probatæ vitæ teſte adhibito, ne publica notentur infamia, cùm ſe ad ſacram communionem offerant, à qua eos (vt ſuperius dictum eſt) tenetur reijcere; eoq́; magis, quòd id commodè facere poſsit, cùm tribus antè diebus, confeſsionis ſuæ fidem eidem exhibere teneantur, quando alijs, quàm proprio confeſſori, peccata ſua confitentur.

Si verò occultum eſſet impedimentum, & tamen citra confeſsionem id parochus reſciret, idem cum ijs officium præſtet, amicè & ſecretò, vt in eo damnationis ſtatu, ſacram Euchariſtiam non recipiant, non tamen eam ijs adminiſtrare recuſabit, ſi ſe ad communionem palàm offerrent.

Quod ſi vſqueadeò eſſet occultum, vt ex præuia duntaxat confeſsione conſtaret, nihil extra confeſsionem præſtare tenetur, quàm feruenti eos oratione Deo com-

commendare, & ſi ad communionem ſe præſentes ſiſterent, nullo eam pacto ijs negare.

Si autem in dubio parochus verſaretur, eſſetne impedimentum illud manifeſtum necne: ſi in vrbe fuerit, ad Vicarium noſtrum generalem; ſi verò in diœceſi, ad vicarium foraneum recurrat, & cum eo rem omnem conferat, quodque is imperauerit ſedulò faciat: quod ſi ipſius etiam Vicarij foranei animo dubij aliquid relinquetur, nobiſcum illud communicet.

Non admittat ad communionem quenquam, qui publica, omnibuſque nota peccata commiſerit, priuſquam ſcandalo, & malo exemplo publicè dato, publicè quoque ſatisfecerit, etiamſi legitimam fidem adducat, ſe eſſe à Pœnitentiarijs noſtris, aut alijs probatis confeſſoribus, etiam regularibus, expiatum.

Nec etiam ſacra communione dignetur eos, qui vel ex inſtituto Concilij Tridentini, vel noſtrarum Synodorum prouincialium, vel etiam ſacrorum canonum publici alicuius, & in multorum oculis admiſsi criminis cauſa, quo plærique læſi fuiſſent, publicam facere pœnitentiam tenerentur cùm debeant huiuſmodi delinquẽtes, palam pœnitentiam commiſſo ſcelere dignã, pro ratione culpæ perſoluere, vt emenda-

tionis

tionis ſuæ publico teſtimonio, ad rectam virtutis viam reuocent; quos malo exemplo ad peccatum antea prouocarant: eo tamen excepto caſu, quo conſtaret, eam publicæ pœnitentiæ rationem à nobis fuiſſe commutatam.

Cùm ſexus vtriuſque pueri ſuæ parochiæ, decimum ætatis annum attigerint, adeò vt citò facileque ad ſanctiſsimæ communionis receptionem poſsint præparari; non permittat, vt vel ſua vel parentũ negligentia, ad maturiorem ætatem perueniãt quin ſpirituali hoc theſauro perfruantur, quemadmodum reipſa interdum experti ſumus, quoſdam nimis temerario craſsioris ignorantiæ prætextu, plurimos annos traduxiſſe; quin potius, cùm primum fieri poterit, diligenter omnia ad dignè ſacramentum hoc ſuſcipiendum neceſſaria perdoceat, & cùm probè edocti fuerint, quàm multi & innumerabiles fructus ab eo percipiantur; quantaque humilitate, reuerentia, & conſcientiæ puritate, ſuſcipi debeat: ad communionem eos tandem admittat, & propterea prima Quadrageſimalis ieiunij hebdomade, aut ſi ita videbitur, feſtis Natalitijs, aut alijs hyemalibus feſtiuitatibus, in pagis præſertim, eorum puerorum commodi cauſa, qui alio tempore paſcendis pecoribus, aliiſue ruſticis exercitijs occupantur:

cupantur:animarum ſtatum examinet, alijſque modis, qui ad dictam ætatem peruenerint,vel ſeorſum ſingulos, vel ſimul complures conuocet,& vt in pręcedẽtibus monuimus,inſtituat.Delectum deinde faciat,eorum quos hac vel alia qua vtetur diligentia præparauerit, vt proxima Paſchæ feſtiuitate,ad communionem admittãtur, cæteros in aliud tempus reijciens,vt interea nouam in ijs inſtituendis diligentiam adhibeat.

Caueat, ne ad primam communionem quemquam admittat; niſi præter ſupradictam diligentem inſtructionẽ,ter aut quater confitentem audiuerit.

Quando tamen aliquis,ex parochiæ ſuæ pueris,alij cuipiam confiteri conſueuiſſet, à nobis approbato, & adhibita confeſſoris fide,ſe idoneum eſſe approbauiſſet,& diligenter ſatis ab eo, ad ſacram communionem ſuſcipiendam,eſſe inſtructum, quodque ter,quatérue,vt minimum, eidem cõfeſſus fuiſſet, & confeſſoris à nobis approbati,eum loco habeat, & virum Deum timentem, & pium agnoſcat: licet parochus ipſe, dictam diligentiam non adhibuerit, eum tamen confeſſoris ſecutus teſtimonium, ad communionem admittere poterit:ſin ſecus,ipſe etiam ſuum officium præſtet, puerum examinet, quodque dili-

diligenter ſatis inſtructus ſit recognoſcat, & quod amplius in eo deſideratur ipſe ſuppleat, cumque idoneè edoctus videbitur, ſanctiſsimum Euchariſtiæ Sacramẽtum ei miniſtret, neque donec ter quatérue confeſſus ſibi fuerit, differat, prẹſertim cũ ea in parte cõfeſſoris fides eius vicem ſuppleat. Quando autẽ ſcripto confeſſoris teſtimonio conſtaret primam ei communionem fuiſſe adminiſtratam ab eodem confeſſore ille etiam, Paſchalis ſolennitatis tempore, alijſque deinceps temporibus, eum admittere poterit.

Eadem inſtructione, adultos etiam, parochus imbuat, præcipuè autem eos qui rarius communicant, & in vniuerſum, omnem ſibi creditum populũ, omnibus diebus Paſchalibus, alijſque quando maior eſſe ſolet communicantium frequentia.

Adminiſtret parochus ſanctiſsimũ Euchariſtiæ Sacramentum, Paſchali tempore, non ijs tantùm, qui tum temporis in ſua parochia habitant, ſed ijs quoque qui maiore anni parte, aut ſaltem ſex menſium ſpatio, in eadem fuerint commorati. Iis præterea qui in eam commigrauerint, licet paucis antè diebus vel menſibus, habitandi tamen, atque in ea diutius commorandi animo, aut ſi facultatem alio loco cõmunicãdi à nobis, vel parocho

ſuo

ſuo ſcripto obtentam exhibeant. Amplius in diœceſi etiam viatores aut extranei, qui vlterius perrecturi, ferijs Paſchalibus ibidem reperientur. At verò in vrbe, omnes iſti extranei ceu viatores, in Eccleſia noſtra Metropolitana tantùm, Sacramento hoc ſe communire cogentur.

Meminerit tamen parochus, ſiue in diœceſi, ſiue in vrbe Metropolitana, antequam ſacrum illis cibum præbeat, viatorum, ſiue peregrinorum iſtorum, qui communicaturi venerunt, nomina, & cognomina, tum natiuitatis ſeu domicilij locum, ſeorſum, in quodam libro adnotare, & fideliter dictum librum ſeruare, & amplius intra 15. dies catalogum eorum ſua ſubſcriptum manu nobis exhibere.

Quo caſu aliquis, qui per ſex menſes in diœceſi vitam egiſſet, & ſex item menſes in vrbe, in alia parochia, elapſis ferijs Paſchalibus ad illam iterum parochiam vbi non communicauerit, ſe recepiſſet, communionis perceptæ fidem illius loci parocho, ante triduum oſtendat; quod ſi neglexerit, pro non communicato eum parochus habeat, atque ita cum eo agat, vt cum alijs, qui Paſchali ſolennitate, ad ſacram communionem non acceſſerunt. Si aliquis, qui potiore anni tempore, in diœceſi commoratus fuit, Paſchatis feſto, ab eo parocho cõmunicatus

nicatus non fuerit,in cuius parochia eo tẽpore habitauerit, etſi alibi communicaſſe ſe contendit, ita tamen contra eum procedatur,quaſi ex eorum numero eſſet, qui toto anni tempore in ſua parochia habitaſſent.

Nullius planè excuſationem recipiat parochus,qui in ſua parochia,Paſchę tempore in ſua Eccleſia non fuerit communicatus, quodcunque impedimentum adducat;quo obſtante cõmunicare non potuerit in ea,aut alibi communicandi legitimã cauſam habuerit,aut denique fide authentica,aliáue probatione, ſe id feciſſe teſtatũ faciat;ſed Mediolanum eundem remittat, vt coram nobis rationes,quibus nititur,adducat, duodecim ſiue ad ſummum quindecim dierum ſpatium ei concedat, intra quos,niſi ſuarum excuſationum admiſsionem & approbationem noſtram exhibebit,aut mandatum vt ſuperſedeatur, aut aliud quoduis noſtrum præceptum, pro non communicato habeat, & ita plane cõtra eum agat,vt alios,Paſchæ tempore,non communicatos.

Eodem modo ſe gerat, cum quolibet, qui in feſto Paſchæ,à diœceſi aberit,ſi intra decimumquintum à reditu ſuo, diem, in ſua parochia & confiteatur & communicet aut eodem temporis curriculo litteras no-

ſtras non producat quibus illi concedatur vt pro communicato habeatur, quòd fidē nobis in ſcripto exhibuerit eius loci parochi & ordinarij, vbi dicto tempore Paſchali fuerit, eo modo quo ſtatuitur in cōcilio noſtro Prouinciali tertio, ſe tum fuiſſe cōmunicatum.

Parochus in Quadrageſima interdum, & præcipuè in Dominica Palmarum, tum per ſe, tum etiam per concionatores, vbi adfuerint, populum commoneat; vt quilibet ad ſacram communionem Paſchalem acceſſurus, ſcedulam in qua eius nomen, cognomen, & habitationis locus, deſcripta contineātur, vt eam apud parochum relinquat, alioqui non admittetur, quemadmodum expreſſo mandato eidem præcipimus, ne ſine ſcedula quemquam admittat.

In tempore deinde adminiſtrationis ſanctiſsimæ communionis Paſchalis, aliquem cui confidit, deputet, qui, vbi fieri poterit, clericali tonſura ſit condecoratus, quique ſuperpellicio, antequam parochus communionem adminiſtrare incipiat, indutus ſcedulas communicandorum colligat: atque ita colligere incipiat, vt ſemper ſacerdotem vnius aut alterius perſonæ, & non amplius, interpoſitione, præcedat, in quolibet ordine, & in ipſa receptione ſcedulam legat, voce tam clara, vt & ipſe ſacerdos

dos, & quatuor aut quinque qui viciniore loco in eo ordine fuerint, exaudiant, atque ita lectam ſcedulam filo affigat, vel ſac culo decenti includat, atque ita per ſingulos ordines faciat; & finita communione, ſtatim omnes parocho in manum tradat, qui ilicò eas cum animarum ſtatu cõferat, aut cum alphabetico quinternione earum vt conſtet quiſnam ad communionem acceſſerit, & quis non; & ſcedulas aſſeruet, vt in promptu habeat, eas oſtenſurus, vel noſtro, vel in diœceſi, vicarij foranei iuſſu.

Quo caſu ad hoc præſtandum Eccleſiaſtica perſona deſtituatur parochus, ſcholarem, vel alium quempiam virum pium & fidum capiat, quique parochiæ conſuetudinem probè calleat: ſi verò ita anguſtus & deſertus eſſet vicus, vt nemo in eo qui litteras nouiſſet, & ad id idoneus eſſet, inueniretur; ipſemet parochus ſcedulas prius debuit confeciſſe, & ſingulis dediſſe, vt in ipſo communionis articulo, illi, quem officio iſti præfecerit, offerãt explicatas, ne duas vnius loco tradant, ſeruato in reliquis modo ſupraſcripto: & licet tunc temporis legi non poterint, tamen iſta diligentia cum attento parochi oculo, in communicando, coniuncta, & cum

inſpectione ſcedularũ, quę ab ipſo deſcriptæ fuerunt, & earum numerus, cum nota numeri ſcedularum illarum quas populo tradiderit, quamq́ue debuit ſeruaſſe, collatiõne, facile ſecurum reddet, dolum omnẽ & fraudem abeſſe, præcipuè in pago non admodum frequenti. Parochus ipſo Paſchalis feſtiuitatis die, & duabus ferijs ſubſequentibus, trina admonitione populum ſuum moneat, vt omnes ante exactũ octauam Paſchalem, ſacra ſe communione reficere procurent, quodq́; omnes, qui elapſo hoc tempore non erunt communicati, ſine alia admonitione, ex noſtro mandato pronunciabit ab ingreſſu eccleſiæ interdictos, iuxta ſacrorum canonum formam. Idem quoque Parochus, durante Paſchalis octauæ tempore, cum ijs, qui muneri ſuo defuerint, debita charitatis officia præſtet, vt Chriſtianæ obligationis debito ſatisfaciant; & ſi ſatisfacere neglexerint, dictæ octauæ elapſo tempore, primo die ſequẽti, tum etiam proximo die feſto, ab ingreſſu eccleſiæ interdictos proclamet, qui reuera communicati non erunt, ſeruata in publicatione infraſcripta forma.

Iuxta ordinem Illuſtriſsimi & Reuerẽdiſsimi D. Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiſcopi ſanctæ Eccleſię Mediolani, &c. declarantur ab omnis Eccleſię ingreſſu interdicti,

terdicti,& quaſi excommunicati,& mortis interuenientis caſu, ad ſepulturam in terra non ſacrata damnati, ſi manifeſta veræ pœnitentiæ ſigna non ediderint,infraſcripti,eo quòd in ſolennitate Reſurrectionis Domini Ieſu Chriſti proximè præterita, ſacram communionem ex præcepto ſanctæ matris eccleſiæ percipere neglexerint.

Concedimus tamẽ parocho facultatem differendi interdictum per integrã ſeptimanam,octauam Paſchalẽ immediatè ſubſequentem; contra quoſdam, nimirũ quia illi ſic expedire,iuſta aliqua ex cauſa,videretur:& ſi parochus fuerit in diœceſi, concedimus ei,vt in finem ſecundæ,poſt octauam Paſchalem,hebdomadæ, interdicto ſuperſedeat,ſi aut veniam, aut mandatum à vicario foraneo habuerit:adeò,vt qui durante ſuperſeſsionis tempore, vti ſuperius demonſtratum eſt,communicatus fuerit, etſi tempore ab eccleſia præſcripto id non fecerit, tamen particulari beneficio non interdicetur. Poterit quoque parochus, iſtam tam ſupinam negligentiam,ſeu contumaciam, ſpirituali quadam pœnitentia pro arbitrio ſuo corrigere.

Sed caueat parochus & vicarius foraneus,ne dicta facultate, niſi matura conſideratione,& grauibus de cauſis,vtatur.

Et ſi etiam aliquis eſſet, cui grauiſsima

de cauſa,longiorem ſuperſeſsionem cócedi debere iudicaret,quamprimum nos certiores faciat, elapſis Paſchalibus ferijs ; & ſtatuemus,prout diuino honori & animæ illi,& eccleſiaſticæ diſciplinæ conſeruationi erit conſentaneum.

Neque quidem noſtræ eſt voluntatis, vt ad interdictum contra illos procedatur, quibus parochus ipſe certis de cauſis iuſsiſſet in aliud tempus communionem differre,maioris animarum commodi cauſa, ſed ſtatim eorum nomina, & cauſas ad nos perſcribat,propter quas velit eos communionem differre, modò citra cófeſsionem eas reſciuerit , & item quòd de huiuſmodi re illi in mentem venerit , vt rationem illi poſsimus præſcribere , & remedium, quo pro animarum earum ſalute vtédum illi erit.

Similiter ſcripto nobis indicet, per integram ſeptimanam ſecundam , poſt octauam in vrbe,& per tertiã etiam in diœceſi, eorum nomina,quos interdixerit; quin & eorum etiam cum quibus facultate ſuperſedendi interdicto vſus fuerit,licet durante ſuperſeſsionis tempore ſatisfeciſſent;denique etiam cauſas, cùm eas extra confeſſionem reſciuerit.

Publicè ab eccleſiæ ingreſſu interdicti, quòd confeſsi iuxta ſanctæ matris Eccleſię præce-

præceptum, Dominicæ reſurrectionis feſtiuitate ſacram communionem nō ſumpſerint; non ſoluantur & liberentur ab interdicto, niſi primùm vltra debitam ſatiſfactionem pro dati ſcandali ratione, ſanctè promittant ſe peccata eſſe confeſſuros, & communicaturos, & inpoſterum Eccleſiæ præceptis moré geſturos, & præſertim iſti, quod Paſchæ tempore, & piè confitebūtur & ad communionem accedent, & deinde cùm liberati erunt, ipſorum liberationem parochus apud populum promulget.

Parochus ſacram cōmunionem populo in Eccleſia adminiſtraturus, ſiue in ipſo ſacro, ſiue non, diligenter decretum primi noſtri conſilij prouincialis obſeruet, vt viros ſeparatos à mulieribus communicet, quod aliquo ex ſubſcriptis modis facilè præſtare poterit.

Paſchali tempore eos dies quibus vt plurimum pcpulus cōmunicare aſſueuit, partiatur, & aliquem virorum tantum communioni tribuat, quò eos tantùm qui virilis ſunt ſexus, ad communionem admittat; aliquem etiam mulieribus aſſcribat, quò mulierum duntaxat communioni intendat, atque ita tempeſtiuè partitionem iſtam inſtituat, vt Dominica Palmarum in templo eam prædicat: ſed ſi aliquis, vt plerique Paſchalis feſtiuitatis ce-

lebritate ſolent, frequentius communionem ſumere deſideret;& ob eam,vel aliam etiam cauſam communicare piè efflagitet; die mulieribus deputato,aut viciſsim mulier die viris conſtituto, poterit parochus ſanctiſsimam illi Euchariſtiam adminiſtrare,finita communione eorum,quibus dies iſte fuerit adſignatus.

Licebit etiam, nulla dierum diuiſione facta,quando extra Miſſæ tempus fit communio,duo altaria deligere, viris vnum, mulieribus autem alterum, quæ in vtroq; Eccleſiæ latere ſint erecta,ita quidẽ, vt ſibi mutuo obuiam non veniant, quando ad ſacram menſam vel accedunt, vel ab ea reuertuntur:Curatus quoque à virorum latere,primùm reconciliare(ſi qui fortè Deo reconciliati non fuerint) mox communicare incipiat:& quando aliquandiu ſanctiſſimum Sacramentum adminiſtrauit, ad aliud Eccleſiæ cornu ſe conferat,& cũ mulieribus idem præſtet; deinde iterum ad viros tranſeat, atque ita viciſsitudine quadam,omnibus piam operam impẽdat, neque moleſta nimis mora, mulieres ſub cõmunionis finem reijciat. Quo autem loco plures erunt parochi in eadem Eccleſia, eadem quoque altarium diuiſione fieri poterit ſacra communio,in ipſo ſacro,& eorũ alter reconciliationi operam dare poterit,

& mox deinde ſacrum celebrare,& deinde à virorum parte,communionem miniſtrare,alter verò à mulierum latere ; atque ita planè faciat alius quilibet confeſſor approbatus , qui tum fortè in illa erit Eccleſia. Quòd verò ad confeſsiones attinet,locum ſubinde viciſsim mutabunt,vt illis ſatisfiat qui ab vtroque latere, vni potiùs quàm alteri confiteri mallet.Omnino autem, vbi fuerit aliquis,cui facultas erit abſoluendi à caſibus à nobis reſeruatis,tranſeat, nunc à viris ad mulieres, mox iterum à mulieribus ad viros,vt nimirum,qui eius opera indigeat, ea vti poſsit, in dictis caſibus, citra ſuſpicionem ab vtroque latere confitentium.

Vbi exiguus erit animarum numerus, eodem die,viros primùm, mox mulieres ſacro cibo reficiat; diligenter interim cauẽs,vt interea quod virorum communioni incumbet,mulieres in alia templi parte ipſis conſtituta,conſiſtant, nec ſecus faciat cum viris,quãdo mulieres ad communionem accedunt.

Obſeruetur tertius hic modus ſemper in communionibus,quę reliquo anni tempore alicuius ſolennitatis, vel deuotionis cauſa fiunt,niſi quãdo propter populi frequentiam non videretur expedire parocho,ſeruare modum in ſeparandis altari-

bus,ſuperiùs explicatum, præſertim cùm in occaſione ſimili, prior quoque modus de dierum partitione ſeruari non poteſt.

In ijs Eccleſijs,in quibus interdū propter quædam obſtacula, prædictis modis locus non eſſet, toleratur, vt duo ſcamnorum, duabus aut tribus vlnis à ſe inuicem diſtātium, ordines diſponantur extra chorum ſiue ſacellum maius,ita ferè, vt trāſuerſam Eccleſię partem occupent,& virorum vſui ſeruiat ea pars,quæ viris eſt deputata, altera mulieribus;hoc interim procurans, vt omnes vultum ad Eccleſiæ caput conuerſum habeant,atque ita primùm viris, qui ab vna parte procumbunt,ſacramentū adminiſtret;deinde mulieribus,quæ ab altera parte communicaturæ accedunt: atque hac viciſsitudine,ad finem vſque communionis,ſequatur.

Ad tutò decenterque ſacramentum adminiſtrandum, ne quo caſu particula vel fragmentum aliquod in terram concidat, prouideatur in omni Eccleſia parochiali à Dominici corporis ſocietatis ſcholaribus, de ſubſcriptis rebus,cum ſubſidio, ſi opus erit,alicuius eleemoſynæ,quæ ab iſtius parochiæ populo in eū vſum colligetur, aut contributionis Eccleſiæ Rectoris, prout reddituum ratio patietur.

Nimirum de ſufficienti ſcamnorum numero,

mero, ad circulos ſeu ordines in frequentioribus communionibus ritè conſtituendos, vti fieri ſolet Paſchali tempore, ſintq; dicta ſcamna altitudine vlnæ vnius & quartæ eiuſdem partis.

De mappis aut mantilibus, aut nitidis mundiſque telis lineis, ijſque longis, tãtoque numero, vt ad operienda prædicta ſcã na ſufficiant, vtque mutari ſubinde, & lauari ſuo tempore poſsint, ſintque ea latitudine, qua ſolent eſſe noſtrates lineæ telę, vt omni parte ſcamna contegant.

De quatuor, vt minimum, lineis linteis ſubtilioribus, ſimplicibus illis & nulla arte in medio aut vtroque latere elaboratis, nihil enim refert etſi in extremitatibus elaboratæ aliquo artificio conſpiciantur, ſintque longitndine duarum vel trium vlnarum, latitudine verò linteorum lineorum noſtratium, ſubijcientur verò hæc pyxidi, & manibus ſacerdotis, dum ſanctiſsimum Sacramentum, ijs qui ab vtroq; latere ante ſcamnorum diſpoſitos ordines procũbunt adminiſtrat, poterunt itidem aſſeruari, vt ſubſternantur infirmis communionẽ ſuſcipientibus.

De ſcabellis duobus etiam condecentibus ad præparanda ea quæ erunt neceſſaria ad purificationem in eodem loco, vbi conſiſtent ij, qui ad dandam purificationem

nem in capitibus circulorum ſeu ordinũ, eorum qui communicaturi ſunt deputati, vt inferius dicetur.

De quatuor mantilibus ad contegenda ſcabella idoneis.

De vaſculis quatuor nitidis planè,&fulgentibus,vini ad purificandum aſſeruandi cauſa, amplius de quatuor vaſculis minoribus ad miniſtrandam ſingulis purificationem,ſintque ad eam formam conflata, quæ per nos pręſcribetur.Neque deinceps permittat parochus, vt priuatæ perſonæ, ſua vaſcula,vel calices, vel vinum, in ſuam ipſorum purificationem prouideant: ſimiliter de mantilibus minoribus quatuor ad extergendum os eorum,qui communicati erunt.

Quæ mappæ,mantilia,vaſa maiuſcula & minuſcula, ſæpius quidem abluantur, & ad eum vſum,in ſacrario munda aſſeruentur, nec ad profanos vſus vnquam adhibeantur.

Adſint ſemper in promptu ſex candelæ cereæ honeſtæ magnitudinis,accendendæ in quolibet altari, ante quod extra Miſſæ tempus fiet communio,toto tempore quo communio peragetur,& præterea duæ faces maiores præferantur ſemper ante ſacerdotem,quando communionem adminiſtrabit, aut in dictorum ordinum, vel

circu-

circulorum eorum qui communicaturi ſunt,capitibus,ſeu extremitatibus, collocentur,vt inferius patebit.

In omni loco,vbi in Eccleſia,ſancta cõmunio miniſtrabitur,præſto ſint,vbicunque fieri poterit,octo miniſtri eccleſiaſtici qui communionum frequentiorum tempore,ſuperpellicijs induti, inſeruiant, & ſubſcripta officia præſtent; vnus, qui Paſchali tempore,antequam ſacerdos ſanctiſſimam communionem incipiat, colligere quoque incipiat ſcedulas eorum,qui communicaturi ſunt,eas legat, & , vti ſuperius dictum eſt,ſtatuto loco reponat.

Alius, qui , vbi conſuetudine receptum eſt,vt ad communionem acceſſuri,candelã accenſam manu teneant,pręcedat eum qui ſcedulas colligit, duabus perſonis per ſingulos ordines interiectis , quique altera manu candelas accipiat, & in quadam lãce lignea,cui aliquid aquæ infuſum erit,quãque alia manu tenebit,extinguet,ne fumũ emittant;quem quidem vſum ſiſtẽdi ſe ad ſanctiſsimam communionem,cum candelis accenſis,vt in eccleſia deinde, vel apud Parochum remaneant,admittimus,vt ſeruetur ijs locis,vbi eſt introductus,Paſchali tantùm feſtiuitate, tum propter myſteria quæ continet, tum etiam grati cuiuſdam animi cauſa,erga parochum, modò tamen extin-

extinguantur, vti iam dictum eſt, priuſquam parochus ad eum perueniat, qui cõmunionem eſt recepturus: ſed in alijs Eccleſijs idipſum vetamus, propter incommoda, necnon pericula, quæ, vti experientia docemur, adfert ad hanc adminiſtrationem.

Alij itidem duo, quorum alter dextrum ſacerdotis latus claudat, alter verò ſiniſtrũ qui pyxidem & manus ſuſtineãt eius, dum communionem miniſtrat, & ſub mento communicantium lineum pannũ teneant, ne ex eo panniculo fragmentum aliquod quocunque interueniẽte caſu, excidat. Atque illi qui linteum illud manu tenẽt, ſufficere poſſent, etiam ſine ſcamnis & lineis tegmentis eorum, quo caſu vel in ſacro, vel extra ſacrum, ante altare, communio fieret paucarum animarum, vtpote decem aut duodecim.

Duo item alij, qui faces duas accẽſas manibus tenentes, ſacerdotem ſemper antecedant quamdiu communionẽ adminiſtrat, aut, quando circuli ſunt breuiores, vtroq; genu flexo, in vtraque circulorum extremitate conſiſtant.

Duo alij denique, qui in vtroque eccleſiæ latere purificationem præbeãt, ijs qui iam communicati erunt, & tali loco conſiſtant, vt purificationem capientes, tergum ſanctiſsimo

ctiſsimo ſacramento non vertant, aut alioqui impedimento ſint ijs qui communicare velint, aut inter ſe confuſio oriatur, néue ipſi impediantur indecenter officio ſuo præſtando, vti ęquum eſt. Et quando tempus poſtulabit, vt quod ſui eſt muneris faciant, quilibet eorum dextra tenebit vaſculum, quo purificationem porrigat; ſiniſtra verò, mantile, quo os extergant, qui purificati ſunt, & ſcabellum ab vna parte mantili contectum præparatum habebit, in quo reponentur vaſa duo capaciora, alterum vino, alterum aqua pura refertum, & vaſculum aliud minus, vt aqua miniſtretur ijs qui vinum nõ bibunt, & interdum minora vaſcula vel mutent, vel recentiore aqua impleant.

Quando verò, propter frequentiores communiones, maioris commoditatis, & minoris tumultus cauſa magis expedire iudicarent, dare purificationem populo, antequam ab eo ſcamno vbi communionẽ perceperit, recedat; eo caſu ſcabelli apparatus, & aliarum rerum dictarum, ad communionem pertinentium, erit vno quodam loco, in Eccleſia, ab vno altaris latere, ante quod fit communio; & duo iſti miniſtri non ſtabunt ſeparati loco ſuperiùs deſignato, ſed ambo mutuam operam nauabunt, in danda purificatione,

& eorum

& eorum alter dextra tenebit vaſculũ minus, vino refertum, quo purificandi erũt, & ſiniſtra mantile, offerentes ſingulis primùm vaſculum cum vino, deinde mantile ad extergendum.

Quanquam conuenientius erit, præſertim quando purificabuntur mulieres, vt vinum ad purificandum, & mantile ad extergendum porrigat ei, qui primus erit in circulo, vt is ſequenti deinde ſupradicta porrigat, atque ita deinceps ad finem vſq; circuli, deinde vaſculum & mãtile iterum capiat, & ab initio noui circuli incipiat: Alter cum ſubſequetur cum duobus vaſculis maiuſculis, quorum alterum vino, alterum aqua erit refertum, vt in vaſculo minore, prout opus erit, vinum & aqua infundatur, vt mundetur ſæpius, & in alium etiã vſum. Quo caſu obſeruet, vt vel ipſe non det, vel alicui capere ſinat purificationem, niſi exiguo admodum ſpatio, veluti vnius orationis Dominicæ & ſalutationis Angelicæ poſt communionem, & ob id non incipiant dare purificationem in circuli principio, antequam octo animæ vel circa, cõmunionem ſumpſerint; atque ita qui purificationem prębet, ſacerdotem communicantem ſemper ſubſequatur, ſic vt inter ſacerdotem & purificationis calicem, octo, aut plures etiam perſonæ interſint.

Vbi

Vbi clericorum copia non ſuppetit, tãto numero, quanto ad prædicta munera obeũda ſuperius commemoratum eſt; eorum vicem ſupplere poterunt in quibuſdam ex dictis officijs, vel pueri veſtibus lõgioribus, & ſuperpellicijs decoris induti, aut quo caſu & ipſi defuerint, nonnulli ex ſcholaribus ſocietatis Corporis Domini, qui & eorum officiorum cauſa, & aliorum complurium quæ facere poterunt, in ſanctiſsimo Sacramento ad infirmos deferendo; proſpiciant ſibi quàm citiſsimè fieri poterit, de quatuor aut ſex veſtibus, qualibus diſciplinantes vtuntur, ſed tamen ſine capitis tegmento, & vbi fieri poterint ex tela ſangalla (vt dicitur) eaque rubei coloris, qua induantur laici iſti ſcholares, qui aliquod ex prædictis officijs exequentur.

In omnem euentum, vbi interdum omnia iſta ſubſidia adhiberi non poſſent, duo iſti, qui ſcedulas & communicandorũ candelas accipient, non requirentur quidem, niſi in Paſchalibus communionibus: poterit etiam ſatisfieri officio eorum, qui duas faces maiuſculas tenent, ſi faces ipſæ incẽſæ candelabris imponantur, aut cancellis à latere circulorum aut ordinum eorum, qui communicaturi ſunt, nec ijs etiam duobus opus erit, quibus purificationis populo præbendæ officium incumbit, cùm vel

niſtret eam habitu eo quo celebrauerit, ſed eum exuat, & ſuperpellicio tantùm,& ſtola circundatus eandem adminiſtret.

Parochus ipſe & non alius, Paſchæ tempore, omnibus in ſua parochia habitantibus ſacram communionem adminiſtret, niſi quo caſu propter populi multitudinẽ, neceſſe eſſet aſſumere aliquem in ſubſidiũ, atque tum vtatur ſacerdote perito, & prudente,& qui iſtius parochiæ ſubditos probè nouerit, ne fraude aliqua circumueniatur, in exigendis ex ſtatuto noſtro, ſcedulis offerendis, in ipſo communionis actu.

Parochus, vbi neceſſe erit ſacram communionem adminiſtrare, extra ſacrum, curet omnia ſuperiùs inſtituta præparari, ſi adſint quibus reconciliatione opus eſt, eiſdem incumbat, & in altari ſex candelæ maiuſculæ luceant, procuret, deinde antequam ad altare accedat, manus in ſacrario abluat,tum ſuperpelliceo, & ſtola ſe circundet, accendi portarique iubeat duas faces maiuſculas, à duobus clericis, ſuperpellicijs indutis, & in ingreſſu ſacelli, & in pede bradellæ (vt dicitur) in medio altaris, nudo capite, ad ſanctiſsimum ſacramentum conuerſus, debita reuerentia genu flectat, & ſi pyxis in ipſo

altari expoſita non eſſet, extra tabernaculum, ſeu (vt vocant) mondinum, eo quod vel ille, vel alius, eo die, particulas conſecraſſet, aſsiſtentibus prædictis duobus clericis, ab vtraque bradellæ parte, genibus flexis, faceſque manu tenentibus, oſtium tabernaculi aperiat, eoq́ue aperto, genu iterum flectat, deinde pyxidem educat, & ita tectam altari imponat, corporali in eũ vſum præparato, ſub eodem ſtrato, & extenſo: & cùm iam impoſuerit, pyxidis operculum leuiter attollat, particulas oculo luſtret, iterumq́ue cõtegat, ac denique genu iterum flectat.

Sit illi regula hæc generalis præſcripta; in genu flectendo, ante ſanctiſsimum ſacramentum, vt cùm altare acceſſerit ſemel, flectat in infimo gradu, & priuſquam producat pyxidem, ex tabernaculo iam aperto, iterum educta iam & aperta pyxide, iterũ, & tandem cùm repoſuerit, iterum genu reuerenter flectet: eumq́ue modum & ordinem ſeruet, quoties pyxidem aut reponit, aut accipit in altari, vt genu flectat cùm eam velit aut aperire aut attollere; atque idem faciat, cùm aut repoſuerit, aut contexerit.

Quando incepturus eſt communionem populi, vel in ipſo ſacro, vel extra, recipiat ſe in alterum altaris cornu, vbi euãgelium

legi ſolet,vultum ad populum conuertat, & ſi matutino tempore concionem nõ habuerit vel in ſuggeſtu, aut ſuo tempore in ipſo ſacro, vbi ad populum verba fecerit, de excellentia,& mirabili fructu ſanctiſsimi huius ſacramenti,& de condigna prępa ratione, qua recipi debeat; officium hoc tunc exequetur,cùm viginti,vel circa,ſe ad ſacram communionem percipiendam offerant;& ſub finem ſingulos monebit, vt genu reuerenter flectant: & ſi tempus erit Paſchale,iubebit,ſi aliquis adfuerit,qui nõ commoretur in ea parochia, vt ſuam adeat atque ibi communicet,iuxta præſcriptum ſacrorum canonum ita pręcipientium,Paſchali tempore.Deinde iubeat vt populus ſecum,ſacro ſe ſigno crucis ſignet, dicens, *In nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, amen.* Deinde confeſsionem generalem, vernacula lingua ad formam huius diœceſis,donec aliud ſtatuemus,nullo vel addito, vel omiſſo verbo.

Io confeſſo a Dio omnipotente,alla B.Maria ſempre virgine,al B.Michel Archangelo,al B.Gioan Battiſta,alli ſanti apoſtoli,Pietro & Paulo,al B.Ambroſio confeſſore,a tutti gli Santi,& a voi Padre,che ho peccato grauemente,col penſiero,colla parola, & col l'opera,per mia colpa,per mia colpa,per mia grandiſſima colpa.Percio prego la B.virgine Maria, il B. Michel Archangelo, il B. Gioan Battiſta, ſancti

Apoſtoli Pietro & Paulo, il B. Ambroſio confeſſore, & tutti li Santi, & voi Padre, che vogliate far oratione per me, à Dio Signor noſtro.

Facta confeſsione à populo modo præſcripto, dicat parochus, *Deo gratias*: & ſequatur, *Miſereatur veſtri omnipotens Deus, & dimiſsis omnibus peccatis noſtris, perducat nos ad vitam æternam.* Reſp. *Amen.* Deinde dextra ſanctæ crucis ſignum faciat ſuper populum, & dicat: *Indulgentiam, abſolutionem & remiſsionem omnium peccatorum veſtrorum, tribuat vobis omnipotens & miſericors Dominus.* Reſp. *Amen.* Quo dicto, ad altare ſe conuertat, genu flectat, dextra pyxidem aperiat: iterum genu flectat, dehinc ſiniſtra pyxidem capiat, & conuerſus ad populum duobus dextræ manus digitis particulam capiat, & aliquamdiu ſupra pyxidem ſublatam teneat, & populo dicat Attollite mentem cum omni humilitate & deuotione, & ter repetite mecum quæ dicturus ſum, *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur anima mea.*

Quando ſecum ſupradicta verba ter repeti iuſſerit, ab altari recedat, præcedentibus duobus prædictis clericis, atque eo etiam cuius munus eſt recipere ſcedulas, vt ſuo loco dictum eſt, & deſcendat ad ordinem aut circulum eorum, quibus ſanctiſsimum ſacramentum adminiſtrare vo-

let;

let; & antequam ſingulis communionem offerat, particula ſignum ſanctæ crucis faciat, verſus eum cui offerre volet, & dicat, *Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuſtodiat animã tuam, in vitam æternam. Amen*, in quorum verborum fine porrigat illi ſanctiſsimum Sacramentum.

Caueat parochus, ne offerat ſanctiſsimũ Sacramentum, qui à tergo ſunt eorum, qui in circulo aut ordine procumbunt, & particulariter ijs, qui ob id non poſſunt caput protendere, in ipſo communionis actu, vt mentum propendeat ſupra ſcamnum, & miniſtri commode poſsint lineum pannũ mento ſupponere, vti ſtatutum eſt, idque etiam propter decorum & moleſtiam, quã huiuſmodi faceſſunt ijs, qui in circulo ſunt & ad euitandum, ne vel particula, vel fragmentum ex dicto panno excidat, vt ex prædictis patet.

Parochus vltrò citroque commeans, pyxidemque manu tenens, quacunque de cauſa, ex quo ſanctiſsimum Sacramentum miniſtrare occœperit, ſemper duos eos digitos, quibus adminiſtrat, ſupra pyxidem coniunctos teneat, & quoties occurrit, vt pyxidem ſuper altare reponat, duos digitos ſupra eam diligenter abſtergat, vt ea fragmenta in eam concidant, quæ animaduerteret adhæſiſſe, ex miniſterio

communionis,ſiue tunc ablutionem digitorum eſt facturus,ſiue non, quemadmodum inferius dicetur.

Cùm autem communionem abſoluerit ad altare redeat, & pyxide ſuper id repoſita,ſubſtrato corporali, eam operculo ſuo tegat,mox genu reuerenter flectat.

Si verò communio fiet in ſacro, faciat omnia quæ oportet, ad finem vſque ſacri, (vti in Miſſæ inſtructionibus dicetur)ſed ſi extra ſacrum fiat,confeſtim abluat digitos quibus ſanctiſsimum Sacramentum contigerit,vino in calicem infuſo, digitoſque deinde panniculo purificatorio abſtergat; dehinc ad populum ſe conuertat, & modum hic præſcriptum in dãda benedictione ſeruet; cauens interim ſi viros tantum communicabit, vt in oratione verba hæc (& ſororibus)omittat; contra verò ſi mulieres tantum communicabit, vt omittat, (& fratribus) & ſermone vtatur ſingulari, quoties vnum tantum communicaret.Dicat itaque, *Dominus vobiſcum*, Reſp. *Et cum ſpiritu tuo.*

Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus,te humilter deprecamur,vt accipientibus fratribus & ſororibus noſtris, ſacroſanctam Euchariſtiam corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti,filij tui & animæ, & corporis ſit ſalus, per eundem Dominum noſtrum,&c.Reſp.Amen. Verſ.Dominus vobiſcum.

cum.Reſp.Et cum ſpiritu tuo.Kyrie eleiſon, Kyrie eleyſon,Kyrie eleyſon. Verſ. Benedicat & exaudiat nos Deus. & dum hoc dicit, ſignet ſemetipſum,& deinde ſequatur. *Reſp.Amen.Verſ.Procedamus cum pace.Reſp.In nomine Chriſti.Verſ.Benedicamus Domino,* manus coniungat. *Reſp. Deo gratias. Verſ.Pax & benedictio Dei patris*, & cùm hæc verba profert, ter crucis ſignum ad populum faciat, *omnipotentis,& filij,& ſpiritus ſancti,deſcendat ſuper vos, & maneat ſemper. Reſp.Amen.*

Vinum ablutionis, ſi in ſacro communicabit,ſumere debebit Curatus, eo modo quo in Miſſę inſtructione dicetur,ſecus obſeruare licebit aliquem,ex ſubſcriptis modis,cùm iubet ſumi.Primùm,ſi communionem miniſtraturus eſt alicui qui eſt in ſacris,moneat vt ſe non purificet ante communionis finem, atque illum deinde iubeat ſumere ſub finem, omnem ablutionem quam in calice fecerit.Secundò, ſi nemo ſe ad communionem offerat, qui ſit in ſacris,poterit ſimiliter monere clericũ aliquem,qui communicaturus acceſſerit, atque idem obſeruare, niſi quod ablutioné calicis in vas purificationis infundet, & in eo illi porriget; & abſente clerico, poterit eadem inſtructione laicum inſtituere, iubens eum expectare,ne ſe purificet, & ſumere ablutionem ex calice, tamen in vas

purificationis infuſam , vt ſuprà monuimus.

Caueat etiam,ſi diu duraret communionis tempus , ne ſinat digitis adhærere eam humiditatem, quæ ex frequenti contactu ſanctiſsimi Sacramenti,digitis ex ore multorum qui communicant , commadefactis ſolet adhærere, quod nauſeam quandam cæteris communicaturis, aut ablutionem poſtea accepturis , mouere poſſet, quam quidem ob cauſam profuerit, ad altare redire, & ſemel atque iterum ablutionem facere , medio communionis tempore,pro ratione frequentiæ & multitudinis; & omnes ablutiones in vnum calicem excipi poterunt, & alijs ſumendæ offerri, vt ſupra commonſtratum eſt: & ad communionem reuerſus, non erit cur iterum confeſsionem recitet , ſed ea tantùm verba repetat , *Domine non ſum dignus , &c.* Niſi fortè communio fieret extra ſacrum , & interponeretur quorundam vel confeſsio,vel reconciliatio; quo caſu & manus abluat, & confeſsionem recitari iubeat , eo quo ſuprà monuimus, modo.

Animaduertat etiam, quòd , quando in iſta communione ſeruaret ſecundum modum ſuperius propoſitum in procurando

vt

vt inter communicandũ, viri à mulieribus ſeparentur, nimirum, ſi præparaſſet ad communionem duo altaria, eodem die, eo caſu, cùm prius virorum communioni cœpit incumbere, & iam aliquandiu ijs communicandis vacauerit, tranſiturus communicandi cauſa, per aliquod tempus, ad mulieres pyxidem ſuper altare reponat, & ſupra eam digitos abſtergat, eam operiat, & genu flectat, deinde ad eam altaris partem, vbi Epiſtola legitur, ſe recipiat, & ibi digitos vino, aut vino & aqua abluat, & panniculo purificatorio tergeat: quo facto ad populum conuerſus, orationem pronuntiet: *Domine ſancte Pater, &c.* ſuperius expoſitam, & dextra benedictionem det ijs virilis ſexus hominibus, qui communicati erunt. Deinde pyxidem ſiniſtra accipiens, ad illud altare tranſibit, vbi mulierum fiet communicatio, quod præparatum erit decenter, cum corporali, & lumine, vt ſuprà fuſius continetur. Atque ibi iubebit recitari confeſsionem mulieribus eo planè modo, quo dictum eſt, & aliquandiu ijs communicãdis vacabit, iuxta regulas ſuperius commemoratas. Deinde iterum ad viros reuertetur aliquamdiu communicaturus, eodem ordine, vt ſuprà: atque ita alternatim

vtriſque

vtriſque officium ſuum in communicãdo impertiatur, eundem ſemper in tranſeundo ab vna parte ad aliam, ordinem ſeruans qui in præcedentibus continetur. Sed ſi quando in tranſgreſſu à viris ad mulieres, vel contrà, alicuius confeſſionem, vel recõciliationem audire oporteret, eo caſu pyxidem ſuper altare reponat, atq; ijs operam præſtet. Finitis demum confeſſionibus, vel reconciliationibus, manus abluat, & ijſdem genuflexionibus & luminibus, ad accipiẽdam pyxidem redeat, atque iterum iubeat recitari confeſſionem, & verba: *Domine non ſum dignus*, vt ſuprà dictum eſt.

Quòd ſi etiam inter vtriuſque ſexus cõmunicantes, nihil interponat, & ante idem altare virorum ſimul & mulierum communionem inſtituat, qui tertius eſt modus ſuperius explicatus in principio, ad ſeparationem virorum à mulieribus; eo caſu non eſt quod digitorum ablutionẽ faciat, aut manus lauet, ſed quando iſta communicandi ratio fieret extra ſacrum, & ſit admodum frequens, expediet viros demittere, cum oratione & benedictione, & in principio communionis mulierum, facere confeſsionem, & cætera, vt ſuprà.

In fine communionis, facta ablutione, ordine ſuprà dicto, data benedictione, & repoſito

repoſito ſanctiſsimo Sacramento, manus abluat.

In occaſionibus cuiuſlibet communionis, quæ reliquo anni tempore fit, ſuperius etiam commemorata ratio obſeruabitur, niſi quod ſcedulæ & candelæ à communicaturis non exigentur, & ſi pauciores erũt, nimirum decem ſiue duodecim, poterit ijs adminiſtrari cómunio ad altaris ipſius gradus panno ſub mentum extenſo, vt ſuperius conſtat, non adhibitis ſcamnis, vnà cùm mappis: ſed ſi mulieres erunt, quæ cómunicaturæ acceſſerũt, cauebit, ne ob eam quidem cauſam ad altare propius accedãt, aut eius gradus, ſed ipſe potius nonnihil deſcẽdet, vtpotè ad ſacelli primum ingreſſum, aut alium ſimilem locum iuxta Eccleſiæ ſitum, & ibi communionem ijs adminiſtrabit, ſolo ſubſtrato linteo, vt dictũ eſt, ſine ſcamnis, quando denariũ aut duodenarium numerum non exceſſerint.

In executionem eius, quod iam pridem ſtatueramus in concilio noſtro prouinciali primo, ad maiorem reuerentiam ſanctiſſimi Sacramenti Altaris, parochus quandoque in anni decurſu, præcipuè in Quadrageſima, & ſpecialiter in Dominica Palmarum, populum ſuum per ſe & per concionatores, ſi qui fuerint, de ſubſcriptis rebus admoneat.

Vt omnes omnino mulieres, cuiuſcunque gradus, ſtatus, aut conditionis fuerint, omni tempore ad ſanctiſsimam communionem ſe offerant, ſine capillis criſpis, ſine fuco, & ceruſſatis genis, ſine gemmulis ex auriculis dependentibus, ſine vẽtilabris aut flabellis, veſtibus auro circundatis, aut acu pictis, & id genus alio inuſitato ornatu ſed prodeant veſtibus ſimplicibus, capite velato, vel panno lineo, aut alijs linteis, aut velo ſerico, coloris modeſti & decentis, & velo non pellucido, vtque velum vſqueadeò in frontem propendeat, vt in communionis ipſius actu ſacerdotis faciẽ contueri nequeant, ſed tantùm ſanctiſsimum ſacramentum, quando ab illo adminiſtratur.

Vt viri etiam ad ſanctiſsimam communionem accedant, veſtitu modeſto, ſine vllo vel aureo vel argenteo ornatu, non acu picto, aut inciſione aliqua elaborato, ſine capitijs, externo vel nouo artificio confectis, aut alijs id genus vanitatibus, neque habeant in eo ſaltem actu arma offenſiua, neque etiam defenſiua detecta; alioqui neque hi neque illæ ad ſanctiſsimam communionem admittentur, quemadmodum ſtatuimus, ne vllo vnquam tempore admittantur, ſine habitu & modeſtia, de qua ſuprà actum eſt.

Quia in ipſo actu receptionis ſanctiſsimi Sacramenti, pręcipuè inter rudes, aut alioqui malè inſtitutos, multæ occaſiones irreuerentiæ accidere poſſent ſanctiſsimo Sacramento indignè: ob id placuit nobis parocho ſubſequentes inſtructiones ita minutas præſcribere, quas populum ſuum in vniuerſum opportuno tempore docere tenebitur, etiam quo tempore ſanctiſsimam communionem adminiſtrabit, ſi opus erit, vt ſciant, qua modeſtia, & exteriore etiam geſtu, ad recipiendam eam accedere debeant.

Vt in pagis abuſus iſte, quo nonnulli viri thorace tantùm aut tunica veſtiti ad communionem accedere conſueuerunt, tollatur, neque quiſquam accedere audeat, niſi maxima vrgente neceſsitate, ſine cuculla, aut mantello.

Vt nemo in ea occaſione chirothecis manus impeditas habeat, aut manicis pellibus ſuffultis, ſtrophiolis, aut ſimilibus rebus.

Vt dum alij in circulis, abeuntibus ſuccedunt, aut ad purificationem ſumendam properant, non ſe moueant nimia feſtinatione, ſed omni modeſtia, quiete, & reuerentia.

Vt vnuſquiſque accedens propius ad cōmunicandum, panni linei extremam partem

tem vtraque manu capiat,quem ij, quos ſu prà nominauimus,mento ex aduerſo ſubijciunt,eumque modeſtè attollat, & mento ſuo ad ea quæ accidere poſſent, vitanda pericula ſubijciat.

Vt in receptionis actu ſanctiſsimi Sacramenti,neque caput nimium protendat,neque indecorè retrahat,quadam feſtina vehementia, vt plerique non ſine periculo facere ſolent.

Vt in receptione faciem nonnihil attollat,maioris commoditatis cauſa.

Vt os ita quidem diducat, vt in adminiſtrando ſanctiſsimo Sacramento, ſacerdos obiectam barbam non offendat, aut labra, aut etiam ſuperiores dentes.

Vt linguam ita modeſtè egerat, ne eius extremitas inferiores dentes excedat, ſed ijs innitatur.

Vt poſt communionem caput nonnihil demittat, non feſtinanter ſed reuerenter, nec prius quàm ſacerdos manum qua cõmunionem adminiſtrauerit, iam retraxerit.

Vt quando ſanctiſsimam communioné ſumpſerit,eam deglutiat,cum reuerentia, ſic quidem,vt quantum fieri poteſt, lingua palatum non contingat.

Vt poſtquam vnuſquiſque ſanctiſsimũ Sacramentum perceperit, eodem in loco medita-

meditabundus permaneat ſpatio quo oratio Dominica, cum Angelica ſalutatione, recitari poſſet: deinde cõſurgens omninò ſe purificatum vadat loco ad id ordinato, cum parochus non curauerit purificationẽ in eodem communionis loco dari.

Caueat ne expuat, niſi poſt purificationẽ mediæ interiecto horæ ſpatio: & ſi vel propter catarrhum, aut alterius infirmitatis cauſam, neceſſario ante prædictum tẽpus expuendum ei eſſet, in murum, aut alium locum expuat, vbi non conculcetur, aut in panniculum mundum, quod poſteà comburat, aut ſaltem, ſi comburere nolit, abluat, & aquã qua ablutũ erit, in ignẽ cõijciat.

Non ſumãt cibum, niſi media horà poſt receptam ſanctiſsimam communionem.

Suſcepta purificatione, in aliquem Eccleſiæ angulum ſe ſubducant, conuerſum tamẽ ad altare maius, vbi alij nõ ſint illi impedimẽto, & ibi genibus flexis, preces effũdant, dum alij ad cõmunicandũ prodeunt.

Vt illi qui cõmunionẽ iã perceperũt, ab eccleſia nõ recedãt, niſi finito ſacro, in quo ſanctiſsima adminiſtratur cõmunio; & quãdo fit extra ſacrę Miſſę officiũ, nõ prius quã debitas gratiarũ actiones deo reddiderint, cũ oratione q̃ dicẽda eſt in fine cõmunionis

Vt illi q̃ præſentes ſint, vtroq; genu flexo in terrã cũ omni deuotione procumbant.

EDICTVM DE SACRA ORDINATIONE.

CAROLVS S. R. E. PRESB. CARD. tit. S. Praxedis, Dei, & Apoſt. ſedis gratia, Archiepiſcopus S. Eccleſiæ Mediolanen.

MAGNA eſt ſacramenti Ordinis dignitas, magnaq; huius dignitatis prǽſtãtia: ac magni propterea põderis eſt, maximique momenti, ſacros ordines & conferre, & ſuſcipere: id quod cùm ſæpè beatus Apoſtolus Paulus multis verbis doceat; tum aliorum etiam Apoſtolorũ exempla monent; tum ſacroſancta præterea Eccleſiæ inſtituta planè declarant, quibus cautum eſt, ſacram ordinationem ſolemniter haberi certis ſtatis quatuor anni temporibus, orationi, & ieiunio conſecratis: tum id ipſum itẽ apertè ſignificant ſanctorum Patrum decreta, & illa quidẽ multa de eorum, qui ordinis Sacramento initiari volunt, vita, moribus, genere, patria, ætate, inſtitutione, loci educatione, doctrina, inſtructioneque in lege Dei, & cæteris virtutibus edita. Cùm igitur ſumma cura, ſummaque diligentia ac ſollicitudo plena vigilantiæ, plenaque prudentiæ adhibenda

da ſit in diſpenſatione diuinorum munerum,& cæleſtium dignitatum, cuiuſmodi ſunt in Eccleſia clericorum, Eccleſiaſticorumque hominum munera;nos ſacram ordinationem proximè ſolenniter celebraturi,vt ne ordines aut indignis conferātur, aut vitio ſuſcipientium, dignitas ordinum minuatur, hæc partim ex ſacrorum canonum iure, partim ex pontificum ſanctionibus, partim ex patrum regulis, partim ex œcumenica Synodo Tridētina, partim ex noſtris prouincialibus Concilijs ſumpta, hoc noſtro edicto comprehenſa, eo de genere toto monemus,ſtatuimus, edicimus, ac promulgamus.

Ac primùm quidem denunciamus ab omni ſacræ ordinationis limine,& ingreſſu arcendos eſſe omnes & ſingulos,canonicis impedimentis irretitos,veluti minores natu,ſacramento chriſmatis non confirmatos,rudes,& ignaros,criminoſos, ſolēniter pœnitentes, neophytos, ebrietati & gulæ deditos,impudicos, lapſos poſt ordinem ſuſceptum,periuros,vſurarios manifeſtos infames,ratiocinijs obligatos,ſeruos, corpore vitiatos, inſigniter deformes,illegitimè natos,peregrinos & ignotos, bigamos, irregulares, quouis alio modo,ſuſpenſos interdictos, excommunicatos, amentes, morbo caduco laborantes,energumenos,

non examinatos & probatos, furtim per ſaltúmue promotos.

Si quis verò huiuſmodi, vel alio quouis impedimento, etiam occultè illigatus teneatur, illud planè nobis ſaltem patefaciat antequam ſe ſacris iſtis clericalis militiæ myſterijs obtrudere audeat.

Porrò ſciat quiſque, ſibi ad examen pro quocunque ordine accipiendo aditũ aliter non patere, quàm ſi decẽti veſtitu clericali indutus, & cum congrua pro ſui ſtatus, & ordinis ratione, corona ſeſe coram examinatoribus ſiſtat.

Scriptas quoque ætatis, natalium, aut diſpenſationis conceſſę beneficij eccleſiaſtici, vel penſionis, patrimoniíue, teſtificationeſque aliquas decretis prouincialibus præſcriptas, Vicario noſtro generali recognoſcendas, illiuſque ſubſcriptione ſignandas, ac approbandas, quiſque initiandus prius exhibeat, quàm ſe examinandum ſiſtat coram examinatoribus, qui & ipſi quoque à noſtro Cancellario Archiepiſcopali ante omnia de huiuſmodi teſtationibus certi, inſtructique reddantur.

Quicunque vel tonſura clericali primũ initiari, vel ad ordines maiores, ſtata illa ordinationis die per nos promoueri volunt, his litteris edicimus, atque ſignificamus, ipſos omnes, & ſingulos menſe ante

ſtatam

ſtatam ordinationis diem,ad nos conueni-re;tum ſua,ſuorumq́ue parentum, patriæ, parochialiſq́ue eccleſiæ,in cuius vicinia natus eſt,& in qua item habitat,nomina;tum præterea eos ſcilicet, qui ſacrum ordinem ſuſcepturi ſunt,beneficium eccleſiaſticum penſionémue,aut patrimonium,aut ſponſionem vel cautionem,cuius nomine titulóue vnuſquiſque eorum ſacro ordine initiandus eſt,rectè diligenterq́ue ſingula notata ad R.Canonicum Ordinarium, Cancellarium noſtrum Archiepiſcopalem afferre.

Omnes verò,tum eos ipſos, tum alios, qui ordinibus etiam minoribus initiari volunt,ſi in vrbe illi quidem ſunt, feria ſecũda hebdomadæ ordinationem proximè præcedentis; ſi verò diœceſani,& alij,qui extra vrbem habitãt, ante quartam feriam hebdomadæ, in quam ſacra ordinatio incidit,ad nos examinis cauſa iterum conuenire,ſignificamus,atque edicimus.

Quo tempore omnis,quicunque vel primam tonſuram,vel ordines minores, maioréſue ſuſcepturus eſt,ea ſingula,quę mox infra ordine præſcribuntur, de ſe litteris legitimè teſtata nobis faciat.

Primò ſe legitimo matrimonio natum eſſe , aut ob natalium impedimentum ſecum ſuper illo ordine , quem ſuſcep-

turus eſt, diſpenſatum eſſe.

Prętereà ſe vel origine, vel beneficio eccleſiaſtico, quod in diœceſi noſtra obtinet, vel decennali domicilio, vel alia ratione diœceſanum eſſe, aut ſamiliarem noſtrum qui per triennium nobiſcum commoratus ſit. Tum à parocho, & ludimagiſtro, eóue, quem in quouis ſtudiorum genere audit, aut, ſi in Seminario adſcriptus eſt, ab illius rectore loco parochi obſignatas litteras afferat, quibus de vitæ ſuæ diſciplina, moribuſque teſtatum fiat.

Doctrinæ item Chriſtianæ ſcholas ſe frequentaſſe, id teſtimonij afferat, vel à prępefecto illarum, in parochiali vicinia ſua cõſtituto, vel ab eo, qui omniũ id generis ſcholarum curæ præeſt.

Hæc præterea teſtimonia afferet, qui prima tonſura initiari voluerit.

Se ſacro chriſmate confirmatum eſſe.

In eccleſia frequentius, religioſiuſque verſatum eſſe.

Spe eſſe, ſe in clericalis ordinis diſciplina permanſurum. Hoc verò teſtimonium à parocho, aut ab eo ſacerdote habeat, cui in diſciplinam à nobis traditus eſt, poſtquam clericalis ordinis ſuſcipiendi animum, voluntatemque nobis patefecit.

Sacram item communionem crebrò per annum ſumpſiſſe.

Qui

Qui verò aliquo minore,maioréue ordine initiandus eſt, teſtimonium præter ea, quæ ſupra præſcripta ſunt,afferat,etiam de his,quæ ſequuntur.

De prima tonſura,ordinéue,quem proximè ſuſcepit.

De illius ordinis functionibus à ſe præſtitis: idque teſtificationis habeat à præfecto Eccleſiæ,cui adſcriptus eſt.In qua verè ac ſpeciatim exprimatur, quas functiones, & quamdiu,& quàm diligenter,& quã piè, & quàm decenter, rectè, riteque præſtiterit,

De habitu clericali ad prouincialiũ,diœceſanorumque conciliorum præſcriptum poſt ordinem proximè ſuſceptum, à ſe cõtinuè geſtato.

Quam teſtificationem à parocho afferat.

De confeſsione frequentiori ex decretorum prouincialium præſcripto: cuius rei teſtimonium obſignatum ab aliquo Confeſſario ſacerdote probato, ad audiendas confeſsiones clericorum habeat.

De ſacra communione, vt decretis prouincialibus iuſſum eſt, crebrius ſumpta. Hoc autem teſtatum afferat,vel à parocho vel à præfecto eccleſiæ, in qua adſcriptus eſt,vel ab alio ſacerdote, qui iuſſu noſtro miniſtrarit.

Quicunque prima tonſura initiãdus, aut

alicui maiorum ordinum adſcribēdus eſt, ea prætereà de ſe nobis teſtata faciat.

De ſe ex præſcripta formula denuntiationes in Eccleſia cathedrali tum in propria parochiali, tum in illa etiam, in cuius finibus poſtremò domicilium habuit, tum etiam vbi per nos denique iuſſum erit, publicè die feſto inter Miſſarum ſolennia factas.

Qui ſacrum ordinem ſuſcepturus eſt, præter cætera teſtetur: AEtatem, ſanctione Tridentina præſcriptam, annos ſcilicet vigintiduos, ſi ſubdiaconatum; viginti tres, ſi diaconatum; vigintiquinque attigiſſe, ſi ſacerdotium ſuſcepturus eſt.

Cenſum item, vel Eccleſiaſticum, vel laicalem, quem & pacificè poſsideri, & tantùm eſſe verè conſtet, quantum ad vitæ eius ſuſtentandæ vſum ſatis eſſe cenſuerimus, aut cenſus loco ſpōſionem certa cautione factam ab aliquo, ſe quæ ad vitæ cultum vſu neceſſaria ſunt, illi qui ſacris initiandus eſt, ſuppeditaturum, ſaltem donec ei aliunde prouiſum ſit, eaque donatio, ſponſióue verè, ac ſine fraude, dolóue facta ſit, eiuſque tabulæ ritè & rectè confectæ.

De eo autem cenſu ſponſionéue factas eſſe publicè die feſto denunciationes inter Miſſarum ſolennia, tum in cathedrali Eccleſia,

leſia,tum in propria parochiali,tum in il-
a etiam, in cuius finibus poſtremò domi-
ilium habuit, tum denique vbi illas fieri
er nos iuſſum erit, tum omnino in paro-
hiali Eccleſia,intra cuius limites maior e-
it cenſus ſiue eccleſiaſtici,ſiue alterius ge-
eris pars poſita eſt.

Quicunque verò ſubdiaconus, aut ſacer-
os creandus eſt,id præter alia teſtificatio-
is afferat, ſe de peccatis omnis anteactæ
itæ in primis confeſſum, ſpirituales exer-
itationes ad decreti in viſitatione Apoſto
ica editi, & noſtræ Synodi prouincialis
uartæ præſcriptum præſtitiſſe, temporis
patio per nos conſtituto, adhibito ſibi du
e & moderatore viro religioſo, à nobiſ-
ue in primis probato.

Quicunque de veſtitu eccleſiaſtico, de
requenti Sacramentorum vſu,de Eccleſia
ticis functionibus,de vita, morum diſci-
lina, litteras teſtificationis exhibiturus
ſt, eas recenter datas, aut renouatas con-
irmatáſue afferat,ita ſcilicet,vt ne vetuſtio
es ſint duobus menſibus,à teſtatæ ordi-
ationis die.

Si verò quis à domicilio ſuo diu abſue-
it,quamobrem vetuſtiores teſtificationis
litteræ accipi decipiant;recentiores ſimul,
à quibus debet,afferat, eo loco datas, vbi
proximè moratus eſt:& ſi locus extra diœ-

ceſim eſt,ab eiuſdem loci Epiſcopo obſignatas,vel communitas eius auctoritate.

Qui alienæ diœceſis eſt, hæc ab ordinario ſuo habeat.

Litteras dimiſſorias de ordine ſuſcipiendo.

Litteras teſtificationis de ordine proximè ſuſcipiendo.

Teſtimonium ſcriptum de ſtatis denuntiationibus ordinis ſuſcipiendi.

Teſtimonium de natalibus, aut de diſpēſatione legitima ſuper defectu natalium.

Teſtimonium de functionibus prçſtitis

Diſpēſationem ſuper interſtitio, ſi quādo ſcilicet,non confecto illo temporis ſpatio, quo ex Concilio Tridentino in ordine ſuſcepto verſari debet, ad alium maiorem ordinem pro Eccleſiæ ſuæ vtilitate,ac neceſsitate Epiſcopus eum promouēdum cenſuerit.

Teſtimonium comprobationis ſcientiç per examen, aut litteras facultatis de examine faciendo.

Teſtimonium item de vita, & morum honeſtate.

Teſtimonium prçterea afferat,qui ſcilicet ordinem ſacrum ſuſcepturus eſt, de patrimonio,vel de titulo, vel de cenſu, aut ſponſione cautionéue.

Litteræ verò dimiſſoriæ de ordine ſuſcipiendo,

iendo, & teſtimoniales de præſtitis fun-
ctionibus,& de vitæ morumque honeſtate
e vetuſtiores ſint duobus tribúſue men-
ſibus,à die ſacræ ordinationis ſupputandis.
Si verò alicuius diuturna abſentia, anti-
quiores etiam litteras accipi probaríue po
ſtulet; recentius datas à quibus debet, inde
afferat, vbi proximè commoratus eſt: ſique
extra diœceſis ſuę fines locus eſt, illas ab
eiuſdem loci Epiſcopo obſignatas, aut eius
auctoritate communitas afferat.

Regularis, qui ad ſacram ordinationem
conueniet, primam tonſuram aut ordines
ſuſcepturus, caueat ne obſtrictus ſit aliqua
culpa, impedimentóue canonico, ſuprà de
alijs initiandis commonſtrato.

Ipſe quoque menſe ante ſtatam ordina-
tionis diem ad nos conueniat, & nomen
cæteraque ſuprà de alijs ordinandis præ-
ſcripta ad Cãcellarium Archiepiſcopalem
deferat.

Teſtata præterea hæc habeat.

Exercitationem frequẽtem functionũ
illius ordinis, quem proximè ſuſcepit.

Frequentiorem confeſsionem, & ſacram
communionem.

Progreſsionẽ in eccleſiaſtica diſciplina.

Obſeruantiam, & reuerentiam erga ſa-
cerdotes & ſuperiores.

Loco tituli, cenſúſue afferat teſtificatio-
nem

nem præſtitæ profeſsionis regularis.

Teſtimonium item habeat: De denuntiatione ſui nominis publicè in Eccleſia facta.

De ætate item, vt ſuprà de alijs conſtitutum eſt.

De tranſacto interuallo, poſt ordinem proximè ſuſceptum à Tridentino Concilio præſcripto.

Afferant litteras dimiſſorias à Superiore de ordine ſuſcipiendo, quo eorum quiſpiam initiandus eſt. Quæ litteræ ne vetuſtiores ſint duobus tribúſue menſibus, à die ſacræ ordinationis ſupputandis; niſi ob abſentiam Superioris, aliámue cauſam, eas longiori tempore datas, renouatáſue accipi, probaríue debere cenſuerimus.

Teſtimonium, etiam ſcriptum à Superiore ſuo, qui oſtendat, cum vita & moribus præditum eſſe, qui dignus ſit, vt illi ordini adſcribatur, quo is initiari vult: ſit verò hoc teſtimonium non antiquius duobus menſibus, vti in ſuperioribus eſt declaratum.

Si verò diutius à Monaſterio abfuerit, hoc teſtatum afferat à Superiore Monaſterij, in quo proximè commoratus eſt.

Teſtificationem item de ordine, qui proximè præcedit, iam ſuſcepto.

Si

Si verò ſtatum tempus, præſcriptum à Concilio Tridentino, quod interiectum eſſe debet inter ſuſceptionem vnius,& alterius ordinis,nondum expletum eſt; tunc à ſuo Superiore ſcriptum afferat, quo teſtatum fiat, vtile, ac neceſſarium Eccleſiæ ſuæ,Monaſterióue eſſe, ſecum diſpenſari ſuper eo interſtitio.

Quod ſi quis ſtata die non adfuerit, aut quæ ex præſcriptis ad ſe pertinent, ſingula non bene,nec ſatis teſtata fecerit,ſciat ſe ab ordinatione, quæ ſtato eo tempore habebitur,excluſum fore.

Dominico autem promulgationis huius edicti die,ob ſacram ordinationem,proximè futuram,in ſingulis parochialibus Eccleſijs proceſsio de more agatur, Litanijs, ac ſupplicationibus publicis, in quibus vnuſquiſque ſecum mente reputans, quàm pauci operarij in meſſe multa ſint,hocDeũ toto corde exoret,vt qui Dominus eſt meſſis,ipſe mittat operarios in meſſem ſuam, lumenq́ue nobis præbeat in ijs deligendis, quos ordinibus adſcribamus, tum quos elegerimus; ope diuina illi adiuti in ſanctitate,& iuſtitia ei ſeruiant, eiuſdem gloriam omnibus in rebus ſibi proponentes. Quod vt eo nomine Deum populus ſupplex ſæpius oret, id illum ſingulis diebus Dominicis per menſem ante ſtatam ſacræ ordi-

ordinationis diem crebra cohortatione pa rochi inter Miſſarum ſolénia præmoneāt: Dominico præterea die, illam proximè præcedente, paſtorales etiam noſtras litteras de ſcripto accuratè iterum recitēt; tum diligenti etiam admonitione populū ad il lud excitent, vt non modò ſupplicationes ob eā cauſam noſtro Cōcilio prouinciali ſecūdo decretas, piè religioſeq; tūc obeat, ſed illis ipſis ſtatis, qui ſequūtur, ſacræ ordinationis diebus frequens, in oratione, purè, ſanctéq; verſetur; tum qua die ſacra ordinatio habebitur, qui in vrbe ſunt, in Metropolitana eccleſia frequentiſsimi præſentes adſint, huic orationis officio ſtudioſius attenti, vt à Deo, Sanctorum ope, ijs fidelium precationibus impetrata, & nos ordines ijs conferamus, quos vtiles operarios eccleſia Dei poſtulat, & qui ordines ſuſcipiunt, in dies progreſſus maiores in vitæ, morumq; ſanctitate, religione, doctrina, atq; prudētia faciant; ijſq; virtutibus adiutrice diuina gratia aucti, cū exemplū piè, ſanctéq; agēdi laicis perpetuò præbeant, tum Deo in primis, cui in miniſteriū dicati ſunt, grati miniſtri, pro populo intercedentes, cæleſtia diuinæ gratiæ, miſericordiæq; munera vberiora impetrent; ipſiq; digni ſint donis, & priuilegijs, quę ſingularia, & Deus, & eccleſia miniſtris ſuis benignè conceſsit.

IN-

INDICTIO DIEI SACRAE ORDINATIONIS.

CAROLVS S. R. E. PRESBYTER Cardinalis tituli ſanctæ Praxedis, Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia, Archiepiſcopus S. Eccleſiæ Mediolanenſis, &c.

AVxiliante Domino Deo, ac Saluatore noſtro Ieſu Chriſto, nos, ex ſanctæ matris Eccleſiæ inſtituto, ſacram ordinationem in noſtra Metropolitana Eccleſia ſolenniter celebraturi ſumus proximis ſtatis quatuor temporibus, die ſcilicet ſabbato menſis. N. proximè futuri. Quare edictum noſtrum de ſacra ordinatione editum, vt omnibus, ad quos ſpectat, notum ſit; intra Miſſarum ſolennia in noſtra Metropolitana Eccleſia, de ſuggeſtu, cum noſtris paſtoralibus, eo de genere editis, & his etiam noſtris, indictionis diei ſacræ ordinationis litteris, legi; atque in eius item valuis, vt moris eſt, affigi; & quo præterea peruulgatius ſit, à parochis omnibus, & ſingulis, tam in vrbe, quàm in diœceſi, die Domi-

nico proximo, poſtquam has Archiepiſcopales litteras acceperint, hoc idem fieri mandamus.

Omnes verò, & ſinguli, quicunque vel clericali tonſura, vel aliquo ordine initiâdi ſunt, vt omnia, & ſingula prȩſtent, atque exequantur, quæcunque edicto illo noſtro de ſacra ordinatione, vnicuique, pro ordinis ſuſcipiendi ratione, præſcripta ſunt, his noſtris litteris edicimus, atque monemus. Dat. Mediolani, ex ædibus noſtris Archiepiſcopalibus,

Die.

SEX CONCIONES SIVE ORATIONES, IN ſex Concilijs Prouincialibus ab eodem Illuſtriſsimo & Reuerendiſsimo Cardinale habitæ.

ORATIO IN CONCILIO PROVINCIALI I. HABITA.

DEI ſummo erga nos beneficio factũ eſt, Patres Reuerendiſsimi, vt Tridentinum œcumenicum concilium, triginta antè annis inchoatum, ſed variè intermiſſum, ſingulari Pij quarti, Pont. Max. pietate, ac prudentia reuocatum, inſigni frequentiſsimorum patrum virtute, atque doctrina ſuperiore anno mirabiliter abſolueretur. Quo in concilio cum omnia præclare conſtituta ſint, quæ ad explicandam fidei veritatem, & ad reſtituendam Eccleſiaſticæ diſciplinæ integritatem pertinebant, diuinitus profectò, Patres, illud decreuiſtis, vt conciliorũ prouincialium, quæ iamdiu haberi deſierant, vſus aliquando renouaretur, ex quo certiſsimum eſt, Chriſtianam rempublicam vberrimos ſalutis fructus eſſe percepturam. Et quidem natura, & ratione ipſa ducimur, vt in grauioribus rebus deliberandis aliorum conſilia exquiramus: vel quòd cautior deliberatio eſt ſi ad noſtrum iudicium multorum ſententia acceſſerit; vel quia apud illos, quibus conſulere maxime cupimus, maiorem auctoritatem, & pondus habet conſultatio,

Conciliorũ vtilitas.

ſultatio, in quam plures conſenſerint. Eſt huius in Eccleſia inſtituti auctor Chriſtus Dominus, magiſtrique Apoſtoli: nam eius certa quidem ſanè eſt illa promiſſio, cum ſuam opem, ſuumq; auxilium, ſe denique ipſum, eiuſmodi patrum conuentibus, rite celebratis, pollicetur, & defert. Vbi fuerint, *inquit,* duo, vel tres cōgregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum: *itemq;,* Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à patre meo. *Apoſtoli autem & ſi doctore ſpiritu ſancto vberem omnium rerum cognitionem ſinguli acceperant: tamen ſi quid grauius, publicè præſertim, agendum eſſet; hac conſultandi ratione vti conſueuerunt, quam vt cæteri etiam conſeruarent, lege ſanxerunt. vt bis in annos ſingulos concilia ab Epiſcopis haberentur. Innumerabiles deinceps ſanctiones ſunt conſtitutæ, decretáque promulgata & ab ſummis Pontificibus, & à concilijs tum œcumenicis, tum prouincialibus de retinenda, aut certè repetenda hac Synodorum conſuetudine, quemadmodū temporū ratio poſtulabat. Atque vtinam quæ à ſanctiſſimis illis viris culta, & poſteritati ad ſalutem Eccleſiæ tradita ratio eſt, prouincialiū conciliorū, eam nos ad hanc diē piè conſtanterq; retinuiſſemus; & quantū illi conſilij, & volūtatis ad prodendū poſteris optimū inſtitutū, tantum nos pietatis & diligentiæ ad tuendum adhibuiſſemus.*

Synodorū intermiſſio multum obfuit Eccleſiæ.

Huius enim conſuetudinis intermiſſio, difficile eſt dictu, quantas calamitates in Chriſtianam rempublicam inuexerit: nam iudicij metu ſublato, cùm præ-

ter ſummum Romanum Pontificem nemo eſſet, qui à Dominicis gregis paſtoribus depoſiti cuſtodiam tritici diſpenſationem, vineæ cultum, & villicationis ſuæ functionem recognoſceret, ſortem cum fœnore exigeret, & à ſingulis grauiſſimi, multiplicisq́; officij, more maiorum, rationem expoſceret: tum miſerabiliter prolapſa eſt inſtitutio Eccleſiaſticæ diſciplinæ; tum, qui alios in officio continere debebant, maximè ipſi ab officij ſemita declinauerunt. Hic nota ſunt vobis, Patres, Eccleſiæ Dei vulnera, quæ libenter prætereo, quia ſine acerbiſſimo doloris ſenſu nec à me cõmemorari, neque à vobis audiri poſſe exiſtimo. Ergò ſingulari virtute, ac prudentia veſtra grauiſſimis malis remedium inuentum eſt, hac renouationẽ prouincialium conciliorum: reliquũ modò erat, vt ſapienter excogitata medicina ægrotis prouinciis ſalutariter adhiberetur. Cui nos officio pro noſtri Metropolitani muneris ratione, proq́; amore in hanc vrbem, quam apud nos, & pietatem parentis, & charitatem filiæ obtinere libentiſſimè profitemur, ſi per debitam obedientiam licuiſſet, primo quoque tempore ſatisfacere ſtuduiſſemus. Cùm primùm igitur huius rei data eſt facultas, eam illam ſummo ſtudio amplexi ſumus, eo animo, atque conſilio, vt Deo auctore, vobis adiutoribus, obeundi muneris tarditatem actionum grauitate, & diligentia compenſemus. Itaque huc omnes conuenimus, vt ex hac quaſi ſpecula ſingulis prouinciæ noſtræ partibus circumſpectis, Ezechielis Prophetæ voce diuina admoniti, quod perijt requiramus, quod abiectum eſt reducamus, quod

confractum eſt alligemus, quod infirmum eſt conſolidemus, quod pingue & forte cuſtodiamus. Id omne, vt præſtare poſsimus, petendum à Deo inprimis eſt ſummis precibus, ſummaq́; vitæ integritate & innocentia, atque in proximos charitate, vt nobis ſuo lumine præluceat, conſilia & actiones noſtras ſua gratia proſequatur. Quemadmodum autem neminem noſtrum, vt cuiuſque conditio tulit, aut ætas, aut labor, aut valetudo, aut itineris longitudo retardauit, quo minus in hunc locum frequentes ante ſtatutum diem conueniremus, qua in re priuata commoda communi officio poſthabuimus: ſic ad ipſam conſultādi, & decernendi rationem curandum eſt, vt integram optimamq́; mentem, ac voluntatem afferamus, vim publici muneris priuatis commodis anteponamus, eorum vtilitati, quibus præſumus, nō noſtris rationibus ſeruiamus. Hoc ſanè enim eſt, non quæ noſtra, ſed quæ Dei ſunt, quærere. Hoc munus paſtoris, hoc ducis officium, hæ gubernatoris partes ſunt, vt gregi, militibus, naui potiſsimum proſpiciant: nam ſubditorum ſalute præfecti incolumitas continetur. Et quia tria præcipuè ſunt, quæ ex Tridentini Concilij auctoritate in prouincialibus Concilijs agi, & conſici oportet, vt delicta corrigantur, mores ad optimam diſciplinam reuocentur, & tollantur, dirimanturq́; controuerſiæ: primùm illud erit iaciendum tamquam firmiſsimum totius ædificij fundamentum, vt omnibus, & ſingulis, quæ à Sacro Tridentino concilio definita, ac ſtatuta ſunt, palam receptis, deteſtantes hæreſes omnes, quæ à ſacris canonibus, concilijſq́; œcumenicis, præſertim verò

In ipſa Synodo enitēdum, vt cōſilia ad publicā vtilitatem dirigantur.

Conciliorum Synodaliū fines.

verò Tridentino, damnatæ ſunt, veram obedientiam ſummo Romano Pontifici ſpondeamus, fidemq́; ſine qua impoßibile eſt placere Deo, ex præſcripto eiuſdē concilij, ac ſanctißimi D.N. ratione & formula profiteamur: & ad eius in prouincia noſtra tuendam integritatem, id quod ad hanc diem nobis præſtitiſſe videtur Dei benignitas, opportuna præſidia, ſummámque diligentiam & vigilantiam pro locorum & temporum periculo adhibeamus. Deinde in delictis corrigendis illa nobis ineunda ratio eſt, vt pro vi & modo morborum, ægrorumq́; natura, medicinam accommodemus, nunc lenibus admonitionis & obiurgationis remedijs errata caſtigantes, nunc acriori curatione vtentes, denique exulceratis partibus ferrū & ignem admouentes, quemadmodum mali ratio, & contagionis periculum poſtulabit, memores ſemper nos eſſe patres, non dominos. Morum autem diſciplinam facilè reſtituemus, ſi qua ratione, quibúſue factis primùm conſtituta, diuq́; conſeruata eſt, eandem nos in reſtituenda adhibebimus, illorum veſtigia perſequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo auctore, ſua virtute pepererunt. Proponamus nobis quæſo, Patres, illorum vitæ ſanctitatem, & in adminiſtratione ſui officij ſapientiam. Erant integri, caſti, ſimplices, modeſti, humiles, bene morati, in oratione, & lectione aßidui, ſui deſpicientes, in aliena ſalutis cura & cogitatione defixi, conſilio, & opera benigni, hoſpitales, in domeſtico cultu & victu parci, in alios benefici & liberales. Erant vigilantes ſuper gregibus ſuis, vineam Domini ſumma diligentia & la-

In delictorum correctione, qualis obſeruāda ratio.

Morum diſciplina, quomodo reſtituēda.

 bore

bore colentes, & cuſtodientes. Paſcebant aſſiduè oues ſibi commiſſas, triplici ſalutis cibo, verbo, exemplo, et ſacramentis, memores quoque, & imitatores ſummi paſtoris Chriſti, qui pro vniuerſo grege ſuo ſanguinẽ & vitam profudit, ipſi pro ſuarum ouium incolumitate quemuis excipere laborem, ſubire omnes caſus, omnem vim, atque iniuriam perferre, denique vt bonus ille paſtor euangelicus, animam ſuam pro ouibus ponere non dubitabunt, nullũ inde huius vitæ fructum expectantes, vt maximos cæleſtis retributionis fructus conſequerentur. Hæc ſi, vt debemus, Patres, ante oculos habebimus, facilè intelligemus, quid in reſtitutione Eccleſiaſticæ diſciplinæ nobis ſit hoc tempore agendum. In quo illud etiam animaduertendum erit, vt, quemadmodum in conformanda, & conſtituenda eccleſiaſtica ratione Chriſtus Dominus ab ipſis Apoſtolis, quos Chriſtianæ vitæ magiſtros eſſe voluerat, initium fecit: ſic nos à nobis ipſis paſtoribus quos viuendi exempla & præcepta alijs tradere oportet, in conformanda reſtituendaq; morum diſciplina exordiamur. Hæc officia ſi quo debemus ſtudio præſtiterimus, parui profectò negotij erit ſedare cõtrouerſias, id quod nobis Tridentina ſynodus faciendũ propoſuit. Nam ſublata cupiditate, quæ eſt omniũ radix, & ſemen diſſenſionum, facilè præſentis temporis diſcordias componemus: nullumq; in poſterum diſsidendi locũ cuiquam in prouincia noſtra relinquemus. Quare ad piam hanc, neceſſariámque muneris noſtri curam, ac diligentiam, Patres, toto pectore incumbamus: hoc acceptabili tempore, hac die ſalutis, quam

Maiorũ noſtrorum, in diſciplina conſeruanda zelus.

Moribus emendatis cõtrouerſiæ faciliùs ſedabuntur.

fecit

fecit Dominus, enitamur, vt, quantum conſilio, opera actionibuſq; Spiritu ſancto duce, & moderatore poſſumus, tantum ad conſtituendam communis prouinciæ incolumitatem afferamus. Ampliſſima hæc, & nobiliſſima ciuitas Mediolanenſis charitatem & ſapiẽtiam veſtram implorat: hanc ſinguli vniuſcuiuſque veſtrum greges incredibiliter requirunt, tota prouincia re magis, quàm voce depoſcit. Hoc optimus & maximus rex Philippus, in cuius regia dignitate, vt verbo complectar, ſacerdotalem animum licet agnoſcere, hoc cæteri huius prouinciæ principes, de populorum ſalute ſolliciti, à nobis deſiderant, quorum ſtudia atque officia non vereor ne nobis ſanctiſque huius ſynodi decretis ſemper adſint; eámque poteſtatem, quam à Deo acceperunt, ad Dei & cultum, & voluntatem libentiſsimè conferant. Poſtulat ſacroſancta Tridentina ſynodus, vt ne tot, tantique labores, à ſanctiſsimis patribus in ea ſuſcepti, breui tempore intereant. Hoc vehementer expectat Pius Pontifex Maximus ex illo præſertim die, quo nos ab adminiſtratione conſiliorum ſuorum, & procuratione Eccleſiæ ad vos dimiſit. Cui date quæſo, vt & profectionis noſtræ, & veſtrorum laborum vberes fructus deferre poſsim, præclaras ſcilicet ſalutareſq; huius Concilij actiones. Hoc ipſum exigit veſtra virtus, quã in publico orbis terrarũ conuentu ſpectatam, & cognitam, nunc in veſtrorum populorum vita, ac ſalute tuenda debetis exprimere. Hoc denique flagitat à nobis Chriſtus Ieſus, vt cõſtet ſibi ratio officij noſtri erga oues, quas, precio ſanguinis ſui redẽptas, noſtræ fidei

 pruden-

prudentiaeq; commendauit, & concredidit: ne quando ſanguinem illarum de manu noſtra requirat, ſi, quod Dei benignitas prohibeat, culpa, aut negligētia noſtra eas diripi, aut diſpelli patiemur.

ORATIO
Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiſcopi, habita in prouinciali Concilio II.

ETSI *quod, duce ſpirituſancto, à Tridentinis patribus decretum eſt, vt tertio quoque anno prouinciales Synodi habeantur, hæc cauſa, Patres Reuerendiſſimi, ſatis explorata eſt, & ea quidem iuſtiſſima, quamobrem iam, tribus poſt primum noſtrum congreſſum annis, huc iterum conueniremus: tamen ſi quis rem ipſam attentè intuetur facilè animaduertet, hoc iterati concilij officium non ſolùm Tridentino iuſſui debitum, verùm etiam & tēporum conditioni, & paſtorali noſtro muneri, & initijs, quæ proximo ſuperiori concilio iecimus, conſequens, ac planè neceſſarium. Iam cognoſcitis, iam*

Eccleſiæ Chriſti afflictio.

ſcitis, qua in perturbatione Reipubl. Chriſtianæ ſtatus verſetur; quàm funeſtæ hæreſum faces in finitimis prouincijs iamdiu excitatæ, quàm turbulenti inde in Gallia motus, quàm multæ ſtrages, quot pugnæ editæ ſint. quid? quot templa vel auguſtiſſima diruta, delubra religioſiſſimis imaginibus, & ſignis, & ornamentis ſpoliata, vaſa ſacra erepta, reliquiæ ſanctorum

rum

rum diſſipatæ,ſacerdotes & religioſi viri interfecti, ſacræ virgines iniurioſius tractatæ, diuina polluta, omnia denique proſtrata iacent. Quouſque tandem iraſceris Domine? quouſque tandem vineam, quam plantauit dextera tua, & populum Chriſti Ieſu filij tui ſanguine expiatum, videbimus ita crudeliter, ita fœde diripi, vaſtari, diſſipari? quouſque cibabis nos pane lacrymarum, potum dabis nobis in lacrymis, & in mēſura? Hæc autem mala, quæ peſtifera ſunt, quæ pernicioſa, & ſi à nobis interiecto quodam ſpatio abeſſe videntur, ita tamen vndique nos circumſtant, & in foribus ipſis prope adſunt, vt in ſingulas horas, vel momenta potius timendum ſit, ne hæc aquarum vis in hanc prouinciam erumpat, totamq́; fluctibus ſuis euertat, niſi Dei ope, & paſtorum ſumma vigilantia occurratur. Verùm alia incommoda ſunt, & ea quidem non leuia, quæ cùm in viſceribus prouinciæ noſtræ hæreant, nos valde admodum commouere debent, nā & ſi ſuperiori noſtro conuentu multa, auctore Deo, decreuimus, multaq́; pòſt paſtoralibus noſtris vigiliis egimus, vt bene conſtituendæ huius prouinciæ ſignum aliquod ſuſtuliſſe videamur: tamen multi adhuc ſunt inueterati morum errores, & alia item, quæ à nobis cùm emendationem planè deſiderent, in ijs corrigendis noſtræ curæ, ac ſolicitudines hoc tempore euigilare debent: ea eſt enim horum temporum conditio, vt homines, alij mundi potius, quàm Dei amatores, animum ijs rebus adiungant, quæ ad diuitiarum inprimis, & carnis ſollicitudinem, curamq́; ſpectant; alios verò alijs illecebris, alijs fallacijs, quaſi vinculis qui- Morū corruptela vt Eccleſiam occuparit.

buſdam irretitos teneat perpetuus ille humani generis hoſtis, qui tamquam leo rugiens, mortales circumit, quærens quem deuoret. Si denique prouinciam vniuerſam luſtramus, omnia ad carnis occaſionem, reclamante Apoſtolo, traducta, in eo ſtatu eſſe cernimus, vt adumbrata quædam non ſolida illa, veráque pietatis Chriſtianæ ſpecies retineri videatur. Hæc mala quidem inteſtina cùm ſint, & ſi illis, quibus finitimas prouincias afflictas diximus genere inferiora, eiuſmodi tamen ſunt, ex quibus cum argumenti cuiuſdam ſpecies, vulgi iudicio, hæreticis ſubminiſtrari videtur ad ſuos tuendos errores: tũ etiam, id quod Deus auertat, fieri facile poſſet, vt hominibus noſtris, ſi in conſcientiæ prauo habitu eos obſordeſcere patiemur, quaſi fores aperirentur, aditúſque patefieret ad nefariam hæreſum labem: idq́, cum ex multis alijs, peneq́, innumerabilibus exemplis, tum vel ex hoc vno potiſſimum cognoſci licet, quòd populus Iſraëliticus cùm in conuiuiis, & conteſſationibus, viuendiq́, licentia verſaretur, impura conſcientia inquinatus, procliuius quidem delapſus eſt ad pernicioſiſſimum idolorum morbum: hoc ipſum Apoſtolus Paulus cùm animaduertiſſet, Timotheum diſcipulum propterea illis verbis admonuit: Conſcientiam bonam habe, quã multi repellentes, in fide naufragauerunt. Vnde tandem, Patres, tot veteres hæreſes, quæ olim reſtinctæ in hæc tempora inciderunt, niſi ex deprauatis, contaminatiſque gentium moribus? vt enim vetus aliquis morbus recrudeſcit, ſi recenti vel leuiſſimo malo corpus afficitur: ſic hæreſum peſtem, quibus iam Eccleſia

Morũ vitia hæreſibus facilẽ aditum præbent.

Hæreſes olim ſopitæ, cur nũc excitentur denuò.

varijs

varijs temporibus vexata eſt, antiquorum patrum virtutibus, tamquam ſalutaribus remedijs, olim cō-preſſam, noſtrorum temporum corruptela, quaſi veterem morbum, iterū ingraueſcere videmus. In hoc igitur rerum diſcrimine videte, quāta nobis, qui Chriſtiani exercitus anteſignani, & animarū medici ſumus, neceſsitas impoſita eſſet, vt Conciliū iniremus, quo plures, & ad propulſanda pericula, & ad ſanāda vulnera; in vnu, ſpiritu ſancto duce, conuenietes, à Deo miſericordiarum & patre conſolationis auxiliū facilius imploraremus; tum etiam quo cautius res multorum iudicio, & conſenſu conſtitutæ eſſent, eo promptiori animô, propenſiorique ad obediendum voluntate, ab ijs ſuſciperentur, quorum ſaluti maximè conſulere debemus. Hoc noſtrum munus eſt, hoc noſtrum officium, Patres. etenim, ſi in epiſcopalis dignitatis excelſa ſede collocati ſumus, tanquam è ſpecula quadam pericula proſpicere, eaq; propellere nos oportet, ſi quæ ijs imminent, qui in noſtra fide, noſtráque cura conquieſcunt; ſi parentes item, filiorum incolumitati paternam curam adhibere; ſi paſtores, ab ouibus, quas ſacroſancta ſua morte Ieſus Chriſtus ex inferi faucibus, atque ore eripuit, nunquam oculos deijcere; & ſi quæ impura vitiorum labe extabeſcūt, ſalis acrimonia ſanare; ſi quæ demum in morum tenebris aberrantes ſunt, ijs prælucere debemus: nam vt ſummus ille rerum opifex principio cùm cælum, quod intuemur, effecit, ſtellarum multitudine ornauit, quæ ſolis ſplendore illuſtratæ, in nocte ſuper terram lucerēt; ſic in ſpirituali huius ſæculi renouatione Eccleſiarū Præfecti, vt ſtellæ ſint & lumina.

prout

prout in Eccleſia, tamquam in quodam cæli firmamẽto, Prophetas, & Apoſtolos, Paſtores, & Doctores, qui quaſi ſtellæ, ſempiterni illius ſolis Chriſti Domini lumine illuſtrati, huic tenebricoſi ſæculi caligini præeſſent; & ab humanis mentibus tenebras depellerent quodam illuſtris, ſanctæq; diſciplinæ ſplendore. Hos igitur, quos cæleſtis ſapientia paſtores eſſe, & in Apoſtolorum tamquam in parentum locum ſuccedere voluit; Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, inquit Propheta; quid eſt, cur eos parentes, eos duces, eos magiſtros non imitemur? illi in conſtituenda naſcente tunc Chriſtiana Repub. in maximiſq; rerum difficultatibus, hac conciliorum ratione vſi, cùm confuſam illam, errorumq; tenebris implicitam mundi faciem, euangelicæ diſciplinæ lumine illuſtrarint; tum ad eam reſtituendam exemplum nobis præbuerunt, vt in tãta ſcilicet rerum perturbatione, & in hac tetra peccatorum caligine nos, qui eorum locum tenemus, oſque Domini ſumus, & è quorum labijs, tamquam ab Angelis Domini exercituum, populi legem requirunt; à fonte lucis, ſpiritu ſancto, in cuius nomine hodierno die congreſſi ſumus, ſalutares vitæ leges haurientes, doceamus prouinciæ noſtræ homines ambulare, vt filios lucis, & afferre fructus lucis in omni iuſtitia, & bonitate, & veritate, probantes quid ſit beneplacitum Deo, nec communicantes operibus infructuoſis tenebrarum. Nec verò exiſtimemus Patres muneris noſtri partes omnino expletas à nobis eſſe in ijs, quæ tribus antè annis hoc ipſo in loco multa conſtituimus: quoniam, ſi rem omnem ita ſpectamus, quẽ

Paſtores patres.

admodum ſanè debemus, opus miniſterij noſtri inchoaſſe quidem, ſed perfeciſſe certè non videbimur; at verò eſt, cur expleamus, ita rerum ſtatus poſtulat, ita ſæpè multis locis vnumquemque noſtrum Apoſtolus monet: Vide, inquit, vt miniſterium, quod in Domino accepiſti, expleas; dedit enim Paſtores, & Doctores in conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij ad ædificationem corporis Chriſti. Ergo ſi ad conſummationem, & ad perfectam quandam ſanctitatis diſciplinam tota miniſterij noſtri ratio ſpectat; inanes profectò conatus noſtri, fruſtraq́; ſuſcepti eſſent labores, iactis primùm illis fundamentis, niſi reliqua, quæ ad ædificij extructionem, & conſummationem deſunt, perfici contendamus omni ſummo ſtudio. Nam quo tempore huc primo in concilium conuenimus; populis noſtris, tamquam paruulis, aut certè infirmioribus, ſi præter lac, eſcam dedimus, at ſolidiorem cibum tum præbere vix potuimus; idq́; Chriſto Domino magiſtro, qui multa cùm haberet, quæ Apoſtolis diceret, non omnia tamen vno tempore eos docuit, propterea quòd ad ea portanda tunc ſanè eſſent minus idonei. Et quemadmodum is longo temporis progreſſu, tum excitatis ſanctorum Patrum mentibus, tum ſacroſanctis habitis concilijs, Eccleſiam ſuam doctrinæ ſplēdore in dies magis atque magis illuſtrare voluit, cùm vel momento temporis idipſum præſtare potuiſſet: ſic nobis, qui matrem Eccleſiam colimus, atque obſeruamus, illud ab eius benignitate ſperandum eſt, vt & nunc. & in poſterū, prout temporum ratio requiret, ea patefaciat atque aperiat,

Eccleſia ſemel à corruptelis purgata, inſtar agri & vineæ purganda ſæpius.

riat, quæcunque ſuperioris noſtri Concilij temporibus non opportuna ipſius Dei ſpiritus nobis nō ſuggeſſit, vt illa fidelibus noſtris tunc traderemus. Illud præterea accedit, quòd quemadmodū agricolis vſu ſæpe venit, vt poſtquam ſemel agrū bène coluerint, eumq; à rubis, inutilibuſq; herbis purgarint, vites putarint, et arbores interlucarint, niſi crebrò eandem culturā adhibuerint, ager, qui illorū ſtudio enituit, horridus, incultuſq; fiat; ſic fideles, qui agricultura Dei ſunt, vbi noſtris vigiliis, ac ſtudijs, quæ ſuperiori Concilio adhibuimus, ad aliquē nitorē adducti ſunt, niſi ſæpius ad ea, quæ pòſt ſuccreuerunt, amputanda redeamus, facilè ille priſtinus cultus tēporis progreſſu horreſcit: tū ſi qua etiam deprauata conſuetudo, diuturnitate fulcitur, ità altè radices egit, vt, velut hedera, latè ſeſe diffundens, ſæpè vix, aut ne vix quidē euelli queat: itaque cùm in perpetua quadā agri Dominici colēdi ratione noſtrum munus penè totū poſitum eſſe debeat diligentes agricolas vnicuique noſtrū imitandos Deus apud Hieremiam proponit his verbis: Ecce conſtitui te ſuper gentes, ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantēs. Quòd ſi fortaſſe pauca erunt, quæ noſtris alijs cōſtitutionibus addi oportere videbuntur, vtilitas tamen non parua, neque exiguus fructus ex hoc ipſo cōcilio exiſtet; ſi nos ſuperiora decreta in conſpectu, quaſi in ſpeculo quodam, habentes, contemplabimur, ſi quæ vel noſtra, qui iuſſimus, vel aliorum, quibus iuſſum eſt, culpa contracta eſt in illis exequendis; aut ſi quæ ſunt, quæ certis quibuſdam cauſis nec per nos,

nec

nec verò per illos præſtari adhuc licuit: hocq́, pacto, tum ſi quid culpæ admiſſum eſt, quoniam officio noſtro antè defuimus, id ſedulò emendemus, tum difficultatum ratione hoc ipſo in loco agitata, & diligēter explicata, adhibeamus, quæ opportuna erunt, remedia. Habetis igitur, Patres Reuerendiſſimi, cauſas, quare huc iterum conuenimus, tum etiam intelligitis, quàm grauis rerum tractatio nobis propoſita ſit quæ tota ad ſananda huius prouinciæ vulnera, ad pericula animarum propulſanda, ad diſiiciendas morū tenebras, ad agri denique Dominici cultum pertinet, idq́; planè omne, quantum in nobis eſt, ita præſtare debemus, vt primum, quæ ſemel per nos decreta ſunt, ea nos quo maximo poſſumus, & quo certè debemus, ſtudio exequi contendamus: deinde ſi omni pietate, certáque animi deliberatione, in hoc ipſo conuentu ſupplere ſtudeamus, quæcunque ſuperioris Concilij decretis deſunt, ad reſtituendum illum prope deflorescentis Chriſtianæ pietatis cultum; pòſt ſi quæ vitiorum zizania tribus ab hinc annis ſubdolus ille operarius ſathanas in hac Prouincia cōſeuit, operam demus, vt eorum ſtirpes ſtudijs veſtris omninò conuellamus. Iā hic, duce ſpiritu ſancto adſumus, Reuerendiſſimi P P. vt prouinciale noſtrum Concilium iterum celebremus, in qua muneris tractatione nos pro rei grauitate animo, mentéque reputemus, quæ nobis potiſſimum propoſita eſſe debeant. Ac primum quidem perſpicuū eſt, quàm turpe, quàm deteſtabile ſit, in eo, quod Chriſti legatione fungimur, Deique miniſtri ſumus, ſi non Chriſtum ipſum, non quæ Dei ſunt, ſed quæ noſtra,

Honor Chriſti in concilij actione quærendus

quæ-

quæramus: oportet igitur, nos depoſitis cupiditatum noſtrarum perturbationibus, oculiſq; mentis in cælũ coniectis, non vtilitates noſtras, non commoda, nõ hominum honores ſpectemus, non rebus noſtris, non popularibus ſtudijs, non laudi, non gloriæ noſtræ, ſed Chriſto ſeruiamus, cui omnem gloriam, omnem laudem, omnem honorem debemus. Neque enim eſt, cur aut nobis ipſis, aut hominibus placeamus; ſiquidem quis inde fructus, ſi nos ipſos amantes, animæ noſtræ iacturam faciamus? ecquæ vtilitas nobis exiſtet, ſi iram Dei nos concitantes, hominum beneuolentiam populari quadam indulgentia conciliemus? Audiamus Paulum clamantem: Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Diſſipat autem Deus oſſa eorum, qui hominibus placent, inquit Propheta. Ergo ad Dei voluntatem, tanquam certam normam, conſilia, cogitationes, ſtudia, & actiones noſtras dirigamus. Deinde hic eo animo, eaq; mente adeſſe debemus, vt non coacti, ſed ſponte, liberaq; voluntate, non vt in plerique actionibus fieri ſolet, aut conſuetudine aut quadam officij ſpecie, nec ficte, nec ſimulatè, ſed vera, ſolidaq; rerum agendarum deliberatione rem omnem tractemus, ita, vt non adumbratam quandã ſed expreſſam illam diſciplinæ Chriſtianæ formam, afflante Spiritu ſancto, decretis noſtris reſtituere curemus, quam naſcente Eccleſia inſtituit viuus ſermo Dei, & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus compagum quoque, ac medullarum, & diſcretor cogitationum, & intentionum cordis: nam ſi vitiorum

Ad concilium non tanquam ex conſuetudine, ſed zelo feruẽti conueniendum.

ſemina

ſemina non funditus tollere ſtudemus. ſed ſatis id eſſe putamus, vt externa quædam tantùm, quæ oculis offenſionem in vulgus præbent, quaſi leui manu emendemus; id nobis eueniet, quod agricolis, qui dum herbas inutiles radicitus euellere negligunt, quæq; ſolum è terra extant, amputant, ne agrum quidem à ſtirpibus noxijs purgant, ſed etiam quod plane nolunt, id ſanè efficiunt, vt vberiores paucis pòſt diebus emanēt. Nec verò eſt, cur à muneris noſtri ratione deterreamur, vel, quia his paſtoralibus noſtris ſtudijs, actionibuſq; animos eorum exulcerari videamus, qui filij ſunt perditionis; vel, quia populares illæ, quibus, quaſi ficus folijs deformes, prauiq; mores contegi ſolent, voces audiantur. Non ferunt hæc tempora veterum canonum ſeueritatem: ſic iamdiu viximus, ſic vixerunt, ita egerunt, qui ætate anteceſſerunt: vitæ inſtitutum, nihil eſt, quod mutemus. At nos hæc, atque adeò alia eiuſmodi contemnamus, proponamuſque nobis ob oculos, libertatem illam ſpiritus, & virtutem, qua armati Patres noſtri Apoſtoli, qua muniti Martyres, qua inſtructi, noſtri ordinis ſanctiſſimi homines, Athanaſius, Chryſoſtomus, Ambroſius huius Eccleſiæ antiſtes qua affecti alij religioſi viri, Apoſtolico quodam animorum ardore flagrantes, nullis non minis, non hominum clamoribus, non furoribus, quaſi tribunitijs fracti, nec debilitati, pro Dei gloria, pro gregis commiſſi ſalute, forti, conſtantiq; animo adhibuerunt, illam quaſi cenſoriam virtutem, acerrimam peccatorum vindicem. Eorum ferè exemplo adducti, nos quoque Apoſtolica illa conſtantia, & Euangelica virtute

Ad exemplum Patrũ Eccleſiæ conſtanter morũ emẽdatio ſuſcipienda.

qua vna nihil eſt in Eccleſiaſticis paſtoribus illuſtrius nihil magis neceſſarium, ſine metu, & conſtanter certè agamus, atque adeò perficiamus quod Euangeliũ docet, quod Chriſtus iubet, quod ratio præcipit, quod gregis ſalus, quod Eccleſiæ auctoritas, dignitasq́ postulat. Nam ſi contrà à nobis fiet, in formidoloſo illo Dei iudicio, cum animarum, quæ in fidem, & curationem nobis traditæ ſunt, rationem reddemus: tum aliorum nos accuſantium vociferationes, & irati iudicis, nos item acerbè obiurgantis, eas voces audiemus: ſi ſpeculatores eratis, cur cœci? ſi paſtores, cur gregem, vobis commiſſum, errare permiſiſtis? ſi ſal terræ, quonam modo euanuiſtis? ſi lux eratis, cur ſedentibus in tenebris, & vmbra mortis non illuxiſtis? ſi Apoſtoli, cur, Apoſtolica virtute non vſi, cuncta egiſtis ad hominum oculos? ſi os Domini, cur muti? ſi vos huic oneri impares eſſe ſentiebatis, cur tam ambitioſi? ſi pares, cur ita deſides, ita negligentes? nihil vos Prophetarum voces, nihil Euangelij leges, nihil Apoſtolorum exempla, nihil pietas, nihil religio, nihil Eccleſiæ labentis ſtatus, nihil hic formidoloſus iudicij dies, nihil præmia, nihil ſupplicia, æterniq́ cruciatus mouerunt? Has horribiles irati Iudicis voces nobiſcum, Patres, animo, menteq́ reputemus, vt ijs, atque adeò alijs excitati in hac ſacroſancta tam grauium rerum tractatione non remiſſe, non leuiter, non timidè, non negligenter, non diſſimulãter, ſed ſincerè, & conſtanti, ſanctaq́ ſollicitudine, Deum ſolum ſpectantes, quod in noſtro officio, noſtroq́ munere poſitum eſt, agamus, & perficiamus, duce Spiritus

ritus

ritu ſancto, omnium actionum, & conſiliorum moderatore. Cui gloria ſit & honos ſempiternis ætatum ſæculis. Amen.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiſcopi, habita in prouinciali Concilio III.

TERTIO *iam adſumus, Patres ſanctiſſimi, hoc ipſo loco, vbi ſuperioribus annis ſemel atque iterum ſpiritu ſancto duce, congreſſi, in eam curam incubuimus, vt in hac prouincia paſtoralibus noſtris ſtudijs ſuccurreremus animarũ ſaluti, & opitularemur pietatis cultui, iam penè defloreſcenti. Quo in genere etſi à nobis vel plurimùm elaboratum eſſe videtur; tamen ſi animaduertimus prouinciæ huius ſtatus, quem vos etiam optimè noſtis, is eſt, vt multa adhuc deſint ad operis, à nobis inchoati, conſummationem & perfectionem. Primùm enim ſuperioribus noſtris decretis non omnis erepta eſt morum corruptela, neque planè omnis inſtituta Chriſtianæ diſciplinæ ratio, quæ vobis, qui adeſtis, vnà mecum expetenda eſt. Deinde, vt eſt hominum genus ad carnis ſenſum procliue, ſæpeq; præceps fertur ad peccandi licentiam, alij poſt priores illos congreſſus noſtros ſenſim in dies irrepſerunt morũ errores. Præterea quæ olim à nobis ſancita ſunt, ita ſe habent, vt vel noſtra, vel aliorum culpa illa executi ſimus non*

Cauſæ huius tertij prouincialis concilij

planè omnia. Si quæ autem executionem habuerint, vel pauca, vel multa illa ſint, vereor, vt liberè dicam, ne ea externa potius quadam ſpecie attigerimus, quã intimi animi ſenſibus, vereq́ amplexi ſimus. Atque hic quidem eſt rerum noſtrarum ſtatus. Videte igitur quæ illa ſint, quibus auctore ſpirituſancto, qui ſpiritus eſt veritatis & conſilij, hoc ipſo conuentu nos tũ mente optima, tum ſalutaribus deliberationibus cõſulamus oportet; vt aliqua ex parte exſoluamus, quod & Chriſto Domino, & nobis, & clero, & populo noſtro debemus. Propoſitum igitur nobis ſit, Patres optimi, magnum quiddam eſſe, ac perfectum, quod præſtare debemus: idq́, nos vix, aut ne vix quidem inchoauimus, ne dum abſoluimus, cùm certè non licuerit: nam quemadmodum reliquis in rebus nihil poteſt ſtatim eſſe perfectum, ſed neceſſe eſt, vt initium fiat ab aliquo rudimento, atque paulatim ad ſummũ perueniat; ita opus, quod ſuperioribus annis aggreſſi ſumus, non potuit eo tempore ſtatim peruenire ad eam quam quærimus & debemus, neceſſariam perfectionem. Quod ſi quis noſtrum ſecus fortaſſe exiſtimat, quoniam in hac prouincia aliquod maius pietatis Chriſtianæ ſtudium elucere videt, quàm antea ſolebat, quamq́, in alijs fortaſſe quibuſdam locis apparet: næ iſte planè quidem fallitur: non eſt enim cur nos vel cum ijs, quæ proximè anteceſſerunt, temporibus, vel cum aliorum, ſiue mali illi ſint, ſiue aliquo Chriſtianæ virtutis gradu præditi, factis actiones noſtras expendamus: ſed comparemus oportet cum ea ſanctè agendi formula, nobis diuinitus præſcripta: quæ ſi ob

oculos

oculos verſabitur, facilè cernemus, quàm longè ab ea diſtemus. Procul certè abſumus, Patres. Eſt igitur cur properemus, & ita properemus, vt, quod ſemel aggreſſi ſumus, perficiamus, aſpicientes in auctorem & conſummatorem operis, nobis commiſſi, Chriſtum Ieſum. Is quid non attigit, quid nou egit, quid nō perpeſſus eſt, vt, quod ei pater cæleſtis dedit, opus cōſummaret? quid illa crucis ara, in qua redemptionis myſterium peractum eſt, loquitur? quæ mens, qui ſenſus Chriſti laborum? quorſum illa verba, Conſummatum eſt; an non operis, quod ſuſceperat, perfectionem? an non conſummationem indicant? Num Chriſti magiſtri exempla, nùm voces nos commonent? an commouent potius? certè quidem. Ergo pergamus ad conſummationem: & quod operi noſtro deeſt, perficiamus, ac ita quidem, vt, cùm nos Epiſcopos Deus dederit ad opus miniſterij in conſummationem Sanctorum, tamquàm angeli eius, & miſſi in miniſterium propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, nō modò purgemus, & illuminemus, ſed perfectos reddamus eos, qui in cuſtodia noſtræ fidem traditi ſunt. Vna cōuentus iſtius cauſa, vt, quod in emendatione morum inchoatū eſt, ad perfectam cōſummationem deducatur.

Altera præterea cauſa eſt, Patres, quamobrem huc tertiò nos conuenire oportuit: nam ea eſt ſatanæ fraus ea deprauata hominum natura; eæ mundi illecebræ, vt, ſi quid ſuperioribus noſtris ſanctionibus communiuimus, in altera eiuſdem rei parte violari ſoleat Eccleſiæ diſciplinæ inſtitutio, ita vt alio rurſus opus ſit præſidio: quemadmodum enim fluuius ab vna parte, aggeribus munitus, in alteram ſæpè erumpit: itidem vſu venit in ſanciendis morum legibus. Si qua igitur Altera concilij tertij cauſa.

parte,vel clero, vel populo ſuperioribus rerum ſanctionibus obſtructus aditus eſt ad peccandum;alia tamen inuenitur via, quam præcludamus oportet hoc noſtro Synodali ſtudio,quod dum in hoc genere multum eſſe debet,tum plurimum etiam in eo, quod tertio loco à me propoſitum,iam breui exponam.Scitis, Patres, quæ ſuperioribus concilijs præſcripſimus nobis de frequenti ſacrificij oblatione, de dignitate ab Epiſcopo retinenda,de ſupellectili,frugalitateq́; Epiſcopali,de paſtoralibus officijs., de familiæ noſtræ inſtitutione,de cleri diſciplina, de gregis commiſſi gubernatione:illa omnia vt acta ſunt à nobis fortaſſe diligenter;ſic certè noſtrum fuit,& eſt, eadem exequi vel diligentiſſimè:parum eſt enim optimo conſilio decernere; niſi quod decretum eſt,ſedulò præſtetur: nã vt ſcientia debet eſſe cum virtute copulata;ſic decretorum conſtitutio, cum executione in primis coniuncta: alioquin paruam affert vtilitatem, vel certè nullam:itaque cùm operis noſtri ſuſcepti ratio conficiatur,& quaſi conſtetur duabus his partibus,legum ſcilicet optimarum & ſanctione,& executione: in hac nos fideles eſſe oportet,in illa prudentes: ſi prudentiam in ſanciendo præſtitimus,fidem in exequendo præſtemus neceſſe eſt,vt & prudentes, & fideles ſerui inueniamur. Executio autem noſtra omnis ſit oportet,Patres,tum perfecta,tum vera: perfecta quidem, vt decreta omnia, vel ad nos, vel ad alios pertinentia,exequamur:exequamur autem verè,non externa ſola ſpecie,ſed ea fixa animi deliberatione,vt in veritate nos ambulantes,& ad Dei glo

Decretorũ cõſtitutioni adiũgenda executio.

Executio vera ſit oportet, & perfecta.

riam

riam,& ad animarum ſalutem vberrimum fructum afferamus ex ijs rebus,quas ſolido agendi ſtudio exequimur. Alioqui ſi contrà quicquam agimus, id quoniam non vlla quaſi radice fixum hæret, ſtatim diffluit, ſtatim euaneſcit. Quare agite, Patres ſanctiſſimi,munus noſtrum expleamus, vt, quam debemus, ſanctam ſollicitudinem,quantum in nobis eſt, præſtemus,tum ad operis noſtri inchoati perfectionem,tum ad omnem Eccleſiæ diſciplinæ rationem in hac prouincia communiendam, tum ad ſuperiorum noſtrorum decretorum leges,eaſq; verè atque omninò exequendas. Spiritus autem Dei habitet in nobis, is ſpiritus veritatis,quem in Euangelio, quòd modò recitatum eſt, ſe Dominus miſſurum eſſe promiſit, mentibuſq; noſtris lumen præferat, quo omnes muneris noſtri paſtoralis partes dirigamus in perfectionem & in finem,quo ſpectamus,Chriſtum Ieſum. Cui laus & gloria ſempiternis ætatum ſæculis. Amen.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiſcopi, habita in prouinciali Concilio IIII.

QVOVSQVE *tandem Cõcilia prouincialia, toties conuocata? quorſum & tot conſtitutiones, & tot decretorum vincula? Vulgaris vox, Patres ſanctiſſimi, ac ſicut ne tacita quidem cogitatione religioſæ mentis digna, longeq́; à ſenſu Epiſcopalis veſtri animi aliena, ita hominum, vel impiorum eſt, Eccleſiam Dei oppugnantium, vel Chriſtianorum, Chriſtianam diſciplinam abhorrentium, vel imperitorum, planeq́; neſcientium, quantas vires habeat frequens Synodorum actio, atque vſus, vel illorum ſanè, qui anguſto paruoq́; animo omnia metiũtur. Porrò nobis, Patres, eſt illud certum, atque exploratum, hominem diuina lege, quaſi ſepimento vallatum, vt eſt is tum ſumma naturæ imbecillitate, tũ immenſa cupiditate, ſæpè labi, ſæpeq́; ab officij ſemita deflectere; proinde plurimis & concilijs, & inſtitutis, & decretis opus eſſe; quibus, quaſi ſanctiſſimis vinculis, ille adſtrictus, à recto curſu non declinet; aut aliquando digreſſus, ijſdem adiutus in viam ſalutis redeat. Et, quod caput eſt, vt ſalutaris huius conciliorũ inſtituti auctor eſt cœleſtis magiſter Chriſtus Dominus; ſic Apoſtoli eo ſæpiſſimè vſi, lege etiam ſanxerũt, vt bis in annos ſingulos Concilia ab Epiſcopis haberentur. Quod deinceps & innumerabilibus ſummorũ pontifi-*

Conciliorum Prouincialiũ frequens repetitio, ad quid conducat.

pontificum ſanctionibus, & conciliorum tum œcumenicorum, tum prouincialium decretis communitum, & frequenti eccleſiæ vſu conſuetudineq́ꝫ diu retentũ, eiuſmodi fuit; quo aditus patefactus eſt, non modò ad tradendam, verùm etiam ad perpetuò colendam, perpetuiſq́ꝫ progreſſionibus augendam omnem eccleſiſticæ diſciplinæ rationem. At verò, vbi id aliquando intermiſſum, aut planè omiſſum eſt, vix dici poteſt, quot quamq́ꝫ graues calamitates rei Chriſtianæ, publicè importatæ ſint. Propè perierat Chriſtianæ vitæ inſtitutio, conciderat penè rerum ſalutarium vſus, nulla ferè cleri diſciplina, quaſiq́ꝫ nullum populi in charitatis officijs ſtudium, prolapſus denique miſerabilẽ in modum erat totus ille, ab euangelij luce dimanãs, Chriſtianarum virtutum ornatus. Quid? ij, qui alios in officio continere debebant, maximè ipſi à muneris debiti cura deflexerant. Atqui hæc vel vna ſolùm recordatio ſatis nos commonet, atque adeò commouet, vt, in tuendo Synodalium, Epiſcopaliumq́ꝫ conuentuum vſu, tantum pietatis, conſtantiſq́ꝫ diligentiæ ponamus, quantum ſanè voluntatis, & conſilij, ad prodendum poſteris optimum inſtitutum, ſanctiſſimi illi viri adhibuerunt. Sacra præterea œcumenica Tridentina Synodus, ſalutare illud inſtitutum ſalutariter ita renouauit, vt, ſi minus bis, aut ſemel ſaltem ſingulis annis, quemadmodum illi cenſuerunt, at certè tertio quoque anno prouinciales Synodos & conuocari, & celebrari decreuerit. Id ſane verò nos bene, iuuante Deo, cùm ſemel, iterum, ac tertiò executi ſimus, eſt etiam cur idem perpetuò præſtemus.

I. *Multa, Patres, noſtris ſuperioribus concilijs deſunt, ad perfectam illam, quam magnopere expetere debemus, populi Christiani diſciplinam :*
II. *alia item in eiſdem decreta ſunt, quæ communiri oportet : alioquin operis, à nobis inchoati, iacta fundamenta, breui corruerent:*
III. *alia item abhinc triennio ſuborta eſſe poſſunt corruptelarum ſemina, quæ noſtra cultura conuellenda ſunt, tum vitiorum ſpinæ ſuccreſcentes amputandæ. Hæc tria propoſita quidem nobis eſſe debent: ſed illud etiam profectò eſt, ad quod cum ſemper, tum maximè in hac quarta prouinciali ſynodo, omnes cogitationes, cōſilia, ſtudia, conatuſq́ noſtros dirigi admodum cupimus, & à vobis, totis in Christo viſceribus, expetimus; vt decretis, iam ſancitis, quæ adhuc executionis operam à nobis poſtulant, omnino exequendis, certam, explicatamq́ rationem ineamus. Quare cum Tridentinas ſanctiones, tum ſuperiorum conciliorum conſtitutiones in conſpectu, tanquam in ſpeculo quodam habentes, diligenter videamus, quæ in executionis munere officia noſtra prætermiſſa, quæ ita non præſtita ſint, vt ſanè debebamus pro gloria Dei, proq́ populi nobis commiſſi, ſalute. Iam modò eſt, Patres, vt hoc ipſo loco, tanquam in auguſtiſſimo theatro, ſpectemus illas muneris noſtri partes, quas clero, quas populo, quas Eccleſiis fidei noſtræ commiſſis religioſa ſolicitudine debemus. Hoc autem cum ſemper nobis ob oculos verſari debet, tum certa illa, in noſtris, & cleri, & populi moribus ſanctè conformandis deliberatio, quam ſalutaris conciliorum actio depoſcit, perpetuò à nobis afferenda*

da

da eſt;maximeq́ hoc ipſo tempore, tempore autem Iubilæi, acceptabili, & hac die ſalutis, quam fecit Dominus. Iam populi, cæleſti eo dono excitati, in officijs atque exercitationibus pietatis religioſius verſantur; certatimq́ Chriſtianis virtutibus operã dãt: quinimò, qui in inueterata quadam peccandi cõſuetudine obdurauerant, ſuſcepta aliqua vitæ emendatione, animum, penè in malè agendo obfirmatum, ad Chriſtianarum virtutum ſtudium flexerunt. Ergo quid nobis, qui populorum patres, qui medici animarum ſaluti proſpicere debemus, in hac ardentiſſima, piaq́ omnium voluntate agendum erit? an non in omnes epiſcopalis officij partes nos excitabimus? an diligentiam noſtram acuemus? an in ſpiritualis vitæ diſciplina in dies augenda, inuigilabimus? certè quidem. Hoc ipſum ſanè non modò poſtulare, ſed flagitare videtur expectatio populorum: qui, in fide, curáque noſtra conquieſcentes, ex noſtris his Epiſcopalibus conuentibus, ſalutare adiumentum ſe conſecuturos eſſe ſperant, & confidunt quidem certè: quid eorum preces? quid oratio? quid frequentior concurſus loquitur? quæ mens? qui ſenſus? quæ cogitatio illorum? Hic, patres ſanctiſſimi, ante oculos ponite ingentem huius prouinciæ hominum multitudinem, ſuæ ſalutis ſtudio flagrantem, noſtriſq́ monitis vehemẽtiùs excitatam, tum ſuperioribus diebus, tum hoc potiſſimùm tempore, quo in hac ſalutari conciliarium rerum tractatione nos cauſa ſua verſamur, vbique & in vrbibus, & in oppidis, & in ipſis vicis frequentiſſimam, pietatis exercitationibus deditam.

Tẽpore Iubilæi incũbendũ maximè emendationi vitæ.

Videte ſacerdotes pro nobis ad altaria ſupplices: videte vniuerſum penè populum, piè deprecantem: videte virgines, & viduas demiſſè, ac religiosè orantes; videte innumerabiles homines, ſacram communionē ſumentes; & alios profuſis lacrymis, pro gemitu, iteratiſq; vocibus, Dei miſericordiam, ſanctorumq; patrocinia implorantes. Conſiderate animo hanc vnam omnium obſecrationem atque orationem, ſumma tacitæ mentis contentione ad cælos vſque emiſſam. Quouſque tandem, Pater cæleſtis, parturimus; neque adhuc tamen parimus? cogitata optime concipimus; at factis non exprimimus. Tu Domine ad rectè agendū nos vocas, atque excitas; at langueſcimus: præclarè aliquando inchoamus; at non perficimus: cæleſtes illas coronas, gloriamq; ſempiternam expetimus; at labores, crucemq; refugimus. Quo tandem tempore ſerio agemus? quando vere adiuti, curſum vitæ rectè tenebimus? Reſpice ſumme pater, nos oues paſcuæ tuæ, nō auro, argento, ſed pretioſo ſanguine filij tui redemptas. Tu nos tanquam pretioſum depoſitum, horū curæ fideiq; commiſiſti; tu hos nobis duces, magiſtros, medicos, paſtores, patres conſtituiſti; ac proinde illis, eorumq; dictis audientes nos eſſe iuſsiſti: tu rurſus, illos, vtpotè de animabus noſtris rationem aliquando redituros, pro nobis inuigilare voluiſti: da, quæſumus, illis, iam cauſa noſtra in Concilio congreſsis, de ſalute noſtra ſollicitis, remq; noſtram agentibus, vt te vnum ſpectent; non ſua, ſed quæ Ieſu Chriſti ſunt, quærant; ac ſuæ & noſtræ ſaluti ſeruiant: præfer lumen mentibus eorum; ac dirige voluntates, & ad ſalutaria cōſilia

Pia populi vota, ſanctæque preces, in Synodo patribus congregatis.

lia ſuſcipienda, & ad dandam nobis, plebi tuæ, ſcientiam ſalutis, & ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Sicq́; illi ſanctè agendo, & nos eiſdem obediendo, omnes ad cœleſtem patriam, ad quam vocati ſumus, adiutrice tua gratia, perueniamus. Hæc, Patres populi, fidei noſtræ commißi, à Deo ſupplices petunt: hæc eadem rurſus nobis proponamus; hæc aßidua, paternaq́; ſollicitudine meditemur, atque procuremus. Hæ ſunt animæ, quarum ſalutem Deus vt procuraret, non angelum, non archangelum, ſed vnicum filiū Chriſtū Ieſum miſit: qui hinc in cælum abiens, quam diligentiſſimè earum curam beato Petro, commendauit his, tertiò repetitis, verbis: Simon Ioannis, diligis me plus his? paſce oues meas. Qua verborum formula etiam vnicuique noſtrum, qui in ſollicitudinis partem vocati ſumus, optimam paſcendi rationem præſcripſit; & charitatem maximè, muneris noſtri magiſtram, docuit: quam populis, in curam noſtram traditis, & frequenti verbi Dei prædicatione, & ſalutari ſacramentorum adminiſtratione, & vitæ ſanctiſſimæ exemplis, & epiſcopali eleemoſynarum liberalitate, & ſollicita oratione, & Miſſæ ſacri crebra oblatione, & diuinorum officiorum cultu, & precibus aſſiduis, & paternis monitis, & paſtoralibus correctionibus, & conciliaribus ſanctionibus, & omni denique officio, curaq́; perenni, per nos præſtari voluit. Videte igitur, Patres, curam, ſollicitudinem, & vigilantiam noſtram; quæ in grege tanta adhibenda eſt, quantam ſanè maximam charitatem Chriſto deberi, omnes profitemur. Si diligis me, inquit, paſce Charitas Chriſti, magnā requirit in paſcēdo grege Domini, diligētiam

oues

ones meas. Hoc ſanè illuſtrius veræ erga illum dilectionis teſtimonium datur, quò maius in omni gregis paſcendi ratione ſtudium, operaq́; collocatur. Certè ſi Chriſtum, vt debemus, diligimus; ſi Chriſti gloriæ ſeruimus; ſi Chriſti regni propagationem cupimus; ſi Chriſto gratificari volumus; id præſtantiſſima erga gregem, nobis commiſſum, charitate, non declarare ſolùm, ſed factis comprobare nos oportet. Id ſanè præſtabimus, Patres, ſi non laboribus deterriti, non difficultatibus labefactati, non ſathanæ aduerſarij colluctatione fracti, ab inſtituti operis curſu nũquam deſiſtemus: ſed diuini amoris igne accenſi, omni virtutum epiſcopalium ſtudio, eò cùm ſemper, tum in conciliaribus actionibus progredi contendemus, vt populum nobis commiſſum & purgemus, & illuſtremus, & perficiamus; hisq́; perpetuis progreſſionum laboribus introducamus in tabernacula cæleſtia: idque munere, & gratia Chriſti Domini: cui gloria ſempiternis ætatum ſæculis. Amen.

ORA-

ORATIO.

Caroli Cardinalis Tit. S. Práxedis, & Archiepiſcopi, habita in prouinciali Concilio v.

IAm ex Euangelio, quod modò audiſtis, Patres Reuerendiſsimi, optimè intelligitis, Apoſtolos à Chriſto Domino conuocatos, & ad prædicationem regni cæleſtis miſſos eſſe cum poteſtate ſanandi morbos, depellendiq; dæmones. Sunt etiam vobis ex euangelica illa commemoratione perſpectæ eius Apoſtolicæ legationis, Apoſtolicique officij leges, ore diuinæ ſapientiæ præſcriptæ, rurſusq; cognitũ ſtudium, quod ſummum in illis exequendis Apoſtoli magna cum omniũ admiratione præſtiterunt. Cùm autem hoc ipſo tempore Clerus, populuſq; hic Mediolanenſis vos, qui Apoſtolorũ ſucceſſores eſtis, ex legibus Chriſti Domini ſpiritu in ſacro Tridentino cõcilio decretis, conuocatos, vnà mecum ad Conciliũ prouinciale quintum concelebrandum conueniſſe cernit: is modo illius Apoſtolicæ conuocationis, & legationis, quæ Euangelicis verbis commemorata eſt, quaſi ſpeciem quandam, ob oculos propoſitam, intuetur. Chriſtus enim Dominus cùm videret eo tempore turbas, tamquam oues ſine paſtore, huc atque illuc vagãtes, varieq; diſiectas; ac multiplici morborũ genere affectas; earũ ſtatũ pietatis viſceribus miſeratus nõ ſatis habuit, ſe vicos, oppida, omniaq; loca finitima & prædicando, & ſanando peragraſſe: ſed in tanta homi-

Chriſtus, quantam eccleſię ſuę curam ſemper habuerit.

hominum, vndique confluentium, multitudine voluit etiam alios Euangelicæ prædicationis, ac morborum curationis ſocios adhibere. Diſcipulos igitur orare iuſsit: duodecim Apoſtolos conuocauit, eoſdemq; miſit ad illa munera exequenda. Nunc itidem is, qui ab Eccleſiæ ſuæ cura & cuſtodia oculos numquam deijcit, Erũt, *inquit,* oculi mei ibi ſemper, *cùm è ſummo cælo, tamquam ex altiſsima ſpecula, prouinciam noſtram Mediolanenſem, præſertim ſuperiorum annorum peſtilentia multis partibus vexatam, miſereq; afflictam cerneret, non tam hominum interitu, quàm ſpiritualium rerum detrimentis, atque damnis, quæ multa inde conſecuta ſunt, in tanta iactura illam miſericordiæ oculis reſpexit, ac nos, euangelij ſui miniſtros, excitauit, & ad ſanctas orationes, preceſq; concelebrandas, & ad procuranda Synodalibus epiſcopalibusq; laboribus remedia. Adfuiſtis, patres ſanctiſsimi, religioſæ orationi, quam ſine intermiſsione, hoc ſacro loco, in conſpectu ſacroſancti Claui Ieſu Chriſti Domini habuimus, vt ſpiritus ſancti lumen imploraremus, quo adiuti, prouinciæ noſtræ bene gerendæ rationem iniremus, ſpiritualiaq; damna inſtauraremus: ob eam ipſam cauſam, nullus vicus, nullum oppidum, nulla vrbs in prouincia eſt, quæ ad preces, & ad pœnitentiæ, ſacræq; Euchariſtiæ Sacramentum, & ad alia pietatis Chriſtianæ ſtudia, atque officia excitata non ſit vehementer. Iam verò, Patres hodie, eodem Domini ſpiritu duce, conuocati hoc loco adſumus, vt & eidem precationum officio, & aliis Synodalibus actionibus operam miniſteriúmque*

que noſtrum præſtemus. Sperandúmque eſt, Chriſtũ Dominum tum preces noſtras exauditurum: dixit enim, Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re, quamcunque petierint fiet illis: *tum etiam nobis, in ſalutari hac tractatione verſantibus adfuturum.* Vbi, *inquit*, fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum. *Omnis porrò hæc concilij prouincialis actio, formam illam, vt diximus, exhibet apoſtolicæ miſſionis, & legationis. Dum enim noſtras, noſtrarumq; Eccleſiarum res inter nos mutua charitate conferimus, dum de caſtiſſimo diuinorum officiorum cultu diſquirimus, dum de cleri, populiq; diſciplina inueſtigamus, dum & noſtrorum, & apoſtolicæ viſitationis in primis decretorum executionem inſpicimus, dum rerum multarum collapſam penè inſtitutionem ob oculos ponimus, dum de inſtaurationis modo conſultamus, dum conſtitutiones alias, ad damna reſarcienda rectè accommodatas, ſpiritu ſancto auctore, conficere ſtudemus, vniuerſa hæc via, & ratio eò ſpectat, vt iſtis adiumentis, quæ à Deo exiſtunt, mens noſtra illuſtretur, charitas in nobis inflammetur, animarum zelus in cordibus noſtris exardeſcat, animorum noſtrorum epiſcopalis illa vis, & ardor magis atque magis incendatur, & quaſi nouus quidam ſpiritus in nobis, qui decretorum prouincialium virtute, & auctoritate munimur, excitetur vehementiùs ad improbos omnes ſpiritus depellendos, ad vitiorum peſtem propulſandam, ad ſanandas ſpiritales ægritudines, ad afferendum denique*

Quam ſalutares conciliorum cõgregationes, atque labores.

que populis, curæ noſtræ commiſſis, omnem curationem. O ſalutares epiſcopalium conciliorum labores? Adeſt vobis Chriſtus Dominus: actionum veſtrarum dux eſt ſpiritus ſanctus: vos morum magiſtri, vos populorum moderatores, vos ſanctarum legum auctores. Sapientia veſtra Chriſtianæ diſciplinæ ratio omnis inſtauratur; prudentia controuerſiæ ſedantur; charitate diſsidia tolluntur; ſtudio eriguntur manus remiſſæ; virtute genua diſſoluta roborantur, animiſque vires adduntur. Quid multis? hæc conciliorum actio nos ipſos, qui doctoris officio fungimur, qui eccleſiæ medici ſumus, docet, inſtruit, reficit, recreat, exſuſcitat. Quàm miſera igitur ſuperiora tempora, quibus tamdiu intermiſſa ſunt multis partibus, pené antiquata concilia prouincialia, & Synodi diœceſanæ neglectæ. Quo factum eſt, vt multiplex malorum, quaſi ſylua extiterit; baſilicæ incultæ, ornamenta ſupellectilis Eccleſiaſticæ penè nulla, cæremoniarum ritus, & vſus vix cognitus, diuinorum officiorum ratio penè perturbata, chori diſciplina reſciſſa, functionum Eccleſiaſticarum munera contempta, & ſpreta, ſtationes ſacerdotales, clericaleſque deſertæ, omnia demum diſciplinæ officia abiecta, ac penè depoſita, populi præterea inſtitutio deprauata, morum corruptelæ vndique obortæ, feſtorum dierum veneratio multis peccatis violata, ſacrorum locorum cultus multis partibus læſus, ſacerdotalis ordinis dignitas pro nihilo habita, & cuncta denique ad eum ſtatum deducta, vt lachrymis, luctu, commiſerationéque digna eſſent. Vidimus nos, vidimus prouinciæ

Quanta ex Synodis prouincialibus intermiſſis, incommoda

uinciæ noſtræ faciem deformatam, nec planè à collacrymabili illo templi Hieroſolymitani aſpectu diſſimilem: cùm ſcilicet vaſtatis, & dirutis ab Antiocho rebus omnibus, fortiſſimus dux Iudas Machabæus templi illius cultum euerſum, altare violatum, ianuas exuſtas, & omnia perculſa, ac proſtrata aſpexit: ſciſſiſque veſtimentis, capite cineribus aſperſo, ſuſpirijs, gemitu, luctuoſiſſimiſque vocibus, incredibilem vim lacrymarum in tantis auguſtiſſimi templi ruinis profugit. Gratias tibi agimus, optime Deus, cuius diuino munere Tridentinum Concilium miſeris his temporibus celebratum eſt: vnde præter alia, quæ reipublicæ Chriſtianæ adiumenta ſubminiſtrata ſunt reſtitutus eſt tandem ſalutaris ille vſus Synodi, & diœceſanæ, & prouincialis: cuius inſtitutum auxiliante tua diuina gratia ita ſuſcepimus, vt hodierno die ex Tridentinæ ſanctionis præſcripto iam quinti prouincialis Concilij initium faciamus. Non eſt igitur, Patres, cur noſtra hac concione Concilij prouincialis neceſſarium vſum, dignitatem, fructus vberrimos, explicemus. Vos ipſi intelligitis ſacroſanctam œcumenici illius Concilij auctoritatem, qua nobis iuſſum eſt, prouinciale Concilium tertio ſaltem quoque anno conuocari: vos ipſi optimè meminiſtis, per nos de veſtro conſilio, & aſſenſu, iam certam diem Concilij noſtri prouincialis præſtitutam, perpetuámque illius indictionem deinceps decreto prouinciali eſſe communitam. Eſt verò cur, vnde digreſſi ſumus, ad euangelicam commemorationem redeamus, quæ tota non ſolùm huius

Tridentini Concilij vtilitas.

 noſtri

noſtri epiſcopalis congreſſus, conuentuſq́; rationē, ſed etiam munera, & officia, quæ in eo præſtare, aut certè ſpectare debemus, ſignificare, & declarare videtur. Primùm igitur videamus, Patres, cur Chriſtus Dominus, cùm ſingulos Apoſtolos ad apoſtolicæ legationis munera inſtruere, ac mittere poſſet, omnes ſimul eam ob cauſam conuocauit. Quæ ex re perſpicuū nobis fiet, quare iam ab initio ferè naſcentis Eccleſiæ inſtitutum ſit, epiſcopos prouinciæ ad Metropolitanū conuenire, prouinciales leges ſancire, ſancitas, ab omnibus, qui eiuſdem prouinciæ ſunt, ſuſcipi, ac ſeruari. Vna verò præter cæteras cauſa eſt, vt, qui in varias, diuerſasq́; mundi partes ad Euangelij propagationē mittebantur, eorum omnium & vna eſſet doctrina, & vnum Apoſtolicum munus, & vna apoſtolicæ vitæ ratio. Quæ ſanè res docet, eiuſdem prouinciæ epiſcopos, quamuis diſtinctis, diuerſisq́; diœceſibus præſint, eodem tamē vnius prouinciæ quaſi vinculo deuinctos, vna etiam, eademq́; diſciplinæ eccleſiaſticæ ratione, eiſdem præſcriptis legibus, ac morum regulis fideles, ſibi commiſſos, ad viam ſalutis dirigere debere. Id ſanè oſtendunt, atque adeò iubent, ſanctiſſimorum patrum ſanctiones, & conciliorum canones, quibus hoc de genere præter alia illud cautum eſt, vt eccleſiaſticis inſtitutis Metropolitanæ eccleſiæ ſe ſe reliquæ prouinciales diœceſes conforment. Ex hac porrò coniunctione, concordiq́; ſollicitudine, & coniunctiſſimo ſtudio maxima commoda, maximaq́; adiumēta proficiſcuntur, non ſolùm ad facilem Eccleſiæ commiſſæ gubernationem, ſed etiam ad omnem populorum in

Conciliorū cōuocatio à Chriſto inſtituta: & quàm vtilis ſit.

via Domini progreſsionem. Hinc enim firmiſsimum vniuſcuiuſque inſtituti præſidium, hinc rituum Eccleſiaſticorum, ſanctarumq; conſuetudinum perennis conſeruatio; hinc diſciplinæ omnis robur perpetuum, hinc rerum ſalutarium ſanctiſsimum firmamentum, hinc prompta omnium, paratiſsimaq; ad obediẽdum voluntas, hinc præclara illa bene agendi, recteq; exequendi contentio, & religioſa æmulatio. At verò vbi contrà res agitur: vix dici poteſt, quanta inde incommoda, quàm multæ difficultates emanent. Vos conſcij eſtis, patres, quàm vera ſint, quæ narramus: ſed aliqua ex parte ob oculos ea proponamus. Si quis veſtrum eſt, qui in oratione frequens ſit, cæleſtium contemplationum ſtudioſus, in epiſcopali Eccleſiæ ſtatione aſsiduus, epiſcopalibus item officijs, ſtudijs, & laboribus totus addictus, abſtinentiæ, ac ieiunio deditus, hoſpitalis, pauperum, viduarum, pupillorum verè pater, & paſtor, piorumq; locorum patronus, & ſanctorum inſtitutorum ſollicitus auctor: rurſusq; ſi alius eiuſdem prouinciæ Epiſcopus hæc omnia vel remiſsè agit, vel negligit, vel, quod grauius eſt, contrà facit, vel ab alio Epiſcopo diligenter acta, minus commendat; certè omnia inde incommodè accidunt non ſine grauiſsimo detrimento. Sed locus hic eſt, Patres, vt accendamus nos ipſos, ſi attentiùs res ipſas ſpectamus. Ille, qui optimi paſtoris regulas ſibi propoſuit, prædicationis munus ad Tridentini Concilij præſcriptum perpetuò exequitur. Iſte, qui dignitatis epiſcopalis amplitudinem, non labores, cenſum, non onus, vitæ otium, non perpetuam illam ſollicitudinem, multis

Vigilantis & remiſſi epiſcopi collatio.

curis implicitam, in animo ſibi conſtituit, vel rarò, vel fortaſſe nunquam verbi Dei pabulum populo miniſtrat. Ille Synodum diœceſanam anniuerſariam de more celebrat: hic ne ſtatas quidem clericorum & ſacerdotum congregationes habet, ne dum Synodum conuocat: ille viſitationem diœceſanam perenni ſtudio obire contendit: hic gregis ſui vultum neque agnoſcit, nec verò vt ab ouibus agnoſcatur, paterna id charitate ſtudet. Ille nihil non agit, nihil non attingit, vt morum corruptelas eripiat, vt vitia & peccata corrigat, atque emendet, & quoſcunque aberrantes ad viam ſalutis reuocet: hic populari opinione cùm omnia metiatur, hominibus placere vult, peccata hominum diſſimulat, ſæpéque cauſam præbet, quamobrem complures à via recta deflectant. At vigilantiæ epiſcopi ſollicitudo in eo etiam verſatur, vt eccleſiarum cultus ſplendeſcat; baſilicæ ſartæ, tectæ ſint, omni apparatu inſtructæ, omni ornatu, & pretioſo opere illuſtres, in omnes partes eluceant; diuinorum officiorum pietas floreſcat; cæremoniarum ritus excolatur; chori inſtructio omnis non modò retineatur, ſed planè augeatur; clerus ad ſacras doctrinas erudiatur; in clericalis vitæ officijs contineatur; ſanctiſſimis legibus, edictis, inſtitutionibus deuinctus, non modò à flagitijs alienus, ſed ab omni ſuſpicione integer, puruſq; conſeruetur. Quā diſſimilis verò remiſſi, negligentiſq; paſtoris, ac ſibi indulgẽtis ratio, ac forma ſit, vos ipſi videtis. Nulla in eius clero ferè diſciplina, nulla populi inſtitutio, nulla eccleſiarum inſtauratio; omnia denique, quæ vndique

præclara

præclara epiſcopali cura ſplendeſcère deberent, in ſitu & ſquallore propè iacent. His tam diuerſis ſtudijs Patres, tantùm abeſt, vt qui accenſo ſtudio ad optima quæque ferebatur, eius induſtria, & ſollicitudo vehementiùs inflammetur, vt aliquando penè reſtinguatur: ſicque ſancta illa æmulatio, quæ tantopere nobis epiſcopis expetenda eſt, & valet plurimùm ad omnem diſciplinæ propagationem, nulla ſit. Accedit etiam aliud incommodum, idque maximum, quòd perſpecta hac diſſimili paſtorum cura, populi epiſcopi vigilantis diœceſi ſubiecti, in obediendo contumaciores, & difficiliores fiunt; paſtori, & patri ſuo detrahunt; eius benefacta ſæpe iniquius inſectantur; monita non audiunt; &, vt eſt hominum genus procliue ad quærendas excuſationes in peccatis, alterius remiſſione, & nimia indulgentia abutuntur ad contumaciæ ſuæ & culpæ omnis patrocinium. Tanta igitur damna, ac detrimenta rei Chriſtianæ importari perſpicimus ex illo diſſimili ſpiritu, quem in paſtoribus vnum, vno charitatis vinculo coniunctum, vnóque ſollicitudinis ſtudio incitatum, Chriſtus Dominus eſſe voluit. Ad hoc nos Epiſcopos is inſtruit, cùm Apoſtolis in vnum conuocatis, legationem prædicationis Euangelicæ, & ægritudinum curationem hodierno euangelio committit, & certas eis vniuerſis regulas Apoſtolici illius muneris præſcribit. Quamobrem perſuaſum iam habeamus, Reuerendiſſimi Patres, non mediocrem vtilitatem huius prouincialis Concilij quinti tractatione nos prouinciæ noſtræ, Deo inprimis iuuante, allaturos eſſe, ſi certam

tam rationem exploratamq́, viam planè iam nunc tandem inierimus, vt coniunctiſſimis animis, concordiſſima voluntate, pari ſtudio, æquali zelò, tamquam vno paſtorali, epiſcopaliq́, ſpiritu omnes in eam perpetuam curam incumbamus, vt præſcriptas & nobis, & clero, & populo, prouinciæq́, noſtræ leges, inſtituta, diſciplinamq́, omnem exequamur. At tu, Domine Deus omnipotens, qui iuſſiſti, ſeniores ſeptuaginta de populo à Moyſe conuocari ad oſtium tabernaculi fœderis; illisq́, eodem locò commorantibus, adeſſe, atque vnum, eundemq́, ſpiritum largiri dignatus es; quiq́, apoſtolis tuis, in vno loco congregatis, ſpiritum ſanctum tuum miſiſti, eorum mentes illuminaſti, corda vſque adeò accendiſti, vt incredibili ardore inflammati, cùm ſe diuinæ prædicationis legatos agnoſcerent vno ardentiſſimo ſtudio, iiſdem apoſtolicæ diſciplinæ inſtitutis, toto terrarum orbe, illa legatione tam admirabiliter perfuncti ſint: nobis hodie, nomine tuo in vnum conuocatis, adeſto quæſumus: mentes noſtras diuini tui luminis ſplendore illuſtra, bonitate foue, ſapientia rege, moderare, atque effice, vt nos vno conſilio, iiſdem vigilantiæ officiis, iiſdem monitis, iiſdem exemplis, legationis noſtræ etiam munera atque officia exequamur, & ita ſalutariter exequamur, vt tandem nos, & fideles prouinciæ noſtræ, vnum in te effecti, ſempiterna illa gloria in te vno Deo perfruamur. Amen.

Oratio ad Deum pro vnitate miniſtrorum Eccleſiæ.

ORA-

ORATIO.

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiſcopi, habita in prouinciali Concilio VI.

DIVINAE *erga nos miſericordiæ munere, ſingulariq; dono iam Concilium prouinciale ſextum, Patres ſanctiſſimi, concelebramus. Hæc ipſa Concilij prouincialis vox nobis, qui ob eam cauſam duce ſpiritu ſancto, hic adſumus, rem magnam, grauem, in omnes partes maximè vtilem, ſalutarem prouinciæ rationibus atque adeò omnis Eccleſiaſticæ diſciplinæ vſui inſtaurationiq; neceſſariam ſignificat & planè oſtendit.*

Næ hæc quidem actio prouincialis, ab apoſtolicis vſque temporibus diuinitus inſtituta, & diuturna Eccleſiæ conſuetudine in omnes terrarum partes deriuata, ſanctionibus pontificijs corroborata, œcumenicis Concilijs cõmunita, olim florentiſſima fuit. Quo factum eſt, vt ea iam pridem in omni prouincia fructus tulerit & vberrimos & maximos. At verò vbi intermiſſa vel neglecta fuit; quanta, & quàm grauia damna inde importata ſint rei vniuerſæ Chriſtianæ, non eſt cur pluribus explicemus; res ipſa loquitur. Iis autem detrimentis ſacra Tridentina Synodus, vt tandem occurreret, ſalutare Conciliorum prouincialium inſtitutum renouauit: quod nos ex illius præſcripto cum ſæpenumero operante Domino adhibuerimus, aliquos illius fructus experiundo cognouimus. Et verò

Synodorũ prouincialium vtilitas, & quidnam in ijs potiſſimũ agatur.

rò quorſum ſanè refertur omnis prouincialium Epiſcoporum conuentus? an nō ad res, quæ non modò ſunt vtiles, ſed quæ longè omnium grauiſſimæ, agitur in eo gloria Dei, agitur ſalus animarum, agitur inſtitutio Cleri, agitur diſciplina populi, agitur deniq; ſpiritualium ægritudinuum curatio, nobis, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſimus commiſſa, vt ex Euangelio iam modò audiuimus.

Eſt porrò curatio hæc multiplex, difficilis, & latè præterea patet, magnum ſanè negotium & graue, in vnius tantùm animæ, pro cuius ſalute Chriſtus Dominus ſanguinem profudit, curam incumbere: multò grauius, plurimos variè languentes ſanare: longè grauiſſimum, prouinciæ vniuerſæ, & ampliſſimæ ægrotanti medicamenta opportuna apponere: ſed infinitis partibus difficillimum eſt, morbis, qui vnius Epiſcopi ſtudio vix, aut ne vix quidem aliquando curari, cùm penè inſanabiles ſint, remedia adhibere; quæ cura maximè ad prouincialium Epiſcoporum conuentum, tanquam ad aliquod ſapientum medicorum collegium, pertinet. At cùm omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, & ipſe circumdatus ſit infirmitate; ægritudinum quoque noſtrarum epiſcopalium curatio, cuius magna ex parte in Synodis prouincialibus ratio habenda eſt, explicari non omninò poteſt, quàm grauis, quàm ſalutaris item.

Sed eſt cur iam hoc initio orationis noſtræ paucis rem complectamur. In conuentu epiſcopali propoſitum nobis eſt ſtudium curationis, & noſtræ, & noſtri gregis. Cùm igitur Concilij huius prouincialis ſexti

cauſa

çauſa hoc ſacro loco ſimus: vocem illam apoſtolicam & diuinam, non modò omnes muneris noſtri partes ſignificantem, ſed nos magnopere monentem audiamus. Attẽdite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos poſuit ſpiritus ſanctus, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

Quare & vnam & alteram item curationem pro officij noſtri munere præſtemus; res duæ ſunt, quæ nobis in ſolenni hac actione proponuntur; vna prouinciæ ægrotantis ſtatus, altera diligentiſſima diſquiſitio ſalutarium medicamentorum. Atque de his quidem rebus duabus in præſenti aliquid, & breui ſanè dicemus.

Primùm igitur, Patres Reuerendiſſimi, ſpectate quæſo, vnà mecum prouinciam vniuerſam, quaſi publicum hoſpitale, quandam domum amplam, in qua multitudo ingens ſit hominum grauiter periculoſéque ægrotantium. Proponamus hic nobis ob oculos tam infinitos homines ægrè affectos, quos Chriſtus Dominus ab Apoſtolis ſanari iuſſit: ac eos in prouincia frequentiſſimos conſpicimus, cùm præſertim his temporibus tanta malorum lues in mortalium viſcera ſeſe infuderit. En hydropi laborantes, en febri, & phreneſi æſtuantes, en dæmonum impetu agitati, en lepra fœda affecti, en paralytici, en permulti claudi, en alij aridi, debiléſque, en gibboſi plurimi, en muti complures, en lippientium genus, en & cæcorum, & ſurdorum quàm infinitus numerus, quàm multos alios letargiæ morbus occupauit. O commiſerantium & languentium ſpectaculum. An hic

Conciliorũ prouincialium inſtitutum eſt, ægrotãtem vt prouinciam ſanent.

hic patres, dolor noſter ſupra dolorem? an in nobis cor noſtrum mœrens? Quæ malum iſta hydropiſis, quaſi intus in omnium prouinciæ partium cute inhareſcẽs? ſuperbiæ vitio quàm multi turgeſcunt? quanta inde morborum peſtis, quàm profuſus veſtium luxus, quã nouus & inauditus pomparum apparatus, quàm varius barbarico opere ornatus, quàm innumerabilis ſeruorum grex, quàm effuſa denique omnium rerum profluuies, quæ tanquam morbus intercus, in omnem prouinciæ partem ſeſe longè latéque diffudit. At verò quàm latè patet alia hydropiſis, inexhauſta illa pecuniæ ſitis, & idolorum ſeruitus auaritia, & illa malorum omnium radix cupiditas. Ex hoc morbo nefaria quæque exiſtunt. Hinc fœneraticij contractus, hinc mendacia, periuriaq́; commercijs contrahendis, hinc falſa quæq́; , hinc adulterinæ & corruptæ merces, hinc doli, fallaciæ, fraudes & ſubdola quæq́; artificia: hinc alienorum bonorum quaſi aucupia, hinc iudiciorum iniquitas, iudicum corruptelæ, pupillorum oppreſſiones, viduarum deſolatio, & iniuria denique omnis. Quàm pernicioſa ſitis, quàm effrenata cupiditas, qui nullos ſibi fines concupiſcendi præſcribunt, vſqueadeò vt alios poſſeſſionibus ſuis etiam ſæpe per iniuriam pellere, manibus pedibuſq́; enixè operam dẽt. Horreant iſti iudicia Dei omnipotentis, vocibus Iſaiæ conquerentis, & comminantis: Væ vobis, inquit, qui coniungitis domum domui, & agrum agro copulatis, vt ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos ſoli in medio terræ? in auribus meis ſunt hæc, dicit Dominus exercituum: niſi domus multæ deſertæ fuerint, grandes

Hydrops ſpiritualis.

des et pulchræ abſque habitatore. Horribilis certè eſt hæc Dei comminatio:at iſtorum quàm ardẽs,patres, quàm effuſa cupiditas.

En rurſus circumfuſa vndique alia hominũ multitudo febribus multiplici et graui ardore æſtuantiũ. Iuuenes quibus cupiditatum flammis, quaſi ſummis febrium caloribus, & concupiſcentiæ igni non exardeſcunt? delitijs affluunt, oculos habent plenos adulterij;& flagranti iſto ardore concitati, bibunt, quaſi aquam iniquitatem omnem: nihilq́ non agunt, nihilque non attingunt, nihilque non elaborant, vt malè agant: imò malè agendo gloriantur;& quæ malefacta non patrarint, illa ipſa quaſi à ſe commiſſa, inſolenter vbique iactitant; vſqueadeò turpiter agere, ſibi glorioſum opinantur. Atque præ iſto ardore, furore eò etiam præcipites feruntur, vt cùm ne ſacrorum quidem locorum rationem aliquãdo habeant; tum verò ſanctum matrimonium, ſicut gentes, quæ ignorant Deum, ineunt atque ſuſcipiunt: ſuæq́ libidini ita vacant, ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus. O rem commiſeratione dignam? Febrilis hic furor non modò iuuenes & adoleſcentes, ſed pueros & penè infantes, his temporibus aliquo modo inuaſit. Quàm iſti petulantes? quàm contumaces? quàm effrenati? quàm proiecta audacia præcipites? quàm turbulenti & domi & foris? quã impudenti licentia ad nefaria quæq; concitati? noluminus plura præ dolore. Febris ſpiritualis.

Sunt plerique alij, qui tanquam fanatici homines ethnico more & ioculari quadam licentia ſathanæ Phrenoſis ſpiritualis.

actu

actu introducta laruis induti, furiunt, & bacchãtur: choreas ducunt, tripudia agũt, ſpectacula prophana edunt, atque in alijs iſtiuſmodi actionibus vſque adeò inſaniunt, vt in tanta peccatorum quæ inde exiſtunt, colluuie, ne culpam quidem agnoſcant. Alij porrò non tam phreneſis furore quàm dæmonis æſtu agitati, eò præcipites ruunt, vt non modò medicamenta aſpernentur, ſed medicos, & curatores ſalutis ſuæ inſana bili quodam odio inſectentur: & verò, quod deteſtabile nefandúmque facinus eſt, violentas manus eorum parentibus ſacerdotibus, quos vereri & colere totis in Chriſto viſceribus debent, afferant atque inijciant: eóſque aliquando truculentè, impiè, ſceleratéque contrucident.

Lepra ſpiritualis. *At lepra quàm plurimi laborant? iſti & malefactis & flagitiorum impuritate, & vitiorum exemplis, prouinciam fœdiſsimè inficiunt. At vos Patres, quos huic prouinciæ ſpeculatores Dominus dedit, rectè cernitis, quàm exitioſa ſit iſtorum perditiſsimorum hominum contagio, & quàm in omnes partes diffuſa.* Paralyſis. *Paralyticorum præterea numerus magnus eſt: qui præ quadam virtutum torpedine, tanquam in mollitie carnis iacentes, ne deſideria quidem rectè agendi concipiunt, nedum ſanctarum actionum officia exequuntur.* Claudi. *Sed en claudi alij: iſti optimè vident, quam valde in Chriſtianarum virtutum diſciplina progrediendum ſit: non longè tamen, vti oportet, progrediuntur: imò à recta via, quam ſemel ingreſsi ſunt, ad vitiorum diuerticula profluũt.* Aridi. *Alij aridi ſunt qui manu cùm debiles ſint; in operibus charitatis deſunt,*

ſunt, nomineq́; tantùm Chriſtiano gaudent. At gib- Gibboſi.
boſi quàm plurimi, qui ad terram proni humi repẽtes non cæleſtia, ſed terrena tantùm ſpectant: & tanquam filij terræ animo dimiſſo, vt pecudes ad paſtũ, ad crapulas & comeſſationes abiecti, gulæ, ventri, & ganeis dediti, planè ſtatuerunt oculos declinare in terram; horum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum qui terrena ſapiunt: vſquequo graui corde. Iſta hominum lues prouinciam noſtram planè inquinat. Eſt etiam infinitus numerus mutorum. Sunt qui in diuinis laudibus muti; at in ma- Muti.
ledictis, blaſphemijs, diris imprecationibus, conuitijs, detractionibus, contumelijs, lingua celeri, & exercitati ſunt. O deteſtabilem hominum peſtem. Copulandis diſſidentium voluntatibus ſilentio vtuntur: ſed lingua, tanquam ſeditionum flagello, abutuntur ad diſcordias diſſeminandas. Certè lingua eorum ignis, vniuerſitas iniquitatis, & ſepulchrum patens eſt guttur eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt. Sed quouſque iſta hominum lues proceſſit? Attendi, inquit Dominus, auſcultaui, nemo eſt qui loquatur bonum. Lippos alios ſcitis, imò & cæcos quàm plurimos. En ſpectaculum Cæci.
tenebricoſum & horribile? eſt quædam huius ſæculi cæcitas: qua vt tetra nocte, circumfuſi homines, oculis fidei, cùm & ſempiternam illám cæleſtem gloriam, & perpetuos inferni cruciatus & mortem, & horribilia Dei iudicia, propoſita habeant, nolunt tamen videre, vt bene agant. Permulti item rerum diuinarum, atque adeò rudimentorum fidei ignari,

verè

verè cæci ſunt: qui planè abiecta ſalutis ſuæ cura, viã cùm ignorent, quæ ducit ad vitam, illa imperitiæ cæcitate prolabuntur ad ſempiternum interitum. Verùm plerique alij cæci ſunt: qui rerum futurarum quæ ſempiternæ ſunt, nihil proſpiciunt: rerum autem præſentium, quæ caducæ, quæ fluxæ, quæ vix ad punctum temporis permanent, cæca quadam auiditate rapiuntur. Et quæ tandem eſt iſta hominum cæcitas, qui res procreatas Creatori, res viles, & abiectas ſummo Deo præferunt. At ſurdi quàm infiniti? quàm miſeranda eorum conditio? Iſti in malè agendo ſunt pertinaci animo, voluntatéque obfirmata Dei vocibus obſurdeſcunt, pietate non molliuntur, minis non cedunt, precibus non commouentur, mentis ſenſu hebeſcentes, pericula ſalutis non timent, homines non metuunt, & quod grauiſsimum eſt, Deum non verentur.

Surdi.

Iam cernitis, Patres Reuerendiſsimi, aliquam prouinciæ partem ægrotam: aliam verò quæ ad clericales ægritudines pertinet, vos etiam optimè perſpicere poteſtis. Iam pridem clericali ordini remedia appoſuimus, quæ pro temporum ratione opportuna iudicauimus: ſed alij morbi ſunt, quibus iam clericalis diſciplina langueſcit. Vitæ honeſtati, & morum caſtitati conſuluimus, eiuſq; generis vitioſas aliquas partes ſanauimus: Ecce alia labes, quæ valde illius ordinis dignitatem infecit, in eo inhæreſcit, auaritia. Quam ob cauſam, vt alia ſilentio prætercam, quæ paſtoralem animi noſtri ſenſum excruciant, deſerta ſæpè ſtatione in fori ſollicitudinibus illius ordinis homines

Auaritia, vt clerum inficiat.

nes excubias agunt, lites appetunt, lites intendunt, et frequentes plerique in iudicijs ſunt, clericis ſtudia præſcripſimus. Alij negligunt, alij clericalium ſtudiorum fines tranſiliunt, & quaſi Græcas glorias conſectantur. Alij ſtudiorum prætextu ab Eccleſia abſunt, à functionibus Eccleſiaſticis ſeſe abducunt, & à clericali diſciplina refugiunt. Alij ſcientia inflati, præ ſe alios, etiam ſeniores, quos vereri debent ſuperbè contemnunt: beneficia eccleſiaſtica tenuia contumaciter reſpuunt, ampla præpoſterè ambiunt. Quam alij clericales morbi, Patres, quàm alia vulnera recruduerunt, quibus potius medeamur oportet, quàm enumerando refricemus.

Nihil verò attinet, cur hoc ipſo loco ægritudines noſtras enarremus. Non enim dubitamus, quin vos, quos Dominus conſtituit ſanare infirmos, pro conſcientiæ veſtræ religione non modò diligenter etiam atque etiam ipſi ſpirituales noſtros omnium morbos videritis, ſed medicamenta exquiſieritis, quibus appoſitè curentur. Verùm quo rectius omnia nobiſcum iterum atque iterum reputemus, illud vnum nobis omnibus perſuaſum eſſe volumus, ad ordinis noſtri dignitatem & auctoritatem muneris non ſatis eſſe, ſi certis quibuſdam virtutibus, quibus cæteri homines præditi eſſe ſolent, nos exculti ſimus; ſed harum ipſarum virtutum ornamentis nos longè excellere oportet. In gradu enim epiſcopali collocati ſumus: qui, vt aurum cæteris metallis præſtat, ſic alijs, vel ampliſſimis dignitatibus cùm præcellentior ſit, tanto perfectioribus virtutibus vſqueadeò prælucere debet, vt inde

Epiſcopi & clerici, vt excellentioribus virtutibus, præ cæteris culti eſſe debeant.

de ad alios ſplendor ſingularis dimanet. Vitæ innocentia, morum integritas, religionis pectus, iuſtitiæ cultus, & aliæ eius generis virtutes ſunt quidem nobis communes cum reliquis, ſed cum multo præſtantiores eæ ipſæ in nobis, ſingularis vitæ officijs ſplendeſcere debēt; tum verò aliæ ſunt quæ, propriæ præcipuæq; epiſcoporum ſunt, & cum præſtantiſsima Dei charitate, & ardenti eius zelo in primis coniunctæ: quibus virtutibus exhibeamus nos, ſicut Dei miniſtros ijſdemq; nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei. Si igitur epiſcopali perfectione noſtras actiones, & officia metimur, certè diligentius aliquas etiam ægritudines noſtras ſpeculabimur.

Quamobrem cùm omnes prouinciæ partes, ſiue populum, ſiue Clerum, ſiue nos etiam ſpectemus, ſi diligentiori ſpeculatione, quam nos dicendo commonſtrauimus, intuebimur, qualem eam aſpiciemus? ægrotantem ſcilicet, & multis adhuc morbi offenſionibus perculſam, & ita perculſam, vt reliqua cura opus ſit non mediocri, ſed magna. Proh dolor, quid hoccine eſt? Nunquid reſina non eſt in Galaad? Nunquid nulla medicinæ ratio in prouincia? & in prouincia ampliſsima? nunquid medicus non ibi? nunquid tot & tam ſapientes Epiſcopi optimi animarum curatores, & præcellentes animarum medici? quare igitur non eſt obducta cicatrix filia populi mei? quam ob cauſam prouincia ſanata non eſt? tranſiit meſsis, finita eſt æſtas, & nos ſaluati non ſumus? inquit mœrens & deplorans Hieremias. Iam diu abijt tem-

tempus, quo ſacra Tridentina Synodus ſalutares ſanandis morbis leges tulit: iampridem etiam tam ſæpenumero nos, tanquam medici, qui collegiatim de curandis corporibus conſultationem ineunt, huc ad Concilium conuenimus: at prouincia nobis in curam tradita, nondum ſalutariter curata eſt? imo adhuc penè attrita, penè perculſa iacet? ſuper contritione filiæ populi mei contritus ſum & contriſtatus, ſtupor obtinuit me. Exagitate vnà mecũ quæſo, patres, dolorem veſtrum: intiméque accenſi, afferte remedia & opportuna & ſalutaria, quæ prouinciæ ægrotæ adhibeamus; tempus eſt medelæ, inquit propheta. Vos ſtatum prouinciæ ægrotantis videtis: tempus medendi eſt, tempus Concilij. Non eſt igitur, cur à propoſito illis quæ vulgò diſſeminare ſolent, vocibus dimoueamur: quorſum tot ſynodalia remedia? quouſque tandem tam multæ medicamentorum ſynodalium leges? næ iſtæ planè vulgares voces ſunt, & dignæ planè, quibus nos Epiſcopi conſtantiſſimo mentis epiſcopalis ſtudio obſurdeſcamus. Aliud enim nos ſpiritus ſancti doctrina docet, aliud apoſtolorum inſtituta monent, aliud Patrum exempla declarant, aliud canonum leges iubent, aliud vetus Eccleſiæ vſus in omnes partes vtilis poſtulat, aliud Tridentinæ ſanctiones nuper inſtituunt: aliud nos in hac prouincia iam diu ad conſuetudinem reuocauimus. Quid? aliter muneris noſtri epiſcopalis religio depoſcit, quàm inanes, & penè nefaria, eámque ob cauſam sũma animi noſtri epiſcopalis cõſenſione, vnà In eos qui frequentem Conciliorũ repetitionẽ ſugillant.

de ad alios ſplendor ſingularis dimanet. Vitæ innocentia, morum integritas, religionis pectus, iuſtitiæ cultus, & aliæ eius generis virtutes ſunt quidem nobis communes cum reliquis, ſed cum multo præſtantiores eæ ipſæ in nobis, ſingularis vitæ officijs ſplendeſcere debēt; tum verò aliæ ſunt quæ, propriæ præcipuæq́; epiſcoporum ſunt, & cum præſtantiſsima Dei charitate, & ardenti eius zelo in primis coniunctæ: quibus virtutibus exhibeamus nos, ſicut Dei miniſtros ijſdemq́; nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei. Si igitur epiſcopali perfectione noſtras actiones, & officia metimur, certè diligentius aliquas etiam ægritudines noſtras ſpeculabimur.

Quamobrem cùm omnes prouinciæ partes, ſiue populum, ſiue Clerum, ſiue nos etiam ſpectemus, ſi diligentiori ſpeculatione, quam nos dicendo commonſtrauimus, intuebimur, qualem eam aſpiciemus? ægrotantem ſcilicet, & multis adhuc morbi offenſionibus perculſam, & ita perculſam, vt reliqua cura opus ſit non mediocri, ſed magna. Proh dolor, quid hoccine eſt? Nunquid reſina non eſt in Galaad? Nunquid nulla medicinæ ratio in prouincia? & in prouincia ampliſsima? nunquid medicus non ibi? nunquid tot & tam ſapientes Epiſcopi optimi animarum curatores, & præcellentes animarum medici? quare igitur non eſt obducta cicatrix filia populi mei? quam ob cauſam prouincia ſanata non eſt? tranſiit meſsis, finita eſt æſtas, & nos ſaluati non ſumus? inquit mœrens & deplorans Hieremias. Iam diu abijt tem-

tempus, quo ſacra Tridentina Synodus ſalutares ſanandis morbis leges tulit: iampridem etiam tam ſæpenumero nos, tanquam medici, qui collegiatim de curandis corporibus conſultationem ineunt, huc ad Concilium conuenimus: at prouincia nobis in curam tradita, nondum ſalutariter curata eſt? imo adhuc penè attrita, penè perculſa iacet? ſuper contritione filiæ populi mei contritus ſum & contriſtatus, ſtupor obtinuit me. Exagitate vnà mecũ quæſo, patres, dolorem veſtrum: intiméque accenſi, afferte remedia & opportuna & ſalutaria, quæ prouinciæ ægrotæ adhibeamus; tempus eſt medelæ, inquit propheta. Vos ſtatum prouinciæ ægrotantis videtis: tempus medendi eſt, tempus Concilij. Non eſt igitur, cur à propoſito illis quæ vulgò diſſeminare ſolent, vocibus dimoueamur: quorſum tot ſynodalia remedia? quouſque tandem tam multæ medicamentorum ſynodalium leges? næ iſtæ planè vulgares voces ſunt, & dignæ planè, quibus nos Epiſcopi conſtantiſſimo mentis epiſcopalis ſtudio obſurdeſcamus. Aliud enim nos ſpiritus ſancti doctrina docet, aliud apoſtolorum inſtituta monent, aliud Patrum exempla declarant, aliud canonum leges iubent, aliud vetus Eccleſiæ vſus in omnes partes vtilis poſtulat, aliud Tridentinæ ſanctiones nuper inſtituunt: aliud nos in hac prouincia iam diu ad conſuetudinem reuocauimus. Quid? aliter muneris noſtri epiſcopalis religio depoſcit, quàm manes, & penè nefaria, eámque ob cauſam sũma animi noſtri epiſcopalis cõſenſione, vna

In eos qui frequẽtem Conciliorũ repetitionẽ ſugillant.

conſpiratione, vno ſpiritu explodantur illæ voces hominum qui populum noſtrum decipiũt, dicentes: pax & non eſt pax: quàm imperitè hoc iactitant: quàm iniquo etiam animò ſunt iſti, qui curant cõtritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes, pax, pax, & non eſt pax. An vbi malorum lues, pacis, concordiæ, & bonorum ſtatus? an vbi variæ morborum ſpecies, recta valetudo? an vbi adhuc morum corruptelæ, diſciplinæ Chriſtianæ perfectio? Attendite quæſo, qui iſti homines ſunt, cùm talia dictitent: liniunt parietem luto abſque paleis, abſque temperatura: vident viſionem pacis, & non eſt pax. Cernunt iſti in ſuperioribus noſtris Concilijs vmbram quandam diſciplinæ, qua populum informare ſtùduimus: at eius imago nondum omnibus partibus abſoluta: imò cùm imperfecta eſt, tum neque vndique etiam communita: eamq́; ob cauſam verendum nobis eſt, ne illa tanquam paries malè materiatus, luto tantum abſque paleis illitus, corruat. Longè abſint à nobis voces iſtorum, qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas omnes animas. Næ iſti his adulationum vocibus vocumq́; blanditiis, cùm nos fallere ſtudeant tum iſtis etiam illecebris populos noſtros decipiũt: dicunt enim bonum malum, & malum bonum. O popule meus, quis poterit omnia mala, quæ te vndique premunt, enumerando percenſere? audent tamen iſti à ſalutis via te adulationibus longius abducere. Popule meus, qui te in tanta malorum colluuione beatum dicunt, ipſi te decipiũt, & viam greſſuũ tuorũ diſſipant.

Propo-

Propoſuimus vobis iam ante oculos, Patres, quandam penè neceſsitatem ſanandæ prouinciæ. Diſquiramus igitur oportet in hoc ipſo Concilio ſexto ſalutares curationes, ſalutaria medicamenta, & præſentia remedia. Quo in officio diſquiſitionis Euangelium quod nuper audiuimus, nos valde inſtruit, cùm curationis munus apoſtolis Chriſtus Dominus commiſit, his verbis: Nihil tuleritis in via, nec virgam, nec peram, nec pecuniam, nec panem, nec duas tunicas habeatis. Quorſum hæ leges? quid oſtendunt? quid loquũtur? quid præſcribunt? rerum certè humanarum deſpicientiam, terrenarum curarum abiectionem, vitæ huius contemptum, animi abalienationem ab ijs quæ noſtra ſunt, & illam à noſtris, quos cognationis vinculo natura coniunxit, quandam quaſi ſeiunctionem atque alias iſtiuſmodi virtutes, quæ in Apoſtolis tantopere eluxerunt. Atque ijs quidem hoc etiam vnum adiungendum eſt, quod in curatione ſpirituali plurimum valet, vt ne mundi prudentiæ neque noſtræ innitamur. Prudentia carnis mors eſt, prudentia mundi cæca & fallax: at prudentia ſpiritus, vita & pax. Quæ Chriſti ſunt, Chriſti ſpiritu agamus: ab illo pendeamus, non vulgi iudicio, non populari plauſu, non priuatis rationibus curæ noſtræ partes commetiamur: hoc ſanè eſt Apoſtolos, quos miſit Deus infirmos ſanare, ſalutariter imitari; hoc planè Euangelij leges ſeruare, hoc ipſum gerere, hoc ſalutares curationes adhibere.

Illis virtutibus nos communiti voluntatem etiam inſtaurandæ prouinciæ ardore quodam inflammatã

& paratam adhibeamus.Parauit cor ſuum,vt inueſtigaret legem,ſacris litteris proditum eſt: alio loco elegit ſacerdotes habentes voluntatem in lege. Eo animi,cordiſque deſiderio ad prouinciæ curationem accenſi imitemur duos grauiſſimos viros, Ioſuam & Eſdram: hic inſtaurandæ diſciplinæ ſtudio exardeſcens, librum legis quem manu ſumpſit, aliquot diebus diſtinctè legit, quater diu, & totidem noctu, populúmque ad illius executionem mirabiliter excitauit.Ioſuas itidem quo poſſet accuratiùs omnia legis inſtituta vitæ ſuæ moribus exprimere, librum Legis perpetuò in manu habere, & ſingula expendere iubetur.Non recedat,inquit Deus, volumen legis huius: & quoniam lectionis ſtudium parum vtile eſt,niſi animi commentatio accedat, ea verba adiunguntur: & meditaberis in eo diebus ac noctibus, nempe tanta aſſiduitate,quæ omnem prorſum negligentiam excludat: cùm autem hæc ipſa animi voluntas, & meditationis ſtudium, parum quoque proſit,niſi quæ legibus inſtituta ſunt, ad executionis vſum inducantur, ſequuntur illa verba: vt cuſtodias & facias omnia. Hoc præclaro exemplo nos optimo iure eam rationem nobis ineundam cenſemus, vt decretorum quæ ſuperioribus proximis Concilijs confecimus, libros in hac ſexti prouincialis Concilij actione nunquam de manibus deponamus, ad quorum præſcriptum ordine id quod in omni Synodo moris olim fuit, officij noſtri partes diligentiſſimè perſcrutemur, quas executi ſumus quæcunque illæ ſint,vel de nobis ipſis,vel de Clero, vel de populo, vel

Quanam ratione, Ioſue, & Eſdras, Eccleſiaſticis imitandi.

de

de Eccleſiis, vel alia quauis de re inſtituta, hic recrudēſcit vulnus noſtrum: hic morbus grauis lethargia laborantium, hic deſidia penè omnium, hic dormitatione quadam hebeſcimus & tabeſcimus, hic nos etiam paſtores & medici congelaſcimus, hic nos qui alios è ſomno excitare debemus, ſopore quodam torpeſcimus. Vbinam decretorum quæ confecimus, cumulata executio? vbi morum corruptelæ erepta? vbi peccatorū publicorū ſemina conuulſa? vbi vitiorū publica exempla ſublata? vbi diſciplina publica introducta? vbi iuuenum petulantia emendata? vbi tabernis meritorijs & malorū quaſi officinis finis præſcriptus? vbi ludis publicis, lenocinijs remedia adhibita? vbi proſtibula amota? vbi popularis concurſus ad ſpectacula publicè abrogatus? vbi antiquata ſpectacula? vbi bacchantium hominum fœda illa licentia repreſſa? vbi peccatorum colluuioni modus præfinitus? Quid multis? lethargiæ morbus vbique in prouincia eſt, lethargia omnes lāgueſcimus, rebusq́ exequendis omnes dormitamus.

Dolet, decretorum Synodaliū nō factam integram executionē

At dicet quis; Huiuſce executionis, atque adeò curationis opus multis partibus difficile eſſet: fatemur omnes & agnoſcimus. Nec verò eſt, cur hoc loco difficultates, multas illas quidem ac ſummas, ſummiſque anguſtijs implicitas, proponamus, in quas cura noſtræ munus incurrit. At nos contrà quærimus, num viribus noſtris, an ope Dei tam graue onus ſuſtinemus? Si viribus noſtris, profitemur planè impar omninò eſſe humeris noſtris: Si Dei ope nitimur, non eſt cur illius magnitudine frangamur ac debilitemur.

Qui ſperant in Domino,inquit Iſaias, mutabunt fortitudinem,aſſument pennas,ſicut aquilæ current, & non laborabunt,ambulabunt, & non deficient.Atqui ad omnem in curanda prouincia dimicationem vocamur:fortitudine epiſcopali induamur,& conformati manu Dei excelſi miniſterium noſtrum impleamus. Quàm præclarè Timotheum diſcipulum,& Epiſcopū Paulus Apoſtolus ad omnem epiſcopalem conſtātiam inſtruit,his verbis: Erit tempus cùm ſanam doctrinā non ſuſtinebunt,ſed ad ſua deſideria coaceruabūt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem audientes auertent,ad fabulas autem conuertentur. Quid hic Apoſtolus Epiſcopo iubet? an vt taceat? an vt diſsimulet? an vt ne reſiſtat? an vt ab Epiſcopali contentione deſiſtat? an vt ab opere incepto ceſſet? an vt dormitet? Imò in omnes partes eum etiam atq; etiā excitat.Tu verò,inquit, vigila , in omnibus labora, opus fac Euangeliſtæ,miniſterium tuū imple.An verò fortaſſe accuratione noſtra deterremur? quæ hoc noſtro frequenti prouinciæ ſanandæ ſtudio exulcerantur animi quorundam paſsim dictitantium:non ferūt hæc tempora veterum canonū & antiquæ diſciplinæ medicamenta.Imò verò ardentius progrediamur, quoniam hæc vna medicina præſtantiſsima eſt, maximéque opportunum id remedium, vt quibus olim rationibus diſciplina Chriſtiana ſata & propagata fuit,iiſdem ipſis & inſtauretur & conſeruetur.

Gratia Dei & fortitudine, ac conſtātia epiſcopali, vitia euelli poſſunt.

Iam verò demùm,Patres ſanctiſsimi, vos optimè noſtis quàm præſtanti erga Deum charitate nos accenſos, quàm cæleſtibus penè virtutibus nos inſtructos,

ctos, quàm inflammato voluntatis deſiderio nos flagrantes, quàm conſtanti epiſcopali fortitudine nos munitos, ad prouinciam variè languentem, non modò accedamus, ſed ita progrediamur oportet, vt aditum omnem nobis aperiamus, cum ad ea quæ decreta ſunt, accuratè præſtanda, tum ad illa ſi quæ deſunt quàm rectiſſimè ſupplenda. Sed inſtat, vrget, & magnoperè nos etiam impellit graue periculum animarũ noſtrarum. Huius prouinciæ ſalus nobis commiſſa eſt: ſi culpa noſtra aliquis, morbo langueſcens, perit, veh nobis. Vos eſtis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, inquit ſpiritus ſanctus. Quę nos ſpoponderimus, & quàm ſanctè, & quàm religioſe ſpoponderimus pro grege nobis commiſſo, pro eius curatione, pro eius ſalute, vos rectè noſtis. Religioni aſtricti ſumus, conceptis verbis multas curæ paſtoralis partes, earúmque executionem promiſimus. Spopondimus pro grege, deuincti ſumus verbis oris noſtri, capti proprijs ſermonibus; curationis promiſſæ & ſuſceptæ fidem præſtemus. Fili ſpopondiſti, vt digito Dei ſcriptum eſt, illaqueatus es verbis oris tui. Diſcurre, feſtina: ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ: ſed vos ipſi videtis ſummam vigilantiam, quam ſanctis ſponſionibus debemus. Epiſcopis ſalus prouinciæ ſuę cõmiſſa eſt

Ad accenſæ autem voluntatis noſtræ ſtudium atque officium, nos etiam inflammet deſiderium gregis. Proponamus nobis hic ob oculos probaticam illã piſcinam, amplam, porticus quinque habentem: & in ijs iterum ex hac prouinciali ſpecula proſpiciamus multitudinem magnam languentium, cæcorum, clau

dorum, aridorum, expectantium aquæ motum . Hi omnes, intuemini quæſo prouinciam omnem ægrotã, expectant motum aquæ, agitationem cõſultationum noſtrarum, actionemq́; ſalutarem noſtrarum deliberationum. Ac iam denique exardeſcentem paſtorali ſtudio animum noſtrum, etiam atque etiam excitet filiorum noſtrorum clamor, quem audire videor, in ea verba prorumpentẽ, quibus olim populus Hebræus Eſdræ opem implorans: Confortare, & fac, tuum eſt diſcernere. Nos, inquit, ſalutaribus curationibus opus habemus: veſtrum eſt, ægritudines noſtras diſquirere appoſiteq́; curare: curate quæſumus, animoq́; magno ſanare pergite. Vos ò filij chariſſimi, conſolamini, conſolamini. Erige ſpem tuam prouincia Mediolanenſis. Patres iſti venerunt tibi. Attolle oculos, intuere parẽtum tuorum curam. Iſti venerunt tibi, vt morbos, & vulnera tua ſanent. Leua popule meus in circuitu oculos tuos & vide: iſti congregati venerunt tibi. Quorſum enim tot, tantiq́; labores , quos & ſæpenumerò antea, & hoc tempore cauſa tua ſuſceperunt, ſpectãt niſi vt ſalutis fructum ipſe reportes vberrimum? Tu exurge igitur, exurge : excita te ad orationis ſtudiũ, ad pietatis opera, quibus, implorata diuina ope, parentum tuorum perennis hæc ſollicitudo adiuuetur in perpetuum.

Amen.

Apoſtrophe ad Mediolanenſem prouinciam.

TABVLA ARCHIEPISCOPORVM S. ECCLESIAE MEDIOLANENSIS, EX DECRETO *Concilij prouincialis IIII. edita, & multis deinde partibus aucta.*

BARNABAS Apoſtolus, Cyprius, Romæ primùm fidem 1.
prædicauit, deinde Mediolanenſem Eccleſiam inſtituit: in qua epiſcopus ſedit an. vij. Inde Bergomum, & Brixiam profectus, hic Narnum, illic Anatolium epiſcopum reliquit.

S. ANATOLIVS, beati Barnabæ Apoſto- 2.
li diſcipulus, Græcus, Cyprius, ſedit an. x. Lino pont. Mediolano ab Apoſtolo Barnaba Brixiam euocatus, ob fidem in ea vrbe conſtanter multa perpeſſus, in Domino obijt ſeptimo calendas Octobris. Quem diem eius natalem eccleſia Mediolanenſis officio precum ſolenni colit.

S. CAIVS, Sergius, Romanus, S. Barnabæ Apoſtoli diſcipulus, vitæ ſanctitate, & 3.
charitate erga pauperes in primis mirificè præluxit. Vitalem, & Valeriam, coniuges, beatorum martyrum Protaſij & Geruaſij parentes, alioſque ciues Mediolanenſes ſenatorij ordinis baptizauit.

In

In prædio Caſtritiano cœmiterium, vbi martyres ſepelirentur, dedicauit. Romam profectus, euangelij prædicationem cum beato Clemente, ceteriſque Apoſtolorum diſcipulis communicauit. Demum fidei cauſa, cum Clateo, Brixiæ epiſcopo, multa perpeſſus, obijt in Domino v.cal.Octob. Sedit ann. xiij. Sepultus eſt in baſilica S. Naboris.

4. S. CASTRICIANVS, Oldanus, Mediolanenſis, baſilicas tres, vnam Portianam, alteram Fauſtinianam, tertiam beati Ioannis Baptiſtæ ad Concham ædificauit. Calimerium, Grecum hominem, egregium Chriſtianæ pietatis cultorem, benignè excepit, diuque aluit. Peregrinos, & pauperes fouit perpetuo. Ad Ieſu Chriſti fidem, Eccleſia Mediolanenſi xij. annos religiosè adminiſtrata, conuertit multitudinem innumerabilem. Vitæ ſanctitate clarus, migrauit ad Dominum calend. Decembris. Eius corpus, via Romana, ſepultum eſt in cœmiterio peregrinorum.

5. S. CALIMERIVS, Græcus, Romæ educatus in Romanorum Pontificum diſciplina, à S. Caſtritiano baſilicæ Fauſtinianę clero adſcriptus, pòſt, Archiepiſcopus creatus, non ſolùm diœceſim Mediolanenſem, ſed Liguriam omnem religione illuſtrauit Quo nomine accuſatus, à fidei hoſtibus, in

Hadriani

Hadriani perſecutione comprehẽſus, primò variè cruciatus, tum vulneribus confoſſus, denique ceruicibus gladio tranſuerberatis, præceps in puteum deturbatus, martyrio coronatur pridie calend. Augu. Sed an. LIII. ſepelitur in cœmiterio Caij.

S. MONAS, Burrius, Mediolanenſis, philoſophiæ ſcientia præſtans, & ſanctimoniæ in primis nomine illuſtris, mirabiliter Archiepiſcopus factus, patrimonium amplũ Eccleſiæ donauit. Mediolanum parochijs centum & quindecim diſtinxit. Ieiunijs, orationibus, & charitate erga pauperes, eccleſiam ſibi commiſſam decorauit: cui pręfuit an. LIX. Eleuthero, deinde Victore, ac præterea Pontiano Pont. Obijt in Domino vij. cal. April. Vacauit diu Archiepiſcopatus. 6.

S. MIROCLES, ciuis Mediolanenſis, beati Epiphanij, Epiſcopi Ticinenſis, propinquus, Romam à Melchiade pontifice ad Synodum euocatus, in illius conſilio præcipuè adfuit. Eccleſiam Mediolanẽſem eximiè excoluit: in qua, ſtatis horis pſallẽdi certam regulam præſcripſit. Fuit virtutum epiſcopalium gloria valde admodum ornatus, ſed hoſpitalis maximè. Sedit an. XXII. 7.

S. PROTASIVS, Algiſius, Mediolanenſis, beati Mirocletis diſcipulus, poſt illius obitum 8.

obitum Archiepiſcopus creatus, ſedata perſecutionum tempeſtate, mirabiles diſciplinæ eccleſiaſticæ progreſſus habuit. Sardicam ad Concilium venit. Epiphanium, Papiæ epiſcopum, de more conſecrauit. Sedit an. xij.

9. S. MATERNVS, Mediolanenſis, cum Mirocle Archiepiſcopo presbyter, pro gloria Chriſti, in Maximiani perſecutione, vincula, carcerẽ, verbera, conſtantiſsimè pertulit: alioſque Carpophorum in primis, & Fidelem ad martyrium confirmauit. Archiepiſcopus deinde ſancti Victoris martyris corpus inuentum ſepeliuit. Meliodorum, Dertonæ epiſcopum, conſecrauit. Sedit an. xv. Quieuit in Domino xiij. cal. Augu. ſepultus eſt in baſilica S. Naboris.

10. OROSIVS, Mediolanenſis, Silueſtro pont. vnà cùm Nazaræo Lectore, ſynodo Arelatenſi II. interfuit: vt in antiqua Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis monimenta relatum aſt.

11. S. EVSTORGIVS I. Græcus, in Materni locum Archiepiſcopus creatus, cum alijs ad pietatem inſignibus monimentis Eccleſiam Mediolanenſem decorauit: tum ſanctorum Magorum corpora, iampridem è Parthis Conſtantinopolim aſportata, inde Mediolanum mirabiliter tranſtulit.

ſtulit. Sedit an. XIX. Silueſtro pont.

S. DIONYSIVS, Marianus, Mediolanẽſis, omni virtute, atque adeò vitæ innocentia præſtans, vt Apoſtolorum ſimilis putaretur. Cauſæ beati Athanaſij deſenſor, in concilio Mediolanenſi, à Conſtantio Imperatore, Arianæ ſectæ ſtudioſo, damnatus, & in vltimam Cappadociam relegatus ibi omni laude florens, fuit apud omnes in magno honore. Demum in exilio pro fide Catholica variè afflictus, propiore martyribus titulo, ſpiritum Deo reddidit. Eius corpus Aurelius, Ridicianæ vrbis epiſcopus, Mediolanum ad ſanctum Ambroſiũ tranſtulit. Sedit autẽ S. Dionyſius ann. xiij. Liberio, ac deinde Damaſo Pont. 12.

IVLIVS, Mediolanenſis, interfuit, Iulio I. Pont. in Synodo Romana: cuius actorum veſtigia expreſſa extant. 13.

S. AMBROSIVS, Ambroſij filius, Romanus, Eccleſiæ Doctor, corporis ſtatura mediocri fuit, aſpectu graui, & pulchro, naſo paululum oblongo, capillis flauis, fronte lata, vnoque oculo ſupercilijs elato, animi autem virtutibus egregijs, vereque epiſcopalibus floruit. Omni religionis Catholicæ officio doctrinaque Eccleſiæ Dei profuit: atque ob eam cauſam eius nomen non Latinè ſolùm, ſed Græcè, Syreque celebratum, vbiq; in omni Eccleſia magnum 14.

S. MAROLVS, Innocentij I. familiaris, 17.
vir ieiunio, vigilijſque deditus, in oratione ac meditationibus frequens, quem Ennodius, Ticini epiſcopus, verſibus laudauit, declarata diuinitus eius ſanctitate, præfuit vtiliter eccleſiæ Mediol. ann. xv. Zoſimo, deinde Bonifacio pont. Sepultus eſt in baſilica Apoſt.

S. MARTINIANVS, de quo in concilij 18.
œcumenici Epheſini acta relatum eſt, ſanctiſsimus, Deoque charus Archiepiſcopus, doctrinæ nomine illuſtris, à Gothis pro fide variè afflictus, eccleſiam Mediolanenſem religione inſtruxit. Sedit an. IIV. Obijt in Domino IV. non. Ian.

S. GLICERIVS, Landrianius, Mediolanenſis, vitæ cæleſtis ſtudio deditus, in aſ- 19.
ſiduaque verbi Dei prædicatione verſatus eccleſiam ſibi commiſſam, vt cęteri Archiepiſcopi, qui antea religioſe præfuerant, ſanctis inſtitutis illuſtrauit. Vir fuit, inſtar virginis, verecundus, vultuque virgineo præſe tulit imaginem diuinarum ſuæ mentis cogitationum. Sedit an. IIX. Obijt in Domino xij. cal. Oct. ſepul. in baſil. Apoſt. Archiepiſcopatus diu vacauit.

S. LAZARVS, Lazari filius, Boccardius, 20.
à Glicerio eccleſiæ Mediolanenſis Primicerius creatus, poſt eius obitum Archiepiſcopus, in ſumma Gothorum barbarie, cle-

rum populumq́ue commiſſum, piè guber nauit. Litanias Triduanas, quæ Mediolani adhuc regioſo cultu obſeruãtur, inſtituit. De eo S. Ennodius carmina confecit. Pridie Idus Martij quieuit in Domino, Leone I. pont. Sedit ann. XI. ſepult. in baſ. Apoſt.

21. S. EVSEBIVS, Paganius, Mediolanẽſis, Eccleſiæ Ambroſianæ, quæ ob Gothorum immanes excurſiones diu vacauerat, inſtaurator vigilantiſsimus, baſilicas barbara impietate euerſas reſtituit, pollutas conſecrauit: conſecrationis celebritatem, menſe Octobr. die Dominico tertio, agi inſtituit. Libros diuinorum officiorum, belli incẽdio inflammatos, reficiendos curauit: Cleri diſciplinam ad religioſos mores reuocauit. Synodum prouinciæ habuit: epiſtolam encyclicam ad ſanctiſsimum pont. Leonem miſit. Demum ſanctarum virtutum gloria nobilis, obdormiuit in Domino pridie Id. Auguſt. Sedit ann. XVII. Leone I. deinde Hilario, tum Simplicio pont. ſepul. in baſilica S. Laur. mart.

22. S. GERVNTIVS, ciuis Mediolanenſis, Simplicio pontifice, VII. cal. Ianuarij inuitus creatus Archiepiſcopus, magna cũ humilitate ſuſcepit, & afflictiſsimis Inſubriæ temporibus ſanctiſsimè geſsit an. VI. Obijt in Domino III. Non Maij. ſepult. in baſilica S. Simpliciani.

S. BI-

S. BENIGNVS, Bentius, Mediolanenſis, 23.
Ennodij Ticinẽſis verſibus celebratus, laude ſanctitatis florens, Archiepiſcopatũ religioſiſsimè adminiſtrauit ann. VI. Quieuit in Domino, XII. calend. Decemb. ſepult. ad S. Simplicianum.

S. SENATOR, Vilanius, Mediolanenſis, 24.
presbyter, cuius in epiſtola, ad Leonẽ pontificem miſſa, Euſebius Archiepiſcopus meminit, Nonis Decẽbris, die feſto S. Ambroſij, Archiepiſcopatus gubernationem ſuſcepit. Vir præſtanti ingenio, diuinarum litterarum ſcientia, eloquentia, & epiſcopalis charitatis virtutibus egregiè excultus, prophetis interpretandis diligentiſsimus, mirifica erga pauperes liberalitate vſus, ad eccleſiæ Mediolanenſis gubernacula ſedit ann. IV. Gelaſio pont. Obijt ſanctè in Domino III. calẽd. Iun. ſepult. in baſ. S. Euphemiæ.

THEODORVS I. Medicius, ciuis Medio-
lanenſis, Gelaſio pont. factus Archiepiſco- 25.
pus VI. Idus Septembris, vir optimus, & ſapientiſsimus, cùm clerũ & populum vnicè in Chriſto dilexit, tum valde beneficus erga egentes homines, parens pauperũ vulgò vocatus eſt. Archiepiſcopali autem munere piè perfunctus annos X. ex hac vita ceſsit IV. cal. Ap. Symmacho pont. ſepul. ad S. Hippolytum. Sunt de eo verſus Ennodij.

26. LAVRENTIVS I. Littius, Mediolanenſis, quem Symmachus pont. eximiè dilexit & in Synodo tertia, quarta, quintaque Romana ſummopere laudauit, vir ſciētia pręcellens, & virtutum donis maximis excultus, clerum, populumque Mediolanēſem, non minus docēdo, quàm agēdo inſtruxit ad optimam diſciplinam. Admirabili quadam vitæ ſuæ grauitate deuinctos cunctorum animos tenuit: quamobrem cùm omnes eum verebantur, tum nemo quiſquam fuit, qui vel in abditiſsimo loco ſcelus concepiſſet, quin illum quaſi teſtem, ſpectatoremque metueret. Sedit annos xx. eodem Symmacho, deinde Hormiſda, ac poſt Ioãne I. pont. Obijt VII. calend. Aug. ſepul. ad S. Hippolytum mart.

27. EVSTORGIVS II. Græcus, Ioannis Damaſceni diſcipulus, cum Ioanne Alexandrino Romam, Gelaſio pont. profectus, à Felice IV. Archiepiſcopus creatus, omni virtute, & pietate in primis præluxit. Florianum, qui deinceps ſanctitatis laude clarus, epiſcopus Eccleſiæ Hiſpalenſi præfuit ab vltima Pannonia profectum, domi excepit, baptizauit, diaconum inſtituit, litteriſque erudiuit. Auguſtæ vrbis epiſcopum proditionis accuſatũ, dignitate epiſcopali mulctauit. Oppida, & prædia, quæ in Sicilia præſertim Eccleſia Mediolanenſis habuit,

buit,egregiè defendit.Baptiſterium ædificandum curauit: ad quod mirifico opere aquam per tectum templi deduxit. Sedit ann.IIX.ſepul.in baſilica S.Laurentij.

S.MAGNVS, Trincherius, Mediolanẽſis, Siluerio Pontifice, Archiepiſcopus factus, admiranda abſtinentia, ſanctitate, diuinaque miraculorum virtute eluxit, piè archiepiſcopali munere perfunctus annos III.quieuit in Domino cal.Nouemb.ſepul. in baſilica Euſtorgiana. 28.

S.DATIVS, Aliatius, Mediolanenſis, vir pietate in primis, & doctrina præcellens, Vigilio pont.Archiepiſcopus creatus, populum ſibi commiſſum, in ſumma annonæ charitate, panico ſuſtentauit. Corinthi domũ à dęmonibus diuinitùs liberauit. Concilio Conſtantinopolitano quinto interfuit. Annalium libros conſcripſit. Eccleſiã Mediolanenſem admirabili pietate geſsit ann.xxij. Obijt in Domino XIX. calẽd. Feb. ſepult. in baſilica S.Victoris. 29.

VITALIS, ciuis Mediolanenſis, Ioanne III.pont.creatus Archiepiſcopus, quo tempore Longobardi rurſus Italiæ opes afflixerant, in ea temporũ perturbatione omnem vigilãtiæ ſuæ vim in paſtoralibus ſtudijs atque officijs poſuit diligentiſsimè. Sedit ann.IV.pont.eodem.ſepult. in æde S.Vitalis mar. 30.

31. S. AVSANVS, Cribellus, Mediolanẽſis, Ioanne III. pont. Archiepiſcopus factus, cũ in omni re epiſcopalis muneris partes egit tum prædicationis officio perfunctus eſt aſsiduè annos duos: quibus eccleſiam, ſibi commiſſam, geſsit. Quieuit in Domino, III Non. Septemb. ſepult. in eccleſia S. Stephani ad Rotam.

32. S. HONORATVS, Caſtillionius, Mediolanenſis, vir eloquentia, doctrina, & ſanctitate clarus, & Benedicto I. pont. Archiepiſcopus renunciatus, ſapientia, conſilio, optimaque inſtitutione corroborauit eccleſiæ cõmiſſæ partes, Longobardorum barbarie debilitatas. Aquileienſi cõcilio, præclarè interfuit. Paulinum, Aquileię epiſcopum conſecrauit. Sedit ann. VI. Quieuit in Domino VI. Idus Febr. ſepul. in eccleſia S. Georgij martyris ad Noxetam.

33. IVNTVS, Frontonius, Mediolanenſis, vir nobilitate, & potentia florens, per vim ſimoniæque ſcelus, archiepiſcopalem ſedẽ vt fœdiſsimè occupauit, ita iniquiſsimè adminiſtrauit annos decem. Cuius ſceleris pœnam dedit nefaria morte.

34. LAVRENTIVS II. Frontone extincto, Archiepiſcopus creatus, Pelagio II. pont. Genuæ, vbi populus Mediolanenſis, cùm ob immanem exterarum gentium impietatem in patria eſſe non poſſet, magna ex

parte

parte domicilium conſtituerat, commoratus,archiepiſcopale munus rectè,pieque geſsit & exemplo vitæ,& doctrina. Eccleſiæ Mediolanenſis patrimonium, quod in Sicilia amplum habuit,præclarè defendit: ob eamque rem Conſtantium diaconum Romam ad Gregorium pont. miſit. Obijt autem Genuæ.

CONSTANTIVS, ciuis Mediolanenſis, 35.
Diaconus,cuius vita,moreſque in legatione Conſtantinopolitana Gregorio I.pont. bene cogniti erãt, in vrbe Genua eius iuſſu Archiepiſcopus & electus, & conſecratus eſt. Pallio item ab eo donatus, & alijs ſingularibus beneficijs ornatus, archiepiſcopalem dignitatem, immani exterarum gentium incurſione afflictam,ad priſtinum gradum erexit. Omni autem laude præſtans, nobilitatus eſt etiam litterarum Gregorij pont. monimentis. Sedit annis VII.

THEODATVS, Mediolanenſis, Diaco- 36.
nus eccleſiæ Metropolitanæ, cleri ſuffragijs archiepiſcopus electus, à Pantaleone protonotario,cui Gregorius põtifex rem delegarat,Genuæ in Archiepiſcopali dignitate confirmatus, Arianorum, quorum adhuc aliqua pars in Inſubria reliqua erat, furorem impiè exultantem repreſsit: ob eamque rem pontifici Gregorio gratus,

& charus. Sedit ann. xxiix. Sabiniano, deinde Bonifacio III. IV. poſt, Deodato, tũ Bonifacio V. pontt.

37. ASTERIVS, Romanus, Honorio I. pốt. Archiepiſcopus factus, Berinum, ad Britãniam legatum, à pontifice miſſum illius iuſſu epiſcopum conſecrauit. Munere archiepiſcopali rectè petfunctus annos X. obijt Genuæ pridie Non. Iun. ſepul. in æde S. Syri.

38. PHORTIVS, quo tempore Ioãnes, Bergomi epiſcopus, in prouincia Mediolanẽſi ſanctitatis in primis laude florens, Arianorum impietatem retundere aggreſſus eſt, archiepiſcopatum inijt: quem Genuæ tamen geſsit annos tres.

39. S. IOANNES BONVS, Camillius, Genuẽſis, Ioannis Bergomenſis, epiſcopi ſanctiſſimi conſuetudine coniunctus, archiepiſcopus creatus, immani Barbarorum dominatu non deterritus, ab vrbe Genua, vbi aliqui archiepiſcopi diu manſerãt, Mediolanum ad ſtationem ſedemq́ue Archiepiſcopalem redijt: quam ſumma cum laude tenuit annos decem. Romam ad Synodum Martino I. pont. venit: Arianos Bergomo depulit: in oppido Decio eccleſiam S. Materni conſecrauit. Miraculorum laude clarus, obijt in Domino, quarto idus Ianuarij.

S. AN-

S. ANTONINVS, Fontana, Mediolanẽſis, VIII. calend. Iul. qui dies natalis eſt S. Ioannis Baptiſtæ, Archiepiſcopus cõſecratus, admiranda vitæ ſanctitate, & paſtoralis officij exemplis præluxit: in conuellendiſque barbaris gentium exterarum, quæ iam pridem Mediolani domicilium conſtituerant, moribus euigilauit maximè. Sedit ann. IIV. Obijt in Domino pridie calend. Decembris; ſepultus in baſilica S. Simpliciani. 40.

S. MAVRICILIVS, maximarum virtutum nomine illuſtris, à clero ſumma conſenſione Archiepiſcopus electus, & à pontifice confirmatus, ſedit menſes IV. magna cum teſtificatione ſanctitatis ſuæ. Obijt in Domino pridie cal. Apr. ſepul. in eccl. S. Satyri. 41.

S. AMPELIVS, Domno pont. creatus Archiepiſcopus, ſedit annos quinq;: Obijt in Domino, VI. Idus Febr. Agathone pont. Sepultus in baſilica S. Simpliciani. Eius ſanctitatem, & dum archiepiſcopatum geſsit, & poſtquam ex hoc ſæculo abijt, teſtatam Deus fecit miraculorum magnitudine, & multitudine. 42.

S. MANSVETVS Sabellus, Romanus, Agathone Põtifice, Archiepiſcopus factus Eccleſiæ commiſſæ vtiliter præfuit. Synodo Conſtantinopolitanæ VI. præclara eru- 43.

ditionis laude interfuit: epiſcoporum prouinciæ Concilium habuit, de cuius ſententia epiſtolam, fidei, pietatis, doctrinæque plenam, contra monothelitas hæreticos ad Imperatorem ſcripſit. Sedit ann. IX. Obijt XI. Calend. Mar. Sepul. in baſilica S. Ambroſij.

44. BENEDICTVS, Criſpus, Mediolanẽſis, diuinis humaniſque litteris eruditiſsimus & maximarum virtutum auctoritate grauiſsimus, atque ob eam rem tota Italia clariſsimus, Ioanne VI. pont. Archiepiſcopus declaratus, Sedit ann. XLVII. Templum S. Benedicti in porta noua ædificauit: Eccleſiæ ſuæ ius mirificè defendit: cauſam contra epiſcopum Papienſem Romæ conſtanter egit. Demum miraculis clarus, quieuit in Domino, V. Idus Mar. Sepul. in baſilica S. Ambroſij.

45. THEODORVS II. Gregorio III. pontif. Archiepiſcopus creatus, rituum eruditione præſtans, Matutini officij miſteria cæremoniaſque more Ambroſiano ſolẽnes, libro ſingulari enucleatè perſcripſit. Sedit an. XIV. Sepul. in monaſterio Horonę, quod Horona ſoror extruxerat.

46. S. NATALIS, Latina, Græcaque eruditione valdè præſtans, & Hebraicè doctus etiam, eximiuſque Catholicæ religionis cultor, Zacharia pont. Archiepiſcopatum ſuſce-

ſuſcepit, & geſsit vſque adeò religiosè, vt exantlatis multis pro fide laboribus, demũ ſanctitate clarus, in Domino quieuerit III. Id. Maij. Sep. in baſilica S. Georgij, quam is ædificauit. Sedit an. I. men. II.

47. ARIFREDVS, Zacharia pontif. creatus Archiepiſcopus, præfuit Eccleſiæ Mediolanenſi menſes IX. Sepul. in baſilica S. Nazarij.

48. STABILIVS, Stephano III. Archiepiſcopus factus, ſedit an. II. men. IX. Sepult. in Baſilica S. Ambroſij.

49. B. LAETIVS, Marcellinus, Mediolanenſis, vir omni pietatis officio inſignis, & admiranda in primis charitate erga paupe res. Sedit an. XIIV. men. XI. Sepul. in baſilica S. Ambroſij.

50. THOMAS Craſſus, Mediolanenſis, pietatis ſtudio deditus, religionis cauſa Hieroſolymam peregrinatus, inde reuerſus, Hadriano pont. calend. Nouemb. Archiepiſcopus factus, Ambroſiani officij libros, quos Carolus Magnus inflammandos cẽſuit, Eugenij epiſcopi ſtudio mirificè defendit. Carolũ Magnũ, Italiæ regẽ corona ferrea coronauit. Gliſſam Pipini Regis filiã Mediolani ſolenniter baptizauit. Sed. ann. XXIIX. Obijt cal. Oct. Sep. in baſ. S. Laurẽtij.

51. OLDOBERTVS, Marionius, Eugubinus, ſedit an.

52. PETRVS I. Craſſus, Oldradius, Mediolanenſis, Adriani pont. Secretarius, deinde Archiepiſcopus factus, mox Legatus à pótifice ad Carolum Magnũm Imper. venit: cui charus admodũ fuit. Hæreticos maximè oppugnauit, ob eamq́; rem hæreticorũ malleus vulgò vocitatus. Sermones de ſanctis ſcripſit, in quibus præcipuus eſt vnus de ſancto Barnaba Apoſtolo, & Epiſcopo Mediolani primo. Epiſtolas etiã, permultas, magnarum rerum pondere graues, & vnam præter cæteras ad Carolum Magnũ de tranſlatione corporis S. Auguſtini. Bernardum, Pipini filium, Italiæ regem coronauit. Sedit annos XXVII. Obijt VII. Id. Maij. Sepult. in baſilica S. Ambroſij.

53. ALIBERTVS, Craſſus, Mediolanenſis, Stephano Quinto pont. cal. Octobris Archiepiſcopus pronunciatus, admirabili vigilantia præfuit annos IX. men. VII. Obijt pridie calendar. Marty. Sepult. in baſilic. S. Ambr.

54. ANSELMVS I. Bilius, Mediolanenſis, à clero Archiepiſcopus electus, & à Paſchale Pont. confirmatus, pauperes eximia charitate dilexit: Lotharium, Ludouici Pij filiũ, Italiæ regem, in oppido Modoetia coronauit: eccleſiam commiſſam adminiſtrauit annos V. Obijt V. Idus Maij. Sepultus ad S. Ambroſium.

Bo-

BONVS, Caſtillionius, Mediolanenſis, 55.
Paſchale Pōt.creatus Archiepiſcopus,acer
rimus iuriſdictionis eccleſiaſticæ defenſor
ſedit an.IV. Obijt IIX.calend.Febr.Sepul.in
baſil.S.Ambroſij.

ANGISBERTVS I.Mediolanenſis,Gre 56.
gorio IV.pont.Archiepiſcopus factus,ſan-
cti Monæ Archiepiſcopi corpus in Eccle-
ſiam ſancti Michaelis ad Domum tranſtu-
lit. Sedit ann.I. menſes II. Obijt VII. Idus
Sept.

ANGELBERTVS I.Poſterlius, Medio- 57.
lanenſis,Gregorio IV. pont. Archiepiſco-
pus creatus,pauperum,viduarumque pa-
ter,eccleſiam etiam ſibi commiſſam bene-
ficijs & donis ornauit: altare in baſilica S.
Ambroſij cælato auro faciendum curauit:
Synodum prouinciæ habuit: in qua bea-
torum martyrum Iouitæ, & Fauſtini cœ-
nobij,quod Rambertus Epiſcopus exędi-
ficarat, inſtitutionem ratam habuit. Se-
dit ann. XXV. Obijt Idibus Decembris.
Sepult. in baſilica S. Nazarij. Hoc tempore
Mediolani multæ eccleſiæ ædificantur.

TADO, ingenio, & rerum diuinarum 58.
ſcientia præſtans, ob eamque rem ſapiens,
& à Nicolao I.pōtificē ſanctiſsimus aliquā-
do vocatus,eccleſiā Mediolanēſem guber-
nauit annos VII.menſes VI.Obijt pridie ca-
lend.Iunij.Sepul.in baſil.S.Ambroſij.

AN-

59. ANSPERTVS,Arbutius,Cõfalonerius, Mediolanenſis, Eccleſiæ Metropolitanæ Archidiaconus,à Clero Archiepiſcopus electus,ab Adriano II.pontif. confirmatus, Carolum Caluum,Italiæ regẽ ,coronauit, & Carolum Craſſum item.Sedit ann. XIIV. menſ.v.Obijt VII.Idus Oct.Sep. in baſil.S. Ambroſij.

60. ANSELMVS II.Caprius, Mediolanenſis,à Ioanne VIII.pont.è Gallia Romam redeunte, Archiepiſcopus incredibili cleri populique gaudio, creatus, ſedit ann. XIV. Obijt IV.calend.Octob. Sepul. in baſilica S.Ambroſij.

61. LANDVLPHVS I.Craſſus,Mediolanẽſis, Benedicto IV. pont.creatus Archiepiſcopus,Sedit ann.III. Obijt Non. Nouemb. ſepultus in baſilica S.Ambroſij.

62. ANDREAS,Lampugnanius,Mediolanẽſis,die feſto ſancti Andreæ,à Clero Archiepiſcopus electus,mox à Leone v.Pont.confirmatus,ſedit an.VI.Obijt pridie ca.Mart. Sep .in baſil.S.Ambroſij.

63. ATHO, Oldradus,Mediolanenſis,Archiepiſcopus magna ciuium multitudine Sergium III.pont.in Galliam deducit: inde Romam, vbi opem ei tulit ad Chriſtophorum,vrbe pellendum,qui pontificatũ inuaſerat.Is in eccleſia Mediolanenſi, primo Sabbatho Septembris,veſperarum officium

ficium de cruce agi inſtituit.Sedit ann.xii. men.vi.Obijt Romæ vii.Idus.Sepultus in eccleſia SS. Bonifacij , & Alexij in monte Auentino.

Garibertvs,Ioanne Decimo pont. 64.
in ſede Archiepiſcopali collocatus, Alberico, qui in agro Piceno dominabatur, auxilio fuit ad Saracenos, ex Apulia eijciendos.Sed.an.ii.

Lambertvs,vir ſolerti ingenio,ſum- 65.
moque conſilio,Archiepiſcopus Ioãne xi. pontifice,creatus,Rodulphum, Papiæ regem acclamatum,in ſumma Italiæ diſſenſione,coronauit:in Italiam, de ſummi põtificis ſententia,Hugonem,Comitem Arelatenſem,accerſiuit.Burcardum, Sueuorũ Ducem,Rodulphi Regis ſocerum,legatũ, ad ſe miſſum,benignè excepit. Genuenſibus auxilium contra Saracenos miſit.Sedit ann.ix.Obijt calend.Iulij.

Hildvinvs, Monachus, Gallus,Ste- 66.
phani ix. pont. familiaris, Martino iii. pont. Archiepiſcopus factus, Hugonem, Ludouici iii.filium, Burgundiæ Ducem, Italiæ Regem , in baſilica Ambroſiana, Mediolani coronauit. Sedit ann. vi. Obijt cal.Aug.

Ardericvs, Cotta,Mediolanẽſis, A- 67.
gapeto ii. Põt.creatus Archiepiſcopus,Berengarium Verona Mediolanum euocat: vbi

vbi pro rege ſe gerere cœpit. Eccleſiã, ſancti Andreæ nomine, ad murum ruptum, ædificauit: ſacellum ſancti Lini in baſilica S.Nazarij extruxit. Sedit ann. IIX. Obijt III. Idus Oct. Sepult. in ſacello S.Lini.

68. ALAMANVS, Menclotius, Mediolanẽſis, Canonicus Ordinarius, cum Manaſſe, Vgonis Imperatoris filio, de Archiepiſcopatu contendit: ſed tandem, vniuerſo clero ſuffragante, Archiepiſcopus factus, ſedit annos IV.

69. VALBERTVS, Medices, Mediolanẽſis, Ioanne XII. Pont. factus Archiepiſcopus, Berengarij rabiem fugiens, ad Othonem I Imp. venit, cui promittit, ſi tyrannum extinxerit, ſe regni inſignia traditurum. Epiſcoporum prouinciæ concilium de more euocat: deque omnium, qui frequẽtes adeerant, ſententia regnum Berengario abrogat: Othonem autem, cui regnum detulerat, ſolemni iureiurando aſtringit, ſe, pro ſalute dignitateque Italiæ, patrimonium omne profuſurnm, nullumque periculũ recuſaturum: Othonem verò Mediolani, in baſilica Ambroſiana ex promiſſo coronauit: eamque ob cauſam multa ab eo oppida dono accepit; Romanæq; ſynodo interfuit: in qua priori loco & cõſedit, & ſubſcripſit, quàm Archiepiſcopus Rauennæ. Sedit an. XIIX. Sepul. in eccleſia Hyemali.

AR-

ARNVLPHVS, Bonicij Ducis filius, Subdiaconus S.Eccleſiæ Mediolanenſis, ab Othone Imperatore Archiepiſcopus, Clero reclamante, electus, nomen, dignitatemq́; Comitis tulit, iuſque per Vicecomitē exercuit. Hiſtoriam ſui temporis ſcripſit. Sedit an.III.Sepult.in eccleſia Hyemali. 70.

GOTIFREDVS, Benedicto VI. Pont. creatus Archiepiſcopus, ſedit an. V. Obijt XII.cal.Oct.ſepul.in Eccleſia hyemali. 71.

LANDVLPHVS II. Bonitij filius, Carcanus, Mediolanenſis non à clero electus, ſed patris artibus, iuuante Imperatore, Archiepiſcopatum occupauit annos IIX. mēſes III.Obijt IIX.cal. Oct. Sepul. in baſilica S.Celſi. 72.

ARNVLPHVS II. Artiacus, vir pietatis nomine illuſtris, Gregorio V.Pont.Archiepiſcopus creatus, Othonem III.Imperatorem corona ferrea donauit. Epiſcopum Aſtenſem, qui ab officio, erga ſedē Metropolitanam, deſciuerat, parere coegit. Cremonenſes malè mulctauit: in Laude Pompeia concilium prouinciale habuit. Conſtantinopolim profectus, ſerpentem æneum, quem à Nicephoro Imperatore dono acceperat, Mediolanum aſportandum curauit. Sedit annos XIX. Obijt IV.cal. Martij. 73.

HERIBERTVS, Gerardi Canturij fi- 74.

Y lius,

lius, Antimianus, Mediolanẽſis, Benedicto IIX. Pont. Archiepiſcopus factus, Monaſterium S. Dionyſij ædificauit. Eccleſiam S. Satyri in Porta Romana conſecrauit. Corpus S. Monæ Archiepiſcopi Mediolanum in eccleſiam beati Vitalis martyris trãſtulit. Epiſcopũ Papienſem in conuentu Roncalienſi crucem deponere iuſsit. Ambroſium eccleſiæ Mediolanenſis ordinarium, Epiſcopũ ciuitatis Laudenſis inſtituit. Enricum Imperatorem Romam deduxit, vt à Benedicto Pont. coronam acciperet. Sedit an. xxvij. Obijt xv. Cal. Febr. Sepultus in baſilica S. Dionyſij.

75. GVIDO, Valuaſorius, Velatius, eccleſię Mediolanenſis Canonicus ordinarius, Enrici Imperatoris ſecretarius, in ſumma de Archiepiſcopatu contentione, cæteris cõpetitoribus repulſis, Archiepiſcopus creatus, Leonis IX. Pont. iuſſu concilio Vercellenſi contra Berengarium interfuit. Apud Fontanetum in agro Nouarienſi ſynodum prouinciæ habuit. Sedit ann. xxvj. Obijt x. Calend. Decembris. Quo mortuo vacauit eccleſia Mediolanenſis annos tres.

76. THEALDVS, Caſtilionius, Mediolanẽſis, Enrici Imperatoris opibus ſuffultus, eccleſiam Mediolanenſem inuaſit. Quam ob cauſam ad ſynodum à Gregorio vij. Pont. vocatus, cùm venire recuſaſſet, primò ſacris

cris ordinibus interdictus, deinde, ac tertiò publicè in ſynodis Romanis, grauis excõmunicationis vinculo irretitus eſt. Obijt vij. Cal. Iulij. Sepultus Aronæ.

ANSELMVS III. Raudius, Mediolanen- 77.
ſis, Archiepiſcopus creatus, magnam claſſem exercitumque comparauit, vt Babyloniam caperet: quò profectus, multis commiſsis prœlijs, nihil profecit. Mediolanumque inde reuerſus, diẽ obijt Pridie Nonas Decemb. Sepultus in baſilica S. Nazarij. Sedit annos VII. menſes quinque.

ARNVLPHVS iij. Capitanius, Medio- 78.
lanenſis, Vrbano ij. Pont. creatus Archiepiſcopus, ciuitati Mediolanẽſi auctor fuit, vt ſex millia militum ad recuperandã Hieroſolymam mitteret. Vir fuit admiranda ſanctitate: monaſterium S. Victoris ad corpus, multis prædijs dotauit. Sed. an. III. mẽ. IX. Obijt vj. Cal. Oct. Sepul. in monaſterio Clauatenſi.

ANSELMVS IV. Valuaſorius, Luinius, 79.
Mediolanenſis, fidei nomine in exilium pulſus, Conſtantinopolim venit: vbi obijt pridie Cal. Oct. Sepul. in ea Vrbe, ad S. Nicolaum.

CHRYSOLAVS, Henrici I. Imp. opi- 80.
bus adiutus, Eccleſiam Mediolanenſem occupauit, pulſo inde Anſelmo, eoque nomine apud Paſchalem II. Pont. accuſatus,

Romam venit. Vir Græcè, Latineq́ue e ruditus, epiſtolas, conciones, aliaq; induſtriæ ſuæ monumenta reliquit. Romæ obijt, ſepultus in Eccleſia S. Sebaſtiani.

81. IORDANVS, Capitanius, Cliuoſeprius, Mediolanẽſis, Paſchale II. pont. creatus Archiepiſcopus, ſynodũ prouincialẽ habuit, in qua de epiſcoporum decem & ōctō cōſenſu multa ſtatuit: concilio Guaſtallio, quod pontifex habuit, præſens adfuit. Diẽ commemorationis mortuorum decreuit. Sedit an. IIX. men. IX. Obijt pridie nõ. Oct. Sepul. in baſilica S. Ambroſij.

82. HENRICVS, Capitanius, Curtius, Vicedominus, & Archipresbyter Eccleſiæ Mediolanenſis, Gelaſio II. Pont. factus Archiepiſcopus, ſedit ann. V. men. VI. Obijt IV. cal. Iun.

83. S. BERNARDVS, Gallus, Abbas Clarauallenſis, Henrico mortuo, Archiepiſcopus electus, recuſauit id munus obire.

84. ANSELMVS V. Puſterlius, Mediolanẽſis, Honorio II. Archiepiſcopus creatus, in Germaniam legatus miſſus, inde rediens Epiſcopi Aſtenſis, auctoritatem Metropolitanam deſpicientis, audaciam fregit. Lotharium Imp. Mediolani excepit, coronaq́ue ferrea donauit. Nouocomum obſedit agrum vaſtauit. S. Bernardum hoſpitio ſæpenumero accepit: cuius cauſa monaſte-

rium

rium Clarauallenſe, extra portam Romanam, ab Anſelmo Archinto ædificandum curauit. Sedit ann. IX. Obijt Romæ XIX. cal. Septemb.

ROBOLDUS I. Epiſcopus Albenſis, Innocentio II. Pont. creatus Archiepiſcopus, Mediolanẽſibus auctor fuit, vt ij ſacrorum communione interdicti, veniam à Pontifice peterent. Hoſpitales ædes Brolij, à Gothofredo ciue extruẽdas curauit. Sedit an. X. menſ. V. Obijt III. cal. Ian. Sepul. in baſilica hyemali. 85.

VBERTUS, Pirouanius, Lucio II. Pont. factus Archiepiſcopus, eccleſiæ Mediolanenſi præfuit, quo tempore, Federicus Imperator Mediolanum diripuit. Is ſumma prudentia vir, conuentum habuit de vrbe inſtauranda: ſed rem non perfecit, morte ereptus. Sedit an. XV. Obijt Beneuenti. 86.

S. GALDINUS, Valuaſorius, Salenſis, ſciẽtiæ, & sãctitatis laude clarus, primò Mediolanenſis eccleſiæ Archidiaconus, deinde ab Alexandro III. Pont. S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Sabinæ, poſtea Archiepiſcopus, tum vniuerſæ Galliæ Ciſalpinæ Legatus creatus, Nonis Septembris Mediolanum venit. Quam vrbem à Federico dirutam, inſtaurauit: ædes Archiepiſcopales reſtituit: Humiliatorum ordinem, ex auctoritate ſummi Pont. comprobauit: Pa- 87.

pienſem ciuitatem eccleſiaſtico interdicto affecit: Laudenſibus Epiſcopum dedit. Mediolani, de ſuggeſtu cùm contra hæreticos concionem haberet, obijt XIV. Cal. Maij. Sepul. in baſil. S. Teclæ. Sedit an. X.

88. ALGISIVS, Pirouanius, Mediolanenſis, primo Cymiliarca, deinde ab Alexandro III. Archiepiſcopus factus, eo animi robore eccleſiam, populumque commiſſum gubernauit, vt cum Federico Imp. pugnā inire non dubitarit: quem ſuis copijs, Deo iuuante, mirabiliter profligauit, die feſto SS. Martyrum Siſinij, Martyrij, & Alexandri: quē propterea diem religioſum perpetuo coli ex decreto cenſuit; deinde Venetias ad Alexandrum Pont. inde Romam cum eo profectus, poſtea Mediolanum reuerſus, obijt. Sepultus in baſilica hyemali. Sedit ann. IIX. menſ. IIX.

89. VBERTVS II. Cribellius, Mediolanēſis primùm Eccleſiæ maioris Archidiaconus, deinde Vercellarum Epiſcopus, poſt, Lucio III. Pont. Archiepiſcopus factus, SS. Aſtantij, & Antoniani corpora inuenit: Veronam ad Cōcilium venit: vbi, Lucio mortuo, pontifex renūciatus eſt in vigilia Nat. Domini.

90. MILO, Candianus, Mediolanenſis, primo Mediolani Archipresbyter, deinde Taurini epiſcopus, pòſt à Clemente III. pont.

pont. Archiepiſcopus Mediolani creatus, Henricum Imp. vnà cum Conſtãtia, corona ferrea decorauit. Sedit an. VII. menſ. IIX. ſepultus in baſilica hyemali.

VBERTVS III. Tertiacus, Mediolanenſis, Modoetiæ Archipresbyter, Metropolitanæ eccleſiæ canonicus ordinarius, S.R.E. presbyter Cardinalis, tit. S. Stephani in Cælio monte, ab Innocentio III. pont. creatus, deinde Archiepiſcopus, pacem inter Mediolanenſes, & Comenſes conciliauit. Sedit annos IV. menſ. III. ſepultus in Eccleſia hyemali. 91.

PHILIPPVS, Lampugnanus, Mediolanenſis, ab Innocentio III. pont. Archiepiſcopus creatus, ad quem illius epiſtola de cancellaria Mediolanenſi ſcripta eſt, pacem inter Mediolanenſem, & Ticinẽſem populum inijt. 92.

VBERTVS IV. Pirouanius, Mediolanẽſis, ab Innocentio III. pont. Cardinalis creatus, deinde Archiepiſcopus, cum poteſtate Legati miſſus ad gerendam Eccleſiam Mediolanenſem, Othonem IV. Imperatorẽ in baſilica Ambroſiana coronauit. Sed. an. IV. menſ. III. Obijt Mediolani, ſepultus in eccleſia hyemali. 93.

GERARDVS, Reginus Sexius, primo Nouariæ Epiſcopus, deinde ab Innocẽtio III. Pont. Arcniepiſcopus creatus, ſedit tã- 94.

tum menſes VI. Obijt Cremonæ.

95. HENRICVS, Settarius, Mediolanenſis, baſilicæ Metropolitanæ Cymiliarcha, in maxima cleri diſſenſione, ab Honorio III. creatus Archiepiſcopus, pro fidei defenſione in Paleſtinam tranſmiſit. Damiatę expugnationi interfuit. Baſilicam Euſtorgianam fratribus ordinis Dominicani, alterā beatorum martyrum, Naboris & Felicis, Franciſcanis attribuit. Eccleſiā S. Gothardi in monte Tremulo cõſecrauit. Epiſcopi Cremonenſis contumaciam fregit: eccleſię libertatem defendit. Hæreticos profligauit. Sedit an. XVI. menſ. X. Obijt Mediolani ſepultus in baſilica martyrum, Naboris & Felicis.

96. GVLIELMVS I. Rozolius, Mediolanēſis, baſilicę Metropolitanę Archidiaconus vir eruditus, & optimus, à Gregorio IX. Pont. creatus Archiepiſcopus, laicis Mediolani, prædicationis munere interdixit. Ad Federicum II. Imp. miſſus, iuſſu põtificis, cruce ſignatorum militum bellum cõtra Saracenos indixit. Sedit ann. X. menſ. V. Obijt Mediolani, ſepultus in eccleſia monaſterij Claraualleńſis.

97. LEO, Peregius, Mediolanenſis, Frater ordinis Franciſcani, à Cæleſtino IV. Pont. Archiepiſcopus factus, iuriſdictionem Archiepiſcopalem cùm negligenter curaret.

Tur-

Turriani plebis conſules,eam ſibi vſurparunt.In vico Lignano ædes archiepiſcopales magnifice extruxit . Sedit annos XVI. menſes VII. Obijt XIIX. calend. Nouemb. Vacauit archiepiſcopatus anno.IV.men.IX. dies VII.

OTHO, Magnus, Vicecomes, Mediola- 98.
nenſis,in ſumma de epiſcopo eligendo diſſenſione,Octauiani Cardinalis,ſedis Apoſtolicæ legati,ſtudio,ab Vrbano IV. pont. Archiepiſcopus factus,opibus,auctoritate militumque copijs floruit.Iuriſdictionem vrbis Mediolani à iure poteſtateque Archiepiſcopi in fratris filios,tranſtulit.Carmelitanos monachos Mediolanum introduxit. Concilio œcumenico Lugdunenſi interfuit,quod Gregorius IX.pont. habuit Cōcilium prouinciale Mediolani ipſe habuit. Sanctæ Agnetis ſacellum in baſilica maiori ædificauit,prædijſque paternis dotauit.Præbendam Lectori Theologo decreuit.Bellum ſacrum Mediolani, à magiſtro ordinis Franciſcani denunciari conceſsit.Sedit ann. XXXIII. dies XIIX. Obijt Mediolani III.Idus Aug. Sepultus in eccleſia maiori.

RVFINVS,Friſetius,Lucenſis,à Bonifa- 99.
cio IIX.Pont.creatus archiepiſcopus, ſedit menſes tantum X.

FRANCISCVS,Fontana,Parmenſis,pri- 100.

mùm Meſſanæ Archiepiſcopus,in eccleſiæ ſibi commiſſæ,ſtatione, ſeculis repugnantibus,cùm inuigilare non poſſet, eccleſiæ deinde Nolanæ adminiſtrator, demũ Mediolani Archiepiſcopus factus, Vicecomites ex vrbe Mediolano,ditioneque depulit.Sedit an.XII.

101. CASTONVS,Turrianus, Mediolanenſis,primò Aquileiæ patriarcha, pòſt Mediolani Archiepiſcopus à Clemente V.pót. factus, iuriſdictionem Archiepiſcopalem reſtituit.Synodum prouincialem Mediolani habuit. Henricum Lucimburgium, Imp.VI.corona ferrea,die ſolemni epiphaniæ coronauit.Sedit an.IX.

102. F.AICARDVS,Camodianus, Nouariẽſis,ordinis minorum S.Franciſci, miniſter generalis IX.à Ioanne XXII. pont. creatus Archiepiſcopus, Matthæum Vicecomitẽ, filioſque iuriſdictionem eccleſiaſticam occupantes,excommunicauit.Multa ędificia extruxit.Mediolanenſibus, multa mala, quæ euenerunt,concionando prædixit. Sedit ann.XIV.

103. IOANNES II.Matthæi filius,Vicecomes, Mediolanẽſis,primò Nouariæ Epiſcopus, deinde à Clemente VIJ.Pont. Archiepiſcopus creatus,bellica potius laude,quàm eccleſiaſticæ diſciplinæ nomine illuſtris, totius penè Galliæ Ciſalpinæ dominus,multa

ta etiam oppida eccleſiæ Romanæ per vim occupauit. Corporis Domini celebritatem ſolemnem, in eccleſia Mediolanenſi perpetuo agi decreuit, ritu ſolemni, & publica proceſsione, quam ipſe frequentiſsimã celebrauit, facto concurſu hominum cẽties millium. Sedit annos XXI.

ROBERTVS, Vicecomes, Mediolanenſis, baſilicæ Metropolitanæ Archipresbyter, ab Innocentio VI. pont. Archiepiſcopus creatus, Carolum IV. Imperatorem, hoſpitio regali Mediolani accepit: & Modoetiæ, in baſilica S. Ioan. Baptiſtæ Regem Longobardiæ coronauit. Sedit annos vij. 104.

GVLIELMVS II. Puſterlius, Archipreſbyter Modoetiæ, deinde Patriarcha Conſtantinopolitanus, pòſt ab Vrbano V. creatus Archiepiſcopus, ſedit an IX. menſes IV. 105.

SIMON, Borſanius, Mediolanenſis. Iuriſconſultus, Gregorij xj. pont. familiaris, presbyter Cardinalis tit. SS. Ioannis, & Pauli, ab eo creatus, deinde Archiepiſcopus Mediolani: ad eccleſiam ſibi commiſſam non venit, occupationibus Romanis diſtẽtus. Sedit annos VI. menſes vj. 106.

ANTONIVS, Princeps Salutiarum, Subalpinas, à Gregorio xj. Archiepiſcopus creatus V. Idus Sept. ad ſedem Archiepiſcopalẽ venit: in qua ſedit an. XXV. dies IX. obijt Mediolani, ſepultus in eccleſia hyemali. 107.

F. PE-

108. F. PETRVS Philargus, ordinis Minorũ, in Cruſsionalio vico diœceſis Nouarienſis natus, vir Græcis, & Latinis litteris, Theologiæq́ue ſcientia eruditus, Ioannis Mariæ principis Mediolani, à conſilijs, primùm Vicẽtiæ, deinde Nouariæ epiſcopus factus poſtea Patriarcha Gradenſis, mox Mediolani archiepiſcopus à Bonifacio IIX. creatus, ſed ann. vj. Deinceps ab Innocentio vij pronunciatus Cardinalis baſilicæ Apoſtolorum, demum in Concilio Piſano, à Cardinalibus creatus Pontifex, nomen habuit Alexandri v.

109. IOANNES III. Vicecomes, Mediolanẽſis, Malateſtæ Principis auxilio adiutus, ſedem archiepiſcopalem occupauit, pauloq́; pòſt in Concilio Conſtantienſi archiepiſcopatu priuatus eſt.

110. BARTHOLOMAEVS, Caprius Mediolanenſis, à Ioanne xxiij. Pont Archiepiſcopus creatus, Philippi Mariæ Ducis curator. Concilio Conſtantienſi interfuit: multas legationes obijt, Genuam vrbem ex illius Reipublicæ decreto adminiſtrauit: Sigiſmundum Imperatorem, Mediolani in baſilica Ambroſiana coronauit: Martinum v. Pont. è Concilio Conſtantienſi redeũtem hoſpitio auguſtiſsimo accepit. Sed. an. xxij Obijt pridie cal. Oct.

111. FRANCISCVS, Piccolpaſsius, Bononiẽſis,

ſis, Eugenij iv. Pont, familiaris, vir multis virtutibus florentiſsimus, Latinè doctus, ſacra eruditione prędituſ,&pietatis ſtudio ardens, cilicium perpetuo induit. Litteratos homines eximiè dilexit: in quib⁹ duos in intimis habuit, Philelphum, & Aeneam Siluium, poſtea pontificem Pium II. Quē priuatum hominem, Mediolani degētem, ciuibus quibuſdam Mediolanēſibus, nobilitatis ſplendore illuſtribus, Prępoſituram baſilicæ S. Laurentij vacantem, ſibi dari petentibus, virtutis ergo antepoſuit. Archiepiſcopus autem Eccleſiam Mediolanenſem ſanctè adminiſtrauit: & verò difficultates, quæ ſibi in eo munere importata erāt egregiè ſuperauit conſtantis animi robore & ſanctitatis opinione, quam de ſe omnes conceperant. Sedit ann. iix.

HENRICVS iij. Scotus, Papienſis, primùm epiſcopus Dertonenſis, deinde archiepiſcopus Mediolanenſis, ab Eugenio iv. Pont. creatus, poſtea S.R.E. Cardinalis tit. S. Clementis, populo Mediolanenſi, fame grauiter laboranti, magnā argenti vim dono miſit: ſeque ac familiam ſuam bonis omnibus ſpoliauit, quo liberalius eccleſiæ ſibi commiſſæ, filijs ſubueniret. Sedit ann. ix. Obijt Romæ iv. Nonas Iulij, ſepultus in tit. S. Clementis. 112.

NICOLAVS, Amidanus, Cremonenſis, 113.
ſapien-

ſapientiſsimus Iuriſconſultus, primò epiſcopus Placentiæ, Concilio Conſtantienſi interfuit: in quo Ioannem Huſsium, ex patrum auctoritate, gradu mouit: deinde Archiepiſcopus Mediolanenſis factus, ſedit anno. j.

114. GABRIEL Sfortia, Franciſci Sfortiæ Ducis frater, Mediolanenſis, ordinis heremitarum S. Auguſtini, Theologiæ ſcientia eruditiſsimus, concionator clariſsimus, à Nicolao v. Pont. creatus Archiepiſcopus, beatæ Marię Coronatæ eccleſiam cõſecrauit. Muneribuſque alijs Archiepiſcopalibus rectè perfunctus, obijt Mediolani, ſep. in eadem eccleſia. ſed. an. xiij.

115. CAROLVS I. Foroliuienſis, Abbas S. Celſi, à Caliſto iij. factus Archiepiſcopus, ſedit an. IV. Obijt Mediolani, ſepul. in baſil. S. Celſi.

116. STEPHANVS Nardinus, Foroliuienſis, Referendarius Apoſtolicus, egregia virtute vir, à Pio ij. Pont. in Germaniam Internuncius miſſus, à Paulo ij. Mediolani Archiepiſcopus factus, & à Xyſto I V. Cardinalis S. R. E. tit. S. Mariæ trans Tyberim, collegium Nardinum, Romæ inſtituit, in quo perpetuum Archiepiſcopi ius eſſe voluit. Mediolani, extra pomerium portæ Tonſæ, ædes Archiepiſcopales ædificauit: in vico S. Pauli ad compitum, certa quadam

dam ædificij forma, domicilium parauit, vbi pro Archiepiſcopali auctoritate iudicia exercerentur. Eccleſiæ Metropolitanæ aulæa, tapetiaque magnifica, pallia, eccleſiaſticaque ornamenta, & mitram, precioſo opere contextam, dono dedit. Solemnium litaniarum triduanarum, librũ multis ante ſæculis conſcriptum, temporum incuria penè intermiſſum, reſtituit. Sedit ann. xxiij.

117. IOANNES iij. Arcimboldius, Mediolanenſis, vir iuris ciuilis, & Pontificij ſcientia præſtans, ſapientiæ, maximarumque virtutum ornamentis excultus, ob eamque rem Galeatio Mariæ, Sfortiæ, Duci, gratus, & charus, multis legationibus illius nomine perfunctus, à Xyſto iv. pont. primùm Protònotarius Apoſtolicus, Nouariæq; Epiſcopus, deinde S. R. E. Cardinalis creatus, multis etiam prouincijs Legatus præfuit. Poſtea ab Innocentio iix. pont. Mediolani Archiepiſcopus creatus, eccleſiam ſibi cõmiſſam multis donis ornauit. Sedit ann. iij. men. iix. dies xj. obijt Romæ.

118. GVIDO Antonius, Arcimboldius, Mediolanenſis, Ioannis Cardinalis, & Archiepiſcopi frater, ſummarũ virtutum ſplendore prælucens, à Galeatio Maria ampliſsimis honoribus cohoneſtatus, pietatis cultor egregius, ab Innocentio iix. Pont.

Archiepiſcopus factus, curiam Archiepiſcopalem,quam dono à Duce acceperat, vetuſtate prope collapſam, magnis ſumptibus renouauit:baſilicam Metropolitanam ſacerdotum numero auxit:eidem, & fabricæ magnam vim rerum precioſarum, moriens legauit.Sedit annos ix.

119. OCTAVIANVS Arcimboldius,Mediolanenſis,egregius iuriſconſultus, Protonotarius Apoſtolicus,contradictarum Auditor, vtriuſque ſignaturæ Referendarius, Archiepiſcopus deſignatus.

120. HIPPOLYTVS I. Alphonſi Ferrariæ Ducis frater,Eſtenſis, S.R.E. Cardinalis S. Luciæ,ab Alexandro VI.Pontif. archiepiſcopus deſignatus,vir ſingulari prudentia, rerumque gerendarum vſu præſtans, Eccleſiam Mediolanéſem adminiſtrauit annos xiij.

121. HIPPOLYTVS II. Alphonſi Ferrariæ Ducis filius,Eſtenſis,à Leone X.Pontif. archiepiſcopus deſignatus, pòſt à Paulo III. Pont. S.R.E. Cardinalis pronunciatus, & à Pio IV.Pontif. ad Gallorum Regem Legatus miſſus,eccleſiæ Mediolanenſis præfuit,ann.xxxiij.

122. IOANNES Angelus,Arcimboldus,Mediolanenſis,à Clemente vij.Pont.Nouariæ epiſcopus,deinde à Iulio III. Pont.Mediolani Archiepiſcopus factus,ſedit annos v.

PHI-

PHILIPPVS, Archintus Mediolanenſis, iuriſconſultus clariſsimus, rerumq́; bene geſtarum nomine illuſtris, primùm à Paulo iij. pôt. Protonotarius Apoſtolicus, tum vrbis præfectus creatus, poſtea Epiſcopus Biturgiæ, & Vicarius vrbis Pontificius, inde ad epiſcopatum Salutiarum trãſlatus, Bononiam ad Concilium venit Vicarij autem pontificij munus geſsit Paulo III. Iulio III. Marcello II. Paulo IV. Pontificibus. Demum ob virtutũ merita, Archiepiſcopus Mediolani à Paulo IV. creatus, eccleſiæ Mediolanenſi præfuit annos II. 123.

CAROLVS II. Comitis Giberti, & Margaritæ, Pij IV. Pontificis ſororis, filius, Borromæus, ab eodem Diaconus Cardinalis S Martini in Montibus, deinde presbyt. Card. tit. S. Praxedis, & Archiepiſcopus VI. Idus Februar. anno 1560. creatus, ſedet. Cuiũs res geſtæ in perpetuos commentarios ordine referuntur. 124.

P. Galeſinius Protonotarius
Apoſt. pro Illuſtriſs. Archiep.

Z DE

DE OBITV CAROLI CARD. S. PRAXEDIS, ARCHIEPISCOPI MEDIOLANI, EPIſtola Caroli à Baſilica Petri Presb. Mediolanenſis:

Ad P.F. Ludouicum Granatenſem.

SIGNIFICASTI *mihi ſæpius litteris tuis, optime pater, nihil me tibi gratius facere poſſe, quàm vt de Caroli Cardinalis ſanctæ Praxedis, Archiepiſcopi Mediolani actionibus, quē nunc ſempiterna vita frui ſperamus, aliquid ſcriberē. Qua ego pia admodū voluntate tua, amantiſſimoq; in Cardinalē animo mirificè delectatus, tum aliàs ad te de rebus illius non ſemel litteras dedi; tum hoc tempore de ſanctiſſimis exercitationibus, diuiniſq; contēplationibus ſcripturus eram; quibus, in ſacro Varalio monte, ſuperioribus diebus, præcipuo quodam ſtudio ſe dederat: ſed me miſerum, ſpirituales illæ iucunditates eo exitu, nobis quidē acerbiſſimo, concluſæ ſunt, de quo te iam arbitror audiſſe; cùm triſtiſſimi caſus fama in omnes partes iam peruenerit; orbemq; luctu impleuerit. Nunc de vtroque ad te ſcribam, de ſacris contemplationibus, & morte; ex quibus illæ, magnam ſpiritus tibi afferent delectationem; in huius vero narratione, aliquid, opinor, vt fit, in dolore leuationis inuenies. Cupiebat optimus Antiſtes ſuperioribus menſibus paulùm ſe de turba, & à negotijs, in ſanctum otium*

otium ſolitudinemq́; conferre; vt quemadmodũ certis temporibus ſolebat, animæ ſuæ ſtatum, officia, culpaſq; diligẽtiùs ſecũ reputaret; & ſpiritus ſui viribus inſtauratis ad eccleſiæ ſuæ gubernationẽ reuerteretur quamquã aliã quoq; cauſſam, præcipuæ cuiuſdã cõtẽtionis orando adhibendæ, hoc tempore habuiſſe, iis notum eſt, quibus illius arcana conſilia, grauiſſimaq́; quæ nunc ſuſceperat, munera ignota non ſunt: cui rei etiam indicio eſt, eum, & longinquiorem & inſigniorem locum ad id delegiſſe; longioriq́; temporis ſpatio in eo moratum eſſe, quàm ſolebat: ſed illud quoque verum eſt, aliquot iam annos, eum Dominicæ paſsionis memoria mirificè delectari ſolitum fuiſſe; eamq́; animo ita fixã habuiſſe; vt illius variis modis tractãdæ diuidẽdæ, ordinandæ finẽ nõ faceret; tempuſq; aliquod cupidè obſeruaret, quo animus illius ab interpellationibus liber, in eiuſmodi ſacris meditationibus poſſet conquieſcere. Dicam poſtremò; cùm eum Deus poſt maximos labores, graueſq; perpeſsiones in cælũ, vt ſperamus, accerſire vellet; quibus diuinæ gloriæ, & honori ſeruiens, annis præſertim circiter viginti, quibus in hac eccleſia reſedit, exercitus fuerat; vltimo, et inſigni huius vitæ beneficio, eam ei mentẽ dediſſe, vt præcipuã illã mortis cauſſa præparationẽ adhiberet. Itaq;, cùm ſacrã ordinationũ ſolemnitatẽ ſacris Septembris tẽporibus, de more eſſet celebraturus, nunciũ accepit, Franciſcũ Boſsium Epiſcopum Nouarienſem in grauiſſimum morbum incidiſſe; ita vt mortis periculum in horas immineret: ſtatim ipſa nocte, nulla

habita incommodi alicuius ratione; vt erat eiuſmodi præſertim neceßitatis tempore, & erga Prouinciæ Epiſcopos, charitate admirabili; Nouariam contendit: mortuum Epiſcopum cùm offendiſſet; & quæ pro inſigni pietate ſua ſolebat, funeris celebrandi officia præſtitiſſet; concionem habuiſſet; ſanctißimæ communionis ſacramentum frequentißimo populo miniſtraſſet; profectus eſt Vercellas, vt vrbis illius eccleſiæ quibuſdam in rebus conſuleret: Franciſco enim Bonhomio Apoſtolicæ ſedis nomine in Germania abſente, curam illius eccleſiæ, auctoritate Apoſtolica; præter id, quod ad eum, vt Metropolitanum, ſpectabat; benignè ſuſceperat. Atque non eccleſiaſtica ſolum, ſed ciuilia etiam, eaq́; grauißima negotia ibi confecit; ex quibus pernicioſæ diſcordiæ facilè extitiſſent: fuit eo tempore cum Cardinalibus vercellenſi, & Montiſregalis; & cum Epiſcopis nonnullis, qui ad eum iam ſolebant etiam ex longinquis prouincijs, tanquam ad eccleſiaſticæ diſciplinæ magiſtrum frequenter venire. Tum inuitatus à Sabaudiæ Duce, qui ſe ei maximè deditum filium profitebatur, Taurinum conceßit: vbi poſtquam cum Duce collocutus; & ſacroſanctum linteum, quod ſuſcepta olim laborioſa admodum peregrinatione, magno pietatis documento, inuiſerat, veneratus eſſet, diſceßit; & in Varalium montem ſe recepit; qui ferè ſub Alpium iugo, inter Helueticos, Pedemontanoſq́; fines poſitus, ab vrbe Vercellenſi, Nouarienſi, & Comenſi millia paſſuum viginti quinque, aut ad ſummum triginta, diſtat; à Mediolanēſi quinquaginta

quaginta quinque. Ibi ante annos fere centum, vnus ex fratribus S. Franciſci, ordinis, quem obſeruantiæ dicunt, Mediolanenſis, ex familia Caima, ſepulchrũ Domini, imitatione Hieroſolymitani, poſuit: fratrum ſuorum monaſterium, quædamq́; ſacella, ex multis piorum virorum eleemoſynis ædificauit; in quibus hiſtoria Dominicæ paſſionis, pulcherrimis ſtatuis, & ad pium animis affectum excitandum accommodatis, expreſſa eſt. Iis addita ſunt plura alia ſacella, non ſolum paſſionis Domini, ſed ſacrarum aliarum hiſtoriarum imagines referentia: quæ in ſumma montis parte diſtinctis locis poſita, pulcherrimam præbent piorum mentibus ſacrarum exercitationum opportunitatem. Huc igitur in fratrum monaſterium vir ſanctus Carolus, cum Patre Franciſco Adorno, ſocietatis Ieſu, magnæ pietatis, doctrinæq́; viro, confeſſionum miniſtro, & ſpiritualium exercitationum adiutore, cùm ſe recipiſſet; primùm animo ſtudioſiſſimè expurgando operam dedit; & certi temporis generalem peccatorum confeſſionem, pro ſua conſuetudine habuit, quam non longis interuallis repetere ſolebat: venit deinde ad ſanctiſſimæ paſſionis meditationes; in quibus eos quoque, quos ex familia ſecum habebat, exerceri voluit. Diei, & noctis etiam, certa tempora diſtributa erant; quibus quemlibet ad meditandum, & orandum in ſacellis eſſe oportebat. Cardinalis autem, qui tamen communi tempore contentus nõ erat, proprium ſibi ſacellum, nullo comite, depoſcebat, iucundiſſimum erat pietatis ſpectaculum, quod ſuauem

conſcientiæ aculeum admouebat; videre tantum virum, nocte præſertim, ſolum, paruula laterna ſub pallio recepta per ea loca ire, quò ſpiritualis affectus acrius inuitabat. Atque in eo maximè elucere viſum eſt eius ſingulare ſacræ cōtemplationis ſtudium; quòd cùm ea pauliſper intermittenda eſſet, & ad Cardinalem Vercellenſem Aronam eundum; nocte ante, octo ipſas horas, vna cum familia, in ea permanſit: cum toto eo ſpatio genibus tantummodo nixus, nulla corporis parte flecteretur: immo ad extremum queri de eo viſus eſt, qui horologium curabat, quaſi præfinitum ſpatium contraxiſſet. Tempus conſtitutum erat, quo omnes congregati, loco quiſque ſuo, quid meditatus eſſet, animoq; piè ſenſiſſet: in mediū afferebat: qua in ſacra communicatione, narrant cæleſtia verba, & ſententias ex ſacro illo Caroli ore excepiſſe: qui quaſi olor quidam ſupernus, morti propinquus, ſuauiores quàm ſolebat, voces edebat: narrauit mihi Pater Franciſcus, ſe diuini illius pectoris ſenſus, intimaſq; cogitationes ſpirituali ſuauitate, lachrymiſque coniunctas, ſæpius animo ſuo obſtupuiſſe; dulcique item fletu proſecutum eſſe. Quam verò hic adhibuit, vitæ, & victus aſperitas, quanquam ſine dubio erat maxima; ipſi tamen noua non erat; cuius ſolitus iam cibus erat panis, & aqua; & cum paucis horis in paleis cubaret, commoda ſanè ratione vti ſibi videbatur, neque is erat, qui flagellorum & cilicij diſciplinam vnquam omitteret. Itaque non magnum erat, illum eo quoque tempore pane,

ne, & aqua vitam ſuſtentare ; ligno iacentem breuem ſomnum in cilicio capere ; & flagella ſibi adhibere : quibus cùm ſanguinem quandoque hauſiſſet, interulam ſanguine aſperſam, quam ille ſtudioſe occultauerat ; & flagella item cupidiſſimè conquiſita, quidam inter res chariſſimas repoſuerunt. Illud quoque ſibi miniſterij ſumpſerat , vt ante lucem lumen afferret Patri ; à quo reliqua familia acciperet ; ne incõmodo afficeret ſuos : quò ſeueriore enim erga ſe in dies vtebatur diſciplina ; eò ſe humaniorem , mitioremque erga alios præſtabat : conſueuerátque noctu lumen in paruo cubiculo ſuo habere ; tum ne cubicularijs fortè luminis inferendi moleſtiam exhiberet ; tum etiam vt , quemadmodum exiſtimo, iucundo piarum tabularum , quas ibi habebat, aſpectu frueretur ; ſi quando oculos aperiret. Antequam autem à monte diſcederet ; vbi non amplius quindecim dies, neque id ſine interuallo, moratus videtur tentari valetudine cœpit ; ex qua ſuo , & Patris conſilio , nonnihil remiſit de conſueta vitæ aſperitate, atque cùm febri ſe laboraſſe ſentiret , tempúſque redeundi videretur ; diſcedendum ſibi ſtatuit. Medicum quidem in reditu conſuluit ; ſed curationem, tamen , vt ſolent , qui id facere poſſunt , ſtatim non adhibuit : expectauit autem pro ſua conſuetudine, nũ febris reuerteretur ; qui antea quandoque, ne quarto quidem febris impetu ad medicinam confugerat , & abſque illa tamen emerſerat : in quo vir ſanctus, ſicuti in reliquis, pauperum vitam ſequebatur ; qui non

ſolum non habent, cùm ægrotant, vnde curentur, medicinamq́ adhibeant; ſed ne opera quidem, & labore conſueto abſtinere, & ceſſationis beneficio frui poſſunt; cum rebus ad victum neceſſarijs deſtituantur: quam ad rem naturæ tamen, & corporis ſui diuturna experientia vtebatur. Multas habuit totum illud abſentiæ tempus futuri obitus præſenſiones: nam præter inuſitatam illam præparationem, præcipuam ſuauitatem in ijs exercitationibus ex glorioſi ſepulchri myſterio capiebat; nam cum ſacello, & imaginibus deſtitueretur, quæ ſumptæ meditationi propriè cõuenirent; ad ſepulchrum ſemper ſe referebat: ex eius contemplationē diuiniora quædam mentis cogitata hauriebat: & cùm, profectione indicta, omnes de monte deſcenderent; animaduertiſſentq́ Cardinalem ipſum deeſſe; mulierculæ cuiuſdam indicio, in ſepulchri antro ille repertus eſt: ſacrum miſſæ officium, neſcio an poſtremum, præter conſuetudinē, perpetuis cum lachrymis, celebrauit: dē morte frequenter loquebatur: ſæpè commemorabat, ſuos ferè diu viuere non ſolere: patrem ſuum Gibertum comitem, cùm ætatis quadraginta ſeptem annorum eſſet, mortem obijſſe: mirum eſſe, quòd ipſe ad eandem ætatem perueniſſet; quòd duodecim ante annos morbis, & curationibus adeò debilitatus erat, vt omnium iudicio morti propinquus iudicaretur. Atque fuit ille quidem, dum iuuenis eſſet, etiam medicorum ſententia; neque id ob vitæ aſperitatem, quam nondum cœperat, ea valetudinis conditione; vt mirati ſint quicun-

que

que eum nouerant, vitam potuiſſe producere longius ſed omiſſa ille nimis exquiſita corporis cura, ex piorum, prudentumq; virorum conſilio, ſimplicem, communemq; viuendi rationem elegit; cuius beneficio; licet cum abſtinentia deinde, & cum aſperitate eam coniunxerit; reliqua ætate, hoc eſt annorum circiter duodecim curſu, bona valetudine, in magnis curæ epiſcopalis laboribus, vſus eſt; vt potius, exiſtimandus ille ſit per rudiorem, & ſeueriorem vitæ diſciplinam hoſce poſtremos vitæ annos à Domino obtinuiſſe; quàm vel modicum propter eam temporis deperdidiſſe. In reditu, dum febri laboraret, commemorabat; & libenter quidem, vt omnia, quæ ad eundem pertinerent; Pium quintum ſanctæ memoriæ Pontificem maximum, cùm non longè ſe à morte eſſe ſentiret; ſurrexiſſe tamen, & ſeptem vrbis eccleſias inuiſiſſe. Diſputabat diuinitùs de excellenti illa volũtate, qua rebus alijs omnibus omiſſis, vnum Dominum ſequi, & ſpectare debemus, neque aliud quidquam, etiam ſpirituale, nobis in hac vita proponere: nedum enim alijs, dicebat, capi me, & teneri oportet, ſed ijs ipſis liberum me præbere, quæ ad huius eccleſiæ vtilitatem inſtitui. Incumbere me perpetuò æquum eſt, donec viuam, in Domini cultum: ſi aliò migrandum ſit, præſtò eſſe debeo, & quicquid agendum reſtat, diuinæ prouidentiæ commẽdatum liberè relinquere. Sed quid ego de abſentiæ huius tempore loquor? multis ab hinc menſibus edebat huiuſmodi animi ſui cogitationes: neque ita multò ante, mihi quadam ex

cauſſa dicebat; vitæ ſpatium ſibi videri non amplius ferè prorogandum; niſi fortè ad annos aliquot inter morborum incommoda traducendos. Venit ille Mediolanum feria ſexta, veſperi; quo die, communi Eccleſiæ officio, ad mortuorum ſubſidium diuina celebrantur, quæ quidem diuina fuit prouidentia, vt tantiſper grauitas morbi lateret, donec ad ſedem ſuam, in ea ſtatim moriturus, reuerteretur: cùm autem in ſuo maiori cubiculo decubuiſſet; peritiſſimis medicis vocatis, expectabat ſequenti die, hora ferè decimaoctaua, an febris rurſus accederet. Iuſſerat ex ſumma parui cubiculi ſui parte tabulam euelli, in qua Saluatoris noſtri mortuũ corpus depictum erat; & ſuper conopei fulcimenta collocari, vt eam, cùm oculos tolleret, poſſet aſpicere: aliam in ima lecti parte appendi, vt directo eam ſpectaret obtutu; in qua Chriſti Domini effigies erat, agonia in horto laborantis. Altare item in ipſo cubiculo poni voluerat optimè inſtructum; cum pulchra tabula; quæ Domini ſepulchrum referebat: vt aptam omnium rerum conſecutionem, eundémque præſagiorum curſum agnoſcere poſſis. Viceſima prima ferè, ni fallor, hora erat; hoc eſt tertia ante noctem; cùm neſcio quo modo grauiùs laborare cœpit, vt oculis apertis ferè eſſe non poſſe videretur, aſtabamus illi; & modò hic, modò ille, varijs rebus proponẽdis tentabat; vt oculos aperiret. Dixi ego illi, me non credere, eum dormire, ſed contemplari; facereq́; vt optimum virum Mutinenſem Epiſcopum feciſſe, quandoque referebat:

ferebat: dicebat enim; cùm periculoſe valde ille ægrotaret; clauſis oculis ſemper ſecum cogitaſſe, neque cuiquam auſcultare voluiſſe; rogaſſeq;, ne quis à Deo ſe tali tempore auelleret, & ad humana deduceret, ſubridere viſus eſt, cùm hæc dixi, & manſit tamen vt prius, comparaui imprudens illius morbum, qui leuis habebatur, cum Epiſcopi illius mortifera valetudine; diuinauique neſciens quid dicerem. Ac mihi quidem huiuſmodi rem conſideranti, venit in mentem, illum, cùm ingraueſcere morbum ſentiret, dedita opera ita ſeipſum collegiſſe, cogitationémque ab omnibus vitæ huius rationibus auocaſſe: poſtremóqué tempore eam conſtantiam, fidem, modeſtiam, & cum Deo coniunctionem præ ſe tuliſſe, quã anteacta vita oſtenderat: is autem reuera erat, qui ne à Deo paululum diſiungeretur, omnia alia facilè relinqueret, diuinæque prouidentiæ liberè committeret; quique mallet communi quadam, & vulgari ratione, quàm præclaris quibuſdam virtutis indicijs, ex hac vita decedere. Quanquam enim optabile erat, vt eius obitum præclaris quibuſdam, & ſpecioſis, ſanctitatis ſignificationibus ornatum videremus: quid aliud erat tamen, quod poſt perpetuum rerũ admirabiliũ, & propè incredibilium curſum, in eius vita, aut morte magnoperè requireremus? Cùm medici veniſſent; & in ea ferè ſententia eſſent; vt de graui aliqua, & diuturna ægrotatione ſuſpicarentur; naturæ vim valde deficere paulò pòſt intellexerunt: id nobis qui aderamus cùm dixiſſent,

ſent, quid animi in nobis reliquum fuerit, facilè exiſtimare licet. Miſimus ſtatim, vt in eccleſiis oratio ante ſanctiſsimum ſacramentum inſtitueretur : & de Viatico , extremaq; vnctione illi adhibenda agere cœpimus. Dictum illi eſt à Patre Franciſco, qui ſemper affuit; tempus eſſe, vt ex hac vita abiret ; & ideo ſacri viatici ſubſidium ſibi compararet, ille autem, ſe enixè petere, ſtatim reſpondit. Cumq;, canonicorum collegio cum ſacris indumentis comitante, ſanctiſsima Euchariſtia in Archiepiſcopale ſacellum allata eſſet, quæſiuimus ex eo , vtrum afferri tunc vellet? Nunc, inquit ille : quæ quidem ſola verba eó periculi tempore protulit: ex quo perſpicuum eſſe videtur, illum, ſi voluiſſet, alia quoque potuiſſe dicere: immo ex eo etiam integri eius ſenſus cognoſci potuerunt; quòd cùm interrogaretur, vtrum vellet Archipresbyteri manu , an alterius afferri ſanctiſsimam Euchariſtiam; paululum, vt ſæpe ſolebat, antequam reſponderet, apud ſe cogitauit: tum de Archipresbytero ſignificauit: quod idem fecit, cùm ab eo quæreretur, num vellet Prouinciæ Epiſcopos, ſecundum ea, quæ in eo genere confecerat, decreta, accērſiri. Præterea verò de morte tunc obeunda, & extremis ſubſidijs recipiendis ea vultus conſtantia accepit , qua rem quamlibet notam, & expectatam audijſſet, neque enim vel leui aliquo indicio commoueri viſus eſt: immò cùm eius conſobrinus Comes Renatus Borrhomæus, humana quadam amoris ſignificatione, hortatus eſſet, ne eo tamen nuncio terreretur ; ſubriſit ſan-

ſanctus ſacerdos ad ea iuuenis amantiſſimi verba. Rogaui ego, vt illud S. Martini ſecum dicere vellet, Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem; illud exiſtimans, vt ſi cuius preces ad prorogandum vitæ ſpatium valere poſſent; ipſius ad id aptiſſimas fore, & acerrimas: benignè tum ille me aſpicere viſus eſt, nihilq; reſpondit: neque verò dubito, quin is, qui ſe toties pro grege ſuo deuouit, tunc quoque ad longiorem vitam paratum ſe præbuerit: ſed idem fuit illius, qui S. Martini fuerat, orationis euentus. Cùm ſanctiſſimum ſacramentum poſtea allatum eſſet, piè illud ſumpſit; cùm indicaſſet tamen animum ſibi è lecto ſurgendi, vt ante conſtituerat, fuiſſe, ſi vires ſuppetiiſſent: poſt illud, ſtatim extremam ſuſcepit vnctionem. Nox erat, & infinita propè multitudo vſque in cubiculum concurrerat: legebamus nos qui aſtabamus, præſcriptas eius modi officij preces, Euangelicam præſertim Domini paſſionem, quam ille apud morientes lectionem maximè ſemper probauerat. Tum petita ab eo eſt omnium nomine benedictio, quam ægrè quidem ob imbecillitatem, ſed manu tamen, quæ ab alio ſuſtentabatur, ſigno crucis formato, impertijt. Ita agoniam illam ingreſſus eſt, quam libentiſſimè in paſſione Domini cogitarat; ſed adeò ſuauem tamen, vt neque membro aliquo agitaretur, neque vis vlla vehementior appareret. Impoſuimus demum illi cilicium cinere benedicto aſperſum, quod ille non ſolum in ritu, ſed etiam in ipſa carnis afflictione vehementer probauerat,

rat, & vſus fuerat : & cùm tertia ferè noctis hora veniſſet, animam Deo reddidit. Contigit mihi, charo admodum, ſed acerbiſſimo munere, vt vltimum colligerem ſpiritum, oculóſque componerem; cùm oſculandæ integræ illius, & caſtiſſimæ carnis deſiderium qui aderamus, explere non poſſe videremur. Periculi fama tota continuò ciuitate manauit ; quæ tam horribili auditione vehementer commota eſt, miſerabile erat ſpectaculum, videre vbique lumina circumferri, & homines hac illac vagari ; tum anxiè ſciſcitari, quo modo ſe res haberet; & cùm nihil ſpei reliquum eſſe audirent, maximè perturbari, & flere. Cùm domo Archiepiſcopali diſceſſiſſem, vias eorum multitudine offendi refertas, qui crucibus prælatis, quanquam ſerò , proceſſiones cum litanijs obibant; quibus ad ſanctorum inuocationem reſpondebatur ab omnibus , Intercedé pro eo, cùm me viderent tranſeuntem , cupidè interrogabant qualem nuncium afferrem: quem accipientes, miſeri luctuoſis clamoribus omnia replebant; vt ferreus videri poſſet, qui lachrymas teneret. At ad ſancti Paſtoris lectum, qui fletus , quæ lamentationes audiebantur? Flebant Canonici; & luctuoſis vocibus , vt olim S. Martini diſcipuli, querebantur, quòd optimus Pater eos deſereret, & in mœrore, & periculo relinqueret. Grauiter, plerique ex familia lamentabantur; qui non vt aulici quidam, ſed vt dediti ſſimi filij ſanctum virum diligebant: ſupplices benedictionem illius omnes poſtulabant: illudq́ vehementer curabãt,

vt

vt vel minimum aliquid ſaltem , quod illius fuiſſet, haberent; quod ſolatij , & religionis cauſſa ſeruarēt. Tanta erat commotio , tantus luctus , vt neſciam an in illa Federici Aenobarbi ruina maior luctus fuerit : præſertim poſtquam triſtiſſima campanarum, primò Eccleſiæ maioris , poſtea aliarum eccleſiarum omnium ſigna audita ſunt . Eos equidem flere vidi, quibus ne patris quidem, aut cuiuſuis propinqui mors lachrymulam excuſsiſſet : & coꝫitidem , quod mirum ſanè eſt , qui alijs omnibus potius , quàm ſpiritualibus bonis delectari videbantur . Monaſterium fuit , in quo moniales tota nocte orantes permanſerunt; cùm rei euentum ignorarent ; & quidem exiſtimo ea nocte locum ferè ſomno in hac vrbe relictum non fuiſſe, cùm triſtitia , & dolor omnia occupaſſet. Conuenerunt in Archiepiſcopales ædes primarij viri multi, aderat comes Hannibal Altempſius eius cognatus, cuius filiolus genuflexus , & ſupplex benedictionē à ſancto Præſule poſtulauit. Aduenit Dux Terranouæ, Prouinciæ Præfectus, diuq; amicè, & piè ſanè in cubiculo moratus eſt , donec ſpiritum exhalaret : reliquit autem diſcedens cuſtodiæ ſuæ partem, ne quid forte offenſionis in domo accideret . Quod poſtea de more oportebat , corpori inter circumſtantium oſcula , adhibitum eſt ; in cuius humeris ſatis incommoda ſigna flagellationum viſa ſunt ; & in dorſo illius ſclopi ictus ſignum , q̄ui toto iam diu orbe vulgatus eſt , collocatum illud eſt Pontificalibus veſtitum indumentis in ædium ſacello : neque

permiſſus

permiſſus eſt populus ingredi, qui mirificè cupiebat, vſque ad feriam ſecundam ſequentem. Tunc aditu omnibus aperto, tantus fuit omnium concurſus, quãtus cuiuſcumque celebritatis cauſſa fieri poſſe conijcere poſſumus: tantoq́; flentium numero; quantum omnes ſatis mirari non poſſunt. Quòd ſi diutiùs inſepultum relictum eſſet, non dubito, quin valde longinqui quoque venturi fuiſſent. Id tantum moleſtiæ miſeri capiebant, quòd morari quantum volebant, & Paſtoris ſui vultum contemplari ſaltem non permittebantur, ob aduenientium impetum perpetuum; nam tangere, & oſculari non dabatur, ob ſæpimentũ, quo vndique muniebatur: neque calculorum coronæ accipiebantur, quas cupidiſſimè omnes offerebant, vt corpori admouerentur: tantus fuit irruentis multitudinis impetus, vt quidam etiam ex eo interierint: de quibus dici poſſet, quod Gregorius Nazianzenus de quibuſdam ſimili de cauſſa extinctis in funere S. Baſilij dicebat; felices fuiſſe, qui digni habiti erant vt ſanctæ illius animæ comites accederent, victimarumq́; funebrium loco haberentur. Conueniebat clerus diſtinctè in ſacellum Archiepiſcopale, ad ſtatas vigiliarum preces recitandas: tandemq́; heri mane, hoc eſt, quinto demum poſt obitum die, luctuoſiſſimũ funus ductum eſt, idq́; ſatis prolixo viarum ambitu; vt longiſſimi cleri vtriuſque ordines, quibus cum infinito prope luminum numero funus illuſtrabatur, explicari, & reliqua multitudo, etiam ex diœceſi, locum ſequendo habere poſſet. Secutus eſt Cardinalis

epiſ-

epiſcopus Cremonenſis Pontificalibus indumentis ornatus; qui licet non ſatis firma valetudine, ſtatim accurrit: epiſcopus item Vigleuanenſis, & Alexandrinus; item epiſcopus Citadinius: Dertonenſis enim in tempore adeſſe non potuit: cæteri autem Prouinciæ epiſcopi, partim mortui ſunt, partim publicis eccleſiæ de cauſſis longè abſunt. Secutus eſt Dux Terranouæ, cum Senatu, & Magiſtratibus: tantus denique conuentus, & omnium ordinum effuſio fuit, neque enim vel ius eo tempore dictum eſt, vel tabernæ apertæ fuerunt; quanta ad ſummum ſancti viri honorem, ſummámque amoris ſignificationem vix optari potuiſſet: Funebres verè erant pſallentium voces, & ſæpius fletu interruptæ neceſſariò ceſſabant. Maximi auditi ſunt energumenorum clamores: & qui Domino Hierusalem intranti plauſum dederunt, ſimplices pueri, dum corpus efferretur, commoti, miſerabile verbum, Miſericordia, quantum poterant, clamare cœperunt. Frater Franciſcus Panicarola, poſt miſſarum ſolemnia, quæ Cardinalis Cremonenſis celebrauit; funebrem orationem, ſeu concionem, de laudibus optimi, multiſq; nominibus illuſtriſſimi Præſulis, in Eccleſia maiori, quò funus ductum erat luculentiſſimam; vt ſolet, habuit: pollicitus eſt, quod deeſſet, ſequenti Dominica ſe præſtiturum. Poſt ſacrum exequiarum officium, epiſcoporum omnium ſacris functionibus perfectum, illatum eſt corpus in ſacellum Pij Quarti, quòd ferreis clathris eſſet munitum: quod quidem vix fieri potuit ob incredibiles populi impetus, qui vel

deſerat; neque pro ſua clementia permittat; vt quæ ſanctus vir, ſumma totius orbis admiratione, & vtilitate ædificauit, nefarius inimicus diſſipet. Hanc verò nos pijs hominibus afferamus conſolationem, vt ſanctiſſimas illius, mirabiléſque laudes, & res geſtas explicatè poſteritati mandemus: quòd, pro mea equidem virium tenuitate, bene iuuante Domino, præſtare conabor. Mediolani VI. *Idus Nouemb.*

M. D. LXXXIV.

FINIS.

AA 2

ANDREAE BATHOREO DIACONO CARD. AMPLISS.

Siluius Antonianus S. D.

ADMIRABILEM *Dei prouidẽtiam in Eccleſia gubernanda, quam ſuo ſibi ſanguine acquiſiuit, operæpretiũ eſt, vt arbitror, Andrea Cardinalis Ampliſſ. interdũ contẽplari attentius, nam cum à Principe Mundi huius, & filijs tenebrarum, multis dolis, & machinis, ſed duplici in primis armorum genere vehementiſſime oppugnetur, falſa nimirùm doctrina, & flagitioſa vita; è regione milites ſuos fortiſſimos omni tempore excitat Deus catholicæ veritatis propugnatores, ſanctimoniæ magiſtros, non illius fucatæ & adumbratæ, ſed veræ ac ſolidæ; qui diuina gratia inſtructi verbo, & exemplo pro Dei domo pugnant, & pro Ciuitatẽ ſancta Hieruſalẽ aduerſus agmina Babilonis. Hinc Martyrum inuictiſſimi exercitus, hinc lectiſſimarum Virginum Chori, hinc ſanctè, caſteq́; in Domino nubentium honorata coniugia, & thori immaculati, hinc laborioſæ viduarum victoriæ, hinc omnium generum, atque ordinum triumphi, quorum iucundiſſima varietate, tãquam pulcherrimo amictu ſummi Regis ſpõſa conueſtitur, hinc denique Paſtores, & Doctores clariſſimi, qui Eccleſiam Dei eruditione, & ſanctitate illuſtrarunt; longum eſt veterum ſæculorum memoriam*

repete-

repetere, plenæ exemplis ſunt Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, omnis ætas ſingulari Dei dono viros tulit Apoſtolicos, non ſolum loco, officio, auctoritate, ſed ſanctitate, vitæ integritate, innocentia. Et quanquam negandum nō eſt, primis illis naſcentis Eccleſiæ temporibus ſpirituales agros, quibus non aquarum inductiones, ſed copioſæ Spiritus Sancti primitiæ, & calens adhuc martyrum ſanguis fœcunditatem dabant, feraciores, atque vberiores multo fuiſſe, & magnam, vt ita dicam ſanctorum præcipue Epiſcoporum ſegetem extuliſſe: tamen & in hac quoque vltima ſeneſcentis, & pene decrepiti Mundi ætate pro patribus filij naſcūtur, nec deſunt, nec deerunt vnquam ſanctiſſimi Pōtifices, religioſiſſimi Cardinales, vigilantiſſimi Epiſcopi, ſub quorum pedibus Deus Sathanam conterit. Nuper, ac plane paulo ante ipſi vidimus magnum illum Dei ſeruum, imaginem antiquitatis, ſpecimen temperantiæ, exemplum veteris diſciplinæ, alterum noſtri tēporis Ambroſium, Carolum dico Borromæum Cardinalem Sanctæ Praxedis, Archiepiſcopum Mediolani, qui illuſtri genere natus, ſed virtute, & pietate multo illuſtrior in ſublimi loco Dei prouidētia collocatus, ſummi Pontificis ſororis filius, non ſolum Romanæ Eccleſiæ magno fuit ornamento, nec tantum Mediolanenſem Prouinciā, finitimasq́; regiones ſuauiſſimo Chriſti odore compleuit; ſed tanquam lucerna ardens, & lucens in excelſo candelabro toti luxit Eccleſiæ. Huius vitam ſanctiſſimè actam, dum alij complures viri docti, & eloquentes, hoc de genere multa moliuntur (neque enim tam excellenti virtuti ſcriptores deeſſe

poſſunt, qui illam poſteritati monimentis commendēt ſuis) interea hic Romæ per æſtiuos dies vir Ampliſſimus Auguſtinus Valerius Cardinalis, & Veronæ Epiſcopus, primus, quòd ſciam, conſcripſit, & doctiſſimo, atque integerrimo Cardinali Antonio Caraſæ dicauit. Eſt autem breuiter ſcripta, ſed enucleate mihi quidem, vt videtur, ſic enim minuta quæque & tenuiſſima non perſequitur, vt grandia, & grauia non prætermittat, & dum ſumma rerum capita perſtringit, nihil fere de vtilitate detrahit, & dilucida breuitate, quàm in omnibus ſuis ſcriptis adamauit, mirificè oblectat. Cæterum etſi Auguſtinus Cardinalis doloris leniendi, & illius memoriæ, quo cum coniunctiſſimus fuit, recolendæ cauſa, ſibi tātum hæc ſcripſit, aut paucis interioribus amicis, nec vt in omnium manus peruenirent, animum facile induxit: tàmen cum pro ſua humanitate, & veteri erga me beneuolentia librum mihi legendum dediſſet, non ſum paſſus pios homines permultos & maxime Epiſcopos tam fructuoſa lectione priuari, præſertim cū ipſe acri iudicio, & prudentia vir Cardinalis Caraſa idem ſentiret, mandaret potius, nam bonum communicatione gaudet, & quanto latius patet, tanto diuinius, ac præſtantius. Mitto igitur ad te Andrea Cardinalis Illuſtriſſime impreſſum librum, vt quaſi de tua manu in aliorum manus tradatur, fidemq́; meam, quam tibi per literas ſuperioribus diebus obſtrinxeram de mittēda ad te breui tempore Caroli Cardinalis vita iam libero, & certe non ſine additamento, duos enim aureolos eiuſdem auctoris libellos adiunxi de Epiſcopo, &

Cardi-

Cardinali, quorum alter iam Mediolani editus, alter ante annos decem conſcriptus penes me aſſeruabatur. Id enim res ipſa poſtulare videbatur, nam præclaram illam Cardinalis & Epiſcopi formam, quã animo concepit, & eleganter delineauit Cardinalis Veronæ noſtris tẽporibus, aut expreſſit Carolus, aut certe ad eam proxime acceſſit. Nec vero dubito hunc tibi libellum in delicijs fore, cum ob argumentum ipſum, tum etiam ſcriptoris nomine. Nulla tibi gratior ſiue ad loquendum, ſiue ad legendum materies, quã Carolus Cardinalis, quem ſummo ſtudio coluiſti, quẽ non alio nomine, quàm parentis appellare ſolitus es, à quo vnici filij loco in Chriſto diligebaris, quem tibi potiſſimum vnum ad imitandum propoſuiſti, nam de libri auctore, quo cum tam multa tibi intercedunt amoris, & collegij vincula nihil neceſſe eſt dicere, certe genus ipſum ſcribendi non argutum, & calamiſtratum, ſed lacertoſum, & plenum optimarum ſententiarum ſucco, & Eccleſiaſtica quadam grauitate conditum, te egregium harum rerum æſtimatorem facile alliciet. Vtrum vero eius etiã, à quo liber miſſus eſt ratio, aliquid iucunditatis aſpergat, quantum ea in re ſpei meæ tenuitas adimit, tantum tua benignitas addit. Singularis meæ in te obſeruantia Cardinalis Ampliſſime, hoc quicquid eſt teſtimonij certe extabit.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Laboratorio di Restauro
Leandro Gottscher
Via del Boschetto, 97
Roma